

Антологија
СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ

Антологија
СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ

Гаврил Стефановић Венцловић

ЦРНИ БИВО У СРЦУ

„Антологија српске књижевности“ је пројекат дигитализације класичних дела српске књижевности Учитељског факултета Универзитета у Београду и компаније Microsoft®

Није дозвољено комерцијално копирање и дистрибуирање овог издања дела. Носиоци пројекта не преузимају одговорност за могуће грешке.

Ово дигитално издање дозвољава уписивање коментара, додавање и брисање делова текста. Носиоци пројекта не одговарају за преправке и дистрибуцију измењених дела. Оригинално издање дела налази се на Веб сајту www.ask.rs.

2009.

Гаврил Стефановић Венцловић

ЦРНИ БИВО У СРЦУ

Садржај

ЛЕГЕНДЕ, БЕСЕДЕ, ПЕСМЕ **2**
ЦРНИ БИВО У СРЦУ **4**
ЦРНИ БИВО У СРЦУ 5
ПИСАЦ ЗАЗИВА ПРЕСВЕТУ ДЕВУ ДА БИ МУ ПОМОГЛА САМУ СЕБЕ ХВАЛИТИ 6
ПУТОВИ 7
МОРЕ 8
СИОН 9
СВОЈОЈ ДУШИ 10
СЕЈАЧИ 11
ХВАТАЊЕ СЕНКЕ 12
МОЛИТВА ЗА ДУЖИ ЖИВОТ 13
ДОБРА ЛОЗА 14
ПОХВАЛА ЖЕНИ 15
ВЕЛИКА ГОСПА ДОМАЋА 16
ВИНО И ЖЕНА 17
ИЗ БЛАЖЕНОГ АВГУСТИНА 18
РААВА 19
ДОКЛЕ НА ТИХУ ВРЕМЕНУ ПЛАВАШ... 20
НАШЕ МИСЛИ 21
ПРОСЈАЧКИ ЗАМАК У СРЦУ 22
МОЛИТВА ОНОМ, КО СЕ ОГРЂЕ ХАЛИНОМ СВЕТЛОСТИ 23
КАНО ГРОБ ОТВОРИХ МОЈЕ ГРЛО 24
СРЦЕ ЗАРАСЛО ТРЊЕМ 25
ДУХОВНИЦИ 26

ЕВА 27
НА ДОБРО ПРОМЕНА КОБНА 28
ПРОЂУ ДУШЕВНИХ НАШИХ НЕПРИЈАТЕЉА, К НАЧЕЛНИКОМ, К ВЛАСТЕМ, К МИРОДРЖНИКОМ МРАКА ОВОГА ВЕКА 29
ПРОПАСТ СВЕТА 30
ОГАЊ ПОХОТЕ И МЕСА 31
ПРАВИЦА 32
ПОХОТА ОЧИЈУ 33
СМРТ И ЖИВОТ У ЈЕЗИКУ СТОЈИ 34
ПТИЦА СТРАХА ПРОРОКА ДАНИЛА 35
ГОВОРИ ДВОСТРУКУ и ТРОСТРУКУ РЕЧ СВЕТИ ПРОРОК И ЦАР ДАВИД ЗА БОЖИЈИ СТРАХ 36
БОГ СЕ ЉУДИ ОДРИЧЕ 42
СРП КАЗНЕ 43
ЛОВЦИ АДОВИ 44
РОСА 45
ЗЕМЉА СИ 46
НОЋ 47
ДАН СМРТИ 48
БОГ СМРТИ 49
ПОСЛЕДЊА ЧАСТ 50
БРЗИ КОЊАНИК 52
НЕСКАЗАНИ СЕ СУКОБЕ СНАХОДИ 53
СМРТ 54
ПОСЛЕДЊИ ДАН 55
АД 56
ГЛАСОВИ ПРЕИСПОДЊИ 57
БОГ СЕ ВРАЋА АДАМУ 58
БОГОРОДИЦА НАРИКАЧА 60
МОЛИТВЕ ЗА СРПСКУ ЗЕМЉУ 64
ЗА ДОБРУ БЕСЕДУ МОЛИТВА 65
МОЛИТВА ПРОТИВ КРВАВИХ ВОДА 66
ПОХВАЛА СВЕТИМ ОЦИМА СРПСКИМ 68
ПРАВОСЛАВНИМ И ХРИСТОЉУБИВИМ НАШИМ ЦАРЕМ НЕПОБЕЂЕНО ОРУЖЈЕ МОЛИМО 69
МОЛИТВА ПРОТИВ ТУРАКА 70
ТУРСКА ЛУНА 71
МОЛИТВА ЗА СРПСКУ ЗЕМЉУ 72
ПОХВАЛА РАТОБОРЦИМА 73
ЗА СВОЈ РОД И ПРИЈАТЕЉЕ 74

СВАКО НАС ЗЛО И БОЛЕСТ НАХОДИ 75
ПИСМО НА ЛЕДУ 76
ЛУКАВИ ДАНИ 77
УКЛЕТИ 78
ЗДРАВИЦА I 79
НОВОГОДИШЊА ЗДРАВИЦА 1732. 80
БОГ СЕОБУ СРЕЋНУ ОБРИЧЕ 81
ЗДРАВИЦА II 82
МОЛИТВА ЗА СЛУШАОЦЕ 84
ДАР ВОДЕ 85
ДАР ВОДЕ 86
ДРВЕЋЕ И ВЕТАР 87
ЛАЂА, ОРАО И ЗМИЈА 88
ПРОЛЕЋЕ 89
ГОДИШЊА ДОБА 90
ЦАРИЦА ПРОЛЕЋА 91
ОСВАЈАЊЕ УНУТРАШЊИХ ЖИТНИЦА 93
ПОЗИВ НА ЧИТАЊЕ 94
МУДРОСТ СЛУШАЊА 95
СВЕЋА ЈЕ МОРЕ 96
ПОХВАЛА ВЕЧИТОЈ МЕРИ 97
ПОСЛЕДЊИ ДАН 99
САН 100
ГОСПОДАР ВОДА 101
ПЕСМА ЉУБАВИ И СТРАХА 102
ПЕВАЧ УЗ СТРУНЕ 103
УЗАЛУДНИ БЕГ ОД ЉУБАВИ 104
ПРСТЕН НА ПРСТУ 105
ИЗ ДАВИДА 106
ТВРЂУ МОЈА ПТИЦА НАЂЕ СЕБИ ДОМОВИНУ 107
ЗЛАТОУСТОМЕ ЗАПИС ЗЛАТАН 108
СЛОВО ПОХВАЛНО КРСТУ, ВЕСНИКУ КОПНА 109
ТАКО ДОИСТА НЕКИМА НОЋУ 110
ПУТ ПО ЗВЕЗДАМА 111
ИСТОЧНИК ВЕЧНОГА ЖИВОТА 112
КРИНОВИ 113
ИЗВОР ВОДЕ ЖИВЕ 114
ИЗ ПСАЛАМА 115

МОЛИТВА ЗА МИРАН ПУТ У ВЕЧНИ ВИЛАЈЕТ 116
ПИСАЦ ВЛАДИЦИ ЖРТВЕНУ ПЕСМУ ПРИНОСИ 117
ПОХВАЛА СВЕТОЈ ПЕТКИ СРПСКОЈ 118
ВИРШИ НА ВАСКРЕСЕНИЈЕ ХРИСТОВО 119
ПСАЛМ 120
ПРАЗНО МОРЕ 121
ПОХВАЛА БЕСЕДНИКУ 122
ФИНИК 123
ШТАПОВИ 124
ПЕСМА ПОСЛЕДЊЕГ ПРОРОКА 125
ЕПИТАФ ХРИСТУ 126
ТКО? 127
БОГ ГОВОРИ 128
ОСВАЈАЊЕ УНУТРАШЊИХ ЖИТНИЦА 129
ДВОСТРУКО ДРВО ЖИВОТА 130
ДУБОКЕ ВОДЕ 131
РАЂАЊЕ 132
ОТКРОВЕЊЕ ЈОВАНОВО 133
РЕКА СВЕТЛОСТИ 134
МУДРОСТ 135
ПУТ 136
МРТВОРОЂЕНИ 137
СВИРАЛА 138
МЛЕЧНИ ПУТ 139
АДАМ 140
ИЗ ПОТАЈЕ ТРЧАЊЕМ ПРИБЛИЖАВА СЕ СМРТ 141
БОГОРОДИЦИ КРАСНИХ ОЧИЈУ 142
ШЕТЊА ПО ГРОБЉУ 143
СРЕБРНИ МАЈДАН 145
ИНОРОГ 147
ЗОРОВАВЕЛОВ СУД 148
КАБАНИЦА ПЕРСИЈСКОГ ВЕЗИРА 149
СЕСОТРИСОВА ЗАПРЕГА 150
ЗВЕЗДАНО НЕБО ПЕРСИЈСКОГ ЦАРА КОЗДРОСА 151
ДАНИЛ 152
ВОЈСКА ВАЗДУШНА 153
ЗВЕЗДА ПАГАНСКОГ ПРОРОКА ВАЛАМА 154
МОЈСЕОВ ШТАП 155

МАНА С НЕБА 156
ЛЕСТВЕ ЈАКОВЉЕВЕ 157
ЗМИЈА ОД ТУЧА 158
МАЧ И ЧЕТИРИ РИФА ПЛАТНА 159
СЕДАМДЕСЕТОРО БРАЋЕ АВИМЕЛЕХОВЕ 160
ВИЗИЈА ПРОРОКА ЈЕЗЕКИЉА 161
ЈОАНАТАНОВ МЕД 162
ЛИТОСТРОТОН, ИЛИ ГЛАВА АДАМОВА 163
ИГРА ДАВИДОВА 164
АВЕСАЛОМ ДУГОКОСИ 165
ГЕДЕОНОВЕ ТЕСТИЈЕ 166
КАКО ЈЕ УЧИНИО ФИНЕЕС НА ВОЈСКИ 167
КАКО ЈЕ УЧИНИО ДАВИД 168
ГОРКА ВОДА 169
САМСОНОВА ВРАТА 170
РИСАЊЕ ЈЕЗЕКИЉЕВО 171
ЈЕРУСАЛИМСКА ИЛИЈА 172
ШЕТЊА У СУБОТУ 173
ЈУДИНО ГРОБЉЕ 174
МРТВИ ГРАД 175
ИНДИКТ СЕПТЕМБРА 176
СЕЈАЊЕ СОЛИ 177
КЋИ ИРОДИЈАДИНА 178
О ТИРАНИМА 179
КОДРУСОВ ЖИВОТ 180
АПЕЛЕС И ЗЛАТНИ ЈЕЛЕН 181
КОКОШ СА ЗЛАТНИМ ЈАЈИМА 182
МУДРИ АРИСТОТЕЛ УЧИТЕЉ ЈЕЛИНСКИ 183
ЈАСЕН 184
ЈУПИТЕР 185
ЕНЕЈ 186
ИЗ ВЕРГИЛИЈА 187
ИЗ КВЕНТУСА КУРЦИЈА КЊИГЕ ЧЕТВРТЕ 188
ИЗ ЦИЦЕРОНА И ТУКУЛА 189
АЛКОН КРИТСКИ 190
СВЕТИ ТЕОДОР РАСКИВА КИПОВЕ 191
АГРИКОЛИНЕ ЛАМПАДЕ 192
ЛЕГЕНДА О ЧЕТРДЕСЕТОЈ КРУНИ 193

ВЕЧЕРА ВЕЛИКОГА БОГА 194
ИЗ ЦЕСАРА БАРОНИЈА 195
ОЧИ СЛЕПОГА ДИДИМА 196
КАПТОЛ У РИМУ 197
ЧАША КРВИ 198
ПОСТАНАК ЦАРИГРАДА 199
О ЦАРУ ЕВНИКИЈАНУ ОХОЛОМ 200
ЛОВАЦ УЛОВЉЕН 201
ЦРКВА СВИХ СВЕТИХ У ЦАРИГРАДУ 202
ПОВЕСТ СВЕТАГО АНДРЕЈЕ ЈУРОДИВОГА 203
БУНА НА КОЊСКОМ ТРКАЛИШТУ 204
РУСИ ПОД ЦАРИГРАДОМ 205
ЈУЛИЈАНОВА СМРТ 206
МОШТИ ЛАЗАРЕВЕ 207
БОГОРОДИЦА У ПЕРСИЈСКОМ ТАБОРУ 208
ИКОНА НЕМИЛОСРЂА 209
КАКО ЈЕ ПОСТАЛА СВЕТА ГОРА 210
ЦАР, ЛАВ И ЗМИЈА 211
О ТУРЦИМА 212
ИЗБОР КАЛУЂЕРА ЂЕРМАНА 213
ПРЕПОДОБНИ МАКАРИЈЕ МИРИ БОГА С ЂАВОЛОМ 214
ИГУМАН СИЛОАМ И ЛЕЊИ МОНАХ 215
ЛАВ И ПУСТИЊАК 216
ТРГОВАЦ И СМУК 217
КОНАЦ СВЕТУ 218
ЦАР НА КРАЈ СВЕТА 219
ЧЕТИРИ РАЈСКЕ РЕКЕ 220
ГОРЊИ ГРАД 221
ЈУДЕЈСКЕ ПОВЕСТИ 223
СОЛОМОНОВ ГРЕХ 225
ШАРЕНА РИЗА АХАРОВА 227
О ГРИЖИ САВЕСТИ 229
О РОДОЉУБЉУ ИЛИ МИЛОСРДНИ САМАРЈАНИН 233
РИБОЛОВ ПОСЛЕ СМРТИ 234
КЛАДЕНАЦ ЈАКОВЉЕВ 235
ШЕТАЧИ ПО МОРУ 239
БЕСОВИ ХРИСТУ ГОВОРЕ 242
НЕСТОЈЕЋИ ГРАД ИЛИ ГЛАСОНОША ОД СУДИЈЕ ДО СУЖЊА 244

РАСКОЛ ЦРКАВА 246
БРОД НЕСЛОГЕ 247
ТРУС У ЦАРИГРАДУ 249
БУНА У ПРИЦАРИГРАДСКОМ МАНАСТИРУ 250
ДВОР У ЕФЕСУ 252
ТИРСКА БЛУДНИЦА 255
ИСПОВЕСТ МАРИЈЕ ЕГИПЋАНКЕ 257
ОСЛОБОЂЕНИ ЦАРИГРАД 260
СОЛУНСКЕ ЛЕГЕНДЕ 267
СЛАВЕНИ 273
СЕРВИЈАНИ 274
СВЕТИ ВЛАДИКА МАКСИМ ДЕСПОТ 275
МОЛИТВА ЗА ПОВРАТАК СРПСКЕ ЗЕМЉЕ 279
ПЛАЧ НАД ЦАРСТВОМ 280
У ПРЕВРАТНА ВРЕМЕНА НЕПРЕВРАЋЕН 282
ГОДИНЕ ХИЉАДУ СЕДАМ СТОТИНА ТРИДЕСЕТ ДРУГЕ 284
ОКО ГОДИНЕ ХИЉАДУ СЕДАМ СТОТИНА ЧЕТРДЕСЕТЕ 286
ГОДИНЕ ХИЉАДУ СЕДАМ СТОТИНА ЧЕТРДЕСЕТ ПРВЕ 290
ГОДИНЕ ХИЉАДУ СЕДАМ СТОТИНА ЧЕТРДЕСЕТ ТРЕЋЕ 298
ЗЕМЉОДРШЦИМА 302
ГОДИНЕ ХИЉАДУ СЕДАМ СТОТИНА ЧЕТРДЕСЕТ ТРЕЋЕ 308
ГОДИНЕ ХИЉАДУ СЕДАМ СТОТИНА ЧЕТРДЕСЕТ ПЕТЕ 311
ГОДИНЕ ХИЉАДУ СЕДАМ СТОТИНА ЧЕТРДЕСЕТ ШЕСТЕ 314
НИЈЕ СВАКОМ ЦАРЕВИНА 321
1732. 323
1736. 324
Око 1740. 325
1741. 326
1743. 349
1745. 354
1746. 357
ЗАГОНЕТКЕ 359
УДВОРЕЊЕ АРХАНЂЕЛА ГАВРИЛА ДЕВОЈЦИ МАРИЈИ 360
I ПРОЛОГ НА НЕБУ 362
II УДВОРЕЊЕ АРХАНЂЕЛА ГАВРИЛА ДЕВОЈЦИ МАРИЈИ 364
III ЕПИЛОГ НА ЗЕМЉИ 374
КНЕЗ ОБЛАСТИ НОЋНЕ 378
ПОСЕЈАТИ ЋЕ ВЕТАР А ВИХОР НЕ ПОЖЊЕТИ 380

СИРОМАШКИ САН 382
БАЧКА КОМЕДИЈА 383
ЦАРЕВЕ КОЛАСТЕ АЗДИЈЕ 385
УМ ЗА МОРЕМ, СМРТ ЗА ВРАТОМ 386
ДЕЧИЈЕ ИГРЕ 387
КАНО С БРЕГОВА МУТНА ВОДА... 388
КОЛО СРЕЋЕ 389
КНЕЗ ОБЛАСТИ НОЋНЕ 390
КАД ПЕТЛИ ПОЈУ МНОГОПУТ И ЗОРОМ РАНО.. 391
СТРАШНИ КРЧМАР 392
ПОГРЕБНА БЕСЕДА 394
СУСРЕТ У СНУ 395
ПАКАО САМОЋЕ 396
ИЗ МЕТАФРАСТА 397
БОГ СТРАХА ИЛИ ЦРНО ОГЛЕДАЛО 399
БОГ СТРАХА 401
ПАХОРСКИ БОГ СЕ СРДИ 403
ПРОРОК ГОВОРИ 404
У ВОЋЊАКУ ОБРАТОМ ЧАРДАК 405
БОГ ПРОСЈАК 406
ПРЕ ВРЕМЕНА БИ И ПОД ВРЕМЕ ДОЂЕ 408
МОЈСЕОВ ПОКРОВАЦ 410
ПРИТЧА 411
АЛЕГОРИЈА ОБЈАШЊЕНА ДВОСТРУКОШЋУ ЧОВЕЧИЈЕ ПРИРОДЕ 412
ЦАРЕВ КАПИЏИЈА 413
РАСПРА 415
УЧИТЕЉИМА 416
О НЕДОСТИЖНОСТИ САЗНАЊА 418
СВЕТЛОСТ КОЈА НЕ СТАРИ 419
О ЗВЕЗДАНОМ ПОРЕТКУ 420
СТВАРАЊЕ СВЕТА 421
ТАНЦИ ИЛИ ФИЛОСОФИЈА? 423
ИЗГУБЉЕНА МУДРОСТ 424
ЧУВАР КАПИЈА 426
ЧУВАР КАПИЈА 428
ЗЛАТНА СРЕДИНА 429
УЛАК 430
ЛОВ ЗА ЦЕО ЖИВОТ 432

ЈЕДИНСТВО МНОГОСТРУКОСТИ 433
ЖЕНИК ЛЕПОТУ НЕВЕСТЕ У ОЧИМА ДРЖИ 434
ПОХВАЛА ДРАГОМ КАМЕНУ 436
НАДГЛЕДНИК БАШТИНЕ 441
НА МЕСТУ ПУСТОМ ОД ЉУДИ 442
ПРИТЧА О ДУШИ И ТЕЛУ 443
НА МОРУ ГАЛИЈЕ 445
ПОХВАЛА СКРОМНОМ ЖИВОТУ 446
НОВОГОДИШЊА ТЕЖАЧКА ЗДРАВИЦА 447
ЦАРЕВО ПИСМО 449
НА МЕРИ СТАЈАХ 450
ПЕСАК И МОРЕ 451

ЦРНИ БИВО У СРЦУ

ЛЕГЕНДЕ, БЕСЕДЕ, ПЕСМЕ

Пливају ти к језику разлике беседе
Ка на лову у мрежу
Разликога рода рибе;
Зле и добре.
И гледај сад што да чиниш...
Змију ухваћену с рибом
Испљуј је напоље из себе,
А добре беседе изабери,
Те их држи себи
У барци твојих усти.

Ево, и ја што сам врстан, колико ли јакостан и кадар, на вашу част предлажем слово вашем извољивању, кано поштеним и врлим изборли гостима сабратим скупа у овај божији дом. Рад сам вас почастити и угостити с божија ми датка словом колико се бољма узможе напредовати. Да прознате јер и сиромашак може господаре и бољаре на свој обед дочекати; и хорјатин, да речем сељанин, варошане и грађане почастити; гладан сите засмочити, жедан пјане напојити, голић одевене преобући, туђин, незнанац, ништо човек домаћине и кметове к себи на стан принудити; неваљали просјак богатице уједно са сиромашу, с врлим светом и с добром науком може обдаривати.

И сад, одовуд напред гозбу вам по реду износити започињем, а ви теке приправни будите ко томе. Умље вам избистрите, памет раширите, уши отворите, свест к овом прегните, на ноге се оприте, који но хоћете и ради сте ову словесну част себи примати... Тако слушајте, да не изгладњено сити изађете и из кратка слова вама се више у разуму принаспори, тако да не би оскудан забринуо се, ни сит омразио би.

ЦРНИ БИВО У СРЦУ

Да не узбуду твоји пси бикови
и почнеш се клонити од њих
да те не убоду!

ЦРНИ БИВО У СРЦУ

Велики се то ђаво,
као црни биво у срдцу гнезди.

Е во сâм то видим

да неки други завичај злочест,
у моме телу војује
супроћ мога умља.
И који је тај други,
поснажнији закон
од божија закона?
Јест и врло поснажнија
човечја жеља и зла ћуд,
којано нит се кога боја боји,
ни мора, ни дуге болести
и зле несреће,
ни саме вечне муке.

ПИСАЦ ЗАЗИВА ПРЕСВЕТУ ДЕВУ ДА БИ МУ ПОМОГЛА САМУ СЕБЕ ХВАЛИТИ

Дубину велика велику дубина зове У широком твом гласу.
(Из Псалама)

Ја и тебе наричем бездном.

А и сам себе називљем бездном.
Ти си бездна велика, добра гласа
И луна си сваких божијих дарова
Каконо си и сама о себи рекла —
Учинио ми је велику, добру похвалу моћни!

А ја, худи, врло сам слаб и маловрстан
И дубина је у мени неразума,
Кроштоно сам исто један лежак,
И нерадин и лужица; зато и не умим
Нити могу тебе хвалити онако,
Како би се ваљало.

И саде то на данашњи дан
Бездна бездну дозивље,
Јер ја, будавши дубина
Несвестице и неумења,
Тебе зовем на помоћ, пресвета дево,
Којано си пуна бездна бистроумнога,
Да би ми помогла себе саму хвалити.

ПУТОВИ

А да тко ли би тај

у садање доби бистроуман
и хитлен био,
да се о том може увавестити
и дознати се својим путинам!

Ко би претекао тога брза хрта,
и ухватио би небеснога
високолетуштога орла?

Да тко год стојање кано бежање размисли?
Тко за поуздано ка стојеће?
Ко ће разделити ова и она,
што се напред указују и помиљају се?
И овим ето, устопце да иде,
а на ове да и не гледа?
Тко мртву живу ли реч прима?
А да тко ли воли
у колиби или у граду великом боравити,
и насеобу, или из села бег
и кријење?
Ко мрак неголи свет?
Ко ли воли рит
више бистрог извора планинскога пити?
Ко ли воли
јед неголи мед?
Ко мађеху него своју рођену мајку?
Оца и очуха?
Трње и лепу, чисту земљу?
Ко стрњиште или пшеницу?

МОРЕ

Ка и море што некад врло се с буком диже

И с таласом о брегове бије,
Пак и опет се натраг у себе
И скутава тишећи се, —
Тако је и човечаско срдце
Подизато на жалост, на што ли друго,
Срдење, смех ли.

Сећањем се горег, бољег ли снахода последња,
Ја л' се више цвели,
Ил' се бољма ономе весели,
А за првашње што, ништа и не мари.

СИОН

Сион, кано старо селиште
преорати ће се;
а Јерусалим запустити
ка воћњак обран,
а градски високи
горњи домови —
луг и шума по њима
узрасти,
те у дубраву зверињу
ће се наменити
плачући се за пустош
управаџија му!
Виногради тако се
упарложити
да нигде ни једне лозе,
а ни које дивље вињаге,
не може се пронаћи
за кушање.
А господа му за просјаке
остати, а камо
да с палицом на кога замахује!

СВОЈОЈ ДУШИ

Јучер си била душа хананејска,

с грехом обтоварена,
дор к земљи погрбљена,
а данаске си се пак
с божија слова исправила,
те управо стојиш к небу гледећи!

Просим те, поником не почини
опет доле преклонито
ка венуто сушено цвеће
с крвоточењем од себе!

Пре си точила црвен грех,
а данас изнова си пак процветала
и повратила си се
ка увенут цвет угледно,
јер дотакла си се исподмукла
Христова скута страга,
и своје ти крвотечење
со том преваром зауставила си себи!

Од сеј доби чувај добро то излечење,
да пак не отвори ти се
та крвоточива изнутра рана,
јер знај то,
да свакад не мож' добавити Христа
красти од њега своје лекове себи,
нити је то у вољи њему милој
многопут га подкрадати!

СЕЈАЧИ

Слишатељу возљубљени,

и ми сами, сви, сваки по себи, —
излази на сејање сејати своје семе!
И то се разлико сеје:
каква је кому његова ћуд, тако и сије.
Један сије у своје тело,
други пак сије у своју душу.

ХВАТАЊЕ СЕНКЕ

Било ли, или ништа не било,

привиђено, пак нестало га,
развијало се ветром и отишло
ка испод трчућих кола
прах и дим у маглу!
Благо је и господарство
овога вилајета преходљиво:
од једних к другим прелази
а најпоничије је!
Сваком се тако исто пригађа,
кано у сну нешто да види,
или сенку донекле мотри,
те је хвата руком
да је заустави и удржи.

Није ли у том људни луд?
Нити је што тврдо ни стојеће!

МОЛИТВА ЗА ДУЖИ ЖИВОТ

Сваки свакад врло да се моли свому владики,

Еда би добри и човекољубиви земљорадилац
Још за неку годину више заштедео
Ту воћку порицану с неродством,
И не исече је из корена без времена,
А нека то допусти зимњим годом
Опкопати јој се и обасути с гнојем.

ДОБРА ЛОЗА

Сву лепоту изгуби —

врли корен оста му честит,
с родом наспоран!
Свирајка му се здрузга, —
али мајсторија свирању у њему оста!
Посахнуше заперци, —
добра лоза не увену!

ПОХВАЛА ЖЕНИ

Као воћка доброродна

и домаћи сâд господски;
корен је она девојачки и стабло,
деца су гране;
радилство живо,
живу и беседљиву роду гранасту;
светско с благословом наспоривање,
последњим домаћином
спомен и подушје роду,
зидар људски,
божији живописац образом,
говорљивим иконами стесилац,
умљивој грађи склопилац...

ВЕЛИКА ГОСПА ДОМАЋА

Истерај човече, напоље
из своје куће робињу
уједно и са сином њејзиним;
не може, знај,
у твоме миразу
домоосталац бити
робиње син,
уједно с господаричиним сином
кућанин.

А ми сад нисмо
од робиње деца,
него само Велике Госпе Домаће.

ВИНО И ЖЕНА

Разгонећи тугу ти са срдца,

Тко би те туђин
И с туштеним мазним речма
Могао разблажити и потешити, —
Већ ако добро вино
И лепозрачна, смешљива жена?

ИЗ БЛАЖЕНОГ АВГУСТИНА

Кад падох, Господ ме подиже,

кад устадох, задржа ме,
кад пођох ходити — води ме!
И ко би тај, толико несвестан био путник,
видећи пред собом кога
где пропаде кроз лед у јаму,
да би и он тамо натратао
и за њим би се увалио?
Него запанти оно зло место,
те и другом каже да се чува.

РАВА

Тебе, жено, нашао сам

у курварлуку и у механи
кано леп, скупи бисер
у блату загажен,
и кано злато
у водној тини замешато,
како хубав, леп,
мирисни цвет
у трњу зарастао.

Душа светла
у смрадљиву месту
затворена је то била.

ДОКЛЕ НА ТИХУ ВРЕМЕНУ ПЛАВАШ...

Докле на тиху времену плаваш,

дотле лађу чувај да је где о што не скрхаш.
А ако ли знаш зло место где се хоће
насадити, брзина ли је на кладу нанети,
дотле уговори и састави помоћнике
себи у своме стрепљењу!

НАШЕ МИСЛИ

Наше мисли нигде с миром не стоје,

све дурма прхају и лете,
кано мале птице.
Тко би то дао нашем смишљивању
таква крила ка голубиња,
да полете на добро и ту отпочину!

ПРОСЈАЧКИ ЗАМАК У СРЦУ

Лисице своје јаме

за боравак свој имаду
и птице гњезда им своја;
а ја, одкако бих син човечији,
нејмам ни толико свога места
где бих исто своју главу
од зла времена заслонио.

Сажали се на њега
о, човече, доброкућанине дворски!
те му подај стан
у твоме ти срдцу!

МОЛИТВА ОНОМ, КО СЕ ОГРЂЕ ХАЛИНОМ СВЕТЛОСТИ

Он се одева светом
ка ми с хаљином;
да одене и нас!
Нека нам да,
ако н блудним синовом,
на наш прст прстен
и обућу нам на ноге,
ако и нисмо подносили
прекодна тегобе
и од сунца пече!

КАНО ГРОБ ОТВОРИХ МОЈЕ ГРЛО

Ти си небесни хлебац,

— живи нас!
Рекао си:
рашири ти уста, и напунићу ти их!
Испуни ме твојим даром!
Испунио си ми уста моја.
Ја теби, моме животу,
кано гроб отворих моје грло,
а ти ми уљезе у овај гроб
и животом ме обдарива!

Без тебе, кано без текуће воде,
наша је душа кано суха земља;
ништа на њој не расте кроме једно трње.
Ти, ушавши у мене,
трње својим божаственим огњем
у мени пожежи,
и земљу претилу
с твојим радењем утириши!
Лепо семе у њој засеј.
Тако и наша ова земља
издаће овој пород.

СРЦЕ ЗАРАСЛО ТРЊЕМ

Та се тобоже надах и чеках

мој виноград да изнесе грожђе,
а међер, по њему је трње!
Ама зато известићу вам
што ћу ја учинити томе моме винограду:
разбацићу ми око њега обграду,
соборићу дувар, оставићу га пуста,
необрезана ни опкопана;
нека да свашто по њему гази и тре га:
што у њему ко што нађе,
нека граби и разноси!

ДУХОВНИЦИ

Ово је свештеником речено, а није камену...

Доиста, бакали и винокрчмари,
А не духовници!
На врану коњу садиоци
С двомерилом ценећи
Закон за динар и по два —
Што рад следи за њима смртна коса!

ЕВА

Она је човечаска велика спона

и негбе гвоздене;
сваке замке сплетене
у руку су јој.
С очима замрежује
путове младићем! ...
С једним само магнућем
и рукопрегнућем
задржава их за срдца,
а не за скутове и руке,
ка с паламаром с беседом
привлачећи к себи!

НА ДОБРО ПРОМЕНА КОБНА

Свет је ови свакому несточљив; с променом зло с добром уједно скоро промиче.

Данас бос, а сутра ципелаш с ариашњама;
Данас цундра и издртина,
А сутра цифрасто накићен
С разликим оделом многоценим.
Данас кротак, смерен, плачљив и стењавац,
Лежац на голој земљи,
А заутра и потом величав,
Грохотљиво смехљив, шаљив,
Спавач на цифрастој и мекој постељи.

ПРОЂУ ДУШЕВНИХ НАШИХ НЕПРИЈАТЕЉА, К НАЧЕЛНИКОМ, К ВЛАСТЕМ, К МИРОДРЖНИКОМ МРАКА ОВОГА ВЕКА

У наши лети јест труд,

А ти, богати, у твојих година отпочивај;
У наше године болезан,
А ти у твоје весели се.
Многа твоја, богати човече, лета мислећа
Учинише ти циглу једну ноћ
И то не целу ни до сванућа;
Него тако рече ти Бог:
Ове ноћи истргнуће ти твоју душу.

ПРОПАСТ СВЕТА

Злочинци грешећи погане их:

погане воду с умивањем
и с возењем по њој,
на свакојаке путове зле проходећи.
Погане ветар са злом духом и с псовком,
са срамотном и укорном беседом,
погане ватру с крвљу, с убијањем, с клањем,
с пржењем, с пожизањем много што-шта
на квар другим.

Те изаради тога,
после, на суду божију,
све ће те стихије на зло грешним људма устати
и хака им доћи за њино зло чињење...
Поћи ће право из лукова,
стреле и муње одзгор — луче с треском,
ка од врло округла лука облачна
на намеру долетат ће на зле људе.
И вода ће морска навалом наглити
каримно на њих,
те реке и потоци големи,
страшљиво сасма брзо хучећи
с грохотом и јеком тећи ће.
Супроћ тога опет дигнуће се
јаки големи ветрови халовити,
те дор пооткидати ће с ногу људе
и разметати там-овам једне од других
с вихром у холују.

ОГАЊ ПОХОТЕ И МЕСА

Блажени онај,

Који као облак би
Сав у сузама,
Гасећи огањ
Похоте и меса.

ПРАВИЦА

Као овца међу вуци,

ка голуб међу крагујци,
и звезда у црну облаку,
ружица у водљиву трњу,
перуника у риту, —
прониклича правици у злу селу!

ПОХОТА ОЧИЈУ

Речи божија, пошто ти, речи, плот би,

Сачувај нас од похоте плотске,
Сачувај нас као зеницу ока
Од похоте очију.
Реке, научите се од мене
Како кротак јесам
И смеран срдцем!

СМРТ И ЖИВОТ У ЈЕЗИКУ СТОЈИ

Колико је маечак огањ, а колике ли велике ствари пожиже; тако и човечији језик — мала је вешт у нами, а врло големо зло чини.

Отворен је гроб њино грло;
са своји језици лагаху,
суди им за то, боже!
кроштоно је аспидски јад
под њиним устнами!

И на ме су шаптали сви моји врази
и на зло су ми мислили.
Злечесту реч на ме изнеше.
Ама који ме год то облагују,
да се сами обуку у зао глас
и кано хаљином горњом
тако да се обгрну сами
са својом срамотом.

Избави моју душу
од неправедних уста
и од туђина поштеди свога раба
да би непорочан остао;
и приточник муж скоројезичан,
скоро пада у зло
и смрт и живот у језику стоји!

ПТИЦА СТРАХА ПРОРОКА ДАНИЛА

Ка нека птица затворена у соби

и преплашена ода шта год,
плахо прхуће ударајући и лупајући
по буџаци собом,
еда би брже згодила где прозорац
излетити напоље —
тако се је душа Данилова
узврдала и узмутила била у њему
од анђелскога страха.

ГОВОРИ ДВОСТРУКУ и ТРОСТРУКУ РЕЧ СВЕТИ ПРОРОК И ЦАР ДАВИД ЗА БОЖИЈИ СТРАХ

Бојим се са својима власима

зашто нисам ктео уједно с оном блудницом женом
на Христову прилику коме год свештенику
или путнику, из далека госту,
опрати ногу ни водом, а камоли сузами својим,
и меште својих коса, бар крпом да отрем.
Не пољубих Христове ноге,
ни их с миризмом помазах,
а моја су се безакоња преумножила
више неголи колико ми је власи на мојој глави.

Бојим се с мојим мозгом
јерно слово божије живо и послено је
а пооштрије је више од свакога мача
с обе стране оштра, те пролази човеку
кроз тело му и душу, и пронузује
све чланкове и мозгове.

Бојим се очима,
зашто моје очи нису свакад
гледале до господа Бога;
воде сузне не искапаше за мој грех очи моје;
закона твога нисам добро спажао!
Бојим се вељами
јерно мило ми је било с очима много спавати
и свељма дремати да се одмарају
и покоје се моји зглавци.
А нисам много будан био
да би ноћом Богу се молио,
и себе костоломио, душе ради,
еда бих у коју неведовницу
и спону вражју не допао.
И изарад тога допадох не у једно зло
него у двоструко и троструко
дуговање зле намере.

Још'те тако стрепим и трнем у срдцу
да у које подубље се и најпоследње
зло не увалим, од кога но се
већ више не могу извадити,
Док и с главом не заплатим.

Бојим се Бога и мојим ушима
јерно нисам преклањао их
на твоје нам световање на добро;
да не дочујем од тебе тога страшнога гласа:
Ид'те од мене проклети, у огањ вечни!

Бојим се с устима;
није било за свашто и свакад
божије хвале у мојих усти,
неголи моје су беседе биле
шала, лажа, ласкање светско,
укор, покор, прекор, шега и смех.

Бојим се за мој језик,
кад није себе мој језик поучавао
твојој правици, за цео дан није се бавио
на твоју хвалу; него мој језик је
лажу сплетао на осталу ми браћу.

Препадам се с грлом;
не гласовито издавах теби хвале с мојим грлом;
у моме грлу божије дике не имах,
него отворен, зинут гроб би моје грло.
Кад сам на мога злотвора, кога ми је ваљало
гладна нахранити и жедна напојити, —
а ја сам га клео и говорио да га нестане,
И род му и пород погине, да му се ни имена не зна,
те се цело истреби са земље, —
и ова смртна ми беседа — би моје грло гроб
моме пизменцу.

Стрепим од смеха ми
нисам хајао што нам за смех прети Христос:
Тешко вам за ваш смех, допосле врло ћете
ви плакати и јецати за то!

Крепки Господи, укрепи ме,
да те с драге воље милујем, снаго моја!

Бојим се с памећу
којуно сам од Бога преузео;
у свако доби га именовати

и дозивати га дужан сам,
а ја, крвавик, Бога заборавих,
који ме ода зла чува;
Давиду пророку нисам внимао
о томе што нам вели:
Увавестите се за ово који се Бога заборављате:
да вас кадгод не ограби пакостник,
а не узбуде вам ко би вас преотео!
За ту заборавну памет о Богу
и спомен му погибе, разиђе се у холуј!

Бојим се с разумом
да не омахнитим,
зашто не ктедох се освестити
да кога удобровољим;
не сетих се за сироте и сиромаш;
мене, своју овцу, зове именом
и вели ми уразуми се о моме звању!
А ја, кано скот бих у њега;
не сетих се ити на господинов посао.

Бојим се мојом шијом,
зашто не исто једнога од мањих да сам
покварио, на зло навео, побујио,
с пута добра сврнуо, и одвоумио,
него и туштене побудалио,
и зато стрепим да ми се не обеси на мој врат
жрнов камен, и потонућу у морској пучини.

Бојим се с мојим плећима
вежући ми тешке товаре несносне
и товарећи на људска леђа,
а сам ни својим једним прстом
не ктедох им потпомоћи и ни уздигнути.

Бојим се с мојом мишицом,
јерно мишице Бог згрухати ће
грешним и лукавим људма.

Бојим се за руке;
не дизах к небу до Бога мојих руку;
него шњима греших и људма пакост чиних;
зато се и бојим, да ми не рече ка оно леном слуги:
Свежите му руке!

Бојим се ногама:
нисам на правици постојан,
нити у цркви, Бога нашега дому,

са страхом тврдо,
него често из цркве пропадам
и залудње мисли мислим.
А на злочесте путове с неваљалци се састајати
и много се у договору с њима бавити,
на то сам свакад брз и готов,
а на божије послове лењим се и нејмам кад.
Зато и плашим се да не дочујем зао глас:
Свежите му ноге и стрмо га турите
напоље, у добоку помрчину!

Моје руке ме и ноге на грех наведоше;
бојим се да не ш њима бацен буду
у вечни огањ.

Сав изнутра дрхћем:
Бога право не хвале моја унутрашња,
ни му се имена споминаше,
него имам унутра себи опака измишљавања,
с којимно сам се сприликовао фарисеом,
што је за њих Христос изрекао
да су налични обељеному гробљу,
а изнутра су напуњени с мртвим костима
с сваким смрадом.
Зато и сав изнутра стрепим.

Бојим се с мојим срдцем;
са свега ми срдца не миловах господина Бога,
у срдцу о земљни послови се старам
и зло из њега чиним.

Бојим се с душом:
много ми бесови шапћу
да од Бога хвајде нејмам —
писмо ми каже (а слабо то држим)
да не враг потера је и стигне
паку земљу загребе мој живот
и моју поштеност у прах учини.
да се не препадам ни одскачем.

Ама и опет, бојим се с мојом душом,
да враг не попадне ка лав душу ми
не имајући ми ни од кога пријатељства,
избављења ни ослобођивања.

Бојим се за душу
да не враг потера је и стигне
пак у земљу загребе мој живот

и моју поштеност у прах учини.

Бојим се душом:
милујући ми неправицу омразих своју душу
И дни и године наше кано паучина сновали су се
и душа ми се је истанчала ка паучина.

Бојим се са свим моји зглавци
јерно ове моје Христове саставке ја прокурвах;
бојим се са свим телом;
моје тело на жељу блудну издах,
а не на службу господску;

Са свим се костима бојим;
не рекоше моје кости:
Господи, Господи, ко је приличан теби!

Бојим се да ми се кости не разаспу
уједно с човекоугодници код пакла,
јерно нејма мира међу мојим костима
од слике греха мога.

Бојим се твар творца ми,
да како су му руке створиле ме и саздале,
тако пак ја, неблагодаран,
од силовите му руке да не ископним
ка лед од ватре.

Бојим се, грешник,
гледећи ми многе ране сваком грешнику;
ама одстави од мене твоје бијање,
за много благи владико Христе,
те већ ме и неста од честога снажна боја твога!

Бојим се, грешник,
да дотле не узмлаћен буду,
док ми се и јама не изрије.
Мој избавитељу, ослободи ме
од сваке моје кривице.
Грешник — знам да је он у твоме телу
ров изрио и ископао,
нека да би пао у ту јаму што је учинио!
И ако би тамо упао, то не би се разбио;
Господин би га подхватио за руку.

Ама бојим се што сам узајмио од тебе твоје благо;
нисам ништа ш њиме придобио
и закопао сам га у земљу —

моја се је душа к земљи прилепила.

Бојим се, не имајући на себи ни честита руха
с којим бих пред Господа изашао;
бојим се, ако сам и распитивао с богатим младићем
Учитељу, што да чиним да бих се спасао? —
ама кад му дочух науку, забринух се врло,
имајући туштено благо скупљено
све с кривицом мојом и лажом.

Плашим се и зато, што у божији виноград
по заповеди му не идох,
од рана до вечера пословати.
Од младости до старости не служих Богу,
него сам себи.
Нити чекам и једнога новца узети плаће.
Заштоно ако сам и попословао што мало,
и то рђаво и злочесто,
са злочести посленици сам се здружио
и опак договор ш њима имао;
Те господске удворне слуге
послате искати воћа и грожђа,
ове ето, избих, а друге и на место побих,
кад не прихватих од њих наказивања!

БОГ СЕ ЉУДИ ОДРИЧЕ

Више опроштења надишли су вам греси,

освем сваког лека окрастасте се:
ваши греси бујају, извидати се никако не могу!
Ваше пливање је на широку,
у гњурном таласу погубљено.
Рана сасма позлеђена бриди;
болест нејма здравља ни облакшања:
лакомство без изма, и џимгризање,
живот расхаљен;
од сад најма вам више грехом проштења!
Ни више покајања; моба се не слуша,
нити сузе помажу низашто.

СРП КАЗНЕ

Видим срп где лети преко света

двaист лаката дужином и десет ширином! ...
То је клетва што силази на земљу
и со тиме сатире и мори се
свака лажа и хрсузин до смрти му!
Тај срп улази у хрсуску кућу
и тим, који се мојим именом лажно куну!
Те што год теку и имаду,
мало, велико, од камена и до дрвета,
све им односи и сатире,
те им пусти куће и у свачем их рђа тре,
да се никад ле могу опоравити!

ЛОВЦИ АДОВИ

По округлому колу овога света,

којено се ласно окреће,
ваља нам по том колу
опипом ходити.
Опасно ходите,
не како немудри,
него каконо и премудри,
и скупљајући време,
зашто дни су лукави,
зашто ко том
сакривају у миру
ловци адови
на нас, кано на птице,
мреже и склепе.

РОСА

Не знате ли како рана роса
од сунца изсише?
Тако и ваша младост брзо гине.
Смрт не очекује пролажење година.
Да кад ти спаваш,
еда чујеш ко је на те дошао
да те покраде или убије?
Тако и тога часа не мош знати
у које ће доби
доћи ангел.

ЗЕМЉА СИ...

А земља си,

Не вода ни жустро вино,
Не по многу времену
Опет ти је повратак
У земљу.

НОЋ

Да се паштимо, докле нам сунце није зашло,

Докле нам није смркло
И животна врата нису се затворила.
Јерно ноћу ништа се не може пословати,
Разилази се трговина, затварају се шатре.
После тога, добро знате
Да се нејма од кога што купити,
Ни има зашто ...

ДАН СМРТИ

У веселу спомени се туге и невоље,

у младости ломне старости,
у добитку штете, у бољарству
љута сиромаштва,
у здрављу дуге болести,
смрти и суда за грехове паклена!

Дотле се сећај свега тога
докле ти се у невреме смркло није,
и загње ти све широм:
небесно видело, Сунце, Месец и виђене звезде,
и врате се облаци празни за кишом!

Тога дна, каде издигну се те оду
кућне страже; пресуше очи, нос и уста,
одлети свест и свако овде осећање из тела,
и засекну воденични жрвњи више млети,
зуби жватати, — шупљине поцрне,
празне остану без пчела дупље
и дућани се изпозатварају од пазара,
нестане жуберењу ни грају никаква гласа,
и врата се замкну,
и слете се црни врани на оглед,
те све песњиве птице замукну
логом доле вирући се без покрета
у стрњицу празну,
(гладећи увис, а голем страх на путу)...
— сваки високи дуб стропоштат ће се доле!

БОГ СМРТИ

Мач му је готов,

из кна извучен,
очиштен и с обе стране
бритко изоштрен;
лук је свој извадио
из тула му.
И тетиво је на њему
натегнуо,
те смртне стреле запео
и готове стоје.
Теке исто
ха! да их пусти на нас
и потуче нас махом.

ПОСЛЕДЊА ЧАСТ

Добро се о тому сматрај
и пробери се, велим ти, човече,
за ови проходљиви век,
како је свашто непостојано у њему:
више са злом проходљиво
неголи с добром.
И почетак и дочетак
плачљив му је.
Добро се освести сад где си:
међу рајом и паклом, на среди стојиш! ...

Не спавај у несвести
и у дубоком забуну своме!
На опрезу се свакад држи,
те од срдца уздахни,
пак распружи своја ти летећа преко света
умљива крила,
и свуда, целопаметљиво
пролетањем вилајетским
свачији живот промотри,
да прознаш послове човечаске,
своје им воље овдашње.
Пак сећањем се згледни
и на твоје ти из младости прве послове,
јесу ли за коју поштену
хвалу дичну пристали ...

Садање, ако би колико дуго
много то злопатење било,
хеле опет, опет, кад год, има му крај.
Ако не друго, а оно смрт је сваком покој.
И тако овде више је беда
него слатких се узгледа,
има много: туга, болест, нелагода,
сакатлук, грижа, брига, зима, врућина,
печа, умор, сиротиња,
глад, жеђа, голотиња, босотиња,

кавге, бојеви, укор, срамеж, мука.
Понајпосле — незнана смрт,
мирна, зла ли.
Мртвим пак у гробу
смрдљиво раструњење.
То је свима последња издата част.

БРЗИ КОЊАНИК

Анаши зли и добри данци

уједно ка и сенка
скоро промичу и пролазе нам.
Наш живот, кано брзи коњик
хитро иде
да нас стера и скупи
на крај света,
концу нам житка овога.

НЕСКАЗАНИ СЕ СУКОБЕ СНАХОДИ ...

Свуда више све испуњено

Бојања се и страха
Неголи које слободе веселе.
Рођење плахо и болестљиво,
Смрт преко мере страховита,
А по смрти тамо
Несказани се сукобе снаходи ...

И мала брига преламаје те,
Мала болест доле собара те,
И проста плашљива реч
Загрми ти у ушију
И срдце ти престрави.
И то ће ти се здесити...

Како ли многи с овога света
С невидом, зли и добри
Једнако пропадају;
Мудрице и суклате,
Бољари и богаљи небоги.
Спомени се худниче, што си собом!
С кошчина састављен
Од главе до ногу
И са жилами сашит.
До времена потом пак
Сав просут и ниушто обрнут.

СМРТ

Да не превари смрт

И уљезе кроз та вратца наша,
Штоно се чувства осећња наричу!
И подругат ће се
Нашем грохотноме се смејању!

ПОСЛЕДЊИ ДАН

Да нам је пред нашим очима,
на уму,
обносећи нам онај незагашени,
увек плантити огањ
у дубоку, беззорну, вечиту ноћ,
безмесечну и без звезда,
мислећи се какво ће оно доби бити
на судњем данку.
Да се онда хоће сва земља
колебати и стресати се,
небеса у трубу, кано платно, савити се,
и све небесне ангелске силе
кренути се са свога им места
и подићи се хитњом
обилазећи им с великом виком
по свој земљи,
повлачећи људе пред Христа на суд.
И многи туштени,
уједно страховити који ће ш њиме доћи
хиљадом хиљада!

АД

Непроходна је то дубрава,

дубока долина,
јака кључаница,
непрокопни тамнични дувар,
не може се утећи,
недремовите су тамо и зле
страже пакостне,
помрчни затвор,
заузлана свеза,
дебеле вериге, големи ланци,
тешке негбе на ногу,
дивље и немилокрвне
слуге су онога пламена,
и сами су ватрени.

Та њихова мучитељска оруђа,
чимно муче људе,
сасма су тешка и зла,
дебели нокти непрегибати,
зли бичеви,
црна клокоћућа смола,
смрадљиви задах,
кревети жешко угљевље,
незагашен пожар,
неопроштен суд,
судац безпријатељан
и ничим подмићен,
пред њим нема сваком уста наишла,
стидљива лица силовитих луди,
а сиромаш врло снажна.

ГЛАСОВИ ПРЕИСПОДЊИ

Овај:

Из црева Адова јаокање моје
послушај ми господине
расцвељени глас мој
јер ме тако пометну!

И други пак:
Из дубине преисподње
зовем к теби, господи!
Господине, послушај ми гласа! ...

Пак овај:
Просветљај на нас лице твоје
те нас обасјај и боље ће нам бити!

А тај:
Којино седиш на херувимех,
укажи нам се! и подигни твоју силу
те дођи да нас ослободиш!

Други опет:
Скоро да би нас престигле
твоје кадре милости господине,
којено од века су ти!

И други пак сваки по себи:
Господи, избави ми душу
из преисподњега мрака
и изведи из пакла душу моју
и не остави је у Аду,
неголи да изађе из ове гњилости
мој живот горе к теби,
господи, боже мој!

БОГ СЕ ВРАЋА АДАМУ

Васкрсни, моје саздање,

устани моја налико, мој зраче —
на мој образ си ти саздат;
устан' и пођи одатле,
ти си мој и ја сам твој:
једно смо, нераздељено светљење.
Ево, рад тебе, твој бог учини се твој син!
Ево ме гледај, како ја, будавши твој господар,
узех на се твоју, слугину налику и образ!
Више небеса садилац
изарад тебе, не теке што на земљу сиђох,
него ето, и чак под земљу дођох
тражити те куд си се подео.
Те рад тебе, човека, бих и ја човек.
Без ниједне ми помоћи
мртве ослободих,
и зарад тебе на земљи
од твоје кћери девојке-матере ми
родих се и обрезан по закону
осмодневан бих...
Моје копје одби с рајских врата
ватрену стражу,
а ево, сад и сâм дошао сам
за те у овај црни Ад,
да вас из тога катрана свију повадим...

Те хајде, пођи са мном одатле!
Прво, како сам те прогнао био из раја,
тако сад пак изводим те поставити
не у онај земљани рај,
него чак горе посадити те
на небесну царску столицу.
Онда сам ти забранио
не додирати се животне прилике,
а ево, сад сав цео живот, к теби се прилепих.
Заповедио сам био хјерувимом
кано роба чувати те.

Зато пак хоћу учинити
да ти се хјерувими
по господски лепо поклањају и служе ти.
Кано гост стидљив
испред Бога од пре си се крио;
а сад, ето у себи Бога кријеш нага!
Обукао си се пре у рђаву, сирову кожушину,
тако сад и сâм сам се,
рад оне твоје срамоте,
преоденуо с твојом кожном хаљином
кано Бог с човечјим телом...

Столица се хјерувимска
за седење давно наместила;
изводници на столицу хитри су
и свакад за то стоје готови;
софра је готова,
пуна свакојаког јеџека, лепо намештена.
Вечити домови тамо, и селишта многа,
магазе пуне с благом,
отворене стоје:
небесно царство пре века и света
приготовљено је —
такво големо добро,
што га никад нико
нит га је чуо ни видео!

БОГОРОДИЦА НАРИКАЧА

О, мајко избавитељева,

што то тебе сад снађе
и тај чемер горак сустиже!
Какво ли је то страшно чудо,
несносно мојим очима за поглед
о, владико, види се!
Сваку мисао и саму сунчану зраку
недознано тамни,
сине мој!
Не могу се доумити томе послу,
слатки Исусе!
Не могу тужна прежељно чедо гледати,
твоје пречисте руке и ноге
приковате за дрво!
Како ли ћу те гола гледати,
којино небесне кругове
с облаци закриваш,
ти, ето, недотакнути свете,
светом се кано с хаљином одевајући,
а ето сад војаци преотимљу се
о твом овом земљанском руху,
и за твој хитон бацају коцку,
когано сам ја са својим ручицами
сама опрела и изаткала,
јаох, моје туге!
То ли ти је царска столица
твога оца Давида,
Исусе мој!...

Ама жизнодавче, познајем твоју вољу
штарад си ти на висини,
сред света овога
на дрвету растеглио своје руке.
Скупити уједно к себи хоћеш
све језичнике, разлики народ...

Благо Рахили међу осталим мајкама,

крошто она продаје свога сина
прекраснога Јосифа није видела! ...

О, светле све небесне силе,
сиђите доле, те са мном се сузно процвелите!
Ако сте и бесмртни дуси
саздати племенити,
да како сам за спасово богонарођење
од врла лепог к мени гласоноше навикла,
тако и од вас саде
неки добар разговор ми да дочујем...

Да видите матер, која је без бриге
и без иједне муке
на свијет дете недознано породила,
а сад ето, од муке
стреле ме пронузују!
О, јарко сунце, и ти обуци се у црно,
те са мном уједно протужи!
Ето, за мало, оде ми мој свет
испред очију!
И ти, месече, скутај своје сјање,
јерно моја већ зрака заходи
под земљу у гроб! ...
Да куд се подену твоја лепота,
покраснија од свих људских синова,
камо ли су твоје бистроугледне,
јасне очи,
којено бездну водену пресушују!
И Соломоново појање о теби се испоја:
Јерусалимске кћерке, излез'те
из кућа напоље,
те гледајте цара Соломона
под венцем, с којим га је мати му
венчала за женидбу! ...

А да одсад који ћу већ добар разговор имати
од кога ли,
гледећи ми тебе на последњем концу
издишући?
Него још, још бар штогод ми проговори
кано по завичају к матери
даруј ми неко слово,
који си сам, Бога Оца слово!
Испусти ми коју реч
благоутробија источниче,
те прохлади ми срдце твојој слушкињи,
јаох, јаох мени!

Не малу ето, и с последњом речом
утеху имаду родиље,
јерно ако и то не достану,
двоструко туже.
А да ја ли, само једна међу мајци
тужна без милости остајем!
Та смилуј се, красо моја,
и штогод ми реци,
да се од туге не распадам! ...

Молим те, изреци ми
коју последњу реч,
да мешто твојих слатких уста
удиљ споменом услађујем
своја уста!
На кога ме препоручујеш,
коме ли ме худницу, остављаш,
којуно си тако омиловао,
да и својом божественом матером
изволио си бити ми!
Ко ли ће се од сеј доби старати за ме?
Који се, сâм ти, свачијим животом бринеш
и промишљујеш, вићи и за ме,
ко ли ће ме од жидовске налепе спажати!
Нити ја више зактевам живити,
кад мој живот, ето, умире!
После твоје смрти да не остајем жива,
то желим!

А ту ћу и остати код твога гроба
да моје надање, а твоје ускрснуће
скоро видим.
И пре свега тога, зактевала бих бољма
уједно сад с тобом одрешити ми се
с телесне свезе
и сићи и мени у Ад за тобом!
Да би ми то здесило се,
чини ми се, тако би ми било,
кан'да сам се јако на свет родила!
А што ли ми је и хвајда више
од овога света,
каде ми мој душевни свет
с очију погибе!
Како ли са живим људма да и боравим.
и међу живе стаљам се,
а мој живот гробу сам издала!

Ето, сад ми то на главу дође,

како је право за ме
Соломон у песми испојао и рекао:
»Ходи од Ливана невесто,
ходи к мисли се за тамњан и измирну
што су ти на дар од истока
донели волсви, персијски цари...
Сад већ доиста,
изађи из Ливана,
ево, кћерко тужна,
лепог мириса туђа, — краснога ми Исуса!
Плакала је Рахила за децом неутешно.
Тако и ја плачући јецам без устеге
Владику Господа,
који је плач Евин зауставио.

МОЛИТВЕ ЗА СРПСКУ ЗЕМЉУ

ЗА ДОБРУ БЕСЕДУ МОЛИТВА

Којано си родила слово божије с плоћу,

ти и сад, молим те, роди,
ако су ми и погана моја уста,
у њима божије слово!
Боже, који шиљеш
слово своје земљи,
пошљи у моја земљана уста слово
да у кротости тече слово твоје
у уши слушатељима мојим.

МОЛИТВА ПРОТИВ КРВАВИХ ВОДА

Беда на води,

беда од харамија,
беде од свога рода,
беда од језика,
беда у граду, беда у пустињи,
беда на мору,
беда од лукаве браће
и међу лаживим друштвом.
(И пребеда ово пишући
у опраљеној књиги,
на злој хартији, јакож и види се,
с неуправним мастилом!)
Од свега овога зла и беде,
ти нас ослободи.
Ослободи нас од зла пливајућих
у ових реках,
штоно су воде зле, језичаске
и нас прогоне
и нашу цркву раде да потопе.
И тужимо се на њих пред светитељем
што се из Тебе родио:
»Спаси ме Боже, јер продреше воде
до душе моје!«
И хоће да нас потопе те воде.
Него с твојим предстатељством
пресвета дево,
тај ће поток прећи наша душа.
Ових крвавих времена,
свагдар пуних војске и боја
и свакога немира,
и не теку тако воде поточне,
коконо што крваве реке теку,
како да се је на нами извршило
Давидово прорицање:
»Преложи у крв реке њине«
и источнике њихове,
зато да се не имаду

одашта напити.
Моли, пресвета дево,
сина свога,
којино је рад нас своју крв
излио на крсту,
да би ради источења његове крви,
стала у нас та крв војиштанска
и међусобна,
што се на земљи пролива
од злих људи.
Ти, благословена в женах,
облачена у сунце,
а и сама си избрана кано сунце,
»У којој као у сунцу
положи насеље своје
сунца творац«... —
исуши те крваве потоке
да би у тој реки
сухима прошли ногами.
Буди нам небесном дугом,
знамењем,
да не буде више на нас потоп!

ПОХВАЛА СВЕТИМ ОЦИМА СРПСКИМ

И како ми, с којим нарицањем

да их похвалимо?
— Они су тропесанци црковни;
како обмиловаше свету тројицу,
тако пак и њих с почитовањем тројицу
обжели сав христјански народ;
тако и ове наше српске
просветитеље нам прве,
и ми смо их по дужности
с почитовањем миловати:
тројицу светитеља:
Саву, Арсенија и Максима.
И ова нам три наша света краља:
Симеона првога, Владисава
и Стефана Дечанскога с Урошем Последњим
кано оцем деце добре
и синовом својим српским.

ПРАВОСЛАВНИМ И ХРИСТОЉУБИВИМ НАШИМ ЦАРЕМ НЕПОБЕЂЕНО ОРУЖЈЕ МОЛИМО

Непобеђеном својом силом
нас обснажи, да би тако
и распланћене стреле вражије,
што је он на нас запео
са својим лукавством,
могли би их изломити му
и потрнути их.
И остали наш овај привремени пожитак
светоподобно и богоугодно би доконали,
и правоверну нашу војиштанску господу, —
јуначне над наши непријатељи
у разбоју да их покаже:
да разбијају и прогоне злотворе
којино на нас мрзе и злобе нам,
носећи се с нами и обећујући нас,
да их Господ с крстном силом
низложи под ноге наше
да би ми достанули покој и мир
у нашем борављењу,
каконо се свагдар о томе молимо,
уздајући се божијој помоћи.

МОЛИТВА ПРОТИВ ТУРАКА

У ових садањих злих времена

сметеници у вери и у закону
досађујући христјанској цркви,
и варвари Турци,
своје безумно господство
печате знаком Месеца.
Премудра и мужаставна жено,
свагдашна дево,
да буде та луна, њино знамење,
под твојим ногами,
и сатри рогове
Тој варварској луни,
каконо си сатрла главу
прегрдому кагану,
што је био велико дигао своје рогове
на крстне рогове,
и повиси рог христјански,
повиси твоју силу и нашу,
и како си пређе
у мору врејуштому
језики из облака горућом каменом крупом
потопила,
тако и саде проли
гњев сина твога и твој
на језике који те не познају
ни почитују!

ТУРСКА ЛУНА

Нас и опрљи турска Луна,

ожеже ватром и божије свеће,
хришћанске цркве запусти многе.
Праведни се гњев божји
на нас просу
и зло нам дође на нашу главу,
те попусти људе, наше злобнике
на нас, да нас газе и сатиру,
и језичаска Луна са своји рогови
изводе нас кроз то,
зашто нисмо право ктели чинити
друг другу,
и полако пак полако свој закон,
неделье, велике годове,
свечане дне и пост,
за плећи стаљати;
један другом све уз нос ходити,
сиромаш не пазити,
старијега и свештенике
не почитовати,
за цркве не хатати,
оцу и матери досађивати,
Бога се слабо сећати,
по својој вољи ходити,
те Бог и пусти свој бич на нас.
Пресвета дево, јако виде Јоан
Луну под ногама твојима,
да узрит и рог христјански,
на покров твој уповајушти,
попрану Луну ногама твојима!

МОЛИТВА ЗА СРПСКУ ЗЕМЉУ

И у ових љутих времени ратних ово саде нека буде наше мољење.

Избави ме од крви, Боже,
Боже мога спасења,
на кров који имамо,
разве твој, Богородице, покров.
Крвоточива она жена
кад се је прикојасила
за скут сина твога,
и таки престаде јој тећи крв од ње.
Тако и каде се докосне
наша крвопролитна земља
твоме омофору,
таки ће на њој престати
свако крвопроливање.
Отрти ћеш и обрисати
каше крваве сузе
с твојим омофором!

ПОХВАЛА РАТОБОРЦИМА

Радуј се Источе и Западе

и сва северња страно,
роде и породе христјански
и ратоборци по Христу врагом
и с овим светом супроћ носци се!
Међусобом исто мирствујемо,
Ако нас с ругом и подражују који туђоверци
с преотимањем нашега добра
и из вилајета прогоне, –
не со тим да и Бога нам преотети могу
и изагнати испод његове му снажне руке,
нит се они курталисати могу
од железне му палице
ако нам те земљане градове
и господство преузимљу...

ЗА СВОЈ РОД И ПРИЈАТЕЉЕ

За наше старије, за цара и господу му,

за своје спахије, за војиштане
и поглаваре њихове, за кнезове своје и бирове,
за свој род и пријатеље,
мобе и прошње на добро им
за њих Господу Богу усрдо вала
доносити наше.
Јерно њино у миру борављење
и слобода,
нас од зла заклања,
и бригу нам с наше главе скида,
мирост даје...
Свесрдо се за све те људе
по подретлу и по реду
више исказате молите —
како за хришћане, тако и за иноверце —
о животу, о здрављу, о спасењу,
за срећу им и берићет,
о мирноме борављењу,
на војски сачувању и надбијању
наше непријатеље,
којино ишту да нас погазе
и наше добро с јагмом развуку!

СВАКО НАС ЗЛО И БОЛЕСТ НАХОДИ

Голема је то туга и нужда будавши на земљи рођеним, и сами собом от земље, а небо тражити и искати.

Свако нас зло и болест находи
И свака рђа и невоља тре.
Нерод земљи, штета, сиромаштво,
Ватра, вода, пали и топи,
Војска, харање, глад,
Болест у телу свакојака
И нездравље.
Миши, жабе, гусенице, мухе,
Скакавци поједају земљу
И множе се ...
Туча, град бије, суша,
И пак зимна и кишовита
Око жетве времена.
То теке мало се саде
Указује на нас зло.

ПИСМО НА ЛЕДУ

Брађи Дрињанима

Писмо на леду позадуже траје,
Неголи наши срећни и добри данци
У миру бораве!

ЛУКАВИ ДАНИ

Лукави су дани настали;

Пробаљујте време;
Ваше сваке речи
Нек су вам са сољу разблажене,
Знано и вешто сваком по себи
Добро знајући
Што ће ко коме
И сваком на свашто
Одговор дати.

УКЛЕТИ

Да му се зло изврши

И невоља му над главом распаше се,
И неправда његова на врх му слезе! ...
Земљи је било речено: куд ми радимо
И семена за своју нам храну сејемо,
Да нам онуда прониче и расте
Кукута, трње, вучац и сваки коров!

ЗДРАВИЦА I

Даваћу вам лепу кишу
у свако њено доби,
и земља ће вам издавати
своја жита
и све остале усеве ваше.
И дрва питома и дивља
свој ће вам пород воћни
издавати
и ваше вршење житно
сустигнуће бербу виноградску,
а источивање из бадњица вина
допрети ће пак
сејање житно.
И до ваше воље свашта ћете имати
јести и пити
и у свакој мирости ћете поживити
и боравити на вашој земљи.
Нити ћете се од кога бојати
и тога неће бити
који би вас престрашио,
јер сваке ваше пакостнике
и непријатеље,
који год на вашу земљу узвојују,
ви ћете сами надбити
и протерати с вашом слободом
и они ће бегати и падати
пред вами.

НОВОГОДИШЊА ЗДРАВИЦА 1732.

Ја ћу вам добра времена давати;

кишна пролећа и јесен, и суха лета.
И земља ће вам ваша
свој берићет потпуно износити
да вам се напуне гумна свакога жита
и хардови вина и каце масла,
и сваке благоте да вам доста буде
и да вам преспева сваке летине
од года до года.
И старо испред новога да исцрпивате и преручујете
и у снази се, у миру обживите сви скупа.
И нећете се ни од кога бојати
јер ће се сви ваши злотвори
од вас посрамити
и разбећи се испред вас.
И ви ћете се наспорити и узрасти по навише.

БОГ СЕОБУ СРЕЋНУ ОБРИЧЕ

Заслањаће те облак од сунчане пече
и пустиња ће ти провидна,
мирна бити.
Море ће се пред тобом раздвојити
и фараон-ђаво у њему ће утонути.
Мана за јело кано киша
с неба спадати ће ти
и из камена вода истицати
и Амалик сатрти се
не исто само с оружјем твојим,
него и праведним рукама
дижући их горе крстато
и Богу се молећи уједно.
Со тога сви непријатељи
уплашени испоутицаће.
Река ће се натраг повернути
и Сунце ће од свога му хода престајати
и Месец се задржати,
стене јерихонске саме попадати,
те освем пушчаних хитаца,
осови и стршени ће напредовати
те непријатељску војску
морити и разгонити,
а Израиљу пут крчити
бранећи од злотвора
да здраво и мирно проходе
у свој вилајет издат им од Бога.
И друга којано о том и со тим
многа су писана,
све се двоструко пронаходи
и до нас приводи се.

ЗДРАВИЦА II

Даваћу вам лепу кишу
у своје време
и земља ће издавати своја жита
и воће свој пород.
И допрети ће ваша вршидба
до истакања вашега вина,
и точидба вам
постигнуће пак сетву,
и јестићете ваш хлебац
до ситости
и опоро у тврду
преборавићете на вашој земљи;
нити ће вас ко плашити
ни прогонити.
Него још̑те ви ћете сами
протеривати ваше непријатеље
ш њиних земаља
и бегати ће пред вама
и покоравати се вам ...
И старо до старога
жито ће вам бити и претицати
и оно поодавнашње
испред новога ће
изручивати.
И каде добро ово време
дао нам је Бог;
за нашу храну ово семе
чврсто и јакостно:
сејања свакога и разликога вићена:
пшеницу чисту,
јечам, зоб, пројy
и остало жито прихватно
за нашу телесну потребу
и животињу,
и видимо пољске усталце
где раде о том и труде се
од рана до рана

излазећи на послове,
и доста се проматрају
како би добро и много посејали усева
ради своје и наше потребе, —
него браћо остала и добри људи,
и ми, којино нисмо пољски радини,
него дома у суху седимо,
те нит нас бије злота ни киша, —
да не лежимо залуду...
А ми, што велим да сејемо
у сухој соби,
под стрехом, где киша не дохвата, —
то душевно жито свуд се може сејати!
И по кућа и по подруми,
по тавани, по ћилери,
по кошара и на снегу,
на мразу, на леду,
на великој печи и врућини
оно ниче и расте
и клас свој и род издаје!

МОЛИТВА ЗА СЛУШАОЦЕ

Речи, која нас ради плот би,

У плоти мојој буди реч;
Учини и возљубљеним
Слушатељима мојим
Да приме у уши речи моје,
Од тебе, Речи, дате!

ДАР ВОДЕ

Берићет роду и поврћу

ДАР ВОДЕ

Киша кад озгор на земљу пада,

она си је једна: што вода, вода.
Ама на биљу, на дрвљу, разлико дејствује:
мекша и тврди, слади и горча,
бојали чини, мирис и злочест задах
примеће цвећу и травама;
убељује, зелени, жутка, црвени,
црнпурасти, плаветни и прешарује;
на папрaди слади, на пелину горча,
а неке накиселе указује...
Особито свакој растлици
своју разликост даје,
те на маслици с воде зејтин рађа,
а на лози вино;
на разлики дрвети, разлико и воће бива.
Тако и обашка свакој травици
свој дар јој вода издаје.

ДРВЕЋЕ И ВЕТАР

Ветар холујаст ваља дрвље и камење;

По планина искорењује и собара
Високе букве, храстове и дебеле тополе.
Лепозгледне финике и миришљиве кипарисе,
Преврће дубове васанске и борје ливанско...

ЛАЂА, ОРАО И ЗМИЈА

На мору куда прође лађа

траг јој се не зна.
Ни орлу пута летећи испод неба.
Ни пак змијиње стазе
кад се превуче преко камена.

ПРОЛЕЋЕ

Ка неку мртвичину, зимну тугу смеће са себе

свака проникЛица земљана!
Сва твар прозелењује, те пупча и гоји се.
Видимо црну земљу
где се с разликом травом и с биљем
изнова преодева; садови, воћке се расцветавају,
дрвље буја, воде се крочају.
Животиња се разиграва нову траву пасући;
свашто се набоље прелаже и понавља се хубаво.

ГОДИШЊА ДОБА

Зима је љута — ко ли супроћ мраза
може га обстајати?
Одело нам је вера с добропотеклом;
седећ на хјерувимех, самозавијен с крпетинами
на зими у јасла лежи.
А на пролеће птичији глас у пустињи
чуће се.
Јоан претеча кано ластавица запојаће.
Да и смишљени славићи црковни
лепо слатко попевају!
Лето је вруће; тадар Свети дух
с ватрени језици с неба на земљу сиходи,
те све грешљиво стрњиште сажиже
и трње злочинства пали.
Јесен је свачим богата; твоје црево Богородице,
разумни рај, нам се указало,
у ком но је божија пресађеница израсла.

ЦАРИЦА ПРОЛЕЋА

Ево, виђ' какву видност,

времена царица,
днију к царици
лепоту пошиље
дароприносну од себе!
То, што је год полепше и красније добро,
ка звездни састатак хубав на небу,
тако и земља с цвећем се кити!
Сад водени таласи с брегови се мире,
Сунце облак толико надуго не заслања,
ветрови се ташкају;
земља са садови, садови с угледом диче се!
Извори планински постуденији
бистро извиру текући,
велике воде се згревају
и смањавају се под брегове,
бистре се виде;
воденице се намештају
да брашно за храну мељу.
Лађари се за пут по води
без страха с лађами путовати спремају;
морске галије се од пристанка им на ширину извлаче
појући нове Богу песме с великом хвалом;
елћени се пружају,
око њих обскаче риба делфин, што на себи
топљенике прихватајући на сухо износи;
напредује пред кораби
и море брка лепо, тихо,
да лашње пролазе без муке.
Горе се зелене,
мирисне траве се помаљају,
сено буја,
косци се приготовљавају.
Јагањци блеје,
по зеленој трави скачу играјући се, —
сад сви земљани радилци радују се,
к сваком пољском послу се потежући хитају

урадити и доконати с усевом,
те с поуздањем плода хвале се.
Сад пастири и чобани с чордом
на пашу излазе,
спраљајући дипле и свирале,
да узалуд седећи у хладу
под листатим дрвљем,
зглашају се с хубавом свирњом.
И рибари тање огледају и чисте их,
Те мреже за ловљење спраљају.
Сад већ и драгопослене пчеле
из кошница излазе,
своју мудрост указујући им;
по цвећу свуда облећу
тражећи медену сласт,
те једне праве сатове,
пуне ш њима кошнице,
а друге сносе мед,
пунећи окна, —
чудну око тога мајсторију
нама недознану,
проводећи им!...
Саде птице гњезда себи праве;
једне одлећу, друге долећу
справу сносећи,
а једне слатко по лугови пољу и жубере.
Со тим приговор за свет дају човеку:
све живо Бога хвали и слави,
без говора с чудни и с разлики гласови!
О свему томе и мноме
благодари се Бог,
кад не мучим, него ово проповедам
на божију хвалу, —
те тако оно њино појање, наше се здеша!
Ш њихове прилике и ја појати
пред Богом учећи нудим се.

ОСВАЈАЊЕ УНУТРАШЊИХ ЖИТНИЦА

Дубока је вода слово у мушкоме срдцу многобеседљиво...

ПОЗИВ НА ЧИТАЊЕ

Стумарне струје дубока извора
лије се непресахнуто
врла вода слатка
за пиће жедним душама.
Ово је врело сасма наспорно,
те колико се из њега вади
ова жива вода,
толико се у њему више приспорава,
и бистрија истиче.
А удиљ стоји с врхом пуно му гротло.
Неголи доходите,
и при њему круто,
не посклизаво умом стојте,
који сте прежедњало
на суху врућа песка престојали
много време у светској грижи удаљени!

МУДРОСТ СЛУШАЊА

Пређе него с наказивањем господњим

издовоље отворили су му се уши,
да се прегне ухо свесрдо слушати незатежно!
Да може на заушници златну минђушу обесити
с драгим каменом сардијем:
привезати беседу к мудрости!
У ухо немучно дочувено
да може бити на слатко скоро послушљиво!
Попре него устом и устнима и језику, —
овим ето, отворити се
и привући у себе духа!

СВЕЋА ЈЕ МОРЕ

Морско око у руку Христових је;

земља тело је, томе телу свећа је море,
с којим но воде видеше у Јордану Бога
и уплашише се:
море виде, те побеже;
положи на море своју руку,
на то тешко би мору, те рече:
Од снажне твоје руке одох ја и неста ме!
Он море пресушује, а преко река
чини брод за преход пешачки.

ПОХВАЛА ВЕЧИТОЈ МЕРИ

Како године и дни скоро врве проходљиво,

и човечији живот се сатире;
дан по дан и час по час, све,
људи (не само тога и онога што нејма)
ама и туштених са света их нестаје!
Сунцу је ход опредељен,
зна му се пут докле ходи с окретом својим;
а остало што је год на земљи,
једно настаје, а другога нестаје;
које пак множи се и прибива,
а ово отходи: свиден посао поточњем прелазу
и текућим водами у морске дубоке
разливајући се пучине!
С великом хуком паште се тамо,
а онде им знања ни трага предња нестаје!
Ал' што је постало од Бога
за потребу изарад људи,
ипак се свакад тога находи
свега доста с променом годиштном.
Од земље што је саздато,
од ње се удиљ и рађа по завичају своме,
и опет све у земљу
преобрће се и одлази.
А земља, те земља: ципом једнако стоји;
Сунце је сву сјајући оптиче
и пак до свога му хатара дотиче
на меру излазну, удиљ тако,
једним окретом!
Тако и сви ветрови, сваки са своје му стране
душући заустављају се и опет дишу!
Туштене по земљи воде сливајући се
једне у друге, све у море теку!
А оно не отиче никуд;
ветрови га разњихују,
а докле му је мера и обграда,
даље се не шири, нити кад се мањи;
ни долази, а ни осише.

И све је то на свету постало врло угодно
за проводење нашега живота,
свуда мери доходно;
зна се докле коме допирање и крај,
што ли, за колико и докле ли што траје.

ПОСЛЕДЊИ ДАН

Видео сам небо ново и земљу нову. А прво небо и земља прва оде и прође.

Апокалипсис, 21
Свет хоће много лепши остати
неголи што је сад:
земља бити бела ка хартија,
и провидна кано стакло.
А воде тврде у кристал се преобрнути.
Такођер и цело се небо
полепшати хоће:
звезде толико ће све сјајне бити
како што је сад, пун Месец,
а Месец пак, такве форме стати се без промене
кано што је Сунце садање,
а Сунце опет, седморином светлије бити
од садања сјања, а не жешко!

САН

Сан је сваком права, временита смрт;

Свакодневни животу конац.

ГОСПОДАР ВОДА

Обладати ће он од мора до мора
и свим рекама од крај до на крај земље.
Пред њега ће припасти с поклоном
Јетиопљани, штоно су црни Арапи,
и његови му злотвори прах са земље
шмркати ће му испод ногу.
Тарсијски цари из морских ада,
острова дарове хоће му донети,
цари аравијсци Исава с пешкешем доћи ће му...
Ветрови вијући свакад с водами њихају,
голем талас дижу и квар пловцем чине.
Ал' иде овај, којино са својом прећњом
зауставља ветар и воду, на воду јорданску,
видети која се то хука и бука чини,
да запрети и обојима!
О томе стаће се велика тишина,
јерно њихов господин,
који је испочела основао на води земљу,
стоји на њима,
и држи их да се не колебљу...
И што наш господин још чини на води?
Посвећује све воде, а и зли,
личући му на крв.

ПЕСМА ЉУБАВИ И СТРАХА

За кога је страх, — страх да му је!

А коме ли ваља имати част и поштење,
част буди му!
А ја томе радим служећи,
што је страшан и душе преузима
од земљанских кнезова, —
пострашнијему од светских царева!
И како тога не бих се, јадна, бојала,
од кога но стрепи небо и земља?
Доносим ја моме господу Богу, што је са мном,
славу и част и дичим на велико име његово.

ПЕВАЧ УЗ СТРУНЕ

Ти си мој живот, моја храна и одело,

мој покров и пристанак, моја слава и радост!
Моје благо, сребро и злато,
ти си свако моје добру поуздање
и надање вечнога тамо весеља.
о теби се радујем красно,
ти ми си свирајка и лепе гусле,
богодахнут орган, дипле!
Сунчана светла луча, моје сјајно спасење!
То, ево, са собом носећи ми,
идем пробаљивати да видим:
јесу ли лепогласовите с веровањем мојим,
и с лебдењем безазлено с чиста срдца,
неповодне нахеро с милокрвством к Богу
и к својим ближњим,
без кога ми душевног у себи зазора, —
круто затегнуте смишљиване дроте!
Да бих ш њиховом снагом
од Христа реч примио,
и уједно бих данас скупа с ангели и пастирми,
кликтећи попевао.

УЗАЛУДНИ БЕГ ОД ЉУБАВИ

И куда знам бегати, куд ли се подети

и сакрити испред твога духа?
Ако да се испењем на небо,
ти си сâм тамо горе;
да ако ли силезем доле под земљу,
у дубине Адове, — и тамо си ти.
Ако бих и кано птица с крилма
рано одлетио чак за море,
у које тамо пустолине скрити се,
ал' и онде ће ме досећи твоја рука
и нађи ме, и твоја ће ме десница задржати
и преместити с места.

ПРСТЕН НА ПРСТУ

У Богу ваља да смо тако израсли,

кано гране на дрвету;
ш њим тако се држати и боравити
кано невеста с младожењом,
ка пчела на цвету, ка новци у кеси,
и птићи у гњезду,
ка писмо у књизи и риба у води,
прстен на прсту и домаћин у свом дому.

ИЗ ДАВИДА

Кад гледне одзгор на земљу,

со тим учини је да се сва стресе;
ако ли се дотакне к планинами,
задиме се;
својим тек назором заколебље
толиком и таквом големом земљом,
те сву поднебесну из темеља покрене, —
и ступови јој остају непокретни.
Запрети мору и пресуши га.
Рекне што бездни и запусти је.
Виде га у телу на земљи море
и од страха му пробеже.
А Јордан заустави се од извора свога
и потекло му врати се натраг,
да није дубока и голема вода
докле се у њему крсти.
Горе се заиграше кано овнови,
а храстови кано јагањци овчији.
Сва ствар стрепећи се боји и дрхће.
А само једни људи низашто не маре!

ТВРЂУ МОЈА ПТИЦА НАЂЕ СЕБИ ДОМОВИНУ

Моји врази запеше ми споне,

Ама те се споне искидаше,
И моја душа кано избави се,
И тврђу, тебе господи,
Моја птица нађе себи домовину,
Где је пометала птиће своје —
Све своје мисли.

ЗЛАТОУСТОМЕ ЗАПИС ЗЛАТАН

При устех твојих Златоусте, златих

станет златно слово.
Вину хвала господња в устех твојих.
Златна хвала бе в устех твојих
Златоусте, златих.
Такожде и наших брених озлати,
да не будут брена!
Обешта Христос:
Аз дам вам уста кому какова:
теби Златоусте, жених вас злати
истино даде златна уста.
Златога учитеља
злати ученик, златослов.
Сему златноме ученику
судби господње бише важделени
паче злата и топазија.

СЛОВО ПОХВАЛНО КРСТУ, ВЕСНИКУ КОПНА

Радуј се, крсте,

пловећим тишино и покрове!
твојим знамењем
свирепо и ричуће
укроћује се море.
Радуј се, крсте,
крмилара хитрости!
јер они који тобом разум примају,
управљени бивају с малим дрветом
и тамоносне корабље исправљају
и у тесна ушћа и пристаништа
уводе и укотвљују.
Радуј се, крсте,
корабљима благодушије
и покојиште који си;
сваки тобом страх одбачен бива и одлази.
Велику пучину
и широту морску раздирући,
тима надежду блиску јављаш,
који у стране долазе несвоје.

ТАКО ДОИСТА НЕКИМА НОЋУ...

Тако доиста некима ноћу

Згађа се душа
Ка право иста што је
Црква храмна.

ПУТ ПО ЗВЕЗДАМА

Нек се промењују дани и године

својим завичајем,
како је Господ изволио, —
а не ми...
Како од искре ватру ложећи
у божјој вољи плантите,
од звезде у Месец,
из Месеца у Сунце
претварајте се
с добрим сјањем.

ИСТОЧНИК ВЕЧНОГА ЖИВОТА

Дај нам ту воду

да ни жеднимо више,
ни пак да се повраћамо
доходећи овамо,
к бунару добоку,
к пристрастију земљному;
из когано истичу
воде пагубне, жеље грешне,
којено никад нам наше жеђе
неће загасити,
него нас повише разждижу.

КРИНОВИ

Смотрите пресађене кринове,

то бело, лепо цвеће...
Како оно лепо расте;
нит се труди ни мучи,
нити преде да прави себи одела!
И кажем вам,
да се није никад тако лепо
могао одети ни Соломон
у свој својој слави и тафри,
како један од тих цветова
што се одене.

ИЗВОР ВОДЕ ЖИВЕ

Душа је моја како земља безводна,

Него теке с једним сузами
Гасим своју жеђу...
Ја тебе просим
да дођеш на мој извор,
а ти мене, како незнана,
из далека уморна путника
из твога студенца напој.
Дај ти пити мени пиће своје,
и од мене прихвати моје.
Ја ти у томе не чиним кривде
нити ти што заносим,
него промену од тебе иштем.
Припи ти к мени из бунара
студеном водом,
а ја ћу пак напити к теби
вечним здрављем.

ИЗ ПСАЛАМА

Ти мој мрак разгониш,

свећу ми палиш;
имајући тебе, жешћу ватру,
у себи неће ми се никад
свећа угасити.

МОЛИТВА ЗА МИРАН ПУТ У ВЕЧНИ ВИЛАЈЕТ

Родај нам, скрбним,

со те лозе вина да пијемо
и нашу тугу старостљиву
да заборавимо.
Знамо те јасну и светлу кано сунце,
сјајну једнако на зле
и на добре људе.
Знамо те хубаву како луну и добру;
у наших бедних ноћи светли нам.
Видимо твоју главу окићену красно
са дванаест звездама.
Овога света,
по овоме великом и широкому мору
пливајући нам к томе путу,
којим ћемо неповратно путовати, —
упути нас мирно проћи нам тамо,
у вечни вилајет.

ПИСАЦ ВЛАДИЦИ ЖРТВЕНУ ПЕСМУ ПРИНОСИ

Кад си изарад мене, владико,

смрт поднести изволио,
што знам ваљало принести
таквом ти врлом добротворству?
Какво уздарје лепо,
Боже, мој створитељу?
Која мила похваљивања,
тебе, хваљеному од анђела?
Која ли надгробна појања,
теби, бесмртному да бих одпојао?
А да с којим ли руками
прикосну се нетленому ти телу?
С којима устнама да целујy твоје ноге,
од којих но тутњење, глас,
преплаши прво у рају праматер Еву?
Каквим ли очима могу смотрити ми Бога
под телесним покривачем?
Које ли песме ћу испојати
твоме излажењу штедре?

ПОХВАЛА СВЕТОЈ ПЕТКИ СРПСКОЈ

Једни људи себи воду с медом
за пиће услађују,
а она је своје пиће
с плачем себи разблаживала;
нису толико повише
ни ветрови духали у тој пустињи,
колико су прси њене
трудили се ударањем и од срдца уздихивањем.
Нису тако хубаво текле чесме градинске,
како су бистре ишле из очију сузе њене,
не тако красне бише разликих птица песме,
како што су преподобне биле сладогласне
до Бога с јаоком великим молитве;
нити толико високо расту дрва,
како но њена душа, ка финикс и високи бор
Богу се узвисиваше својом мишљу;
не тако се у вис дижу летуште птице,
колико је високо у небо летила њена памет;
нити су онолико јелени женили
планинскога извора воденога,
колико је њено срдце желило к Богу,
источнику живу;
ни лоза се тако у винограду разрасте
а ни дрво се које у воћњаку расцвета,
а ни у добромирисној башчи које цвеће указа се,
како но што је њено чисто девојаштво
у пустињи проникло
и разгранало се цветасто.

ВИРШИ НА ВАСКРЕСЕНИЈЕ ХРИСТОВО

Не могал држати гроб владику гроба,

Возврати Христа Адова утроба.
[Из СТРОФЕ]
А
Христос васкрес живот нам дарујет
И лучше јеште дати обештујет,
Христос васкрес и не умрет к тому,
На всегда будет жити в нашем дому.
Блага вносит вса в дом наш са собоју,
Ђавол мусит уступити са злобоју.
Тешите се с того же Христос ва веки
Царствовати будет в небе с человеки...
В
. . . . . .
Г
Живот ва гробе не могал длго бити,
Пошал умрлих с гробу васкресити.
И гроба живот жити научајет:
Живот умрети и в гробе не знајет.
Научил живот умрлих ожити,
Добре умрлим живот ва гробе имити.
Где би ва гробе живот не бавил,
Лежештих ва гробе живих не поставил,
Да сеј живот ва вас житије усладит
И о всем благом јако благ нам радит.

ПСАЛМ

Ја ћу ући у твој дом

Са сваким лепим и добрим приносом
И доћи ћу с распаљеним милошћа срдцем
Како но с великом ламбадом, ужеженом.
У кућу на вечеру к теби,
У цркву свету, сваку жртву претилу
Донети ћу преда те:
Самога себе и с душом и с телом дати;
С кадилом да се исправи моја молба.

ПРАЗНО МОРЕ

Тафра и блага је у твоме дому.

Гледајући нас оскудних,
Немој затворити од нас
Срдца твога!
Милосрђу, отвори нам своја врата
Зашто ми на овом великом и широком
Праздном мору
У својој туги гинемо.
Дај нам твоју помоћ да нам одлагне
От старања срдце наше.

ПОХВАЛА БЕСЕДНИКУ

Тко људе уразумљује,

Томе разуму његову нејма краја;
Ко зна потајну
Што лежи у чијем срдцу,
Како тај књиге не би знао?...
Језик му је
Кано перо скорописца књижевна —
Не пише ни с пером,
Него са својим прстом
Без мастила.

ФИНИК

»Финици проналикују јуначком окрету на бранику; одољивању и надбијању...«

Кроме свију, један је финик
надвисио дрвета својим узрастом:
Лист му је сврха бео,
а гране управе
од сред стабла једнако му до врха
скупљене ошиљасто стоје.
Оздо, ко корав је и храпав;
гране му усукате, —
Врло га је мучно покрасти.
Мучно да се може ко
успузати на њега;
род му је
на самом врху.

ШТАПОВИ

Сви се други штапови крше
ако би и од самих кедрових дрвета били;
нејма те јаке штаке
на коју би се старац слободно подапро;
ломе се.
Пише се да глас Господа Бога
ломи кедрове;
један је тај штап
од корена Јесеова непревијат.

ПЕСМА ПОСЛЕДЊЕГ ПРОРОКА

И ти, Јордане, реко,

уједно са мном зборећи попевај,
и весели се с мучањем
у своме скоротечењу бистроводном
тихо путујући!
Ево, твој и мој створитељ
с телом је к теби дошао...
Од света јасније сунце
у Јордану се купа,
те се умива с водом —
и ватра у води се разгорева.

ЕПИТАФ ХРИСТУ

У мо̂рноме своме животу,

Од моје ми младости
Све више у труду,
С муком сам се тешко боравио.
Сад већ ваљало почива
Христос, први свештеник,
На крсту, с пруженим својим
У вис рукама.
Вечерњи Богу принос донесе.

ТКО?

Именом којим ти је воља, тим га називљи: ако Богом, ако господином, Христом ли, или оцем, творцем, зидаром ли, владиком, царем ли, или оним, који је недознат ко је он.

Тко те уразуми, и даде ти видети

небо, сунчани ход,
и расмотривати многе звезде,
и у свем тому,
ка у неком многом цвећу,
лепу свезу и добар начин
имадући времена распрознању?
Години пуност часова,
проход и настануће,
мену месечну и уштап,
дна и ноћи равно служење,
земљано клијање и растење,
ветрова разилазење,
ширине и дубине морске стојеће,
и по њему ходећи путови,
текуће воде и стојећа језера,
и планински извори?
Испод неба јасно прозирање,
промахе и одухе далеке?
Ко ли ти даје кишу из облака,
снег и крупу,
земљано радилство и ш ње храну,
и разлику стоку и зверад:
воду рибну, небо птично,
и к томе знати свакојаке мајсторије у руку,
насељања, адете, закон, грађане,
леп и добар садружни житак,
присвојање родско, —
откуд ли је теби животиња
јача од тебе и покорна ти на службу?
До главе и крви и на храну ти једни предали се!
Ко ли је тебе учинио господина и цара
Над свим тим што год на земљи
и у води има?

БОГ ГОВОРИ

Што вели, што ли заповеда,

што ли хоће, страшни у договору?
Таки већ излази напред скупи бисер,
чекано надање свим језиком,
просветљивање вилајетско,
ганилук наспорен и изливен,
што се је излио из уста нашега спаситеља:
ослаба брижљивим, одрешење сужњем,
избава од греха, подизање палим,
лекарство немоћним, надање к бољим,
к ненадању поуздања, помоћ обеђеним, и зазленим,
радост кајућим се од греха,
прибег гоњеним, ослобођен закон,
заклон од душмана, мрежа влачена —
не смрти, него к бољем животу
из сланога овога тафренога животна мора
потопљеником!
извори водени, основа свој васељеној! ...
Внимај! Небу и земљи и свој твари цар
к нама говори! Внимај!
Велики пастир живу храну људма раздаје!
Внимај! Који је смрт уморио, свет надборио,
бесконачну радост и царство вечно нам,
неваљалим обриче!
О, велике му к људма милости и безмерна дара,
како сâм ето, невиђен, несмештен,
свега урадилац и владалац Господ,
когано од страха стрепи небо и земља и воде,
и свако му се колено поклања
на небу и на земљи, и оно што је доле, под земљом, —
не кроз које анђеле, серафиме ли,
или преко које друге му слуге,
али сâм собом к нама недостојним говори
свршујући и сведочећи Исаијино пророчаство!

ОСВАЈАЊЕ УНУТРАШЊИХ ЖИТНИЦА

Нејма ни сејања толико,

а ки хамбара за жито,
ни гумна спраљена, а ни српа ваљала;
ки пуне руковеди, ни цела снопа,
а стога зденута ни од корова!
Мало; руковет, и то незрело,
ка зелено исто за оглед кидано,
непуне шаке!
што проходци не честитају,
него машући главом куде.
Ето, такво је било и наше
то црковно дуговање
и засевање божија слова.
А жетва би после туштена
и многокласовита, пуна зрна
мотриоцу скривености свакој...
Те ето, мала она од лозе израстлица,
у велики и врло родан виноград расплоди се;
толика ширина из њега би,
да му гране преко река прелазе
и шири се до мора
и хатар му с хатари састаје се
до краја земље.
А све горе надвишује,
те их покрива висином своје славе.

ДВОСТРУКО ДРВО ЖИВОТА

Да будете свети људи, род избрати,

царско сплетено цвеће и света лоза,
господски здржан красни појас
по времену с круга света скупљени,
од једне капи наспорена голема река,
од ватрене искре небесно постало сунце!
Од горушичина зрна, да речем,
од чемернога овдашњег живота и нагла
о вери и о Богу,
такво је то големо дрво нарасло
и врло се разгранало,
да птице небесне сабирају се
почивати на њему.

ДУБОКЕ ВОДЕ

Ка неке што су дубоке воде

те им се дна не види;
а друге што опет тесно
и помало извиру,
а не зна се откуд им је глава;
и неким чује се хука испод земље
с надањем се негде излазу,
али врло се заустежу позадуго;
и неке пак натраг се одбијају;
а једне јако сукте напоље —
ето, таква је та форма и философска,
о Богу им неко пронахођење
у натпирању међусобном.

РАЂАЊЕ

Мрака измакох, а луча му не могу поднети;

не знам што ћу.
Тами опет родих свет, а од страха смрче ми се.
Рођењу рад сам, ал', чудна прилика!
снебивам се смутно.
Видам где нови извор извире,
и бистра вода кључа текућа, —
а и то мотрим, јер давнашња узтока
измиче бежећи испред њега!

ОТКРОВЕЊЕ ЈОВАНОВО

Самосам стајаше на једноме месту.

Згоди му се у свету недељу:
На пољу стајаше молећи се Богу.
После, нешто се био врло замислио;
Кано да се је изумио.
У томе, иза њега, страга
Нетко му сасма врло,
Кан' да за ухом, викну:
Ја сам алфа и омега!
Обазре се он натраг да види
Што је, и тко ли је тај,
Што му тако подвикну,
Ал' чудно чудо виђе:
Стајаше седам златних свећњака
С горућим свећама, — и усред њих
Стојаше неко младо момче високо,
Приличан ђакону кад служи летургију,
Обучен у свиленој, пазлатастој одежди,
Што се зове стихар и подир се пише.
И по груди бијаше с златним хораром препасат.
А косе му на глави сафи седе
Бијаху беле ка снег!
Из очију му ватрени пламен избијаше,
Образ на сунцу сјаше,
Из уста му излазаше мач с обе стране остар.
Ноге ка ступци од чисте мједи блистају се,
Глас му је говорљив тако чувен
Кано кад многе воде големе с брда хукте.
И у десној му руци држаше седам звезда.
Кад то смотре Јоан,
Паде му пред ноге на земљу
Од страха кано мртав.
Метну они чудни човек на њега
Своју десну руку и рече му:
»Устани, не бој се, ја сам први и последњи!
Мртав сам био,
И ево сам жив у век вечити!
Имам код себе кључеве од смрти.«

РЕКА СВЕТЛОСТИ

У мудрој глави божији свет

Тај свет, којино своје луче пушта

Од оца и сина и светога духа
(Што је то једно својско им богатство
И једно пронахођење сјања)
— За тим великим светом
Пак има други свет, ангелски.
Ка нека отока текућа
Од великога света пружила се
Чак до нас. А то недознано је
По чему се они светом блистају:
Или к првоме свету са својим дотицањем,
Ил' му што на близу им стојећи служе
Просветљују се.
Не знам ако и по реду стојећи
Једни за другима,
И оним из даљег једнако достиже просветљивање,
Ил' му дални од предњих се
С мером сјакају?
Или какви су који кога чина,
Већега, мањега ли,
Онолико и своје сјање
На небу имају;
Ка и звезде:
Све су на небу,
Ал' једне су мање од других.

МУДРОСТ

Господ ме је саздао

на започетак путова му својих;
пре века ме је основао,
преће свију брда родио је мене.
Каде је хатарио море,
и тврдио га је
да му вода не преходи међе
ни рони брегова,
и јаке, тврде подлагаше земљи
одздо темеље, —
била сам к њему садружна Мудрост:
ја сам се радовала сваки дан,
веселила сам се пред његовим лицем
у свако доби.

ПУТ

Доста и доста таквих има

Што широким путем путују свој живот,
Ама уска врата и тесни пут је
Којино уводи људе у живот,
И мало је који га находе.

МРТВОРОЂЕНИ

Нит је шта овде видео,

Ни има за чим жалити;
Из мрака је на залуд овде изашао,
У мрак опет тамо и отишао;
Ни имена му има,
Сунце га обсјало није,
Ни зна за које добро:
Како му је, тако му је
Свеједнако и увек;
Ни за боље ни за горе
Не зна...
(Из Метафраста)

СВИРАЛА

Во тело нам понапре би

владичаским речењем створено;
и лежаше на земљи ка нека судина.
Та ваљаше му господар,
или му ако био слуга,
ко ће га дизати и преносити тамо, овамо.
Или ка нека свирала,
дудук ли — ваља јој свирац
да је држи и својом мајсторијом
разлико и лепо свира ш њоме гласовито,
те свога господина да весели.
Духну на лице му дихање живота
и бист чловек в душу живу...

МЛЕЧНИ ПУТ

Кад на небу међу звездама
има једно скупа сабрање малих звездица
штоно се зову млечне капље
од богородичиних сиса, —
пут на небу млечни то се нариче.
Та, право да још славније су
саме сисе њене пуне с млеком,
и колико јој је капљи кад из сиса
узалуд отканло млека,
толико горе има једно скупљених звездица...
Од то доби, тим млечним горе путем
кроз капање од богородичиних сиса,
многа крштена дечица од сиса помрла понајвише,
туштена к небу врве тамо одлазећи мирно
Од ваздушних оних црних кнезова.

АДАМ

Месо од земље,

кости из камена,
очи од воде,
крв од росе,
пара и одихивање од ветра,
разум, памет од облака,
умље с анђелске брзине...
Кад умре, у то му се тело опет и разиђе.

ИЗ ПОТАЈЕ ТРЧАЊЕМ ПРИБЛИЖАВА СЕ СМРТ

Каконо кад у лађи возећи се

думенџија и возари спавају
лађа самовољно плава, —
куд је ветар окреће, туда и ходи,
ама гдегод у крај и сама се прибије
ако и шеврда тамо овамо по води, —
такођер и ми.
Време нашега живота
проходи непостојаним неким
свагдашњим и брзим
походењем сваки [од] нас
к своме скончању...
Из потаје трчањем приближава се
к нами наша смрт.
И време овога нашега живота
трчећи пролази
и никаква станка ни опоришта
нејма у себи.
Него прелазимо од лета на лето
и од зиме пак у зиму,
од времена на време,
од праздника на праздник,
од года до года.

БОГОРОДИЦИ КРАСНИХ ОЧИЈУ

Богородица лоза
издаје своје две сисе
кано два грозда...
С обадвима својим руками
доноси нам чанке слатка јела

Очи красне своје имаш,

погледај одзгор
на нас, худе слуге твоје!
Уши имаш, послушај мобу нашу,
и прегни к нама твоје ухо.
Руке имаш,
да их пружиш на подавање.
Ушла си на весеље твога господина,
ама и наше си весеље,
ти сама у нашој грижи.
Каде си нам за потребу на земљи,
ти, наш град великога цара,
место тврдо
које ће нас од свакога зла заклонити,
и скоро трчиш нам у помоћ
ка јелен.
Каде те зовемо на води,
то таки плаваш нам слободу
на лађи.
Каде пак из лађе нашега тела
душа наша изађе
и лети горе к теби,
ка птица ваздухом, —
а ти хитро, с мирном помоћу,
с масличном гранчицом,
долећеш к нами у сукоб.
Не требујеш говорећи ти:
»Тко ће ми дати крила кано голубиња«,
каде си и сама голубица господинова,
којино је свагдар с тобом.
Овако те молимо:
»Прими оружје и штит,
те устани ми у помоћ«

ШЕТЊА ПО ГРОБЉУ

Да изађемо пошетати се по гробљу,

Те с отвореним очима да видимо
Где су нашем пустом животу домовине,
Кућишта и дуго борављење овога света.
Није ли у земљи?
Промотримо се: што се из нас по малу стаје,
Те сами себе да не варамо
Гладећи како нас скоро једног по другом нестаје...
Сматрајући нашу гиздаву лепоту
Смрдљиву у гробљу,
И ви, господо бољари поштени и судије,
Поникните онамо, те се узбојте Бога!
Љутице и гарезљиви налети!
Вић'те како се расипљу и претурају се кости.
И можете ли по костију прознати
Тко је био цар, краљ, принц?
Врло разгледајте грозљиви зглед,
Телеснога стаса зглавке, те кажите,
Који је био који јунак, војак, војвода ли,
Просјак, ил' му на гласу кмет,
И врли бољарин богат?
Који ли је пак грбави старац
И фришак младић био;
Груб, хубав ли, крштен, некрштен ли,
Кога ли је који рода и племена?
Није ли све једно — земља и прах!
Кошчине ка камење ваљају се...
И што је то од нас?
Јучер, мој мили садруг, ка неки ми у телу зглавак,
А саде, ка неке мршине липсале
Од њега се грозим.
Кога сам миловао, љубио и грлио се шњиме,
А сад мрзи ме и гледати на њега;
С руком не могу се дотакнути к њему,
Толико што уздишем и сузим за њим!
Жао ми га је што се растасмо,
С милокрвства стајао бих при њему,

Ал' од зла задуха му, клоним се!
Отпре хубав и леп бијаше,
А сад сасма огруби.
А где му је лепозгледно лице,
Где ли су му јасне очи? Очади и смрче се.
Лепе, дуге косе опадоше,
Дуга шија склони се, беседљив језик премукну.
Руке и груди расуше се,
Телесни цео стас распаде се.
Камо скупо и цифрасто одело?
Раструну се, миризме неста,
Бујна и непокорна младост усаше! ...
У ветар и у маглу све прохуја,
Оста саде — земља.

СРЕБРНИ МАЈДАН

Онако да сматрамо о свему, тако ка они што но златне и сребрне мајдане копају. Каде већ у дубине зађу и стану штогод пронаходити, тадар се и више освесте са забом о земљи и ништа с хићњом не проходе: сваки груменак прегледају што је и је ли од чега руда. Лише, кад већ до златне руде дођу, те јој жицу намере, тадар баш с опипом и врло прегледају свесрдо. Кад они у засипној дубини земљаној прегоравајући свој живот много се забављају а ја што нађи, ја и ништа (а толику муку и дангубу подносећи им) — да колико паче одвише нама о светоме писму ваља да је забава, што нам је подражије од сребра и злата за душевно нам спасење. А ту на хузуру и врло видну и просторији, у топлу стојећи и ништа се не бојећи да би се што штропоштало и погњавило би нас, на добру месту, пред богом се овде стоји, а не у добокој, студеној јами... И у руди неласно је што тражено пронаћи, јерно свака руда ништа друго свидно није кроме што земља — земља. Веште и бистре очи томе ваљаду да прознаду што у чему лежи; много је и преварно; доста многи узалуд и троше се и копају, ал' и опет не одстају се тога им заметна посла, него још̂те већма приању подубље дућати, е да, е да штогод намере! Ако и виде да је тек све саде земља, доста праве руде и наполе истуре не знајући што је! Ал' у писму није тако, нити је у њему што са земљом, с буњиштем ли уједно збркато са смешавином. Ама је ли тек свето писмо, а нису ћачке које неваљале поцепнице, — оно је све чисто сребро и прокушавано злато. Нит је писмо тврда руда да се с ватром претапље, ама ко се ш њиме ише богатити, готову целу хазину блага набрзо може из њега прикупити себи. Ако тек с памећу завири у књигу, без добре користи на празно неће остати. Ако исто тек разагне је и погледа, таки и смотри унутра, ка драго светлакасто се лепо камење, врле речи за просветљавање се с душом својом! Ни вам ја за празно слушање узалуд простирем ове речи. Ама да вам буду освестне и у вашем се разговарању такву с писмом.

ИНОРОГ

Тај, што се звер индијски зове инорог, рог му је лековит. Такву у себи своју силу има, те од горке воде слатку чини.

Тамо, међу морами, по арапскому вилајету, имаду злочесте и горке воде и нису за пиће. Скупе се где на коју воду шумска жедна зверад, — пити не могу; ваља им чекати док не дође инорог. Кад он стигне, та и замочи држећи му рог у води, таки лепо питку воду, још лековиту је учини, те се сва зверад изокола напију. А кад рог дигне и оде, вода остане ка и била: неваљала, горка.

ЗОРОВАВЕЛОВ СУД

Код цара Дарија персијского тројица поближих од његових удворника се надмудривали који би похитленију неку беседу од себе изнео пред цара да би га за то у своме царству вишего господина учинио. И томе се сваки о себи довише да упишу на папиру кано цедуљицу од свога им разума што је понајснажније и најјаче овога вилајета. И један уписа у својој цедуљи да је вино од свега понајснажније, јер оно свакога човека може с ногу свалити и најпаметнијега изумити, ко га много пије. А други је пак хвалио цара и говорио да је од свега понајсиловитији цар заштоно он и земљом и морем, влада над свим људма у свому царству, и што му је воља, то чини. А трећи је написао да је понајмоћнија од свега млада невеста, да речемо, ето, жена. Заштоно она је на овај свет родила и цара и краља, и оне, којино виноград саде.

И те су цедуље метнули на постељу под узглавље царево, и каде им цар смотре писмо, дозва сву своју господу преда се да расмотре чије узбуде помудрије писмо да га учини првога до себе у царству. И пронађоше тако сви о невести да је право изречено.

И то бијаше именом Зоровавел, израиљски цар, што пак изведе из ропства вавилонскога род израиљски к Јерусалиму и понови град и цркву Соломонову. Он је то запросио од цара персијскога и достаде.

КАБАНИЦА ПЕРСИЈСКОГ ВЕЗИРА

За давнашње доби персијскога цара везир Авхацес кад бијаше надбио Колхове, среза себи горњу на себе хаљину чисто белу ка снег и извезе по њојзи прво свога поганскога бога лице и сношење му, а изокола краљеве и паше. С врха за вратом златним слови извезене ове речи:

»Носи тога, који но тебе носи!«

Та његова таква хаљина прознањивала је персијску владост и веру њихову, јер тога Јовиша погани сви позанајвишега бога држали су га великопочитујући. На прошецији на своји рамени носили су га велика господа, а не прости људи, него паше и сераскери. Зато тај поглавити пред војском персијском везир на својој му диван-кабаници дао је извести бога му Јовиша и изокола велику господу.

СЕСОТРИСОВА ЗАПРЕГА

Господа овосветска када коју тафру своју проводе, ките свој окрут, коње, хинтове, себе са сребром, златом и с драгим камењем. Тако се је носио мисирски првопогански цар Сесотрис свакад. И једанпут, бијући му се с четири краља, надби их и свију четворицу живе их похвата, паке када би куда на шећњу ишао, њих би четворицу запрегао у златне му хинтове, те тако би се помпашно возио.

ЗВЕЗДАНО НЕБО ПЕРСИЈСКОГ ЦАРА КОЗДРОСА

Коздрос, персијски цар, бијаше себи справио горње небо од мједи. И одзгора га је био накитио са звездама, са Сунцем и с Месецом, плаветно, по небесној свој налики вијеној. И ту је у њему боравио. Пак заказа своме вилајету да га имаду богом називати и тако служити му и поклањати се, ка истоме богу.

ДАНИЛ

Вавилонском се кћером град Вавилон нариче, што га сад Багдатом зову, когано је зградио цар Навахоносор у халдејском вилајету. Те тога цара у томе граду, тако је био покарао Бог за његову високоумљиву гордињу, те се је био волом претворио, и за седам година је траву пасао ка и остало говедо, и син му Валтасар узе царовати.

Пак и он скриви пред Богом, хвале му ниучем не издајући: што су били тамо из Јерусалима у харању донешени црковни сребрни и златни судови, он није их ктео почитовати, него их је себи, за своје посуђе преузео, те уједно са својом господом из њих пијући и једући, подругивао се је израиљскоме богу и сионској цркви. Зато Бог скоро га изметну из царства и смрти га крвничкој предаде.

Једанпут, у својих му полата частећи се с господом, седећи им за асталом, теке пусти се човеча рука из дувара супроћ очију му и с прстом написа му на дувару ове три речи:

Мани. Текел. Фарес.

И Данил, пророк, тадар бијаше код њега у ропству; дозва га Валтасар преда се, те га запита нашто оне три речи износе. А Данил понапре узе га световати и карати за његову кривицу, пак после му рече без устручања, кано божији што је пророк:

»О, ти, Валтасару, Наваходоносоров сине (а не рече му цару!), ево, што ти се за твоје нечовечаство од Бога пише. Мани: измерило се је твоје царство. Текел: кривда је претегла. Фарес: прошло те је већ и другом је издато!«

А оне ноћи и убише га слуге му.

ВОЈСКА ВАЗДУШНА

Неким временом Јерусалимци под небом горе, на ветру угледаше неку чудну бојну, све у златну оделу војску на коњи, у гвоздени оклопи, у панцири, колчаци жељезни на руку, са штитови и стрелами, с бојним копјами и с голи мачеви у руку им. Пак тако су там-овам трчали на коњи по ветру онако оружато, дор су се спотицали и потурали бусајући један на другога.

А то је, та небесна војска, тако се је била приказала Израиљом за обележје и нишан, јер ће тако, с оном формом, под Јерусалим Антиох, персијски цар са силном војском [стићи], те ће га похарати и запустити свега, људе исећи, црковне аџијаре и судове све разграбити војска и однети.

Како се је и збило то наскоро после онога под небом војиштанскога приказивања.

ЗВЕЗДА ПАГАНСКОГ ПРОРОКА ВАЛАМА

Бијаше у тојзи персијској страни поиздавна, јоште при Мојсеју боговидцу, неки пустињак влхов. Кано и пророк погански бијаше. Ама и с ангели бесећаше, Бога небеснога по некој прилици сазнаваше. Именом Валам. Те што би год рекао, свака му се је реч збила на истину. Много је штошта прорицао што ће допосле да се збуде, и то с писмом остаљао је за сазнање последњему тамо роду, тако да су Израиљи примили неке његове приповести те у своје им књиге то приписали како и за ту звезду што је она три од Истока цара к Христу довела.

Он је исказао за њу јер ће се на небу у једно доби указати једна нека чудна звезда, овако говорећи му: »Засјати ће звезда од Јакова и тадар ће се дигнути човек од Израиља, те ће исећи кнезове моавске и попленит ће све синове Ситове.« Чатући они то Валамово писмо, врло су се бојали мнедући им да ће доиста неки силовит од Израиља цар с војском на њих тамо доћи, те им сву земљу похарати и поробити, које опет под мач дати.

Зато од оно добине врло су свакад меркали на ту звезду кад ће изаћи и указати се да иду за времена по скорије поклонити се и предати се томе големом силовитом цару, докле он сам к њима није с брању дошао.

МОЈСЕОВ ШТАП

Мојсеј воде мисирске преврну у крв прекрштајући му с оном палицом, и многу другу казан наведе ш њоме и напусти на Јеђиптене: пруге гусенице, шашке, жабе, љуте комарце, с неба горући град, дањом учини црни мрак, најпосле по свој оној земљи једну ноћ све првородно од човека до скота, свега имања поби и помори. На што би год и што помислио и што би рекао да буде, и махнуо би с оном палицом, ома би оно стало се и било би.

Прво чудо пред фараоном ш њоме учини: баци је на земљу — би љута змија, и оне змије што цареви чародејци бијаху их они произвели, све изпрождира. Пак лати је Мојсеј за реп те је диже; опет би палица ка и била! И то не да је која цифраста и господска палица била, него једна не врло окресата извађена тачка из пасуља! Остала крстато на врху јој два чапорња, с којом но је у Синајској гори свога му таста овце пасао. И онде је видео неопалиму купину и из оне купине проговори му Бог кроз ангела, учини му чудотворну ону тачку и посла га да има ш њоме извести од фараонова ропства израиљски народ у обећану им од Бога још̂те Авраму земљу лепородну, млечату и медену...

Каде из ропства од фараонова царства бежаху те стигоше к мору и фараон с потером сустижући их страга, — прекрсти са штапом отоку ону морску и таки разступи се море на двоје до дна: од воде отуд и отуд с леве и с десне руке окамени се вода и ка високи дуварови стајаше, а дно се пресуши. Прође они народ јеврејски по суху, не поквасише ни окаљаше ни стопа ножних. Докле они проврвише одонуд на ову страну, дотле и фараонова сва сила сулудо за Израиљи гонећи утрташе и они сви оним путем кроз море. А Мојсеј са своји пешаци са суха гледаше то како они на кочија и на коњи оружато хите за њима. А кад бише насред мора, тадар пак Мојсеј исто махну штапом те прекрсти море и склопи се уједно вода. Поклопи све Јегиптене доле на дну и махом их свију до једнога погуши...

Потом тога, путем пак кроз камениту ходећи земљу толико дана воде нигде ни за лек. Опет на свога им вођа зло викнуше. На то и Мојсеј расрди се што му дотужише говорећи: »Откуд ја знам дати вама воде кад је у земљи нејма!« — и шикну штапом у једну камениту литицу. Рече: »Еда из овога суха камена да напојим ја вас воде, је ли?« А како то удари, вода слатка, лепа ка медовина, посукта нагло из камена и пише сви ону воду докле онде преседише с одморањем се од путовања.

МАНА С НЕБА

У пустињи при Мојсеју што је с неба пуштао Бог Израиљма ману једновиђену, а у усти жваћући им, како је који што зактевао јести, и нашто би мислио, — оне сласти и окуса и бивала би му мана.

ЛЕСТВЕ ЈАКОВЉЕВЕ

У неко доби, стародавнашњи Аврамов унук, жидовски први отац Израиљ, свети Јаков, мислећи му о небесному борављењу, путујући путем саму преко поља, затече га ноћ на путу. Избра себи местанце за ноћиште, сабра камења под главу и леже спавати. О, ал' те ноћи виде у сну чудно високе мердивени. С онога места где спаваше, са земље, прислоњене чак горе за небо. Те ангели слажаху и пак узлажаху горе и доле по њима. А и сам Бог сврха горе стајаше на њима.

Тим плахо се Јаков прену из сна, скочи ома на ноге пронеразен, те рече: »О, међер, Бог је на овоме месту и ово су овде врата небесна!«

ЗМИЈА ОД ТУЧА

Каде код Синајске горе на Мојсеја и на Бога повикаше и у себи мркоташе злобом Жидови за суху храну, ујазби се за то на њих Бог и попусти љуте змије присојне, те много их уједајући поморише.

Сажали се Мојсеј, поче тужити пред Богом да би одвратио тај гњев му од људи. Тадар заповеди му Бог да скује од туча змију на прилику оним змијами и обеси [је] на високо дрво, да кога би ухапнула змија погледне на ону медену обешену змију, таки се излечи.

И ето, мртва обешена змија, од живих змија лечила је људе!

МАЧ И ЧЕТИРИ РИФА ПЛАТНА

По прорицању Језећила, што му Бог заповеди за приповест пред Жидови учинити, за Јехонијева царства, рече му:

»Ти, сине човечији, узми врло преоштрен себи мач ка бријаћу бритву, пак узми четири рифа платна, те насред града Јерусалима мачем начетворо расеци. Те четврт сажежи насред града ватром до краја, а другу четврт такођер после наситно издроби и сажежи. И треће хисе около издроби, а четврто хисе израсцепај, те растури по ветру. Пак измакни мач, и терај свуд овам-онам та парчета с оштрим мачем.

СЕДАМДЕСЕТОРО БРАЋЕ АВИМЕЛЕХОВЕ

Међу израиљским судијами тако врло се је био застарео да придобије себи земљано царство, — те седамдесет своје рођене му браће, — Авимелех што потуче на камену, да би тек он се оцарио, а не би који други од браће му то придобио. Ама Бог за то тако му одчали то злоте: кад је био обступио неки Тиваиду град с војском узимати, стојећи му под беденом, једна млада, скоро удата жена, спусти на њега озгор с бедена парче воденична камена и сву му главу расцупа, те му се просу мозак.

ВИЗИЈА ПРОРОКА ЈЕЗЕКИЉА

У једно доби изведе Бог пророка Језекила на једно широко поље, пуно људских костију. Гледећи их Језекил, с четири стране духну на њих ветар јако: таки оне кости започеше врло шуштати и стадоше се скупљати; главак сваки к своме зглавку, кост до кости. И узеше их жиле спајати и месо им нарасте, пружи се и кожа одзгор на њима, — осташе целокупни људи. Али без душе, мртви. Мало почас, опет изнова духну на њих врућ ветар и тим часом сви оживеше, те здрави и читави ђипише на ноге.

Учини се голем табор од оних људи.

ЈОАНАТАНОВ МЕД

Тако је и Саул, први цар израиљски, без пожаљења прави суд чинио. Те у једно доби пред бојним харцем с непријатељи, о главу заповеди да има сва војска му чисто постити ваздан; до ноћи нико ништа да не окуси. А син му рођени Јоанатан није био дочуо ту царску заповест, него у незнан нађе нешто меда, започе јести га. То потпазише други и казаше му оцу. На то разљути му се отац, и таки кћаше да га умори. Него многа му господа скочише око њега и једва га одмолише да га за ту малу ствар, а незнану, не смакне.

ЛИТОСТРОТОН, ИЛИ ГЛАВА АДАМОВА

Казује се за Адамову главу да је онде, на оном месту, гдено и Христос — свију нас глава — распео се је. И тадар се је крстила с Христовом крвљу и водом кад је Христос прободен био и два млаза — крв и вода — истече. А откуд она глава онде дође (само гола кост!)? Кад сав свет водом потопљен би, дигла ју је из земље била вода, претеривао ју је ветар овам, онам по води, и онде је донесе. Кад вода са земље спаде, она и остаде онде, те кроз њу и прозва се лабно оно место, да речем лепо на виделу пред градом брдашце. И понапре је она глава мотрена гола била, а врло голема за чудо, тако да је могао последњи човек ходити изнутра по њој.

Пак Давидов син Соломон, кад по своме оцу оцари се, како божији пророк, знао је чија је оно глава. Једанпут му згоди се лепим временом са свом својом војском у шећњу напоље из града изаћи. Дође к оној глави; сви је гледају и чуде јој се. Каза цар чија је глава и рече: »Да јој учинимо поштење кано нашем првому оцу. И сви јој се поклонише. После тога пак им цар да узму рече сваки по камен у руку, а и сам диже један камен, и рече војски:

»Ово је глава нашега праоца, вала нам је початити, што смо и учинили, ама кроштоно је он послушао своју жену и преступио је божију заповест, те нас је свију со тим смртно погубио, зарад тога и ми пак да га с камењем побијемо кано божија преступника«.

И сви бацише по камен, туштено људство, те је сву затоварише с камењем, тако да се и ни мало више гола не помаља напоље. Пак заповеди грађаном, те посуше је земљом одзгор, и високо се онде брдо учини.

Зато и именује се оно брдо од оно доби Литостротон јелинским језиком, а по јеврејски Гавата. По нашки: Намет с камења.

ИГРА ДАВИДОВА

Прости човек Јозан што није дато просту човеку чему свету дотицати се,

— тога се он с руком дотакну, та и порази га Бог, те погибе! Вожаху свештеници на коли с упрегнути новонеучени јунци божији ћивот. Дурну се јунац, кћаше превратити кола: притрча он, јадник, задржати да не падне на земљу, те ћивот задржа, а сам паде мртав. Јер сам Бог чуваше они ћивот.

То Давид цар гледећи врло се забрину, а што да чини? Похвали Бога и он скачући играше пред ћивотом преносећи га с брда у свој му град.

АВЕСАЛОМ ДУГОКОСИ

Какву пак тугу и голем дерт имао је цар Давид, где његов најмилији му, хубави син Авесалум дугокоси, узе на свога рођена оца војевати, да га истера из царства, ил' га убије, еда би се он скоро оцарио! Али, за тај му посао покара га Бог, те њега Давидов фертмашал с мало људи разби, пак бежећи му кроз шуму на коњу, замоташе му се власи о дебелој, високој грани! Прође коњ испод њега, а он оста висећи за косе о дрвету. Смотре га Јоав, војиштански војвода, и преко Давидове заповести заказате, ако падне шака им не убити га, него жива к оцу довести, (хеле он за то није хајао!), него три стреле напреже у лук и тако застрели га.

Ископаше онде јаму и бацише га у њу; закопаше и гомилу камења с проклетством натоварише сврх гроба му.

ГЕДЕОНОВЕ ТЕСТИЈЕ

Израиљски судија Гедеон, кад се је био с Мадијамом, издаде свим својим војаком рожане трубе и сваком по једну земљану тестију с горућом унутра свећом у руку. Те тако ноћном у велики сан тајем дође к мадијамском табору полако да се што недочукне, те опколи са своји хајдуци сав табор. Кад се сви наредише около, онда им рече нека сви једнак полупају оне своје коршове, пак свеће да држе горуће у леви руку а у десни рогове трубећи у њих сви уједно. А каде то Гедеонови јунаци учинише по заповеди му, онда иза сна непријатељи скочише ка вртоглави; ништа не знаше што то би, мнедоше да се израиљска војска замешала међу њих те их секу, а они изокола за то им светле и орле их с трубами на бој, да распрознају кога ће сећи. Латише и сами тек голе сабље и секоше се близу до зоре међу собом и тако малина што осташе, разтркаше се који куд и разбегоше. Израиљи донекле гонише их задајући им већи страх, пак на том и оставише их нека већ голи и боси беже.

Ето, такој се мајсторији Гедеон дови, те цигло са својих триста јунака разби туштену мадијамску војску: сто и двраист хиљада што их погибе на том ноћном међусобном боју. А од Израиља нико ни коленом не штукну: одоше с големим дојинлуком весели с диком натраг у своје градове. Со тога посла на голему и честиту гласу оста Гедеон.

КАКО ЈЕ УЧИНИО ФИНЕЕС НА ВОЈСКИ

Једнога од своје им војске смотр(и) с поганском мађамском женом где се у потаји скурваше. Пак потрча за њима те их обадвоје с копјем пронузи и изнесе их мртве на копју пред сву војску да истреби поднашање и шегање људско од израиљских војиштана. Те со тога и име му се Финеес прозва, од наглости његове. И спомен му оста.

КАКО ЈЕ УЧИНИО ДАВИД

Будавши он врло жедан, у граду воде не би, а наоколо опсела је била непријатељска војска. И ноћом кријући неки одоше чак у Витлејем, провреше се и донеше му хладне воде изворне. А кад пред цара изнеше, разабра како су плахо ходили у великом страху. Промисли се о том и не напи се, него просу ону воду.

»Где ћу — рече — ја да лијем људску крв! аратос било таквог пића!« Оста код воде жељан.

ГОРКА ВОДА

Кад су пустињом Израиљи жедни путовали, једва неку воду, именом мерру нађоше. Приклекоше је пити, а она ка жуч горка бијаше. Викнуше на Мојсеја што их помори лутајући му пустињом. И он баци руком у поток дрво те заслади воду. Налише се сви људи издовоље.

САМСОНОВА ВРАТА

Храбри Сампсон, кад су га били затекли Филистимљани у неком каштиљу, прозвату Газа, опсели изокола да га ухвате; онде ноћу на спавању и убити га кћаху. Ама Сампсон то дочу, пробуди се иза сна, скочи јуначки и подвикну: бре, бери мејдан! Не даде им се у руке. И ништа му не могоше учинити, ако и чуваше затворена градска с гвожђем окована врата да не утече. Допаде он на врата, искрха и изломи дирекe, засовнице и катанце све здрузга рукама око поноћи. Узе градска врата на своја леђа, заслони се ш њима, да га не могу стрељајући за њим устрелити, измаче између њих, оде к планини, изађе на високу гору супроћ Хеврона града и онде их збаци са себе. На том брду врата остави и оде мирно својим путем.

РИСАЊЕ ЈЕЗЕКИЉЕВО

У неко доби заказа Бог пророку Језекилу; рече му овако: »Нађи једну ћерамиду и узми је к себи, пак метни је прђу себе, те изриси ти на њој град Јерусалим са свим начином, какав је год споља и изнутра; учини му изокола шанце и метеризе од куд ће се на град стрељати, и вашине под градом упиши готове и изокола опседнуту непријатељску војску, с јуришем ударајући на град!«

Зато је то указао Бог пророку Језекилу писати, за знање, јер ће наскоро доћи под Јерусалим Вавилоњани, обсести га и с бојем узети, пак свега попалити, земљу похарати и људе све, које исећи, које пак у вавилонску страну запленити.

Како онда и учинише то.

ЈЕРУСАЛИМСКА ИЛИЦА

У Јерусалиму на овчијој купељи била су врло тесна и уска, ниска врата, те су се именовали »иглене уши«. Пак су на камила носили воду унутра, пак камиле нису могле унутра улазити ради тескобе, ради својих грбавих и високих леђа, и скидали су с њих воду, те су тако уносили и сипали онамо, где су испирали црева и бураге од оваца, што су у цркви Богу на жртву доносили. И рад тога, камилу и та врата »иглене уши«, уподоби Бог богатим људма и царству небесному...

У Јерусалиму још за старо доби, бијаше једна купатељница врло на гласу, где су Жидови испирали утробе од оваца, које су клали и Богу на жртву доносили. И та је вода врло лековита била, те је болестнике својим временом излечивала. Кад би који болестник ушао у њу да се купа, таки би из ње здрав изишао... Јерусалимска је купељ овча имала пет преграда што су се затворале кано мали ћилери и у њима је лежало туштено болестника наказних, невољних, свакојаких, слепих, хромих, сухих, чекајући онде докле се зањиха вода, да би ушли у њу да се окупају, и оздраве. Зашто ангел је долазио по једанпут у години дана, те би пробрчкао ону воду и од тога је људма здравље бивало. А није од саме воде. И тога су све чекали онде док опазе да се њиха вода. И тада су хитали који ће прије ући, и по један би се излечио ако би каква на њему болесчина била. А други пак чекају оно доби док се пак сама вода зањиха.

ШЕТЊА У СУБОТУ

Елеонска гора близу је напрам Јеросалима: зове се Суботњи пут. — две хиљаде и четириста коракљаји растоји од града. Од Мојсеја боговидца тај адет је био узакоњен Израиљем, у суботу и на празднике им даље не ходити кроме толико ножних ступала, те та гора Јерусалимљаном суботна шећња бијаше. Неки у суботу тамо и на богомољство одлажаху, поклањајући се онде Богу, јерно и при Мојсеју црковно од шатора њина сенка толико стопа насамо (освем људскога стојишта) одвојена стајаше.

ЈУДИНО ГРОБЉЕ

Продајник му Јуда дотле све мерка и гледа у то се уздајући еда се Исус какогод одонуд измакне и не погине у онај пар, еда би у њега теке остали они новци, а он би се кано опет ласно опростио код Христа после тога ако би жив остао. А како виде да не би хвајде, и поведоше га са суда на смрт, — врло се раскаја. Оде пред њихове жреце и баци им у цркву на патос пред њих оне талире. »Најте вам — рече — новце ваше, аратос их било што сам за њих згрешио. Некриву крв издадох!« Они му на то рекоше: »А што је нама до тога? Ти да патиш ако је некрива крв. Нисмо те на то нудили, нити те је ко силом нагонио. Сам си од своје воље дошао и питао што бисмо ти дали да нам га издаш. А што сад више тражиш? Иди си својим путем, нама ти новци крвнички више не ваљају: ако их ти однео, ако одбацио.«

Дочу Јуда од њих тај чемерни му разговор од свештеника жидовских. Оде под једно дрво, од јада заврзе се за врат својим појасом, те се обеси и удави се. После врло се наду и распаде се. А они попови изнесоше из њине цркве новце напоље; рекоше: »Не достоји се стајати у цркви крвничким новцима.« Пак здоговорише се и купише једно селиште од грнчара за гробље, да буде туђином путником, издалека људма, који би се згодили онамо преставити се код Јерусалима...

И до данас хаџије туђоземце онамо копају.

МРТВИ ГРАД

Та еда Римљани нису гинули бијући им Јерусалим и преузимљући сву ону земљу с градови? Та она земља бијаше се усмрдила од, многих лешина људских! У један мах обгледајући где је слабији град до трист хиљада што их паде мртвих! И догод Жидови у свади не исекоше се међу собом унутра, дотле града не могоше узети. Дванаист година што у шанцови лежаше под њим тобоже за инат, а за љуту невољу кроз божију заповест ваљало им је то подносити. Јерно све то очекиваше Жидове Христос Бог у оној туги, гладу и муки, не би ли се они сетили што су зло упословали да се раскају и верују га, молећи му се ослободити их. А кад не ктише, те не ктише обрнути се, онда међу њих пусти мач нек' се сами исеку да Римљани више не гину и нек се већ разиђу одонуд. Кад то видеше Римљани јер много дана нигде нико нит се чује а ни види унутра, попеше се уз беден видети што је то. Ал', све мртво лежи. Ни душе живе чути се нигде. Онда разљути се цар, виде: сва пуста земља, нигде ни човека и град празан, — а толико време онде дангубио и узалуд мучио и губио своју војску! Даде га до дна раскопати, пак сô по њему посеја кано да се већ к тому не спомене, ни се више сагради.

(А где то да буде? С променом цара, пак се људи насељају. Ако не они, а оно други који народ са страна ближих издолази, те опет напуни се вилајет и градови се поправе.)

ИНДИКТ СЕПТЕМБРА

То је постало понајпре од Римљана започетак лету од овога месеца. Индикт казује се — повељивање, римска заповест од ћесара њихових. И заради оваквога посла то се је пронашло онда, каде су Римљани свим овим светом владали; то месеца септемврија првога дна почетак новом лету узаконише и његов број у петнајст година доконање положише. На троје учинише ово число. И у те године од своје ире од разликога народа и људи купили су порцију. И свако по пет година нарицали су то и именовали љуструм — то светлоћа да речемо, илити му јасност, јер у то доби кад су им уједно пет година порцију доносили, носили би зажежене свеће у руку те би се веселили на чопор, на чопор побашка у састатку. Тако им је адет био предајући ћесару датак. И првога броја пет лета доносили су гвожђе и бакар од земаља, а на друго пет година, — сребро; на треће петлетно — злато. И ради тога је индиктион држао се за петнаест година и пак од првога се започинало.

СЕЈАЊЕ СОЛИ

Уздајући им се на своју силу, одметнуше се од римске владе. Тога рад, Есписијан, римски цесар, с туштеном војском под Јерусалим посла свога сина Тита, краља спањорскога, те попали, похара сву им земљу, више исече, него што пороби, Јерусалим до корена и темеља му искорени. Те со посеја по њему, како да се више не спомене! Земљу ону сву од њих запусти, а њих растури: што пороби, по свих краљевина римских по тридесет их за један талир продаваше.

Те с тога добине, све своје господство већ и владу изгубише.

КЋИ ИРОДИЈАДИНА

Ирод је цар, славећи дан свога народјења, вечеру чинио својим херцегом, и ђенералом, и осталој господи, пак је ушла к њима унутра кћи Иродијадина, а царева синовица, танцати и скакати пред њима. И у вољу им би њено играње и пљескање длан о длан...

Кћи Иродијадина са својим пљескањем угоди Ироду...

Дшти Иродијадина је сулудо просила дар за своју играчину, — главу Јоана Предтече.

О ТИРАНИМА

Били су и од пре на свету многи зли и опаки му читељи, тирени, што су људе злом педепсали и мучили морећи.

Пакостан је био Доменцијан, римски цесар, којино је био узварио казан зејтина и у њега је свезана, гола, жива светога Јоана Богослова турио да се пражи.

Злочест је био љутица и Птоломеј, Александров принц, мисирски краљ. Од зла му пробеже његова жена, краљица, к своме оцу. И он, што да јој напркоси, уби свога сина, одсече му главу, руке, ноге, — стовари га у сандук, — тако посла га к матери му на пешкеш!

А и Валтазар, при Данилу пророку, син Наваходоносора, цара вавилонскога, по смрти свога му тога оца искреса на тридесет комада, пак баци пред своје орлове и соколове му у двору, те га поједоше.

Зао бијаше и неки тамо у Русији литовски кнез Витолд; замота жива човека у медвеђу кожу, пак наваби многе псине на њу, да је зуби раскидају.

Опак бијаше Ганибал, везир катрајански; разби другу војску, пак с оних мртвих трупина начини себе мост преко воде, и преко са својом војском пређе.

Опак бијаше неки Фалерис: распали мједена вола и жива човека у њега затвори да би се чуо во јер риче кано жив.

КОДРУСОВ ЖИВОТ

Кад је атински краљ Кодрус имао бој са својим непријатељи и опраљао се је већ да иде на војску, запита оних својих поганских богова може ли он разбити непријатељску војску, те тако да иде бити се шњиме. Ако ли није, то боље да се мири и погоди се што ишту, а да не губи своје му војске, ни му се земља похара. На то одговор му дадоше богови и рекоше му:

»Ако ти, краљу Кодрус, на том боју паднеш те погинеш, то твоја војска, онако срдита рад твоје смрти, надвладаће ону другу војску и разбит ће их. А ако ли ти живиш, то твоји ће душмани вас разбити и земљу вашу преузети.«

Како то они му богови изрекоше, прочу се тај глас и у другу војску, те кад се сразише бити се, већма свој мах узима у сечи она друга непријатељска војска него ли његова. Војиштане му секу, а њега проходе, врло се пазе да који крала не дарне. Виде се Кодрус у чудо, прознаде јер су они прочули онај глас боговски, те зато њега не дирају, а војску му готово хоће да надбију. Инди он што да чини? Смисли се у себи: што је у једном човеку? А и тако му кадгод вала умрети. Боље да он сам погине, него сва земља му у туђе руке допадне.

Свуче краљско рухо са себе, те се у мушкатирско рухо преобуче, замеша се међу своје војиштане, узе тако сећи се с непријатељи. У томе и погибе; не познајући га посекоше. А кад виде му војска јер им паде на боју краљ, с грлом, с главом навалише сртати и жустро се бити. Таки разбише ону непријатељску војску и њихову земљу они досташе.

АПЕЛЕС И ЗЛАТНИ ЈЕЛЕН

У неко доби бијаше велико на гласу неки изуграф именом Апелес и

састаше се код њега многи понижи иконописци и почеше се међ собом натпирати који би од њих полепше могао исписати јелена. И поче га између њих један писати. А кад виде да га баш онако не може лепо изобразити како би ваљало, а он узе те много злата натовари на прилику му. А каде дође те указа ту своју масторију Апелесу, та он таки смотре да у тој његовој икони нејма мајсторије. Та му и рече:

— Кад ниси умео с бојом скиосати га лепо, а оно си га рад тога златом учинио јасна.

Није га уписао добролично, али га је украсио скуповидно.

КОКОШ СА ЗЛАТНИМ ЈАЈИМА

Дарије, персијски цар, у неко доби био је послао своје елчије к Александру, маћедонскоме краљу, изаради порције, што је од пређе узимао од Филипа, оца му, данак, да онако и он му лепо, потпуно има издавати ону исту порцију, како што му је његов Филип отац давао од своје маћедонске земље. Ама, Александар овако им на то одговор даде: »Охо, рече, ама та је кокош већ умрла, што је Дарију златна јајца носила.«

МУДРИ АРИСТОТЕЛ УЧИТЕЉ ЈЕЛИНСКИ

Мудри Аристотел, јелински учитељ, овако казује са шта се земља затреса.

Каде, вели, где духајући јаки ветар зађе у које пуклотине, ил' му пештерине земљане, те далеко доле у ширине испод земље оде, а спрам свога духања нигде скоро пак одухе не може здесити куд би пак излезао, та и врти се там-овам силовито навирући куд би прошао: зато потреса земљом, докле куд згоди коју дупљу те опет излезе напоље.

Ал' то су тек једни масали: ветар у собе и у подруме дубоке залази, ама где уђе, ту се и стани, теке га нестане а не затреса с подрумом зашто спред више духању нејма снаге. Преко света свакад душе ветар тако да доста пут и стрехе с кућа разноси и воде клати сас дна, ал' кад с главе стане откуд му је започетак, онда тим часом свуд се потиша. Еда ли и мешини надухатој што чини квар? Није. И човек докле у ватру из уста духа, дотле се и разгорава, а кад престане оно нејма ништа, све оно духање узалуд отишло.

ЈАСЕН

Пише неки доктор, зовоми Плиниуш, за јасеново дрво да има велику у себи страховиту снагу на земљане гадове. И змије и гуштери и сваки живи гад бежи од њега нит се сми које прикоснути к њему, и волили би — вели — у ватру отпузати неголи под њега близу доћи. Јоште и то, — сенке му се далеко клоне, тако је то дрво гадом грозно, како сведочи о њему у своме писму тај светски мударац.

ЈУПИТЕР

Тако су погански филозофи у својих књига-чаралица пронаходили, те људма су то доказивали, да је Јупитер, понајвиши бог њихов, с неба на земљу сишао, те је узео на себе људско тело, пак тако је ходио преко земље, те је прогледао људе што чине — добро ли, зло ли.

ЕНЕЈ

Јенеја, тројански кнез, тако је врло миловао свога оца Анхизеа те кад се је била запалила Тројада град, и ватра га је била опколила, он усука се кроз ватру, те га лати на рамена своја и ишика га на страну из палежа.

ИЗ ВЕРГИЛИЈА

Какус бијаше харамбаша; бијаше сву стоку Геркулосову запленио и сатерао у гору у своју пештерину. А тај Геркулес велики на гласу јунак бијаше. Кад разабра куд му се је подела марва, цикну од љутине. Другог пусата бојна ништо са собом не узе кроме један топуз. Самосам оде у гору тражити те харамије где су. Нађе ону пештерину где му је скривена гуља. Улезе унутра, затече онде Какуса. Таки га крхну топузом у главу и уцопа га на месту.

А своју чорду изведе напоље и дома их отера.

ИЗ КВЕНТУСА КУРЦИЈА КЊИГЕ ЧЕТВРТЕ

Кад је велики Александар, цар маћедонски, преузимао свет, дође с војском под неки врло тврди град у морској затоци, — зове се Тир, те то рађаше, да га како без крви добије. Много под њим доби бави се, и никако се не може да га узме. У неко доби, поче му војска ручати: један му официр узе сомун хлеба, разреза га с ножем да једе, и потече крв из хлеба!

Однеше ту профунту пред Александра крваву; кад он виде то чудо, со тога прознаде, јер без голема боја и крви, град не може се узети.

И с крвљу га достадоше.

ИЗ ЦИЦЕРОНА И ТУКУЛА

Два брата — Клеобес и Бетон — врло почитоваху своју им мајку, а погани бијаху, те кад би јој ваљало у збожницу ити (њихову црквину), а не би им се коња здесило, сами би се запрегли у кочије и одвезли би је тамо.

АЛКОН КРИТСКИ

Алкон Критски кад му арждаха на очиглед прождре жива сина, тим часом он притрча, смлати ону змијетину, поцикну, распори је, те опет живога свога сина измакну из ње здрава, читава! Ништа му не бијаше нахудила.

СВЕТИ ТЕОДОР РАСКИВА КИПОВЕ

»На сокаку видео сам велике Артемиде богиње, њезину главу у руци некога просјака, где продаваше...«

»Ако је бог златан, то опет он ваља сиротињи потребној за храну!«

Кад дочу да се већ наблизу примакао к ономе његову граду Лићиније, та ома и седе на коња му и изађе с многима војиштани му и с грађани, те лепо, с поштењем сусрете цара. И врло га царски славно подичи. Доведе га тафрено у град.

А цар, како улезе у град, таки о тому првом с нуђењем мољаше се Теодору, да пред њим на очиглед му пожре идолом онде. На то он пак њега с мобом се напроси, да му да првом оне његове златне и сребрне богове, да их почасти и насити; а допосле пред њим хоће им се поклањати и по адету службу им издавати. На то цар сверова се и све своје идоле издаде му.

А он, како их преузе к себи, таки сикиром их здрузга и свију их истроши на ситно, пак све оно раздаде просјаком.

АГРИКОЛИНЕ ЛАМПАДЕ

Принц Агрикола виде себе од мученика подругана и богове му остале укорне — врло се распали, тако да од распаљивања му се једовита и лампаде се смољане упалише, што с њима мученике по свему телу заповеди палити.

ЛЕГЕНДА О ЧЕТРДЕСЕТОЈ КРУНИ

Од разликих места и особитих очевина бијаху. Толико што уједно, под једном капетанијом војеваху, пак чувени како су христјани и говораху с руком крстећи се с поменом Христа бога, од поганске си дружине бише похватани те к ђенералу доведени на испитавање тко су, какве ли су вере и закона кога су. А кад се право и слободно исказаше тко су, тадар ешкиле их принудише да се њиховим они поганским боговом идолом поклоне верујући и с приносом обична дара. И не ктише никако тога учинити ни их што о тому послушати. Онда већ почеше их шопати и ударати по усти и по образи шакама, с песницами их лупати бацајући се на њих с камењем. И слабо их стизаше; више враћаше се к њима натраг само. Препадоше се со тога чуда и престаше фућањем се на њих.

А зимно бијаше оно време. Пак свукоше их голе и пометаше свезане у једно језеро ледено ноћу, где један врло би слаб и плах собом друг им. Измаче се и утече у једну врућу бању из ледене воде го да се онде спари, како му се ружно и здеси онде: таки се смалакса са смућњом... Оста их у леду тридесет и девет.

Мрзнући у леду с напоља на суху стојећи један стража млад чувар мученички, виде те ноћи виђени се свет и тамом с неба сишлих чудних венаца кано царских коруна четрдесет. Свака на главу по једному паде. А једна, четрдесета, вајајући се сама не имаде кому сместити се на главу.

Зачуди се о тому и полакоми што се оно свиде и таки сметну са себе оружје и одело своје, потрча онамо водом к њима и паде ома њему на главу виђено се она коруна небесна. И би њихов прави друг свети, стојећи им тако у леду онде до зоре још̀те живим.

ВЕЧЕРА ВЕЛИКОГА БОГА

У неко доби, кад је био свети Јоан у Патму, у некој ади и тамо неко виденије чудно од много руку му се показивало. И то је тамо смотрио и видео је једнога ангела, где стоји у сунцу, који је из гласа, колико га је грло поднело, толико јако је подвикнуо, говорећи свим птицам што год их испод неба лети:

»Зберите се — рече — сви уједно пак похитајте и дођите на вечеру великога бога, и на тој вечери свашта ће вам задоста бити да се све наједете, и ни једна гладна да не отиде! И имаћете — рече — на тој вечери, свако царско и господско јето, и ја вам за поведам да једете до ваше ситости, да имате све изести што год онде буде. И тамо на тој вечери да изете свакојако тело; телеса царска, краљевска, и сваких мудрих и снажних јунака и којино су уредници над војском; ђенералска, обрштерска, капетанска и осталих поглавара, и коње све и оне који на коњи јашу, и слуге њихове, све скупа, што год се онде нађе, велико и мало, све да изедете и ни мрву от њих да не оставите!«

ИЗ ЦЕСАРА БАРОНИЈА

Тамо, преко мора, близу Дамаска града (гдено се је свети апостол Павао крстио од Ананије апостола), неко место има, прозвато именом Карсатас. Онде, на ступцу имаше прилика спраљена на образ светога мученика Теодора. Пак згледа га неки Арапин, Турчин; из лука са стрелом стрели к њему, те га згоди баш у раме! И таки пљусну крв тећи из рамена образа Теодорова.

ОЧИ СЛЕПОГА ДИДИМА

Дидим, учитељ светога Јеронима, бијаше слеп. Ама из писма је врло био мудар и свашто је знао исказати и протолковати сваку дубоку реч. А рад тога називао га је свети Јероним својим оком, — »моје гледање«. И њега свети Антоније често га је посећивао рад његове слепоте скрбнога. Овако га утешиваше:

»Ништа о том — рече — да не скрбиш, нити да се смућујеш, о, Дидиме, што нејмаш телесних очију; ако и нејмаш тих очију штоно и миши и мухе и гад свакојаки у себи има. Него радуј се о том, јер ти имаш такве очи, каквено ангели имаду, којимано се Бог може видети, и скроз којих се тебе голема разума светлост зажиже.«

КАПТОЛ У РИМУ

Бијаше у Риму нека збожница, поганско им цркви̏ште поглавито на име бога им Јовиша; зваше се Каптолом, а капут латински глава се зове. Кроз то је и назваше Капитула, јер кад су је изнова правили, копајући у земљу јој темељ, нађоше доле у дну неку велику човечу главурду — со тога посла именоваше је Капитула, то јест поглаварница; пак римски цесари с великом тафром возећи се на хинтови, до ње би ходили.

ЧАША КРВИ

Каде је грчки цар Лав Јерманин, иконоборац, мучио и немирио христјане, за иконе да их не почитују, јави се Богородица тадар у сну његовој матери, те јој рече нека напуни пуну с врхом чашу крви и напије ш њоме своме сину Лаву. И то је белег њему био јер ће скоро злом смрћу погинути, како и стало му се је то. Убише га Грци.

ПОСТАНАК ЦАРИГРАДА

Ови први сабор учини се у дваистгодиштно лето од како је био постао велики цар Константин царовати. Јерно у то његово доби већ бијаше престало и уталожило се христјанској вери прогоњење. Изпосатира он око себе она поганска царства мучитељска с частним крстом: понапре како преузе од Магненција Рим та онде се и оцари, после тога опет не свиде му се опет тамо далеко у Запади боравити, диже се к Истоку, друго место за царовање тражити. Нађе при мору прилично широко место, хубаво, на прозору свим странама. Градић они зваше се Византија, од грчкога некога краља Византа, спраљен издавна. Рашири и справи онде врло голем град да већ удиљ назива се царска столица онде и својим га именом проименова Константинопољ. Доправи га за лета од створења овога света петохиљадно осам стотина и трист осмога года. У том доби кад се пресече мучитељство.

О ЦАРУ ЕВНИКИЈАНУ ОХОЛОМ

У неко доби, неки грчки цар Евникијан, држао се да нејма од њега мудрија човека и свакога је за будалу држао. Једним часом згоди му се, оде у топлицу купати се — оста за ругобу, омахнити и образ му се промени. И толико времена се лута, претуца ружен и бијен по улица и по буњишти го, бос, док се не сети што је згрешио. И тако пак се поврати на првашње му лице и у своје царство опет седе.

ЛОВАЦ УЛОВЉЕН

Неки мирски поп бијаше изишао од свога села, те иђаше у друго село. И на том путу му се здеси те сукоби многу дивљад: срне, кошуте, јелене, пак викну к њима изгласа те им рече: »Вежем вас молитвами светога Симеона да не имате се од мене разбећи докле ја к вами не дођем!« И они таки стадоше докле он достиже до њих и ухвати од њих двоје пак их благослови и закла их. И како то учини, таки нападе на њега страва и уздркта се сав и препаде се у својој мисли. И кајао се је зашто је он то дрзнуо учинити и таки га преузе срчана болест ...

ЦРКВА СВИХ СВЕТИХ У ЦАРИГРАДУ

Премудри Лав, грчки цар, унутра у Цариграду, прам апостолске цркве наблизу сазида голему и дивну цркву. Ал' понапре, како се о томе исказује, бијаше он својој жени Теофани царици започео ту цркву правити, кад виде је како се сасма била Богу угодила и посветила се је с телом за велико чудо код мужа и у царству будавши, међу толиким калабалуку. Пак по тој му намери, на њено име не даде му се никако доправити је: она сама не зактеде да то буде. На сну се цару указива говорећи му да се одстане тога посла што је наумио. »Није, рече, то лепо ни угодно, ону, што се је недавно и доскора у царству башила расхаљено и дичила се с хубавим ношењем болбол с разлики јецеци частећи се, хузурно на меку лежећи, — по смрти ома је тако на велико почитовати да јој на име и таква голема и дивна црква се згради. Та исто смисли се, би ли то у вољу било свештеником и свему народу?«

Ако је и врло угодна Богу била, ал' скоро цркве себи не изволи правити. Нити пак толико хајаше за то пријављивање му цар. Како је да је, он већ кћаше своју вољу испунити и доправити јој тај храм. Ама и Бог не допусти му: спречаше му зла времена и остала свака незгода чини се с прибивањем. Кад не може, тад не може се правити! Инди, виде цар да се нешто доиста неда то зградити царици му на дар. А он домисли се и учини саборно договор са свом црковном наредбом и ш њиховом вољом ту велику и красну цркву докона, те је посвешта на име скупа свим светим нека буде за почаст.

То говорећи му: »Ако узбуде и Теофана право света, а она ће ту бити присвојена уједно са свим свецима.«

ПОВЕСТ СВЕТАГО АНДРЕЈЕ ЈУРОДИВОГА

Ходећи по Цариграду светому Андреју онако ка сулуду, голу и одрпану, сукоби га неки велики царев бољарин, и кад га виде, та и згрози се од њега и пљуну на њега сиромаха знајући га од преће како је у великом поштењу пред царом био, пак се побудали, те го и бос лута се по сокаци. А Андрej пак, знајући му његов погани живот, та и рече му:

»О, лукави блудниче, црковни ругатељу, ниси ли ти тај безаконик, штоно се узроком чиниш да ходиш у цркву на јутрењу, а ти, један злочестниче, око поноћи раниш, те на своју јутрењу сотонску идеш пробирајући по домови туђе жене кад су људи у цркви. Они се моле Богу, а ти куће поганиш. Ама ево ти је већ приспео твој рок да преузмеш за то плаћу што си досад чинио. Или ти мниш да се је то утајало од страшнога божијега ока, којено свашто изгледа и мотри!«

И кад он то зачу, таки бахну под собом коња, и одскочи скоро од њега да когод то не дочује и не застиди се од људи. Зашто голем је био на гласу господин.

БУНА НА КОЊСКОМ ТРКАЛИШТУ

Да вам и из Отачника нешто укажем.

Неко доби бијаху похватане харамије који су много зла били починили и крви пролили. Доведоше их повезате у Цариград на суд пред цара. Каде их судише, та остале опростише, а самога харамбашу нађоше јер он је коловођа злу свему најкривљи. Њега без милости на смрт осудише. И поведоше га преко града онамо, на коњско тркалиште, да га на мајдану муче и уморе.

А како је завичај људма кад где кога море, сав се тамо народ, мушко и женско стиче, да види како кога море, — дођоше и они што чине подужбину, те робље откупљују од смрти. Прионуше молити цара и другу господу да му буде грација. А цар се је био врло на њега разљутио. Ником ни говорити за њега к себи не припушта. Што ће они да чине, подбодоше сав народ за то. И послуша их народ! Ћипише мало и велико, сви удундар са женами и с децом, једни углас вичући око цара молећи га, а други загнаше се и преотеше та из џелатских руку, те га и курталисаше од смрти.

Кад виде цар то чудо што се граја учини, махну и он руком на своје војаке да даду мира људма. И опрости му живот.

РУСИ ПОД ЦАРИГРАДОМ

У неко доби, докле још̑те та тамо руска страна поганска је била некрштена, цара свога нису имали него тек кнезови ш њима владали су, — дигоше се два кнеза с великом силом на галија, Осколд и Дир, Црним морем под Цариград, да га себи освоје. Тадар Сергије, цароградски патријарх, с народом по граду узе крстове и иконе носити Богу се молећи да би их ослободио, пак ризу свете Богородице крстато замака у море. И таки диже се голема фортуна, одадна зањиха море, те све оне корабе руске изразбија и широм са свим чином потопи. Цигло три кораба што осташе с обадва та кнеза. С мало људи вратише се натраг у своју земљу Осколд и Дир.

ЈУЛИЈАНОВА СМРТ

Одметник христјанскога закона цар Јулијан, злом се био извадио на хришћане и кћаше да их исече и побије. Тим доби сама је света Богородица њих од те му смрти одбранила. Тадар Јулијан с Перси се бијаше и говораше док се врати, по Кападоћији све христјане да погуби. А они у тојзи тузи чекајући љуте смрти, дању, ноћу с плачем по црква се мољаху највише пресветој Богородици да их со тога курталише.

А свети мученик Меркурије лежаше у ћивоту у великој цркви, и његово бојно копље више ћивота му стајаше преко чивија обешено. Ето ти једношт тек смотре свети велики Василије где дође Богородица у цркви пред ћивот мученика Меркурија, те му рече да иде убити цара Јулијана. Тим часом он ђипи, лати своје копје, у персијској земљи насред табора хакну Јулијана с копјем у прси, — пронузи га. И лак таки натраг дође, остави на место за белег крваво своје копје, леже у свој ћивот несвићено људма.

МОШТИ ЛАЗАРЕВЕ

После, по дугом времену, за грчкога царства, кроз неко привиђивање, премудри цар Лав, пренесе му одонуд частне мошти у Цариград. Сазида на његово име лепу цркву, и с десне стране супроћ олтара, у дувару начини му место. Врло скупо украси му ћивот и тамо га поштено положи стајати му. Врло лепа миризма из ћивота му, пише се, да излази. И може бити да и досад онде стоји, како овде за њега се пише. Ако га не узбуду однели куд Римљани кад су харали Цариград, и многе су свеце и свете ствари покупили по источној земљи, те их у своју западњу земљу којекуд разнели, гдено и до данас пребивају.

БОГОРОДИЦА У ПЕРСИЈСКОМ ТАБОРУ

Једанпут бијаше под Цариград дошла туштена персијска војска и наоколо опколила загонећи се јуришем да га узму. Ето ти, једном доби видеше Перси где једна врла госпођа кроз капију градску изађе у њихов табор с многима хубаво оденути фрацимерки и с млади ичоглани цареви. Познаше они да је то царица изнутра и учинише јој пут да иде к шатору везирову. Рекоше: заир иде да проси мир. А таки оставише бити се докле виде што ће се доконати.

Ама то бијаше сама света Богородица што и чуваше Цариград од непријатеља. Дође она тако с тафром до шатора везирова кроз војску турску и онде је неста. Донекле они чекаше што из тога да буде, пак многа господа одоше да виде што се то за много доконава, те она не излази испод шатора, нити кога хабара има. Видеше јер нејма је овде, нити ју је везир видео — закле им се. Чудише се што би то било, кад су је сви видели, јер је онде дошла. Не свероваше, него се зато свадише међу собом: удри де, чији ти, па ти! бише се и секоше тај дан до ноћи. Тушта их погибе.

На сутрадан одоше испод Цариграда својим путем натраг, а и Грци их потераше кад видеше, јер их је много изгинуло, те беже.

ИКОНА НЕМИЛОСРЂА

Тако се здесило некому нехришћанину именем Анатолију, којино се је држао пред људма да је православни христјанин, а у себи је био хусреп и погански се држао и потајно је идолом служио. И кад га прознаше људи да је он двоструке вере човек, дадоше га пред суд и ухватише га те га свезаше и бацише га у тамницу. А каде се он већ виде да је невоље допао и зла, паде пред богородичину икону и поче се пред њом молити да би га она од оне свезе ослободила. Ама она икона одврнула се својим наличем од њега. И то потпазише тамничне страже што се чудо од иконе учини, и полако, тајно ходом измузоше одонуд те то проказаше градској господи. А господа пак писаше, исказаше о том по танку све римском ћесару Тиверију, којино је онда у Цариграду седио. И каде се разуме о том послу цар, заповеди онамо да имаду тога Анатолија довести свезана пред њега у Цариград, и тамо га на мука уморише.

КАКО ЈЕ ПОСТАЛА СВЕТА ГОРА

Каде је римски принцип Петар био наумио покалуђерити се, те се је одрекао војевања и обрече се до своје смрти служити господу Богу, размишљаваше се куд би на страну отишао да нико не зна куд се је подео за њега. У томе указа му света Богородица милост своју: на сну му дође к њему, те му то рече: да иде тамо у Атонску гору што но се сад Света гора назива, и онде ће своје спасење стећи борављећи му насаму.

И то он таки послуша и учини, те би свет. До њега је пуста била она гора; он је први насели. Тако и досад то бива.

ЦАР, ЛАВ И ЗМИЈА

Грчки цар Теодосије изађе с господом једанпут у лов подалеко међу планине. И нађоше где се лав бори са змијом, те га већ бијаше готово надвладала змија: од стражњих ногу му чак до прсију обвила га с репом кано јаким конопцем. Тако га је била стегнула и истанчала кано руку, машајући му се под врат да га прогризе. Кад видеше многе оружате људе, утишаше се од борења. Стаде цар, гле, де што се чини! А лав сузно гледа на самога цара. Рече цар јунаком те убише змију, главу јој одсекоше, и једва је одмоташе с лава. Оста лав изломљен лежећи докле они по лову ходише. А кад се вратише дома натраг, диже се полако лав и приста за царем ходити. Оде за њим у полате цароградске.

И од то добине кано пудља куд год би ходио цар, све за њим пристајаше. Ником ништа, ни псом зла не чињаше, нити се ни ноћом ко од њега бојао. Кад би цар у лов куд пошао, он би напредовао — отишао би у шуме, у горе; што би год онуда згодило се звериња, све би оно у поље пред војску изагнао. Они би тек у пољу сас хрти готово дочекивали, те хватали. Чинећи им на руку да гледају сеир, доста пут и сам би ноћом подранио; оде у планине, те до зоре би дојурио пред цароградску капију свакојаку разлику зверад, те би онде чувао докле рано отворе градску капију. Онда би их стерао у царев двор. И нитко за њега и не мараше, ни га ко чуваше, куд би ходио, да би ходио.

Ето ти једанпут, несрећом, случи се цару преко мора ити, а он се не згоди онде. Галија се отиште, он после стиже. Рика и рика да се врате по њега узети к себи. А кад виде јер не ктише се врнути, узе он пливати за галијом. А где може достићи ветрену справу? Та и утону у море. Тако га неста.

(Један будавши звер, те знаде за добро човеку и до смрти верно му за то послужива, а пакостни разумни људи са злом за добро другоме враћају! Све се ово нама за свет и приводи напред! Те бољи да бивамо, у свади којој међу собом и кавзи, првога се пријатељства, кога ли добротворства спомињући...)

О ТУРЦИМА

Со тим и Турком окрајање постаде, од Исмаила, оца њихово тај адет.

Јерно Исмаил син је био Аврамов од слушкиње му робиње Авгаре. Зарад тога се у писму Турци прозивљу Исмаилти и Агарени, а по Авраму они су жидовска браћа родом, те по оној од Бога онда Авраму издатој заповеди, и обоји се режу.

ИЗБОР КАЛУЂЕРА ЂЕРМАНА

У Цариграду свети Ђерман патријарх, још̂те калуђером кад је био, врло се до смрти бијаше разболио. У тој болести указа му се света Богородица на јаве, те га запита, што зактева он од ње, чим би га даривала: здравље, или мудрост жели? Он мудрост запроси, а не здравље. То му и даде, те што није знао, таки знаде: говорити чисто јеврејски, латински. А Грк је био о свему вешт, тако, да му онде није пара било.

ПРЕПОДОБНИ МАКАРИЈЕ МИРИ БОГА С ЂАВОЛОМ

У једно доби свети преподобни Макарије пробаљиваше то, може ли се ђаво спасти, те се врло мољаше Богу за једнога нечиста зла духа да би га опет Бог прихватио себи међу своје добре ангеле. На то отказа Бог Макарију: »Ја га хоћу прихватити, ал' ти толико учини те га напре преволи да би се он сам од себе мени покорио и опроштење себи просио од мене.« А кад поче Макарије на то духа зла наврађати, подруга му се ђаво те му рече:

»Охо, луда старчино! Ми ли да се Богу покоримо, који но нисмо ни мало ништа њему скривили, а стурио нас је доле с неба? Он је за то крив, а не ми, нека се он попре с нама за то опрости и помири се! Пак ми после тога да смо му опет покорни у служби што нам заповеда!«

ИГУМАН СИЛОАМ И ЛЕЊИ МОНАХ

Приде од некуд монах к игумну Силоаму у синајски манастир. И виде братију делајушту. Рече к старцу:

— Не делајте брашна гибљушта: Марија бо благују част избра!

Глагола старац к ученику својему Захарији:

— Веди брата сего в храмину пусту!

Јегда же начеше јести братија, зреше затворени оканцем, аште позовут јего на обед. И јако ж никто вазва јего, встав приде к старцу, те му рече:

— Не једете ли оче, данас.

Отвешта старац:

— Уже јадохом.

И рече монах:

— Да почто не призваste и мене?

И глагола јему старац:

— Ти си човек духован и не требујеши брашна сего, ми же плтени јесми и хоштем јасти; — сего рад и делајуште страждем. Ти же, благују част избрал јеси; чати книги и питај се словеси духовними.

Слишав же сија брат, поклони се старцу до земље и паки глагола јему старац:

— Свакоме човеку полза јест с посла злопатљива.

ЛАВ И ПУСТИЊАК

Бијаше тамо, за мором, у пустињи неки преподобни отац именом Сава.

Ходећи кроз трску лав убоде се у ногу; зашика му се парез у шапу и оста. Што да чини, сам не уми извадити? А знадијаше лав за онога Саву пустињака; оде к њему, счуљио се доле, умиљато превраћа очи гледећи к њему, дигао шапу те му указује, што исто не може да проговори. Очима се моли. Виде пустињак што му је — истрже из ноге трску и зави, те је излечи.

Ето, за то мало добро томе пустињаку тај лав до саме смрти служио му је у пештери, воду и дрва му је носио и свашто му је служио што би му год старац заповедао.

ТРГОВАЦ И СМУК

Бијаше у једнога поштена домаћина трговца у кући му смок — она црна змијица што не уједа много доби. Храњаху је кућња чељад које чим; со тога разгоји се те узђипа велика крупна змијетина и од грдобе не могоше је гледати. Коншије ни гости не смедоше му кроз њу кући долазити. Што да чини зато домаћин Тоас именом? Стаде се молити, казивати како је, што је њему она на квар у кући, говорити јој да иде од њега куд она зна. Покори му се таки смочина. Поклони му се с главом и оде од куће му.

Ето ти, прошавши неким временом, диже се на страну даљњу тај трговац Тоас ити у своју трговину. Путујући му скроз горе и пустиње, упаде међу харамије. Свукоше га до кошуље, све му добро узеше, и вођаху га у долачу да га посеку. Мобе му не слушају. Нигде никога нејма да га отме. А свак се смрти боји. Тадар викну човек из гласа што год може: »Помагај, није ли нигде никога да ми сад поможе и од ове смрти избави ме!« А међер, онај његов смок у тај пар згодио се је био онде на близу у оној планини. Дочу вику, те позна свога господара по гласу му. Пружи се кано џилит, тим часом допаде онде к своме господару и курталиса га из њиних руку. Они кад видеше ону грдобу, и сабље своје побацаше од страха. Сваки о себи у незнан се разбегоше. А трговац пак се обуче, узе све своје добро и њихово што нађе покупи и натовари на коње, што ли је имао. Оде, и змија га испрати путем спрам првога села. Поклони му се по ногу, поглади га с губицом, врну се натраг у брда. Он си с миром оде својим путем.

КОНАЦ СВЕТУ

Поодавно једанпут незгода се бијаше здесила, велико божије покарање за људско безакоње, те се много тресла земља у Каравлашкој, тако да су многе куће и цркве се срониле и попадале и многе људе с громинањем потукле. У томе и на небу големо се чудо такво указа, тако да сав свет то виде: изађе од поноћника туштена ватрена војска с ватреним мачевима да губи свет, полако пуштајући се широм преко неба с великом грмљавом. У томе сви се људи по свету обнезнанише од страха дрхћући. Сви већ узнаше и то говорише да је дошао конац свету и страшан суд Христов настао је.

Пак том доби јако рођено једно господско мушко дијете повијено у колевци виде у небу пресвету Богородицу стојећу пред Христом сином својим: са свим свецима сузно му се мољаше да се још̀те стрпи и не погуби света за људске грехове. Оно дијете лепо, чисто, ка матор човек проговори и свима онде око њега што бијаху, то исказа да се не препадају јер проси и моли Богородица Христа Бога да то не учини што кћаше. И таки пак дијете замуче; више не проговори До времена му говорљива.

То се је здесило било у Француској горе земљи, у граду именом Кремону.

ЦАР НА КРАЈ СВЕТА

Та тек ево овде да би на коликој страни и преко света хода било, а нашао би се који каки гдегод милостиван и богат цар, те би се прогласило да свакоме доходцу бадијава раздаје своје благо, — е да би на то с принудом кога звао натоварити му и дати по три товара блага? А не би ли с хиљном од свију страна својевољно и без обзира стрчавали се тамо људи не хајући путем ни за свој живот, а камоли другу коју тугу и муку не би за оно снаходно се благо прегорели? (Што но је и то временом истрошљиво те и опет нестане га.) Ал' то знамо да тога таква снахођења нигде нејма, без муке и труда о том брижљива, кога ли врла где заслужења. И врло се свакад паштимо за тим.

ЧЕТИРИ РАЈСКЕ РЕКЕ

Једној тој рајској отоци је име по Писму Фисон. Она пролази тамо на Истоку преко евилатске земље. А друга Гион, што тече преко арапске земље; преко ње је пут тамо к Персиди. Четврта је вода Ефрат, тамо код сенарскога поља, гдено су Нојевих синова унуци стлп к небу зидали.

Но ето, и за те Једемске воде неки књижевници о себи мудри, износе да нису то исте право реке ни воде што се за њих пише, него о нечем другом бају да се то говори.

ГОРЊИ ГРАД

У њему су, вели, сокаци, улице од чиста злата, дуварови, тојест беден градски, с драга камена асписова, с дванаист великих капија; свака та врата по од једнога су бисера; троја су му врата од Истока, три од Запада; троја од подне, а троја од поноћника. И дванаист високих кула има у њему, на којих но написана су имена дванаистим апостолом.

Ал' је ли, није ли то?

Кад ко позадуго хоће што да беседи и навала му је приспела беседљива на уста, мучно му је то све једним махом изговорити, него и неколико дана вала да разреди да и сам облакша те не смета језика, и људма нека је наслатко слушати и примати разбирајући им по реду о чему је приказивање. Ни то може бити да се хамбар жита саспе у један џак и однесе се. Тако ни памет све учене књиге уједанпут не може сместити у мозак свој, ако не по мало докле се све сручи. И слух и језик с мером се држи. Свашто је много човеку досадно ако би што и најслађе било. Свет је свет и ништа овога света од видела света нејма послаће, а много доби гледећи га и то се досади те једва чека кад ће се смркнути да полежи и одмори се мало жмурећи му с очима. Ако ли је подуга ноћ, пак једва чека да би брзо свануло и нагледа се дна, те што за видела упослује. Зато Бог видећи му нашу нелагодност двоструко нам доби даде: лето за старање своје хране пољско рађење, а зиму за хузурење у топлих соба нам седети и ко што има посла седећи радити. Дан за посао, а ноћ пак за спавање и отпочинак телу и очима...

ЈУДЕЈСКЕ ПОВЕСТИ

Код вавилонске реке, тамо смо седећи плакали...
Пророк

Указујем вам овде нешто и не од наших ама с промотривањем и врло је наше! Те ако по духовноме смотривању провиђаш нишанећи осом на оно исподмукла, није ти то грехота. Поузаимљи од Јегиптена безбожних људи благо и лепе агијаре, скупе ствари што је сребро и злато, бисер и драго камење, те с отим пробегни да ти буде путнина за трошак с туђега мираза. А повише твога дужно је теби, то што си заслужио и пословао гажећи ти блато те ћерпич правећи, и плаћу за то имати. Кад се с туђоверцем о чему пачаш и натпиреш, добро му меркај на речи, те што се за нас лепо свиди, улови од њега за своју потребу и занеси га.

Одонуд би чокот и лоза винова, а ми грожђе са шње побрасмо за нашу хвајду. Они тај грозд изгмездише и исцедише га, а хришћани му бистро вино пију. Они у Јудејској земљи им чисту пшеницу засејаше, а ми с верним српом класове пшеничне жњемо. Верни језици божаставни цветак себи ускидоше...

СОЛОМОНОВ ГРЕХ

Не стоји поштење у узрасту

Пре би се море пресушило него ли се којој лажи пронаћи може у његови пророчаски псалми! Ама што да буде, — ето, такав велики божији човек и на гласу цар и пророк и он паде у прељубодејство, уједно со тим кроз тај свој срам и у крвништво.

Виде кроз свој пенџер младу белу жену у туђој башћи јер пере своје ноге. И срдце му задрхта за њом. Дотле није од своје жеље одстао се догод је није к себи добавио и био је шњоме. Пророк божији и то упослова! Бисер паде у блато! А крошто то би? Зашто изађе из памети. Штоно се пише: сваки се човек у три посла и мами и беси се. Кад се разљути и опије и кад се распали на жену. Та и он тадар био се је онесвестио с погледом. И није знао ништа у себи да ће што згрешити; занео се је био кано кочијаш кад је пијан: кола му нахеро ходе, штоно је душа с телом. А докле је кочиш трезан, дотле и колима лепо и право пути, ако ли за много се не може истрезнити, то кола помало ваља да се сатру кад о себи зобни коњи мах преузму. Тако је и у овоме послу док је душа бистроумна и човек је целокупан и поштен, а кад се што мало душа с памећу занесе, тело остане несвесно: гази по буњишту, по блату вања се, а не зна. Штарад и Давид паде с туђом женом, а својих жена доста је имао — цар је. Ама кроз очи и поглед се онесвести и обезнани се. а после тога таки дође му памет, раскаја се: виде, жена од њега затрудни, а господар јој давно на војски. Срам га велик преузе. Препаде се и за жену, јер ће од господара јој погинути; врло узшеврда. Што да чини, брже по њега посла да дома дође. Кад дође, пита цара који је посао. Цар га нуди да иде кући својој два-три дни да стоји, а он не хтеде: »Идем — рече — на бој, не стоји се да код жене спавам!« Инди, што ће? Посла по њему к везиру свому писмо у табор да га уреди у боју на први харц. И тако би, те погибе онамо. Онда Давид већ узе му жену за себе. Учини блуд и стога би и крв. Небојша је, цар је, ко му сми за што, што проговорити, или му на очи метнути? А већ у то доби, стар је био од шездесет година. Да зна сваки јер бујну човеку ни младост а ни старост није за поштење, теке раслаби ли се човек и дâ ли се на своју вољу, седа брада ни за јадну му хвајду није, и боља је стидљива младост оштроумна и шмишљена. Не стоји поштење у узрасту, него у срамежу и вољи... Тако и Давид својевољан и силовит у томе и попузе матор већ ка у незнан згреши. А већ после није ни марио за то је ли, а није ли скривио.

Ама Бог доиста не остаља то тако боравити човеку својевољно него ко се не обраћа, кињи и бије и мори. Пророк је божији — не кте га Бог преко наказити, него ли посла другога пророка, именом Натана, к њему да га прокуша што он о том мисли, зна ли се да је згрешио, или ниподашто то не штима. Те пророк до пророка дође, штоно се тако и међу доктори доста пут згађа: ако се један разболи, други доходи видати га. Тако и ту се пригодило: пророк је боледовао, пророк му је биље носио. Дође к њему веселим образом пророк Натан на разговор. Помало, помало док се увезоше у беседу,

ништа му преко ни љуто не говори, ни га чим обличује да га не засрами. Зашто стидљив приговор човека на јарост диже. Него, у разговору мисли се како би му изтиха наговестио да се сети цар штарад је он дошао к њему. И рече му:

»Имам ја неку даву код тебе, светли цару, за неку вешт!«

Рече цар: »Говори брате слободно о том, видећу ти суд док чујем каква је кривица.« Поче Натан о том беседити. Рече: »О, честити цару, има овде један великосиловит бољарин у овом граду. А коншију свога има пак сиромашка човека (видите како мудро пророк суд изводи, те цара именова бољарином, а онога официра, женина мужа, Уријy, наречe сиромахом). И бољарин — рече — са свачим је богат, доста има и преко врха свакојаке стоке: чопори, чопори — овце, краве и друго имање шири му се по пољу. А у онога му сиромашка коншије ништа више нејма кроме једно женско јагњешце. Пак ко том бољару дође му на конак неки мили туђин гост. (Неки туђин — сотим указује слепоћу жеље. О, за дивоту разума пророчаскога, и чудне те натуре, дође незнанац и цара зароби!) Други бијаше сиромах с једним — рече — исто јагњетом; те уједно шњиме то јагње за трпезом сеђаше и са шњиме јеђаше и пијаше и на крилу му спаваше (сву ту налику указује како се муж живи са својом женом). Дође — рече — туђин к богатому, пожали [овај] своје потрошити на њега, него оте од сиромаха оно једино женско јагње те закла!« (Чујете каквом приликом парницу издоведе Натан приговорну: у крпи завиту бритву ношаше.)

И разљути се врло на то цар мнећи му да је доиста тако и јер на некога право онде његова бољарина пророк тужбу чини. И жустро преко без милости суд изрече што да му се учини и рече: »Тако ми бога, тај човек је за смрт што је то упословао, вала да му се глава узме! А томе сиромаху четири јагњета да се поврате натраг!« (Гледајте како неки судије по својој жестокости срдца на друге људе нимало не имаду разлога и ома немилокрвно без расмотривања надаље осуђују радо и у том сами себе губе!) Што на то Натан? Преко тад откри његову кривицу нек се устресе у себи: »Ти си — рече — цару, тај човек што је то крвно дело упословао. И ти си — рече — то учинио тајем да нит ко зна ни види, а ево тако ти се каже од господа Бога: — Пред овим сунцем свим људма на видело твоје ће покарање бити и разјагмит се све твоје добро, и твоје жене млађи на твоје очи хоће их развлачити.«

Препаде се Давид. Таки скочи са свога стола и паде на земљу, поче сузно говорити: »Сагрешио сам, господине, сагрешио!« а не да му натраг одговара преко, да рече: »Море тко си ти, откуда ли, те ти ли си се нашао да мене тефтишиш и на очи ми намећеш што ја чиним? Како ли си смео ти и доћи ту преда ме сотим гласом?« — штоно се и стоји цару — у свачем је слободан. Ама ето кротки Давид би таки покоран. Ништа му укорно не рече, него прознаде свој грех и рече: »Згрешио сам тешко«...

А гледните и о том чудну божју над људма милост. Ето што је ваш светски суд: ако у чему ко смртно скривио, док се сам не искаже по други сведоци на њега смртни суд не може изаћи. А ако ли сам изда се, то без свакога суда погибе. А Бог не тако. Него кад човек таји свој посао, онда га мори и мучи га, а ако ли својевољно искаже, таки га опрости и у прву своју милост опет га узме.

ШАРЕНА РИЗА АХАРОВА

При Исусу Навину би један човек у табору, што из кумуна заклетога од дојинлука (неки Ахар именом) с кришем полакоми се и ђикну себи једну свилену атлацу, капама је била, зубун ли, — шарена риза се пише. И кроз то једно дуговање на сав табор хушум пуче. На све људе просу се гњев божији ка и кроз Јону бегунца испред божије заповеди му, што кћаше да се у мору стопи пун кораб људства да брже не би пронашли кривца!

Него знам да неки од сабратих се ту који писма не знаду, знаду ли, а нису добро за ово сказивање разабрали ни од других чатаца прочули, ја л' су заборавили, зато вала ми за ови Ахаров посао понашире исказати што и како, крошто ли се је случило што. Знанцем да је на спомен а невештим за знање.

Ови Ахар бијаше код Исуса Навина и он неки у војски мањи официр, јер од господскога Јудина колена бијаше родом. Преузимљући хананску земљу прећоше ка по суху Израиљи Јордан. Раста им се вода на двоје пред њима ка и првом море што им се бијаше разступило... Одоше под град Јерихон узимати га. Бог им то повлади да га ласно без њихова гинућа узму: сами од себе бедени попадаше. Гледећи Исусу споља они леп и цифрат с кућами и богат град, а прва му је то уручица, намисли да га Богу посвети и изда са свим чином, цело на част. И тако и учини, — каза својој војски како га је Богу наменио цела, да не чине штете по њему ни да што разбијају и пале кроме оноземце људе изнутра са сечом све протерају напоље. И о главу свима заказа ништа до труна да што не узме ко себи изнутра, јер све широм штогод има у њему до једне длаке што би врсно било, све је то, с градом заједно, издато на божију страну! И то сва војска врло прихвати и послуша. Нико ни за једну иглу што би коштовало не додарну се узети себи. А један цигло рђавац између војске такав нађе се и од намере самосам зажели и узе скупу ствар из некога дућана. Со тим врло се затаја да нико жив за то не прозна. Тако и остаде. Нико не прочу ни знаде. Ама Бог за тај његов посао на све се војиштане врло расрди и до згоде остави кад ће им то с временом отчалити. И ту крађу пројавити на међан.

Ето ти мало потом спремајући се с војском Исус опет ити му под други град узимати, посла од Јерихона чету своју под град именом Ћет, до три хиљаде људи, да га ишту хоће ли га дати на веру, што ли мисле. Ето ти како се указаше под оним градом, испадоше коњици из Бета и разбише их онде. Паде од израиљске чете под градом до трист и шест катана; не могоше се одржати и срамотно пробегоше. Тераше их Ћетани близу до велике им арманде војиштане. И сав табор врло се препаде и толико се сви од страха узмутише, да већ пак натраг беже преко воде јорданске.

Виде ли колико се зла заподеде с једне теке кривице један човек што згреши и на сав табор смртни страх нападе! Та што је то, о драги господине наш владико? Ти си само један прав и истинит и прав је твој суд, те свакоме по себи издајеш послове своје

и у томе по урађењу и суд опет пресуђаваш. Ти си то, човекољубче, сам рекао свакоме човеку да за своју му кривицу стоји се умрети, а не другом за другога муке подносити... Али грех је, рече, голема пагуба! Зато напред ваља да се укаже свима с педепсијом нека се сви не губе у то газећи. И сазнаду то, колико муке и беде једно преслушање наводи. И с већега много згрешивања бољма се клонећи ушчувају. Да се поизмичу од оних тамо вечних мука.

Каде смотре Исус одпослане му под Ћет, растркљану се по себи с бегом чету, разадре на себи своје хаљине и паде од туге ничке на земљу, узе јецати и с плачем до Бога оне мобене му речи изговарати, ка што се пише о томе, — и није сад време за све по реду указивања. И што му на то изрече господ владика? »Устан горе, рече му, што си се тако преплашено спустио доле? Згрешили су твоји људи зашто су преступили мој заказ. Тако да знаш, јер тога рад синови Израиљеви не могу стајати супроћ душмана им својих, нити их могу више надбијати дотле, док год од вас ви сами не издате од себе напред они мој издатак обречен, цело све потпуно без екзиклука кога.«

У томе таки посла Исус теларе викати по табору свима на сазнање нек се истраже међу собом тко је што јерихонско занео. И те људе у кога се што нађе, нека их издаду напред брже. Пак сам Бог с нишаном указатим појави онога што је био којешта занео. Доведоше га пред фелмаршала и сам они хрсуз Ахар, поче на се исказивати што је учинио. Овако рече Исусу:

»Господине војвода, доиста ево, ја сам тај човек што сам згрешио пред господином Богом Израиљевим! Тако и овако јесам то учинио; смотрех онде у плену једну красну нову шарену хаљину и нађох још̃те двеста драма којекакве сребруштине и један од суха злата језик, да има до педесет драма злата у њему. Помислих на то и узех. Где сам, ту сам, што да чиним већ! Ено, на моме конаку закопато је то све на једноме месту у земљи.«

Врло се је првом од свакога жива крију̃ћи затајао, а после ето, пак пред сваким ваљало му је све потанку саму се исказати како и што ли је учинио. Јерно свему нелажан згледац је њега лепо мотрио што је он чинио, којино је то и појавио с известним осведочавањем. И деде, вић' што му се пресуди за ту кривицу, с каквом ли ружном смрћу погубише онде! Изведоше га, вели се, у дубраву, долачу ахорску, уједно са синови му и с кћерма, с волови му, с мазгама, с овцама, са свим широм што год се је имао; кућу и покуће му све, тако да више ни спомена му ниучему не остане, све тамо пренеше. И сва она израиљска војска потуче их онде с камењем и тако их оставише.

Ето, такав је у оно доби суд бивао за законопреступање људско.

О ГРИЖИ САВЕСТИ

Некога цара што је био кухар му подмићен и ктео је да га отрује, носећи му јело на астал преко на њега погледну цар. Он се уплаши, паде му из руку здела на земљу и просу јецек: исказа се цару јер је отровато. А цар за то право није знао, него његова свест сумњена осуди га те се од страха исказа.

Кано курјак с кожом вала нам плаћати, ка и ономе у Александрији што му се је јагњећа глава у торби претворила у човечју, канда јако одсечену главу, на сред пијарце међу толиким људским калабалуком! Докле ухватише га, сам се исказа, јер је убио човека.

Да речемо ево сад, крошто ли нам то Бог даде и постави сваком нам у глави на нашој памети свагдашњега будна на опрезу судца, — нашу свест осећњу? Нити нигде на свету има међу људма таква бирова оштроумна, трезна, незаборавна, како што је у нами наша усумњивана свест, те удиљ боде и страши судећи нам за сваку нашу неваљалу скону. Ето, сваки ови наши виђени судије с новци се могу подмитити, ласком и с мобом одпустити, лица се застидити, од кога ли се препасти и двообразни бити. Хеле, којим год начином може им се прави суд покварити и опростиће се кривица. Ама сумњено дуговање ничему се оно томе преклањати ни покарати не зна, ако би и много благо потрошио, ако би се како варао и ласкао, ил' му чим да би претио и уговарао се, не хајао ли, — оно се повраћа те повраћа, те дурма те тишти, при и суди те што си то упословао; на мисли износи ти прави суд. И сваки онај који год што скриви и згреши, тај сам себе осуђује, ако и никога не би било да на њега виче. И то не једанпут, ни два, него многопут и за целога свега му живота борави и често му спомиње ако би и многе године прошле с тога времена, пак се онога сећа. И само кад хоће што зло чинити и кад је у том послу и после тога, већма нас оно при, куди и осуђује... Зато нам је и уметнуо у мозак такву свест, која би нас судила и плашила кано отац милој деци којино никад ако добри ако зли били, никад нас од себе не одбија ни одмеће кано наши отци који су нас изродили, те временом и отисну нас обашка од себе. Ако ли је зло и пркосљиво дијете, прокуца га и избије достапут отац, пак опет учи и светује га, много пут га кара и прети му, и опет га промлата и неколико пут. Ако ли баш види а не ваља и низашто неће бити, једанпут га се махне, отисне га од себе и из

куће га истера: нек се скита и битангује куд му драго. Многи и од синовства им одреку се и свега очина им добра одрину их. Ама наш од Бога нам дат судија, наша свест не чини с нама тако, нити нас никад остаља не светујући и карајући; ако једанпут, два, три ли пут, ако било и до сто хиљада пута, рекне ти, смути те, препасти. И преслушаш обнехатиш се, не мариш — опет и опет она те боцне кано шилом, нити одступа никако догод и не издахне човек. Свуд је она уједно шњиме. Где год човек обрне се, куд ли ходи, у гори, у води, на пазару, у јелу, у пићу, — највише на сну пред очи доноси оно што је чињено, сваку хавет приводи, плаши и страши нас... Но свагдашна брига и то велико пакости души и неваљалу је ни к једном добру чини, а преко немарење опет је губи. Зато Бог мало попушта одбијати јој се од нас понеки час. Ама злочинцем сасма притужује и круто их се држи, који често падају у грех, тако да многи и полуде и из памети изиђу; једни и помаме се те се деру и по сокаци вичу. Те не исто кад сами собом згрешујемо, него кад чујемо а други што сагрешује, онда нас понајвише то сумњење мучи и јако на нас виче. Јерно то и сами знамо да је тако: кад људи оговарају кога хрсузина, крв ника ли, лажу, мусевецију ли, или блудника, а и ми смо у чему томе шуврtни — стога стинемо и све нам се чини да оно за нама се говори, те сећамо се свога зла: на другога се указује а приличан му и недознан сотога се пронеразује у себи те се боји и шеврда да се скрије гдегод...

Заради зависти некад браћа Јосифа, свога им млађега брата, продадоше за роба Јегиптеном. Ништа друго коју ифтиру на њега не имадоше што изнети, кроме што се изпизмише на њега за неке снове: како је снио сам за себе јер ће допосле он на велико господство изаћи.

Бијаху они сви на жетви, жњаху и везаху жито у снопје. Једне ноћи сни он сан и сутрадан каза им што је снио. »Видео сам, рече, ваше снопове где се поклонише сви моме снопу.« Та из тога ваљаше да га они и врло пазе и почитују га, заштоно за велико поштење њихову дому и свему им роду дика из тога кћаше бити (како јест допосле то било). Али што да се чини? Ето, видите каква је завист безочна! То исто своме добру злокоби и воли зло теглити него свога брата у добру гледати, којано и на његово господство примаче се од злобне му браће: видеше Јосифа из далека где им на жетву носи ручак. И здоговорише се међу се да га убију. Пак онда ћемо, рекоше, виђети нашто ће се његови снови извршити. Да ако не застидеше се свога им брата ни од отца им стара не узбојаше се, како бар јецека им донесена не усрамише се, послушнога му образа? Дошао је к њима да их нахрани. Него, рекоше, устан'те да га ми уцопамо. Та да се они изнапре о томе нису удоговорили злочестом већом и мунитву сашили, не би могли ни његове снове изјаснити, и та њина пакост што је досадила Јосифу издаде му у руке јегипатско царство!

Е толико мрзећи су били да не буде он који господин, а Бог тако хтеде, и сами га тамо послаше, јер да не узбуду они договарали се што ће с њим чинити: ил' га ће убити, ил' на далеко у незнану земљу продати, то не би њему ни допало оно царство руке; ни би га обмиловала онамо она госпођа, која га је себи купила, да није он за роба био продат. Тако пак и госпођа да није за њим пожелила, не би он допао царева зиндана. А да није био у тамници, то не би ни цар, фараон, за њега знао, ни би преда се звао да му снове прокаже нашто излазе, нити би могао иначе оно царско господство достати да буде први до цара везир и над свом оном земљом заповедник. Нити би му пак сва браћа дошла на поклоњење, тражећи у гладну годину жита од њега. И шњиховим убиством, прознаше му извршене на њему снове...

Да се уразумиш: ако те ко бедом обноси, не снебивај се, ни се јазби за то, но све мотри нашто се крај доконава, а иза зла свакад се бољем надај, тек исто ако

драговољно поднесеш коју тугу! Како видиш, ето и овде што се од злобе братске брату пригодило, те му и царство је породило; њино назубство у дибу га одену и царску столицу му подметну, те сами његови крвници ринуше га чак до везирства властнога: невољник људма владаше а ковлајџије му стрепећи у служби годијаху. Њему се је она сва земља поклањала и они су га дворили гологлави. Зато, кад те која туга по себи, с другога ли снаходи, не тужи ни вичи, зато кад ништа не осећаш да си сам о чему ником скривио, ни Богу ни људма, чекај конац! Моли се Богу и скоро ће те сусрести божја лепа милост и веруј неће ти то сношење напразно бити: и у заглибљивању под ногом се тврдо што находи, те не пропадне до краја човек, пак се извуче и повештији путу буде, како и овај...

Божјом вољом Јосиф би у Мисиру господин те за берићетних година туштено жито скупи по свој оној земљи и снесе га у Јегипат. Мало после тога, глад голем наста по свој земљи: има до седам година што једнако држа. Неста му браћи хране у Ханамској земљи. Чуше да има у Мисиру на продају жита, дигоше се с товарима, одоше тамо и дођоше пред Јосифа, јерно он сам позор на жито имадијаше меркајући му куд се што разноси, да се врло не размеће.

Распита их он ко су, од куда су, што ли траже. Казаше му се да су из туђе земље и жита ишту да купе. Погледа им Јосиф у очи и обеди их. Рече им:

»Како ја вас видим да ви нисте прави људи, него сте ви неке уходе! Дошли сте сагледати ову нашу земљу да је предате вашем цару!«

Нуто изненада големе беде! Рекоше: »Што нас то снађе!« Таки се сетише да су згрешили што су од свога им брата упословали и оно их зло онде сустиже, те ће јадници злом пропасти. »Ми, рекоше, сиромаси дођосмо купити жита да се који дан прехранимо, а ево сад право о својој глави ходисмо! И доиста, ништа то с другога не згоди се нам него право нашега брата крв личи на нас! И она овде нас доведе да изгинемо сви широм, јер ми смо њему баш тако учинили: он донесе нам јести и живота се лиши. Што ли од њега би? Давно је било, не знамо.«

И он право, јер је од њих за свој живот поднео беду, а они исто, шале ради, искушања, плашаху се и стрепљаху. Нити је он могао њима душманин бити ако се и одсецао грозљиво на њих, нек се сећају за онај им првашњи посао што су му учинили, те кад га прознаду да га се боје и виде како право јесу му се збили његови снови и изашли су на видело, ако су они и радили да га то прође.

Брата свога Венијамина, једноматеричића му, не виде уједно шњима и забрину се за њега да и њега они позлобице не буду кудгод стопили. Рече им да га имаду довести к њему. И онога брата му који је захтевао да га онамо убију, заповеди те га свезаше, да остане у залози докле му доведу Венијамина. И смртно им запрети да га имаду довести к њему, ако ли није, да знаду јер ће их свију погубити. Пак напуни им товаре житом и одоше. Један оста између њих у свези под стражом. И што се они путем преплашени разговараху међу се? То говораху један к другому: »Хеј, брате, врло смо ми скривили рад нашега брата Јосифа. Он нам се плачно мољаше да га не дирамо, а ми ништа не хајасмо!«

Но, гледајте по коликом дугом времену спомену се онога греха што су давно учинили, а своме су отцу за њега лагали да га је на путу изео неки зао звер. Пак и тамо у Јегипту пред самим Јосифом, својим језиком (њему слушајући), мнедући им јер господин не зна онога језика, корише се међу собом ко је кривљи за Јосифово погубљење. И што је од тога почуднije, суд им се учини освем дауџије, одговарање за кривицу им кроме тужбе, указивање без парца и без никаква сведока. Сами на се кривци без питања посведочише кривицу! Те потајни посао изјавише на видело! Та

хесапите који их то насили или принуди донети им то крвно дело пред самим краљем напред, што је давно било и прошло је? Није ли њина право свест, без промене човечији судија? Често им мутећи памет и срдце смућајући те од њих продати исподмукла им седећи суђаше. А ниједна тужба ниоткуд није била на њих изнесена, само они сами себе осуђујући суд на себе изношаху, и девет их међу се препираше се, а десети говораше им: »Та знате ли ви то, нисам ли ја вама много викао и говорио, подајте ви мира детету и ништа му зла не чините, брат је он наш, од једнога отца смо сви ми! И ето, сад је приспело оно доби те његова се крв изсикује из наших руку!«

А Јосиф ништа им о том није поменуо, ни за се, ни за које крвно дело, за продају ли, ил' низашто, кроме за млађега им брата, што је дома био остао, и искаше да га у други ход им к њему доведу. И с миром сећаше чинећи се низашто и невешт, слушајући што се они пру међу собом, а врло од страха пребледили. Него ли ангел, човечији на мозгу судац, њихова свест у оно доби сукоби себи скопост: та и нападе на њих, љуто сапре их и уплаши. С никојим принуђивањем опрепасти их, натера их да искажу своје зло.

О РОДОЉУБЉУ ИЛИ МИЛОСРДНИ САМАРЈАНИН

Човек путовао од Јерусалима до града Јерихона и на томе путу допаде међу харамије, којино га свукоше до кошуље и до смрти га измлатише. Оставише га једва духата и одоше. Оста он лежећи му крај пута крмечући; не може се никуд ни макнути. Сотим путем у своје нуријско му село пролазећи, неки поп виде га где се онде невољан ваља сав израњен. Гледну на њега, не знаде што да му чини. Прође и остави га тако. Ето ти мало после идући један поголем ђак за попом. Смотре га и он, погледну на њега и прође. Оста човек лежећи. Пак по много тога доби, подоцније већ, јашући на коњу, иђаше неки иноверац, Самарјанин. Дође над њега и пожали га, не кте га проћи, него сјаха с коња, опра га од рана вином и помаза зејтином, зави га крпетинами, пак га посади на свога коња, донесе га у један бирцауз и онде га предаде бирту. Лепо га препоручи, даде му два талира и рече:

»Лечи га сотим и добро прионi виђати око њега, еда би се излечио и оздравио. А кад се ја пак одовуд с мога пута поврнем, што више свога потрошиш и за твоју трудбу, све ћемо се лепо наплатити.«

Е христјани, знате ли коме ово Христос приговара ту загонетку? Хришћаном, својим људма, или неким другим поганом и туђином? Можете ли ви то за уши метнути: зашто ви нисте пожаони и милокрвни на немоћну, болестну, невољну, сужну и сиромашну вашу браћу што сте у једној вери и закону, те их не гледате ни потпомажете болестне лечећи, сужње из тамнице пуштајући, путнике у свој дом драговољно дочекујући.

Свој род и племе презирући, ја како бисте туђине неверникe и своје вам душмане прихватали и помогли у чему се може и потребно је?

РИБОЛОВ ПОСЛЕ СМРТИ

Идила

При мору, на риболовитви, дође Христос пак непознано к апостолом.

Запита их имаду ли што у барци за јело. Рекоше му: »Господине, сву драгу ноћ мучисмо се ловећи, и ни уха рибна не достасмо.« А кад им заповеди, те шњеговом речу с десне стране кораба заметнуше мрежу, тим часом туштену рибу извукоше. По томе познаше га да је сам Господ. А Симон Петар не имаде кад од жустрине жељне чекати док се у крај на лађи извезу, — а го бијаше, гажећи по води уз мрежу, — него тек опаса се са свученом кошуљом, скочи с барке у море, језеро ли је било,... хеле он доплива у крај, да се брже ш њиме састане. Кад извукоше мрежу с рибом, сто и педесет и три теке великих риба бијаше — моруне, што ли су биле. И за чудо божије, стара мрежетина нигде се не развуче, нит се где прокину. Стоварише рибу у барке, гладни, уморни дођоше сви, те се скупише под брегом око Христа. Ал' нађоше код њега наложену ватру, рибе печене, готове издовоље доста, такођер и хлеба. Покани их Христос, те заједно поседаше јести.

КЛАДЕНАЦ ЈАКОВЉЕВ

Кладенац је обо неисцрпан лепе слатке чисте струје, те колико се више црпе, толико бољма жица се отвора те полепше бистрија вода кипти и напоље сукта. Колико се много излива, све то више долази; свакад пун с врхом стоји и никад ни мрве не опада сниже. Удиљ се пресипље. Него ли долаз'те браћо, жељом жедном на ову спасну бистру воду, те црпајте пити и пијући бам ову духовну воду весели будите те стужујућу вам душевну жеђу загасите. Ко год пије од ове божаставне воде, духовнога поучавања, никад више неће ожеднити... Вода је ово слатка и жива источна, свакад јечи и хукти с брзином приспорито изливајући се.

Тај је бунар сам патријарх Јаков, Аврамов унук, дао ископати за своју му кућну потребу и ради марве своје, пак како пророк знадијаше да ће допосле она земља његова порода израиљскога бити, те га поклони своме сину, прекрасноме Јосифу. Врло на хубаву месту, под планином Соморском гором, бијаше тај студен справљен, близу градића Сихема. Доста и других градова бијаше онуда, али по имену оне горе сви онуда насеоници Самарјани се називаху, јерно то је један обашка цео вилајет и краљевина. Него ли Христос зато понапре у Сихар дође зашто оно је понапре онде Јаков стајао са својих му дванаист синова. И једну лепу кћер своју имадијаше од старије му жене Лије. Нити је тај каштиљ испрва његов био, него неверних туђина хананејских. А Јаков кад се у Харану на истоку растаде са својим тастом Лаваном, дође боравити у ту Хананску земљу, те му се обегениса соморски вилајет. У томе Сихему, кано краљ оне земље, господин неки именом Емор бијаше. Оде пред њега Јаков, те купи пред градом себи једно селиште, пустару за сто овнова, и ту се насели; справи себи дворове и бунар ископа. Ето ти после тога напокон та му Дина кћи оде шетати се у град да се позна унутра с женами и с девојками. Оде и у господске Емореове полате. А кад је смотре његов син Сихем Хореос, кнез оне земље, што је и град на његово име сазидат, каква је лепа, врло за њом зажели, узе је за руку, одведе и уведе је настрану у потају, те је силом облежа. И више не пусти је из дама од себе. Поче молити свога оца да му је узме за њега.

Дође тај злочест хабар к Јакову. Он ошути ал' синови врло се расрдише. Ал' што да чине једном земљанском господину њих мало? Очекаше да виде што ће из тога бити крај; дође му отац просити је за сина од Јакова. Ал' синови му сасма каримни, преко гледају, у нос духају. На то браћа јој лукаво с мунитвом одговорише обојици, Емореју и Сихему, несуђеном зету своме: »То никако од нас не може бити, нашу нам сестру дати за необрезана човека. Укоризна је то нама, него ако се окројите сви, да сте кâ и ми, тако ћемо се уједно спријатељити, пак и ми од вас, а и ви од нас, можемо се женити. А ако ли ви то нећете учинити, знајте да не дамо, ако што било! Ако вам је што мучно и тешко од нас, ми како смо овде дошли тако ћемо узети што имамо своје добро, те ласно на страну и отити.«

Ал' оним то би у вољу, тек исто да достане Дину за своју жену. Принудише сав град те мало велико што год би мушко, све се то обреза. И полегаше сви док оздраве. Кад се напољу дочу да они сви болестни леже, трећега дана двојица — Симеон и Левија (једноматеричићи с Дином) — Јаковљеви синови, латише мачеве онако назубни ка лавови, слободно отрчаше у град, те их махом до ноге свију искресаше и тога господина уједно са сином посекоше без очина им знања, а Дину сестру им доведоше дама. И опет сви уједно одоше те попленише домове. Што год за њих ваљаде, све извукоше напоље своме дому а град запустише.

После отац им Јаков свију их сазбра преда се, узе их световати и карати зашто су то упословали крвно дело. Рече им: »Но моји синци, сад ви мене учинисте зла човека; са злочестим именом свуд ме прогласисте. Сви ови изокола Хананеји посташе нам непријатељи. Нити више овде смимо боравити. Таки нам ваља кудгод скоро бежати; а што је нас једна шака људи еда се можемо бочити супрот свега овога вилајета? Скупиће се они уједанпут, те напасти на нас, свију ће нас ома погњавити, запустиће нашу домовину тако да нам ни споменка више не остане.«

На то синови му не имадоше што одговорити. Толико рекоше му: »А они не били прокурвати нашу сестру.«

У томе каза Бог Јакову, те се пресели у другу нахију; одонуд у Ветил место, и закрили га Бог те не иде потера за њим. Тамо боравише докле пак рад глади за продатим Јосифом од браће одоше сви широм у Јегипат. Те тамо при својој смрти, Јаков своје синове благослови и каза им по времену минуту јер ће њихов род сву ону земљу хананску себи достати. И наручи онај му градић Сихар, што је био себи селиште код њега купио, а и град је с мачем достао, на дељењу им земље да оно Јосифову племену од Манасије сина му буде. И тако допосле то и учинише. Кад с бојем Исус Навин преузе ону земљу, те је населише Израиљи, Соморску гору на хисе дадоше подретлу Јосифову и његове кости из Јегипта преко мора пренесене у томе градићу на оном купљену од Јакова селишту закопаше их.

Те онда нису се звали Самарани онуда што су насеоници били, него сви скупа Израиљи били су. Ама допосле како супроћ Бога сташе неваљало чинити за царства израиљска у Самарији цара Факеја, с божијим попуштањем дође с војском сиријски цесар Ваглафаласар, многе градове поузима, похара и поплени земљу израиљску те у Сирију туштено робље одведе. До двапут тадар што их хараше докле их покорише под данак себи. Али царски град Самарију не узеше. После пак, за царства Јосиина, дође сиријски цар Саламасар, те и то узе под порцију; Јосија подложи му се под данак; донекле дава, пак здружише се с јегипатским царом Сисором да се уједно држе и војују на Сирјане, порције не ктише им дати. А кад то прочу сиријски цар, што Израиљ учини, онда их свију широм пресели. Чак за Вавилон до мидске земље одагна их тамо насељати им се око реке Гозаније, а самаринску земљу сву насели с другима људма; разлике језике сабра живити тамо.

Ал' Бог, опет, напусти лавове на оне туђоземце погане, врло узеше их клати, тако да и запусте од њих ону израиљску земљу. А кад дознаде за то сиријски цар, што земља од зверад губи се, распита жидовске књижевнике крошто то може бити да зверови даве оне људе а њих нису дирали? Кад разабра крошто је тај гњев, онда сабра који су близу око њега Израиљи у плену били. Мудре старце и попове посла их у Самарију да их уче веровати у једнога Бога и закон уреде како им се ваља држати. А идоле нека пометну не почитовати их. Те тако и учинише, ал' сав цело израиљски закон не ктеше примити кроме петоре Мојсеове књиге што узеше к себи, а пророке и остала им писма не примише, те кроз то Жидови тако и прозваше их именом једни

Самарани, а не Израиљи, кано од Соморске горе именовати. Те кад се пак Јевреји од сиријскога плена враћаху натраг у своју ту земљу, врло мрзаху на њих, јер тек како полутани вером бијаху и ни јести уједно шњима Јудеји нису ктели. Рад тога и Христа много пут су Самаранином називали кроштоно он неке оне жидовске завичаје презираше и одметаше их.

Дође Христос до тога градића Сихара. Уморан бијаше с далека пута путујући му, те седе на бунару мало отпочинути. Шестога часа пише се да је онде стигао, то јест у подне. Зато и одоше му ученици сви у град да штогод за ручак купе што ће јести. Оста сам Исус седећи му код студенца. Утом дође из града жена за воду. Кад захвати воде из бунара, запита од ње Христос дати му тестију с водом, што ли је било, да се налије. А она му рече:

»Та ви се тужите и грозите од нас, а како то ти, будавши Жидовин, од мене Самарјанке воде иштеш пити?« (С беседе му и с одела га позна да није ондашњи човек.) На то јој Исус не одговори по речи натраг, него лепом речу заустаља је да не иде скоро од њега и духовну воду с беседом доноси јој напред. Чисту и непресахлу воду указује јој, јерно свети дух по свему некако ватри и води наликује. На то жена заустави се на беседу и не оде од њега. Слуша свесрдо нашто ће изаћи беседа му. Узе распитивати га натраг откуд му је та жива вода (жива вода у писму та се зове, којано дурма извире, те отиче а не стоји у локви). Рече му жена: »Та ја видим, господине, да ти код себе ужета ни црпала нејмаш, а овај бунар врло је дубок; ја откуд би имао текућу воду?« Пак и Јакова спомену како је још од њега остао њима онај бунар. »И он, рече, овде друге воде није имао кроме тога му бунара, те сва му кућња чељад одовуд су грабили воду и своју стоку ту су појили.« (Сотом указује како је врла издавна непресахућа она вода: близу две хиљаде година откад једнако траје; до Христово доби студену и лепу воду имадијаше у себи изобилно)...

»Што говориш то жено, да ја нејмам ни чрпала? Та извешћује ти пророк којино вели: — Земља је сва господинова, и свака пуност што год је на њој, то је све његово, и у руци је његовој свака ствар. И сва земља која се испуња од моје благодети сваким благом, то је моје црпало. У мом великом дому нису теке исто златни и сребрни судови, него свакојаких се судова находи, и бакарних, и гвоздених, дрвених и земљаних. И једни су за поштење, а други за нечист. И то су све моја почрпала. Ако каква која била, људска срца, што се сасипа у њих, у које милост моја, у које пак љутост и гњев мој, еда нису то све моји судови и поцрпала? Ама сваки тај сасуд може себе опрати ако је и поган, да чист буде и своме господину да је поштен. Тако и ти, жено самаранска, теке исто очисти себе од злочеста посла, пак ћеш ми таки бити леп сасуд у почаст, осве̂ћен. И биће ми твоје срдце почрпалом из моје благодети.

Велиш да је и бунар дубок. Ама ако би колико у бездну ископат био, мому бунару, мени самому, није се сравнио дубином. Чудно су се врло удубила моја помишљења; то је о мени од Давида извештено теби: — Ја ћу наћи у добини морској, то ли не могу доватити у тој дубини бунарској! Одолеће тому студенцу добоком дубина премудрости и разума божија мога. И по истини, ова дубина божија, то је мој дубоки бунар, у комуно нигде се не може доватити дно с црпалом... А ти ме питаш откуд ја имам воду живу!...«

»А еда си ти који боли човек од нашега оца Јакова — рече му, — да бољу воду где имаш?« На то јој Христос ништа супроћ не изрече, нит се указује да је бољи од Јакова, да је чим не опрепасти. А после по речи му и сама ће то прознати како јест много бољи и виши. Него опет воду лепшу јој указује.

»Ко год, рече, пије од ове воде пак изнова жедни, а од те воде којуно ја имам и дам напити се, тај никад више ни у век неће ожеднити него удиљ ће у њему самом извирати, те из њега потоком истицати.« Чуди се томе жена и врло мисли што је то, како ли то може трефити се да из човека вода извире. Поче искати да јој дâ напити се те такве воде. На то већ хоће Господ да је улови. »Иди, рече, дозови овде и свога ти мужа којино бољу памет од жене има и већма се у свачему може осетити.« А она одрече како је удовица и нејма свога мужа. Ал' о свему вешти зналац, исказа јој ту њен живот какав је. Право, рече, то говориш како вам закон Мојсеов заказује да нејмаш свога ти венчата мужа. Таквих си их досад петорицу променила, а и сад тога шестога што имаш, није ти прави муж, него неваљало ш њиме се држиш. А није ти венчат с тобом...

Не препаде се со тога жена да побегне што јој дело на видело изнесе Христос. Те пророка нарече га... Докона Христос с женом беседу; у тај мах стигоше му из града ученици с јеџеком. Зачудише се великом његову склоњивању снизноме: како с једном женом се разговараше о божаству. И мољаху га да седне уједно ш њима обедовати. А он не ктеде ништа јести онде чекајући му други посао знајући му јер у граду мало почас имати ће своју ужину. Ал' ученици гладни томе се нису надали: једно уморни су били, а и врућина око подне голема бијаше. Онде код воде у хладу раде да мало отпочину. Ал' Христос вечну храну спомиње им, да он зактева човечаскога спасења, а не онога јела. И казује им јер њима ваљаде пророчаско сејање жњети.

Жена побаци онде своје водено црпало кад виде где дванајст људи к Христу иде не знајући тко су. Виде јер су му слуге, велики је он господин. Брже, без обзира отрча у град. Где год нађе по задругу људи скупа, свуда исказа каква је човека код бунара нашла, те јој је све исказао каква је она собом. Промотрише се људи и здоговорише се у беседи: да не би то што на велико било познано, не би жена своје јој срамоте овде пред толиким народом исказивала. Те сви широм свероваше да је то доиста Христос месија...

После, за грчкога царства, Јустинијан цар онај камен на ком но је Христос одмарајући се код бунара седио, и оно грло — бунарско ушће, скиде, те донесе частно у Цариград. Пак у спасов храм, свету Софију, патријаршаску велику цркву метну нека онде стоји. У припрати од истока на левој страни како се улази у цркву лепо намести за спомен, да свак то види ко год у цркву ону долази.

ШЕТАЧИ ПО МОРУ

Чак у трећу стражу ноћи посети их.

Четврта је стража бивала по поноћи на стајања четвртоме сахату. Тако је у оно доби по гралови адет био, на бедени, а и у војсци, чување стражи од злочестих људи, пакостна кога снахода, — с променом на четворо раздељујући дуге ноћи. По три сахата све чера једна стража држала је: до поноћи за шест сахата друга се је измењивала. Од поноћи, пак до три сахата трећа стража. А четврта је настајала на четврти по поноћи настајући сахат, до сванућа пак три часа. И то је чување било од хрсуза понајвећма и од гробораскопалаца, од које ноћне кавге и побуне, од крвника, од ватре и шанцопреходника и ухода, од вребања на близу које непријатељске војске н чете, које преваре издавне гралу, војски ли. Како и по садањем што је на опрезу ноћњега чувања адету. А и у галији на мору, такођер свакад редом по три сахата, по једна свака с променом стража чува, пазећи куд галија ходи, од низија, камења и прудова, заходна пута и морских харамија, кога ли друга налепа.

Те у ту, по поноћи насталу четврту стражу, казује се, јер дође Христос до онога кораба к својим учеником, ходећи му морем одзгор по води ка и по суху. А он по сказивању псаломском и по ветру горе ходи кано Бог. А где би га вода на себи нездржала? А тко то зна, је ли се са ступањем и дотицао воде? Зато по води к њима иђаше, да прознаду то ученици му, до кога вала у свакој тузи, невољи и у напасти изгледати и помоћи просити себи у коме налепу злоснаходну. И ко томе пак да и то увеџбају како је у свему моћан и кадар њихов учитељ. Како по земљи на суху, тако и по мору свака чудеса може чинити, те да прознаду како је тај то што о њему Давид казујући говори: »Ти обладаеши државојy морскојy. Вазмуштеније же влн јего, ти укроштаеши.«

Ето, тако доходећи Христу к учеником, а они недознано с привиђањем што је то, што то ноћу ходећи по води приближује се к њима, — мнедијаху да није која ноћна зла авет, и виђено иде да их више преплаши и престрави. Јер и тако од хуке морске и голема ветра и таласа пронеразни бијаху и заплашени, које ноћна рад прозорја не добро свидла, и са смуђње од мора плахе, не могоше га познати тко је. А виде да управо човек ка њима иде. У томе пометнуше сву осталу бригу и страх с тога дор пребленуше дрхћући им од преплашена страха и преко мере се препадоше што из њих оним часом да буде! Те у томе обнезнању сви углас подвикнуше: што је то, рекоше, и тко је? На крају, ето, кад већ готово надајући се чекаху ослободити се и извести се близу на крај, онда текар изненада нападе и опколи их нови страх, с једнога тек човечијег на води привиђања, не знајући што је!

Каде апостоли по смотрењу не познаше онде Христа кроз оно чудо јер по води иде, и ноћна рад несвидела у прозорје него већма препадоше се, инди Христос одазва се на њихову вику с мора, да га скоро по гласу прознаду и проберу се од страха.

Гласовито им рече: »Дрзајте, што се препадате? Та ево ја сам, не бојте се!« Сотим гласом таки им прогна страву из срдца те их ослободи да су срнути и жустри. То што им рече »дрзајте« — со том речу како онда од њих, тако и од нас господ иште и истеже свуда поуздану на њега веру. И нигде ниодашта се не препадати ни се што љуто опренепастити да би одашта. Вере ради сваки се човек спаса, когод право с чиста му срдца у Христа верује. И после тога рече »ево ја сам«, ка то да рекне, гдегод исто с веровањем у којој да би невољи тко снашао се, ево ја таки већ ту сам при њему. Зато учеником и каза се да им сав страх сними са срдца и обрадује их, ка да би се овако исказивао по целој натури му говорећи: »Ја сам тај који но свашто могу и кадар сам упословати кано Бог, премештати и одбијати свако зло и страву згонити са срдца а слободу веселу усевати. Ја сам ево, тај што сам мору међу му приметнуо докле да се стојећи ходом држи и разлива. А у саму њему груха се талас, изокола штете да не чини на који квар земљи. Моје заповеди ми с вратми сам га затворио.«

То тако ето, Бог к праведном Јову у болести му, пред издигнуће, с разговором бесећаше: »Кад се је, вели, море из материна му црева рађало, тадар му сам хатар с песком полагао и с облаци га одадох, а с маглом га пових. Приметнух му врата, а и кључе капијске дадох му. Паке му рекох довде и довде да имаш долазити, а не надање преко своје ти међе никуд више не шири се ни излази разливајући се по равни пољи. А свој ти талас дизат враћај у себе, нек' се унутра груха, а не у поље га пуштај. Ја сам ево, они што и попре овога вам морска пута с вама заједно у корабу се вожах. Каде се и тадар велика фортуна холујаста бијаше подигла и кћаше да вас потопи, дигох се ја те ветровом запретих да се не бесе. А мору рекох да мучи и уташка се, те тим махом таки вам преврнух зло доби на врло лепо и тихо време и од беде спасох вас« ...

Тога рад, то покуси се изређи Петар: »Господине, ако си ти, а ти ми учини то и реци да изађем из кораба слободно ми ступити на море, те да могу по води доћи к теби и састати се на води с тобом!« Да му се разиђе скоро оно сумуњивање привиђано плашљиво, што су се рад сви били препали. Да очивидно, у састатку распрозна ешкиле како није привидна мачта нека, превара, ама сам је оно Христос, којино како сам може ходити по води, тако и другим врстан је то даривати да могу с његовим повељивањем одзгор држећи се ступати водом! А друго пак, и жељаше хитро се, пре осталих апостола, код њега наћи...

Те то тога рад господ знајући му његову жустру ћуд и распаљено к њему срдце и рече му: кад хоће може доћи к њему по води. И таки утврди му испод ступања ножна море, да не углиба сниже у воду. Указа му своју богосносну силу и Петар с поуздањем на позвање му таки дрзну и изађе из кораба, ступи на море. Виде јер га обдржа: не пође му нога дубље доле у воду. Оде тако водом њему се приближујући. Ето ти, тим махом, јачи и већи ветар духну, узе га море с таласом њихати врло горе, доле. Ходи ка низбрдо и узбрдо преко таласа. Опет и бољма се уплаши, те ето, већој морској дубини преодоле са слободом својом, а од мање ветровите се снаге препаде! Ето, таква ти је човечаска слаба и спузљива натура! Много пут ко што и велико и справи и докона доброчињење, а у нечем малу расхали се и спузне доле, те се поквари и ни за што му оно големо буде.

Талас још и тадар велик бијаше и Петар смеде наступити на њега а супроћ ветра не може обстајати! Пронерази се, будавши му тако већ на близу спрам Христа, — ха, да се рукују. Ал' ето с веровањем далеко одстојаше. Те докле ето блажени Петар без усумњивања му ходећи му морем преко таласа на Христа мотраше, дотле и море га на себи круто држаше. Будавши он прави човек, телесан и тежак, ама надиђе му тегобу сила Христова слова! А каде Петар остави Христово мотрење и окрену главу к ветру

гледати, та и море омалакса под њим држећи га — започе доле ронити и замало што не утону.

Ако пак да не бијаше нафришко к Христу згледнуо и намолио га помоћи, то би и до дна мора допро. Ама кад се у злу виде (узе га талас преметати) стаде онда препредати на танко и ситно мрвити, забуни се и врло подвикну: »Помагај господине, погибох! Недај ме мору прогунути, спаси ме!«

Ал' и то му се је случило с божијим проматрањем за свих њих. Једно, да се о Тому Петар не поноси, ни се бољим држи од друштва му, а друго, [да] со тога му по води хода не згрешују у себи завидећи му и каримство имадући на њега остали апостоли. То му тонуће њега снизи, не високо умити му у себи. И друштво му разгали не мрзити на њега, ни му што завидети.

БЕСОВИ ХРИСТУ ГОВОРЕ

И тада викнуше бесови из људи говорећи:

»Што је нама и теби, Исусе, сине божији, — вичу ти љути разбојници код пута, ти душегубни ловци код запете њихове замке! Што је нама вуковом отимачем и теби пастирови доброму и јагњету, спрликовало се да си ти близу овде дошао? И крошто ли си дошао овамо? Какво ли је сједначење светлоће с мраком? А ми смо та иста права помрчина, зато и у гробному мраку приличноме нам живимо се. А ти си така светлоћа у којојно никакве ни сенке мрцајуће нејма. Ми човекоубојице испрва; зато су и нам наше домовине смртне у нас. Ти живот и живота даватељ, а ми ка пси паклени код костију грешних људи у гробљу се находимо. Теби кано светих светому дају се света која се не помећу псом. Ми ка душе погане боравимо у гробљу које је пуно са сваком погању, ама ти, слове божији, штоно су твоје беседе чисте, и сам си чист, да како се не грозиш од ових наших нечистих места? Теби, ка пастиру доброму, у овчему двору небесному врата се отварају, а пред нама, кано испред хрсузи и харамијами врата су тамо закључата. Него теке једна нам је исто то наша храна стојећи нам и чамећи на земљи покрај путова и живући по ових јама харамијских у гробу, бавећи нам се где с којом уграбљеном овцом којано исто сама к нама натрта, — а ми не трчимо за њима да их по пољу хватамо. Пак нам и то забрањујеш, и дошао си овамо прећe времена и пре суда да нас на муке мећеш. Прећe твога грознога суда да тако плахо паднемо у твоје руке, бојимо се од тога. А знамо допосле и сами што ћемо патити и злоподносити, јер нас хоћеш бацити ка [у] пећ ватрену, из пакла не одлучену, у време твога огњевитога лица, горућега супроћ грешника под судом. И крошто нас саде, и прећe тога времена са светлошћу твога лица, миродржитеље мрака овога века, напоље одовуд, тамо у вечну помрчину изгониш, прећe неголи док дође оно доби неотходнога нашега борављења у пакленој тамо муци? Него молимо те да преборавимо овде у људма тима у којино огањ планти жеље блудне и љутина их јаростна разждиже на зло и гори у њима ка у паклу ватра. А врх свега тога не може ли бар то бити ако нас прогониш од грешних људи, а ти нам закажи да идемо међу свиње. Јер видимо ми, да ти, пастиру добри, врло жалиш о доброму стаду твојих оваца, јер се ми шњима хранимо, а ти учини тако да се угоди, да и твоје овце с миром буду а и ми курјаци да смо сити, зашто свачије очи к теби гледају и на те се уздају и ти им храну издајеш. Каде свашто живо држиш и храниш, то дај и нам коју год пажит. Ка нечистим, дај нам скоте нечисте, којено се по блату ваљају, — закажи нам да идемо у свињско стадо.«

И ето, већ они пасу. А како исказује за то евангелист, — они изашавши прећоше у стадо свињско; пак ето, таки сроцташе се свиње, и једнак поврвише на брег к мору, те поскакаше у воду и све се стопише.

Баш тако сам ходио, кано орачи и копачи кад једним махом све своје семе, штогод имаду, засеју у црну земљу. А ако ништа не никне, онда се вајкају и капом »хеју« гоне, одлазе, пак долазе, мотре, приклекују, није ли што земља издала, надаље се надају еда што, еда што! А кад већ хора томе прође а ништа нејма, хучући лелечу, туже, брину се, од једа се дерте и стиде се од покора људскаго им. Ама мудрице освестне не чине тако. Надајући се злу времену, не смеду једнак све им семе посејати, него за други и за трећи пут усев остављају и пришгедују.

Томе се и ја после мало присетих, те нешто мрва што претече, изоставих. Рекох: »Шат ми узваља и допосле један оборак овса посејати гдегод!« И ето сад опет ми би оно мрва за потребу; семе, свето слово божије, једно засејах, а једно оставих за други пут. Јерно и сам се себи бојим, зашто не себи да своје семе сејем ни у своју ми њиву, него семе и њива је спахијска, ја исто за најам послујем. А семе господиново у земљу му зачепркавам, еда би боље никло и да га бране и свраке не позобљу како прво што су и с клицами с оштри кљунови им све почупали и изјели. Зашто ако своме господину новине летње не донесем кога рода, срам ће ми бити. Зато не смим се усудити много ни усева у суху земљу метати, ако попре не узвидим наспоравају ли се њиве, — ваша срдца — износити род на видело, да се о том похвалим!

НЕСТОЈЕЋИ ГРАД ИЛИ ГЛАСОНОША ОД СУДИЈЕ ДО СУЖЊА

Тако и разуман у фрекати крмитељ чини каде има неке поштене бољаре и господаре са собом којим се је мило шетати по води и свашто разгледати; не само тек једанпут и једним ли дном, проводи с господари ту шећњу ако је и на близу проход згледљив, ама и позадуго с временом воза се и испуња жељу господи који но ради су поморске стране, места и градове видети. И на сваки леп пристанак прикрмљује кораб у крај. И у сваки град на видење му сврађа се, еда би му путници весели били нагледајући се земље и туђих страна.

Тако ето, и ми по тој натури то вама љубовним учинисмо: у остров возећи се не градова а ни збегова, вароше ли вам указујући, него добре и подушне људе приводећи за световање се нама ш њих... Ама кад ето, већ достигосмо и приспесмо к повишем и пословнијем указивању чудну па у неки царски град на престојиште позабавно пристасмо, не више што да оклевамо с којом дангубом, ама спремно се у ови град и спретано с поштењем улазимо!

РАСКОЛ ЦРКАВА

Испрва, како су се уједно благочастиво држале ове две цркве, до лета Христова рожденија 640-га у миру је вилајет и вера била. Друге јеретике једнако су прогонили и проклињали их. Од оно добине, шездесет пети папа започе жећи и изметати из цркве православне књиге, именом трећи Вонифантије. Шњега започе се велика смућња међу римском и грчком црквом чинити. За царства трећега Тиверија, али после, променом папа, пак једни првим су се начином држали. Зато од првашњих учитеља и нејма на њих које укорне списате издавна књиге, кано на остале одступнике, ни која анатема је приметнута, кроме тога ината и укора што је постајало. Ама од рока Христова рожденија 1017-га лета, за царства грчкога другога Јустинијана, при папи осамдесет четврттом Сергију Сирјанину, како се коначно цркве разделише, те источна се црква прозва грчкога закона вера, а западна римска названа би — саборно папишка вера. Од то доби поста вика и хула: они хулећи нас, и ми пак горе и ружније њих.

БРОД НЕСЛОГЕ

Чудно је с вражијом завишћу носити се и бочити која но из нашега срдца на нас ратује. Очивестно је та злоба у многих чувана. А несвиђена и смрт носи. Врло је то мучно заустезати и коме заустаљати каде се је свуда расходила.

Баш онако кано ако би и који понајвештији згодио се бити думенџија у корабу на ширини морској, на велику ветру и таласу силовиту до дна близу гњурајући се с преметањем, а друштво је у корабу њеједносложно и врло преплашено. Муте се, углас вичу, псују се и коре несрећом, исходом. Нити један другоме што разбира у плаху пронеразљиву страху говора кога; други друго све виче; нит' се што може право дочути од големе хуке и буке морске ко што иште, што ли вели. И што да чини приседећи ту на думену крмитељ, како да се бочи с морем и са забуњени возари? И без штете, ласно [како би] управљао с галијом, те би је ослободио с двоструке халовине налогне? Ако би с којом навиком подизали се који и добро повештији јунаци што помоћи, хеле од загњурања се не могу је преотети!

И на што ли ове беседе излазе? Каде која злоба и пизма каримна једнако усели се међу људе, и међу свештеници, онда духовни кораб, света црква, голему беду пати и потапља се. Ка првом што је настављало, кад и многи јеретици посташе и цркву на много хисета растрвише и људе по себи разграбише у особите законе. И крошто то би? Кроз велики инат и сваду поповску, с пизме рад међу собом и не мала рат међу њима заподеде се, него баш и душманска! О тому и много подизаше се с трудом оци свети саборно се скупљајући, тобоже да пак смире злоћуде оне оцепне се на страну свештенике, и народ опет сав прикупе у једну цркву и закон православни. Ал' што не могоше, не могоше ујединити их. Једва остатак поташкаше и утврдише обстајати им круто у првоме завичају верно. А што тадар отрже се и оде с упором непокорно овамо, то већ пропаде, оде, и досад онако.

Како што и сами знамо то и видимо многе туђоверце око нас, те нас још коре ругајући се хулом нашему закону. И што им можемо за то чинити, кад су силовитији од нас и покњижевнији држе се да су и крштеници? И тко би се сад нашао такав мудри философ да би се смео и покусити тај, толики, разлика закона им, повраћати народ опет у православије, скупљати их у једну, источну цркву, давно отргнут и укорењен у своме злочастију? И још они супроћ нас дижу се и устају, свему нашему завичају ругају се и коре. Зовући злочестнике и неваљаоце с вером и са законом, скори су на парбу и на одговор, многим од нас невештим и памет смућају одводећи за собом. Не сми се много ни надговарати ш њима. А то и апостол нам казује, те вели: »По двоме, ја ли му троме проговарању, одреци се књижити с јеретиком и о другоме ти послу имај ш њиме разговор«...

Ка у огњуштини занесени с памећу и ка робови заплењени у далеке туђовилајете, и препродавати од једних до других, својим и туђином, — тако су

развијани по својих натура особити закони. И тко их може више прикупити, свратит ли их скупа у један чопор пак, и у свој тор, у Христову цркву сагнати их?

ТРУС У ЦАРИГРАДУ

Двадесет четвртога лета, за грчких царева Лава и Савре, деветога индикта, на 26. дан месеца октомврија, врло голем и страховит учини се трус у Цариграду и врло за много то држа; има две целе године што се је тресла земља, тако да су многе куле велике, полате, домови, цркве красне, манастири туштени попадали и људи се у њима погушили многи, и многи пак од тога страха помреше. И градски бедени се пособараше, те град онако оста необграђен до то доби, докле земља не престаде трести се.

И мало то што би људма зла, него још̑те и море, којено никад не преходи, кроме од великога таласа, из свога предела, те и оно у то доби разли се у поље, те толике вароши и села потопи рад великога људскога безакоња. Зашто у оно доби зли су цари на грчком царству били, иконоборци и мучитељи, та се и разгњеви господ и ту каштигу напусти на њих. Те и зарад тога, како се је то било згодило напре октомврија 26, на памет светога великога мученика Димитрија, те шњиме учинише Цароградјани да се од год до год има спомен држати оне божије страшне прећње тресовите.

Те од оно доби они адет имаду ово доби сваке године с прошецијом, с крстови и с барјаци излазити напоље из Цариграда, тамо до влахеринске цркве пречисте владичице наше Богородице и у њојзи сврше божанствену летургију пак се врате натраг. — И њејзини светими молитвами да и нас сачува господ Бог од свакога зла, грома и труса и ватре и потопа од воде, глада и помора и сваке зле незгодице. И да получимо вазданије вечнога блага.

БУНА У ПРИЦАРИГРАДСКОМ МАНАСТИРУ

Свему промотриљиви и старалац се Бог, побоље хотећи му прославити и на бољи глас издигнути оно мученичаско свето место, уочи њихова на стану тога свечана года, учини на мору велику фортуну, студено време и плаху, голему умножи пљушталу врло кишу, тако да нико жив од људи ниоткуд с јабане и ни од које стране, није могао тко доћи у манастир на праздник ових светих мученика, него само сами ондешњи калуђери отпојаше вечерњу с параклисом пресветој Богородици. А отнуд ништа не имаху захире у манастиру; не имадоше ништа ни вечерати, те зато брижни и срдити бијаху. А штоно се вели, глад је безочна, не зна стида ни поштења коме има. Стадоше они на ред пред мученичаску икону и почеше им се ругати с подсмехом говорећи: — Аха, баш узалуд ћемо ми гладни чувати вама овде ово место ваше, чатући вам и појући, сваки дан ту служећи, а ниоткуд ништа! Да знате, ево, колико је сутра, хоћемо се сви разићи који куд тражити себи храну.

То изговорише и сабраше се код игумна у ћелији договарати се што да чине. А како се смрче, ал' дође манастирски вратар к игумну. Казујући му, рече: — Благослови, оче игумне, ево је дошао један човек од цара сас две товарне камиље. Хоћу ли га пустити да дође к теби? Рече игуман: — Нека дође амо да видимо која је заповест.

И дође неки врло стасит, хубав и одевен човек пред игумна. Рече му: — Ево, цар послао вам је хлеба и вина и којешто јецека. Благословише га они и прихватише оно донесено, те однеше у трпезарију, помолише се Богу, пак седоше вечерати. Мало појеоше и с мером се напише, а остало оставише за сутра. По вечери још за софром осташе седећи у разговору, ал' опет дође вратар и каза да је опет од царице други посланик дошао. Доведе и тога. Каза се да је од царице донео вина и десет дуката; послала је — рече — за сутрашњи гостима што ће бити трошак. А и рибе доста донесе. Још со тим у разговору бијаху, опет вратар дође казујући да је од патријарха дошао човек. Доведе и тога, те даде игумну црковни нови окрут и путир с дискосом, говорећи то јер зактева патријарх сутрадан, на мученике, доћи у манастир служити му свету литургију. Одговори му игуман са свом браћом те овако му рече: — Како бог узхоће, тако да и буде — и запита их сву тројицу хоће ли остати на конаку онде, или ће се вратити натраг дома у Цариград. Рекоше му они: — Ако би имали где местанце за ноћиште, остали би до сутра да будемо ту на бдењу у цркви ноћас. Рече игуман, те их одведоше за спавање у припрату црковну.

Пратећи их, запита како су им имена. Каза се онај, што рече да је од цара послат, — ја се, рече, наричем Авксентије. А што је од царице, Евгенија себе именова, и од патријарха што с путиром и с дискосом дође, Мардарија себе нарече.

А кад би на утрњи, те исто двојица нека уђоше у цркву на правилу стајати. И по очатању двојих катизми, рече игуман слово о мучењу светих да се очати, а остали калуђери забранише и не дадоше то чатити. Рекоше: — Нашто је то, кад нејмамо

никога од људи, кад није нико из града дошао. А ми то сви знамо што је и како је. Није нам то првина, да нисмо чули. И тако и оставише.

Онда приступи к налоњи један од оних господара гостију, непознан (није од оне тројице што су увечер храну донели; они страг стајаху на миру). Узе књигу, те је разгну, пак рече: — А оно, кад ви нећете чатити, а ви мени допустите да прочатим штогод мало. И узе чатити, а како дође до овога сказивања, штоно се вели: Евстратија обуше у гвоздене опанке, с оштри клинци наклинчате, опет склопи књигу, остави је и уздаше. Пак шикну дупке са својим штапом у црковни патос. Проби шњиме кроз плочу камениту у земљу. Ту га тако укорени ома, те би дрво и гране на све стране испусти.

Тадар страг она тројица стојећа рекоше му: — Евстратије, само себе рад ли учинио си то чудо? И рече им: — Није, ама да то апостолско сказивање понапре посведочим... И ово за чудо услађено разгранало се од штапа дрво, зато остаљам овде, нека виде га сви доходци овде људи, да не би остаљали Цароградјани овога нам праздника долазењем овде на данашњи год. То он изрече пред свима оним у цркви калуђери, и тим часом несвиђени бише, те нестаде их испред очију.

Благодарише и похвалише Бога сви манастирци о тому дивному чуду. Каде довршише јутренско правило, изађоше напоље прегледати где што има за потребу хране, али пуну хлебарницу хлеба и разлику многу рибу нађоше, све хардове што бијаху празни, опет пуне с вином. Тадар игуман по изборли у град посла три четири калуђера, те то чудо казаше цару и патријарху, пак и обојица с многим народом тај дан дођоше у манастир на летургију... И од онога дрвета ломећи гране, свима помало раздадоше на благословење однети сваки своме дому.

ДВОР У ЕФЕСУ

Апостол Тома будавши већ тамо у великој Индији, те дочу за њега онај ондашњи цар Гундафор. Поиска да га имаду к њему довести да га види откуда је и какав ли је човек. И каде га преда њега доведоше, та га цар и распита је ли он којигод мајстор и што ли зна пословати; зна ли дунђерлук, дрвени или зидарски који и око камења посао? Тај одговор му на то апостол даде: »Ја, рече, то знам правити с дрвенога посла те плугове, ралице и кола. А знам и од камена зидати свашто и цркве, и домове, и царске полате, и камените ступове знам стесивати.« На то му рече цар: »Ја бих врло зактевао да би једне лепе себе полате справио тамо у ефескому месту. Би ли ти то могао мени доконати?« И апостол се од тога посла не затеже ни мало, нит се што облени о том, него ли таки се обрече да он то доиста хоће доконати и почети ће правити.

И погоди се с царом индијским Гундафором и рок томе остави каде ће доћи и новце од њега узети. И онда да има пред царем сав му полатски фундамент и меру онде пред њим наместити, да види цар на коју ће форму бити, и после тога да му место цар укаже где ће да прави. Таки да има то почети зарана, док је лето још̃те. Ама пак на то апостол одговори цару те му рече: »Није, вели, добро овога времена, о цару, зидати се тому навалом, него ли у октомврију месецу бољма се прави.« (И ту реч не зна се нашто то износи, крошто то рече апостол »осмога се месеца допраља дом царски«, ако не узбуде то рекао — тако ми се чини — за осми век онај будући, штоно ће већ онога света давање од Бога и мазда сваком своје по делу бити.) Него он со тим прекрати цареву реч и његову му мисао таки разоноди. Ама на царево о том поуздање јер он хоће до иста то њему почети правити, та и узе апостол у руке ђунију и другу утвар мајсторску што је за то, и обележи по земљи да види цар ону прилику како ће бити, да оно гледећи не забрине се о том и да не би на њега отешчао. И на то се цар порадова и сверова му да ће он то и доконати, те му таки сам у десно недро укљука много дуката а и талира сребрних му даде задости, теке да поскорије иде правити му полате а нек се не бави ни очекује много. И каде узе то апостол од цара, таки оде онамо на ону страну где му речено [би] правити му царске дворове. И по оној земљи све оно злато и сребро раздели на сиромаш и на немоћнике и сужње. Јерно апостол је цару правио тамо међу првороднима нерукотворене полате,

И томе много време прође, цар поче се мислити за апостолов посао. И остаде о том разбирати да разазна што се тамо чини; допраљају ли се дворови или није. И дође му однекуд неки хабар да је веће све готово теке исто још̃те за једним покровом што стоји. Јер већ нестало му је трошка и нејма их с чим довршити ни покрити, те се неимар за то стара. И каде тај глас зачу цар, он мнеде да је то права истина како су му казали и порадова се о тому, те на хитро оде, одброји још̃те к тому повише блага и посла тамо у Ефес к апостолу с писмом својим, те му завешта да има то скоро

довршити и што лепше може бити красни кров да справи. И обећа се апостолу да кад он сам онамо дође и узвиди му мајсторско здање, да ће га лепо обдарити и сам ће му с устма похвалити његову мајсторију.

И апостол каде пак оно од цара послато благо прими у своје руке, та и зачуди се божијој судби и уздигну очи и руке горе к небу... И оно последње пак све издаде тамо просјаком. И о свему већ, каде пак неко време прође, цар се мишљаше о том здању и много разбираше да узазна о томе како је већ и што ли је.

И у неко доби дођоше неки оноземци људи, одонуд где је апостол Тома, а цар за красоту оних полата врло жели да разабере и ти му људи све потанку проказаше како је и што је било, и рекоше му:

»О цару, и не слушај кога за то, нити то уми ни мало, ни мисли за тога човека да је он икакво здање тамо у нашем вилајету начињао, или да је штогод и започео био правити. И од тога веруј нам да ништа нејма, него ли то ти правије знамо казати, да је твоје оно благо што си му до руке издао, — све је оно ништим и убогим тамо раздато. Него ли јоште некога незнанога бога казује по људи да верују и многе је људе за собом привукао на ту веру, те су сваки своје првашње богове пометнули. И у једно га исто бога верује, когано им он проповедује, и који к њему се предају нека за дивоту чудеса им указује и чини. А хлеба тај човек ни мало и не једе. И сами не знамо како се живи.«

Их, кад зачу цар тај глас, дор поплаветни од срдиње горке. И посла за апостола своје људе, те га доведоше онамо пред њега и запита га:

»Но, рече му, што учини? Јеси ли ми справио дворе царске и јесу ли већ сасвим готови, или јоште нису доправни, те још на њих ваља трошка?« Одговори му на то апостол и рече:

»Што је од истинога започетка здање, ја сам то цару сазиђивати навикао и такву сам ти истиниту и врло красну полату и сазидао « И на то му пак рече цар:

»Но, кад је тако, да већ идемо тамо заједно те да ја видим то здање.« И рече му апостол:

»Мени се чини да нејма такве полате на овом свету овде. Ама саде исто за коју је потребу? Него ли после, тамо ћеш је имати; каде се одовуд тамо преселиш, онда ћеш сазидатому наћи преборављење.«

А цар мнеде да се Тома њему со тим исто подругује и јадовито гледну на апостола и љуто заповеди својој стражи да га ухвате кано једну лажу преварну, и у добоку помрчну јаму тако заједно и с оним трговцем што га је напре довео у ону земљу индијску, да их затворе и да чувани онде буду до времена докле им суд буде, што ће се шњима провидети.

И како апостола затворише у тамницу, те се ноћи разболе царев рођени брат и већ до смрти би скоро на издаху. Тај посла по цара, свога му брата, да хитро скоро њему дође и рече му:

»Изаради те ваше смућње и преваре што имате ви међу собом со тим зидаром, ево ја данас зло прођох и с мојим се животом растајем, како ме и сам видиш.« И тако им уједно међу собом беседећи цару се горко за својим братом зажали и врло поче плакати онде у његовом дому код њега и са сви своји бољари.

И посла Бог свога ангела, те му узе душу и однесе тамо на онај свет међу господње дворове и селишта тамошња. И обиде сва ондашња борављења душевна, показујући му оне красоте и лепоте рајске. И онде је запита ангел, у који би дворови та душа понајвећма миловала остати и боравити. А душа каде прознаде онде и виде једне полате понајлепше што му је указао најпосле ангел, и поче се душа молити да би јој дао онде боравити теке исто у једном буџаку. И рече к њојзи ангел:

»У тим дворови ти не мож' боравити, јер нису твоји, него то су дворови твога брата, они што их је наскоро сазидао они страни човек Тома.« И рече душа:

»А ти, молим те, допусти ми толико ослабе да бих пак отишао к њему, те да је од њега искупим и таки ћу доћи пак овде заштоно он не зна њене красоте, те се на то уздам, да ће ми је препродати ценом«.

И онда ангел таки пак поврати ону душу к њејзину јој мртву телу. И кано из неке помрчине пробра се мртви. И оне који онде обстојаху око њега, запита их за свога брата. И како к њему уђе та му и рече:

»Брате и цару, ја то без усумњивања држим да и пô царства твога не би пожалио издати изаради мога живота.« И цар каде дође и виде га жива где говори, врло се препаде а и рад би о тому где му пак оживи брат. И одговори му на његову реч, те му рече:

»Јест, брате, и доиста тако, а није да је иначе.« И тадар му пак рече брат:

»Но да инди, каде ме брате, цару, тако брез изма врло милујеш, ево ја сад просим у тебе једнога дара и за то и врло ти се молим, да би ме не обштетио или обнехатио се за то, него ли поуздано да ми то буде.« И на то му рече цар:

»Што је под мојом руком и у мојој владости стоји, то мое љубазном брату могу даривати.« И на то му се са заклетвом подхвати јер ће му у том послужити и дати што год од њега узможно буде, нашто га срдце устегли да достане од свога си брата. И тадар већ он своме цару брату на јаве просто исказа што он проси од њега, те му рече:

»Дај ми ону твоју полату што ти је горе на небу. А за промену њезину, колико ти је год воља, толико узми од мога блага, злата и сребра.«

И каде то цар дочу ту реч, теке исто оста ка безгласан и одмуча. Преузе га несвестица од мисли и кад се разабра рече му: »Откуд је у мене на небу полата?« И пак му рече брат: »Јест, онаква за којуно ти не знаш, којуно је теби сазидао онај слуга што га у тамници држиш.«

ТИРСКА БЛУДНИЦА

У Тирскоме граду је био неки хармицар именом Мусах и згоди се јему бити у неко доби међу многи трговци узимајући од њих десетак. И у томе се задоцни тамо. А кад већ сустиже сутон, тај оде у илицу да се окупа. И нађе онде код илице уз дувар у мраку где стоји једна млада жена. Та и приступи к њојзи, стаде је нудити ако јој је воља да дође к њему у дом лежати шњиме. И она му се таки обећа јер ће ити за њим куд јој рекне. И то већ њега ђаво распали, не паде му више на ум од жеље да иде се окупати, него таки узе жену за руку и пође натраг дома шњоме на вечеру. И кад седоше вечерати, жена се застиђе од њега; види да је голем господин, зашто лепо се носи, богато се држи, а она једна сирота — а путем у мраку није га познала тко је, докле га у дому код свеће не смотре. И узбоја се од њега видећи да је он царев човек и судац је. И ништа не ктеде ни јести ни пити код њега. И он много кани и нуди је и ништа не ктеде ни окусити код њега. А њему се све већма стужује гледећи на њу, зашто лепа је жена била. И кад она не кте ништа јести, и њему се пресече јело, те уста од софре, да иде спавати. Узе њу к себи те је поче грлити и љубити и поведе је да већ легне шњоме. А она поче у глас викати и плакати и говорити:

— Тешко мени, јадној и невољној сироти и до конца сам већ погинула и с телом и с душом!

И на то је пусти, даде јој мира, те је поче распитивати што је и како је, зашто плаче, што јој је тешко. И она му плачући проговори те му рече:

— Ја имам свога мужа, трговца, ама је до конца спао у сиромаштво. Прометао се је и трговао које својим, које и с туђим, ал' је више туђега било добра код њега, неголи свога што је имао. И једанпут, идући му водом, потопи се лађа и све му до новца оде из руке и његово и што је туђе било код њега. Пак саде лежи затворен у тамници ради оно туђега добра, а ја ниоткуд ништа не могу добављати да би му бар исто суха хлеба могла односити и давати, да од глади онде не умре. Те зарад те љуте туге моје и невоље, изволила сам поганити своје тело, да би сотим могла њему храну находити. Јер што сам год од свога ми рода имала и донела била к њему, све су то пограбили дужници и до труна развукли.

Пак он њојзи рече:

— Да колико још̀те на вами остаје дуга? Она му рече:

— Пет литри злата смо још̀те дужни. И на то он ражали се и таки узе од сандука кључ, те извади кесу с дукати и одброји јој то пет стотин дуката, те даде и поклони јој то да искупи од дуга из тамнице свога мужа.

После тога, чак и на годину, би нека гунгула од људи на тога десечара и оклеветаше га код цара да је изгубио и потрошио царев доходак. И посла цар по њега своје људе, те га доведоше у Цариград, и затвори га у тамницу. А покуће му, штогод нађоше, све то пограбише и однеше к цару. И би целу годину у тамници го, опуцан,

цигло у једној старој издртој кошуљини, и у гаћа. Тако ти пропадају хармицари и вамоши који туђе једу.

Пак све му долази у тамници глас ето данас узети му главу, ето сутра, и љутом ће га муком уморити пред свом осталом господом, да од њега свет буде им, како ће се пазити у цареву доласку. Сваки дан долазећи му таки гласови, и већ се био и одрекао свога живота, не уздајући се више томе да ће му остати глава на њему, и у тој тузи и невољи плачући му и јецајући, преузе га сан, те мало заспа и смотре у сну ону жену што јој је дао био откуп мужевљи, где је дошла онде к њему и стоји пред њим, те га пита и вели му:

— Што је то од тебе господине, што ли си ту затворен, и крошто те ту држе у том хапсу? А он јој рече:

— Обнет сам с кривицом пред царем и чини ми се да ме хоће погубити. И пак му она на то рече:

— Да хоћеш ли да идем ја сама за те к цару говорити му да те пусти? А он је запита:

— А зна ли, рече, тебе цар? И она му рече:

— И врло ме познаје.

И кад се пробуди, не може да се домисли какав му је то сан био дошао, и што ли од тога хоће да изађе, на смрт ли, на живот ли. И мисли се да то не узбуде из тела му излазак и крви му пуштање скоро. Пак и на другу ноћ му се тако исто указа та жена у сну, те му рече:

— Већ се не бој ништа, ето, ја ћу те сутра отале пустити.

И прену се и те се мисли што ће то бити до сутра. Већ му не би до сна, него све се моли Богу до зоре. И на сутра дан заповеди цар, те га доведоше у полате пред цара, и каде уђе унутра, смотре га цар онако у оној неопраној издртој, ружној кошуљини; пожали га и опрости. Пак му рече:

— Ето, да знаш, сад ти већ дајем прочку и пуштам те, ал' отселе врло да се пазиш и меркаш на себе, да не би пак у кому хитленлуку не ухватио се!

И на то он паде пред ноге цару, те га целива у скут и у ногу. И достаде с оне жене опроштење. А кад уста, погледну к цару, виде ону жену где стоји с десне руке уз цара, а на њега се осмехује.

ИСПОВЕСТ МАРИЈЕ ЕГИПЋАНКЕ

Ја, оче, родила сам се у Јегипту, те кад сам девојком била још од дванајст година, за живота мојих родитеља ја сам њих пометнула, нити сам више за њих марила. Узех о својој ми вољи ходити и боравити. Одох у Александрију и онде се прокурвах. Како се исто први пут с мушком фелом опоганих, после тога већ никако нисам се могла тога заситити: толико ми је веће старост била би ли се могла с ким намерити, одашта се сад стидим и помислити, а камоли изговарати оно моје злочесто борављење. Ама скоро хоћу изригати сву моју укоризну да уразумиш распуштење мога ми тела нездржно.

До седамнаист година и повише што сам незабрањено у томе проводила свој живот, ни од кога, право ти кажем, ништа нисам за то искала, ни гледала да ми ко што да. И ко би ми наметао да што узмем, одметала сам и нисам ктела примити. Зато нисам ктела ништа узимати да би се со тим од мене не одбијали, него ко год хоће слободно да са мном чини. И не мни да сам ја богата била, те зарад тога нисам ништа узимала плаће ни дара кога; врло сам сиромашна била, кудељу сам гребенала и прела бих и со тим се живила. Није ми толико мисао била за храном, колико за телесном пожељом, дан, ноћ обиходиће ми с ким бих се састала да доконам блуд свој. И то ми се је чинило добар и сладак живот да ми је удиљ свакога часа со тим биртловати.

И у томе бавећи ми се, неке једне године наста жетвено доби. Видим туштени се свакојаки људи купе, мушко и женско, момчад многа бијаху, идући им к мору. Запитах у сукоб ми једнога човека, куда иду хитњом ти толики људи. Он ми каза:

»Иду, рече, у Јерусалим, хитају да стигну у цркву на праздник ваздвиженија частнаго и животворештаго крста што ће скоро бити.« Рекох ја њему:

»Би ли и мене са собом примили ако пођем тамо?« Он ми рече:

Ако имаш најам и храну на пут, за то нитко ти не брани поћи.« Ја му на то рекох:

»Доиста у мене ништа нејма, ни плаће а ни хране, ама ити ћу ја тамо и улезти шњима у кораб; ваља они да ме предрже с храном ако им се и неће, а за најам даћу им моје тело.«

И ја, оче Зосимо, не за друго да сам шњима ишла, кроме повише да стечем јарана себи и многе привучем к својој ми жељи. А рекла сам ти, оче, да не нудиш ме исказивати моје срамоте. Зна господ Бог јер се сад плашим тебе скрнавећи и ваздух мурдареће с мојом овом беседом... Онај момак моје безобразтво чу, насмеја се, пак оде, а ја моју преслицу бацих од себе (којуно сам убах ретко и носила). Потрчах за тим момком к мору. Видех код мора на крају где још стајаше — има до десет младих момака — врло се о том порадовах гледећи их бујне и несташне лицем и с беседом. Сазнах их да ће ми у вољи бити, а остали већ сви људи унутра у корабу бијаху. Дођох ја смехом међу њих бесрамно. Рекох им:

»Узмите и мене са собом на пут куд ви идете, а нећу вам неугодна бити.« И много свакојаких срамотних пожељних речи изговорих. Учиних и да се сви смију. Кад они видеше моје безобразије, латише ме међу се и уведоше у кораб и одосмо већ морем. А на том путу што је од мене стајало се, не могу ти ни исказати. Који ли језик може то избројити, које ли уши слушати, у корабу и путем на суху што сам ја чинила злоставство! И који никако нису ктели са мном бити, ја сам их врло на то принуђивала, јадница, да имаду са мном чинити; ништа је за то. Који су знали за тај посао и који нису знали, учила сам их ја чемерница, њих нудећи нека пробаљују. И многе привела сам и чудим се сад зато како ме здржа море или земља пода мном не зину да ме живу прождере и у пакло сведе. Толике душе идући им за своје спасење божјим путем што сам оскврнила! Него то ми се мни, надајући се Бог моме спасењу, зато ме је и трпио за много доби, којино не извољује смрти грешником, него позамного је очекивао трпећи се за моје покајање.

Ето, с таквим мојим послом стигосмо и до Јерусалима чинећи ми грех дурма. Јоште и горе тога, није ми доста било у корабу што сам чинила, него и после, пешице од мора путујући, намере друге опет оскврних многе. Грађане и с пута незнанце на то подизала сам.

Дођосмо се на Крстов дан у Јерусалим. Људи остали сви врве у цркву да се поклоне частном крсту, а мени је о једном послу мисао тражећи свуд и облазећи кога бих нашла и намамила ко би са мном био. Видех сутрадан пре зоре где туштени људи врве у цркву; идох и ја шњиме и уђох у цркву женску припрату, стадох онде. А кад дође час да свештеник диже частно древо крста Христова, сви се људи тискају унутра, мало и велико, да гледају крст. Ја се протискујем да бих могла унутра ући, ја никако не могох се проврети да улезем. Помислих јер многи народ и они ме натраг отискују. Пођох силом се протискивати да уђем шњима уједно, једва до прага дођох, где бијаше положено частно древо. С великом муком сам се јадница нудила теке да уђем и кад стадох на праг мушке цркве, сви ласно преда мном одоше напред, а мени, сама смотрих, нека божаставна сила забрани ми. Не даде ми улести. И опет се покусих ући, и далеко од оних врата нешто кано ветар отиште ме и самосама остах стојећи ми у женској припрати. Мнела сам онда да са женске немоћи месецње то ми се је случило, те ми се не да улести, а све се уздам томе еда шат како год уђем. Доходећи изнова други људи и жене, опет се шњима примесих; својим лактима око себе луде растискујући, провирем се. И опет узалуд ми би, кад ми се небогој нога дотаче прагу. Црква је дуга врло и широка; све људе смешташе и примаше их, ником од толико туштених људи није се забрањивало, кроме мени једној пакленици јадној. Него како да је голема нека војиштанска стража уређена била капију чувати и свакога не допуштати им унутра, тако и мени нека божија сила забрањаше. Опет се чак отрагу нађох. Тако до три и до четири пут мучећи се и пробаљујући узалуд. Већ више не имадох с кима се састати да бих опет кушала могу ли, не могу ли ући. Одох натраг сама, притуљих се уз један буџак, стадох онде, једва ми нешто кан да таче у памет, те се сетих у себи штарад мени то брани животворешти крст Христов доћи к себи. Докосну се син слово очију мога срдца и показа ми да изарад смраднога ђола мојих злих послова, брани ми се тамо улести. Почех јецати и плакати, бити се у прси врло од срдца узвикујући ми. Плачући ми се на том месту и стрмо гледећи где сам стајала, мало дигох очи и смотрих преда мном икону пресветој Богородици. Гледећи ми на њу та и рекох њојзи:

»О, дево владичице рождшија плтију Бога слова, знам, ја знам, да није то лепо, нит је прилично мени једној злочестој прохојгори на твоју икону пристно деви Марији

гледати имајући тебе, тело и душу чисту и нескрнаву. Право је мени блудници ненавиђеној бити твојеју чистотоју и мрској ми бити стојећој пред тобом. Ама то сам зачула да је изарад тога се Бог човеком претворио, когано си ти родила, да сазове грешнике на покајање. Помози ми, једној ниоткуда ми помоћи не имајући, и повели да ми се облакша црковно улазење, те не забрани ми видети частно господње древо.. «

А луди дурма унутра врве; једни излазе, други пак улазе. Дигох се опет с онога ми места, примешах се с људма, пођох тамо слободно и мирно. Нити ме ко стискива ни отискива натраг, ни к забрањива улести ми чак онамо. Богу се молећи приступих до частнога древа. Него, идући ми тамо, велик преузе ме дрхат и нека страва напада на ме. Склањам се там-овам, а сва се од страха тресем. Дођох до оних врата што су се пре затварала испред мене. И без страха уђох унутра. Удостојих се виђењу частнога и животворештога крста... Припадох ја к земљи и целивах частни крст и тако се скоро вратих. Смили ми се бити код моје испоручнице. Дођох к номе месту где стајаше она икона пресвете Богородице, клекнух на колена пред њом, ове речи узех говорити: »...од сад куда ти је воља управи са мном и упути ме. Од сад ти ми буди учитељ моме спасењу водећи ме на пут покојања«. И те речи ми к њојзи изговарајући, дочух поиздалека дође ми неки глас говорећи: »Ако прећеш Јордан, тамо ће ти добар отпочинак бити.«

Како ја тај глас дочух, сверовах се јер се мени то казује. Плачући ми зајаоках и к Богородици подвикнух: »Госпо же Богородице не остави ме!« И со тим гласом изађох од црковне припрате хитро идући ми. Виде ме неки човек јер сам сирота, одрпана, брзо ми идући, дозва ме преда се, те ми даде три потуре и рече ми: »Узми то, мајко моја, те ћеш себи за пут хлебца купити.« Узех ја од њега и купих три сомунчића. И запитах хлебара куда је пут к Јордану.

ОСЛОБОЂЕНИ ЦАРИГРАД

или

Повест полазна с давнашњега указа сложена изарад памтења онога дивнога голема чуда свете Богородице, када Перси и Татари Цариград облегоше с великом силесијом узимати га, пак с божијим судом изарад те им пробе, сви изгинуше љуто а град с христјани уједно здрав и читав од њих оста.

I

За оно доби у грчкоме царству каде у Цариграду цароваше Ираклије цар, персијски цар Хоздроје велико се подобести, те туштену своју сабра војску пак оправи те посла шњоме свога му везира Сарвара, да одонуд ону земљу источну што се назива Азија до западње амо земље сву за овим цароградским морем, под владу персијску покори, цело грчко царство. Дигоше се туштени они ка шашке и град с неба. Преузеше сву ону с оне стране мора земљу, грчки вилајет сав закрилише ка неки голем пожар жарећи, места, села палећи, градове бојем преузимљући, секући и робећи с харањем Грке. И нико не бијаше да би пред њих стао зауставити их, те забранити ни чинити им тога сијасета и бербат од земље и од људи. Слободни бијеху и никога се не бојаху, нит су се шта устручали да ко год може пред њих стати или им што чим наудити, смести их и потерати. Што кћаху то чињаху.

А у то доби и грчка сила је била спала и изнемогла; снага им је омалаксала кроз некога злочеста сурова и зла бујна људетину, што је с једнога исто проста војака на грчко царство био пре Ираклија постао; љути паче мучитељ а не христијански цар, именом Фока.

Сустиже са својом војском Сарвар с оне стране мора до града Халкина где но је био четврти сабор. Уреди око њега војску са свом управом како ће га свуд изокола бити да би скорије узели. Чује то цар Ираклије што се чини и зло се од земље му пери. Худи у срдцу и дерти се, ал' не зна што да чини; толике снаге нејма да иде супроћ њега бити се, а јако онда изнова и постао бијаше на грчко царство по мучитељу Фоки, што је царство снизио. Много се с памећу у себи мути што ће, пак тек изподмукла тајем изађе да не знаду за њега грађани куд се је подео. Седе у једну галију и оде по Евксинопонту, то јест Црним морем одплину и тамо где још Перси не бијаху допрли око великога мора, скупи нешто своје војске грчке. А ником не глаша на коју страну хоће се обрнути, кроме галијашким управаџијама потајно да знаду куда ће путовати.

Фришко оде у персијску земљу празну без војске, откудно Сарвар бијаше изашао са свом оном силесијом, да опет он персијско царство собара и хара. Томе се о себи дови. Прознаде то татархан скитски цар Каган, јер грчки цар остави своје царство и некуд на далеку страну оде. Мнеде јер убоја се од Персијана, те пробеже у Шпанску

земљу, куд ли. У томе таки пође и он спремати се на бој, еда би он попре ујагмио себи Цариград докле није Сарвар под њега стигао. Испуни море све с дугачким чунови, што се грчки зову монокшила издубени с цела дрвета; лађице, а поље с коњици и с пешадијом.

Цар грчки кад оде препоручи Цариград на Патрићија, комендова градскога да управља ш њиме именом Воиноса. Ама људи сви кад видоше беду и јер цара им неста, свише се око патријарха, шњиме се држећи у договору што да чине. Серђије онда у то доби бијаше патријарх: а калуђер — калојер, што им зна друго помоћи, што ли увавестити на коју хитлену окрет како ће се бранити и бити с којом силом и мајсторијом, кроме на богомољство их принуђава, и поуздање на Бога и пресвету Богородицу! Та то и јест понајбоље од свега, ама Сави сами комади не долазе, ако се не подиже тражити их! Са своји душмани вала и борити се, те ешкиле се бити...

И грађани с тога патријархова врла разговора поослободише се и подснажаше добро. Сви се с поуздањем на бога приверише и к пречистој Богородици помоћи... и трпљаху у томе надању, које но мало после и дочекаше. Не би им на празно то поуздање. А Патрићије, колико се више може, врло с градом управљаше: тврђаше бедене, наређиваше војску од свуда, учаше и орљаше како ће се бити. Сваку хитрину извођаше трчећи овам-онам по бедену градском и нагоњаше све луде на бој, те им говораше: »Охо, моји људи и добра браћо, није ту курталиша с једним поуздањем! И окретати се вала, те пофришкије се бранити; со тим ће нас и Бог одбранити поуздано. А то, јецати и уздихивати плачући а узалуд стајати, — слаба је хвајда! Него, деде сви удундар једнако навалом излазите овамо на мејдан, те се бијте вичући. Ни Бог то нам не захтева на празно у беспослици залуд седити, него штогод и уљудно радити те промишљати о себи. Пак тако сотим споуздано помоћи чекати од Бога. У рађењу с трудом сваком Бог бољма помаже. Тако је Исус Навин бијући се с Ћети заповедао на боју својој војски мунитву и превару хитлену да чине како би их надбили. И Ћедеон такође на Мадијама војујући са свећама ноћом у крчази преплаши непријатеље и разагна их, самим међу собом секући им се. Неласно је без које хитлене мајсторије разбити и надвладати јачу војску!« Ето, тако Воинос комендов световаше грађане. И дурма метеризе и пресоке за бранике готовљаше и лагуме, учећи где и како вала се бити.

А патријарх Серђије из цркве побра све те чудотворне иконе божије матере што на руку Христа сина свога држи; ношаше са свештеници и с калуђери, још и с остали христјани мушко женско, — што није за бој, прошецију около по градскоме бедену.

Сотим се Грци снажаху тврдо а с напола душманом страх, бег и погубљење настадаше. Што је за мало грађаном туга била се здесила, то после злотворе им сустиже тај белај. У то доби Перси још бијаху Халкидон; изокола му све ватром пањаху и ближња села жегући хараху, мале каштиље разметаху. Што се пристоји војски, то и чињаху туђином. А тако с друге стране уједно Турци и Татари том формом чињаху приближавајући им се к Цариграду. Чујући то грађани што се с напола зло пери, диже опет патријарх изнова другојаче са свим народом литију обносити. Узе сам Христов они нерукописати образ и пресвете Богородице ризу и крстове частне многи понеше оне што су од самога Христова крста животворнога древа. Тако по бедену молећи сузно се мољаше говорећи: »Смилостиви се на нас грешних рабех твојих, владико господе Исусе Христе, Боже наш! Устани, и помози нам да се разиђу врази наши и ишчезну ка дим, те истију кано восак испред силе ватрене.« На трећи дан по пожару пањења им села, стиже под Цариград каган Татархан са свом силом војиштанском врло оружатом. Толико их тушта бијаше тако да и педесет је стачило

било на једнога Грка. Ама војвода их, по христјани поборница, пречиста владичица, скора дозивљућим ју помоћница, [то учини] те снапоља прва грчка стража што стајаше у бусији по наредби Патрићија скривено у цркви свете Богородице названој Пићија, изненада посукаше се одонуд на Татаре. Удри, удри се; подобре их забунише, много их исекоше. То их сама света Богородица подснажа, те тако јунаштво мало људи учини, тако да се цела она војска смете и сам Татархан уплаши се што се то учини првом ручицом те их толико много паде. Ја што ће допосле, рекоше, од нас бити, кад се из града посуче нова Грчадија? И сви о томе проразумеше јер то им један нишан би како ће сви онде изгинути и срамотно пропасти, како им се то и наслути мало после.

А грађани кад изнутра видеше што се сви напољу, какав се бој учини с мало друштва њихова, врло се ослободише и сви се поигравајући развеселише, те сваки дан чете, чете на капије из града излазаху гонећи се с Татари јуришем. И свакад их надбијаху с помоћу пресвете Богородице с добитком враћајући се у град. Татарску справу за узетак граду раскидаху и препинаху им хитлено умишљивање што правити супроћ града себи заслон и метеризе.

Ал' што сила, сила је у пољу. Где ће једни грађани надбити цареву једну целу арманду? Њино поље: они у граду затворени, помоћи с друге стране ниоткуд. Време пролази, људи без промене бајалдисали. И глад сустиже. Ниоткуд ништа хране не долази. Ко има, ко нејма што јести. Инди, што да чине? Здоговорише се патријарх и градски господин Патрићије с остали бољари да их покане на мир ако усхоће они пристати. И свим грађаном то угодно свиде се. Послаше неке изборли кметове разумне с дарови на поле с белим барјаком до кагана у скитски табор просити мира. Али Татархан лукав и безчовечан а на новце лаком, лепо их напре прихвати, дарове од њих прими себи, а после љуто се осече на њих пак, по сланике ружно празне и с пређњом оправи их на траг. Овако заказа им казати грађаном:

»Не будалите се ви, нит се варајте уздајући вам се на вашега бога, што ви у њега верујете! То знајте, ево, колико је сутра да се нећу више овде на празно бавити, како год буде. Хеле половићу ја вас и ухватити у замку, ка једну птицу и град од вас запустити. Него ако узмирујете и више са мном се не узбијете, толико од своје ми доброволье хоћу вам дати ту милост; — цигло у једној хаљиници да изађете сви здраво из града напоље који неће остати под мојом руком, пак ид'те куд вам је драго. Тако, знајте, више вам ништа не говорим.« А и пре тога јадник, многу је хулу, ругу и укор на Христа Бога нашега и на пречисту Богородицу поручивао у град Грком.

Каде грађани од својих елчија дочуше тај Каганов неслан одговор њима, уздахнуше од срца. Сви се скупа састајаху стењући. Сви, попови с калуђери, сав народ; велико и мало, заузеше се од цркве до цркве ходити метанишући и клечући на коленце дижући к небу руке плачно се мољаху говорећи: »...послушај и чуј де, беседу опаку овога шмушена варвара, што говори с препоруком к нама теби се поднашајући владичаствујуштему всеми! Избави од њих господи град сеј достојанија твојего и људе назване с твојим светим именом!« Тако ето мољаху се сви људи плачно.

Виде Каган да он сам Цариграда не може узети својом силом. Што да чини? Теке упркос да не остане на празно, сагласи се с Перси да га заједно добијају; они с мора, а он са суха. Али то им Бог не даде да се они могу састајати и договарати се често; спречи им путове. Многе их путем погуби када један к другоме своје улаке с писмом слаху. Згађао би им се свакад по крајини бој и по два и по три дни би се били свакад по месту. И никад мирно не би им било проћи ни се састајати. Које Грци, које Бугари пут им пресецаху, које пак на мору се топљећи. Ама по договору и обојица окрут — справу за узимање града, како ће бедене са суха и с воде собарати, једнако

хиђњом приготовљаху. И Татари по мору своје чунове наређиваху туштене да би заједно с Перси морем у једно доби и једним часом грохнули сви под град једнако по мору и по суху.

Каде већ сви широм допадоше и гронуше ка шашка под град бити га са свију страна, онда тим махом Перси још не бијаху стигли. Забрину се зато Татархан, таки поизбирну неколико својих брзокоњика и оде сам ш њима на ушће к великом мору, указујући се е да би га смотрили Перси да похите скорије доћи у помоћ. А тако и персијски паша, што је пред њима серасћер, њега изгледаше где је, што ли чини, је ли оправан на бој. Наскоро скобише се под градом уједно: онај стиже из преко мора од Азије, а овај са суха с ове стране из Европије. Навалише дор ричући ка дивља зверад на царски град. Мњаху прогунути га. Ама ко то да искаже што се божије чудо тада свиде над њима, многим душманом за свет, најпаче пресвете Богородице што но је њози заветан Цариград. Колику своју милост тадар помоћну над они христјани онде указа и силу! Како [се] бијаше Каган приготовио у чунови с војаци и са справом, доносну на град за улазак он пробу учини споља изсобарати бедене. Да таки они одонуд срну из пазузе ћератске с мора с вашинами јуришам у град, кад се где пробију градске стене. Али од њих похуљени Христос, Бог наш којино свуда види где се што чини, изаради намољења му за христјане да не изгину пресвете девице Марије блажене му матере, раскиде им то скројено поуздање.

У оно доби ти погани свој адет имадијаху не копати мртве у земљу људске лешине, него на ватри их сажизаху. Како тадар свуд опкољено добијаху град толико изнутра које с каквом намештеном по бедену бојном приготовљеном од Патрићија мајсторијом, — свуда изокола њих туштa губљаху, тако да нису они живи мртве им могли стачати жећи их на ватри. То се згоди оним хвалиоцем, што са суха бијаху навалили изсобарати градске стене. А на мору што им бише с Татари оправне чунице за јуриш градски, кад бише близу недомак граду прамо влахеријске цркве, храма пресвете владичице наше Богородице, духну јаки ветар, удари холуј силовит с божијим трепнућем, диже се море с таласом и једнако с брдима високим и до дна се раздељива. А што су чунице? Мало им таласа и вала — све широм се потопише и с војиштани одоше у џомбос на дно мора. За велико чудо то је тадар било гледати што море чини разљућено: ка лавови наскакаше хитајући се далеко у поље те хваташе те Богородичине злотворе и дављаше их сносећи у себе. Тако се им то згоди ка некад давно при Мојсеју што се је Јегиптеном било случило кад су у потеру ишли за бежећим пешице израиљским народом скроз море...

Онда већ и сам Татархан од једа и од дерта свога му стаде пуцати кад виде с очима како му војска злом пропаде. Утече испод града с бољима коњици, на једно високо брдо стаде гледећи што чини море, бусајући се с руками у прси и по глави му од тешке невоље. А грађани по бедену стојећи кад и они видеше јер се на мору сви им непријатељи потопише и Татари и Перси, тако с божјом том помоћу им и пресвете Богородице с надгледањем, врло се обснажаше и сви осташе весели да скачући стрчаше доле с башчи и сва градска врата што бијаху засута са земљом изпоотвораше их. Широм мало и велико, деца и жене, ко што може бојно дохвати у руке, потрчаше с големом виком кричећи напоље. Толико је све то весело било што не може бити. Тако пак и Татари сасма преплашени осташе не знајући куд да се подену, на коју ли страну бежати. И то за дивно чудо с Богородичине силе згоди се видети те и мала деца и жене посукташе се за Татари с камењем терати их и ш њима се помешаше тукући их и гонећи. Толико им је света Богородица страх била задала у срдце, те они, будавши на коњи оружати, бежали су испред деце. Толико их Цароградани у пољу пак истукоше и

исекоше туштa, што ни броја мртвих није се знало. Тамо доиста изврши се оно Мојсеово проречено што но се вели »Један ће потерати хиљаду, а двојица ће кренути таму« — што но је десет хиљада. Такву ето пречиста дева наша владичица Богородица нејачи јакост и нелагодних снагу што дарива. Те још сунце високо бијаше кад из града у потеру изађоше и ноћ их сустиже. Борећи се многе и живе Татаре похваташе, богажије, окрута, пусата, колија бијаше пуно поље. Што је за потребу снеше у град, а што није спалише огњем. Вашине, једно, друго, што су били приготовили за узимање града, нагнаше Грци Татаре нека они сами своје справе спале ватром, пак о томе велику хвалу и благодарење издадоше пресветлој Богородици...

Ето тако ти махнити Каган што с новом силесијом под Цариград дође, срамотно прође и брижан врло с мало својих људи натраг у своју страну оде. А такођер и персијски Сарвар што сву земљу грчку близу преузе, скоро је поврже ка врело гвожђе. Заклопи уста шаком и образ чудећи му се што се то сви од њега, како од толико туштa хиљада војске нешто убах мало натраг одведе. И срамотно оде у своју земљу.

А и тамо цар Ираклије опет многу персијску земљу бијаше похарао...

II

Откако су били Перси и Скити бојујући на Цариград разбијени и морем истопљени, мало их се врнуло натраг у свој им вилајет с поборењем пресвете Богородице. Прошавши у томе на миру трист година, за цара грчкога брадатога Констатија, пак се дигоше Сарацини војевати на Грке. Велики Ристовул стиже под Цариград с многим галијами. Приставше код брега именоватог Едом и отуда морем сваки дан четоваху бијући град; с пролећа чак и до јесени. А на зимишта одлажаху у Ћизик. А на пролеће опет дохођаху бити се под град те тако има до седам година што врло ратоваху и многе своје галије потрошише и војиштани им туштени изгинуше. И то што бијаше од њих донесен за узимање града агарлук, стопи им се с галијами у мору. У томе већ и они упорно и неваљало повратише се натраг морем. А кад бише у салијској тамо страни, мору, тек изненада пуче хушум на њих, стиже их гњев божији онде и ту света Богородица сатре их свију. Духну силовита фортуна и с корабљи све се уједно потопише тако да ни огласник не утече својој земљи. Такођер и после тога у разлика времена многи свакојаки непријатељи доходише под тај Цариград преузимати га. И узалуд ходише; ништа не могоше учинити теке срамотно и ружно испроходише. Мало се их натраг изповрађа.

По дугом времену они пакостни род, подретло Исмаилово и Агарино, ти Турци, много их се наспори и свуда се размножише ка песак морски. Врло се посилише и на глас изађоше велико од Истока до Запада. На све стране започеше војевати и преузима ти пода се многе вилајете. Понапре освојише персијско царство, отуда дођоша у Мисир и Ливију. А христјаном даваху мазну руку, јер их неће они сотим канити да се турче ни им што дирати у веру: како си држе да држе, с миром у своме закону нека обстављу у православној Христа Бога непорочној вери. Ал' допосле кад се већ раширише, не здржаше те им право пароле, него их многе на мука поморише, кињише, затвораше, бише, глобише, добро им изотимаше И до конца оголузнише хришћане који се не ктише турчити ни частнога крста Христова под ноге газити. Сву ону источну земљу обилазећи им харајући и глобећи, хришћаном свуда голем зулум чињаху.

Прођоше у томе Индију и арапску земљу, Ливију и Шпанску; све морем дођоше и у маврусијски језик. Понајпосле већ сустигоше и к Цариграду. У том доби згодише се бити грчки цари у Цариграду Лав и Савра; јако изнова бијаху на царство постали. Обрекоше се Грци Турком данак давати да их не дирају. Ал' они на то не пристајаху, него то искаху своју господу метнути да суде с градом и своје страже разреде изнутра. Уздаху се Турци на многу своју јоште и за плаћу најмљену доведену војску, да га могу узети с многом справом што су у корабљи привезли. Хиљаду и осам стотина галија на броју што им бијаше под Цариград дошло, како се о том у летописцу сведочи. И никакве они к беденом не донеше приправе за узимање града. То мнедијаху: свакад је њихов град, кад им је воља узети га. Него ка своје домаћи господари, делаху села, куће; милкове себи за седиште припраљаху. Толико изокола чуваху град да нико не долази што донети у град, ни пак ко куд може изаћи напоље. Више ништа га ни бише ни дираше. Земљу мнедоше да су већ изокола освојили, та и слабо хајаше за град бити га. А то господ Бог тако учини: свест им омахнити и иконоборцем со тога пак голем страх унутра зададе да не бесне поносљиви својевољни Грци, те црква мирна бијаше и службе по свих црквава лепо по христјанскоме завичају доконаваху се у миру. Толико им мучно бијаше што су у затвору. И узеше се сви скупа тужно се молити да их Бог ослободи из тога. Започеше с частни Христови крстови, с јеванђељами и са светим иконами чудотворнима, мало и велико, сви широм молећи се Богу на препоруку себе пресветој Богородици носећи свуд по граду и по бедени, одзгор ходити прошецију. С пристанком по реду падајући на колена к небу руке горе пружаху умиљато и сузно до Бога уздишући...

Виде споља Турци што Грци по бедену чине, да се своме Богу моле. Утом дође један силовит Арапин на хату близу к бедену и стаде ружити, хулити и свакојако псовати грчки закон и веру, а и град и цркву Ајасофију ругобом називаше. Пак бахну мамузами коња, отрча испод града, згоди на јаму, паде сунаврат: с коњем заједно погибе. У том доби пак на подне попе им се хоћа на високо дрво дову викати да се Турци клањају; у том сплете се и он, хукну доле о раван, разби се и мањка. У томе турскоме табору двојица им паше бијаху поглавари. Пак учинише међу се договор да се раздвоје. Рекоше: нашто је толика силесија под једним градом? Нек се даље земља узима и придобија се вилајет (како ће их сад Бог ту смести да заглаве). Те један везир са својом армандом оста онде град бијући, а други оде преузимати бугарску земљу: галије му празне осташе напрам Цариграда. И тамо надбише га Бугари. Паде му на том бојu до дваист хиљада Агарена. Срамно се поврну натраг, к своме другу у велики табор што је око Цариграда. У томе бијаше приспела већ и зима. Ти што се повратише с Бугара, седоше у своје галије и кћаху да прођу с друге стране Цариграда на влахеријску страну, пак не могоше проћи, јер бијаше препречено море с ланци од града у Галату. Со тога посла раскиде им се договор. Доплише с галијами до места прозватога Состем. У мали пристанци неки, рђави илимани, тамо приставше на зимиште. А кад наста цича зима и узеше духати јаки ветрови, та и све им се погрухаше оне галије и испоразбијаше се. А остали велики кораби што бијаху празни остали прам Цариграда, — кад смотрише Грци да нејма војске у њима, излезоше из града, те многе ватром пожегоше.

Бијаше и Цариград врло оскудио храном, јерно тушта је људи у њему, а много доби је под затвором био а ниоткуд ништа захире није могло доћи у њега. Те убах мало су хране имали; со тога бијаху изнемогли. Ал' с напоља она много туштене турска силесија ка гад пуно на све стране, понапре куд су год могли допрети, све то похараше, попленише и поједоше. Земљу око себе запустише. Нигде ништа им неста за ками

зуби. Те још̑те црње и хуђе прођоше од глади: ка пси мањкаваху. Почеше јести мртве своје лешине и сваку липсотину. А и тога им не настача. Најпосле што хабе човечаска лајна с прахом месише те једоше. Пак изарад те такве беде невољне од глади многи хартници јуначни и попоштенији им што су имовити господари, добегоше под град да се предаду Грком, ал' они не ктише их примати, ни у град их к себи пуштати, бојећи се преваре. Зашто туштена је силесија њих по пољу и око града. Ал' сасма бијаху омалаксали те ништа од њих не има снаге. Посукаше се у своје галије и одоше морем на своју страну.

Ал' не допреше до своје земље; путем се изтопише. Порази их света Богородица путујући ка оне давнашње Јегиптене с Фараоном што су гонили Израиље. Сви се стопише у дубини морској кано камен. И напусти на њих морску воду. Тако пак и Сарацином наведе господ бежећи им испод Цариграда с црним облаком и са страшном фортуном халовитом. С ватреном великом крупом падајући одзгор, узавре море, те оне им туштене галије ш њима све широм потопи на дно мора. Кад су били на најдубљој, што се зове Јеђетска пучина, онде с неба ома спаде град. Кано кад горуће гвожђе тури ковач у воду, те и студена вода од њега букти и кључа, тако и море онда од многога града ускипи, те растопи на галија зифт — смолу, пак све потонуше на дно, што тек три за приповест осташе галије да однесу глас што се је стало од њих, куд се подеде толика силесија људска. Прогута их море и зачудо после свуда то мотрети бијаше: поизмета их море све на сухо по крајеви, по брегови, по ада, по прудови поред мора, како их је где фуђао талас напоље, све то громаде, громаде туштене ка стоварене лежаху људске лешине. Такво то чудо и последњему роду за приповест да се по псаломски исказује.

СОЛУНСКЕ ЛЕГЕНДЕ

1. *Бугарин Ли цара Максимијана*

Преславни великомученик Димитрије бијаше за поганских царева ових, Максимијана и Диоклитијана, од града Солуна поглавар и заповедник градски. Прави хришћанин и учитељ бијаше Христовој вери. И каде у једно доби цар Максимијан дође у Солун град нагледати га, прочу за светога Димитрија да је он хришћанин и даде га за то ухватити те га затвори у тамницу. А у тога цара бијаше једна врло јака и силовита момчина Бугарин, именом Лије. И свуда се цар шњиме хваљаше да се не може поред њега наћи нигде такав момак, који би га могао надхрвати и соборити га. И то у Солуну дочу неки млад момчић именом Нестор. Ама и он се држаше покруто момче у снаги и мислећи се у себи, еда се мало у коштац пробаљује шњиме. И на то оде к Димитрију на пенџер тамнични, те се благослови у њега и он се за њега помоли Богу.

И таки оде пред Лија на оно збориште где су имали момчад адет борити се међу собом. И скопа се с Лијем хрвати се, поможе му Бог и молитве Димитријеве, те га собори пода се и уби га на месту. Их, цар се до конца смути и забрину се за тим заточником својим и самоборцем Лијем, како то он погину, кроз кога би то њихово хрвање, и дочукну нешто мало да се кроз Димитријев посао згодила Лијева смрт. И таки посла к њему у тамницу своје копјанике, те га унутра збодоше копјами зарад тога...

2. Смрт слуге Лупа

Оно мученичаско свето тело бијаше остало онде на оному месту повржено где је уморен био. И после, неки добри христјани онде кријући дођоше, узеше му тело те однеше и лепо га завише с платном и укопаше га. А један му од слуга што је поред њега у тамници на смрти му био, свештену ону крв по њему и по земљи сву лепо с пешкиром отре, избриса и прстен му његов скиде с прста и помаза га с крвљу, те га поред себе кано хамајлију ношаше и многа чудеса шњим чињаше, тако да и сав солунски град прочу за то. И од Максимијана се није могло затајати, те га подиже то чудо на завист и није могао отрпити него ли ухвати тога чуднога мученикова слугу, што му име бијаше Луп, и даде га посећи. Пак, по прошавшој једној години, стадоше се већ чудеса указивати над гробом светому мученику Димитрију.

3. Храм у Илирику

Један човек онде именом Леонтије бијаше славан на гласу врли христјанин. Разболе се тешко до смрти, да се већ није више уздао томе да устане с постеље или да оздрави и сви га већ доктори бијаху пометнули лечити га видећи да му ништа више не могу помоћи. А велики бијаше бољарин и богат. Пак што да чини, како је сваком човеку жао овај свет оставити и умрети (лише богатицам), чудно је и до свога издахнућа све се копирка и мисли се еда би како још̑те остао и поживио би. Та и овај Леонтиј каде виде већ себе до зла, сети се светога Димитрија и своје домашње принуди да га на пољави однесу у цркву до гроба мученичаскога. И однеше га тамо. И како га онде до гроба метнуше на земљу, и он се молећи спомену Димитријева имена, и поможе му врло.

И како тај бољарин онде скоро оздрави, тако хитро и зајмом пак му с добром поврати. Заштоно врло је маечка она црквица била где је било мученичаско тело, јерно тесну и худу обграду је имала она илица на којем је месту црквица му била што је пресудилиштем била. И сам је то дао раскопати, паке на сред града велику и дивну цркву сазида, којано и до данас онде стоји, те онде намести му ћивот с телом.

Пак после тога бољарин пође да отиде до Илирика к јепарху сказати му о велики чудеси светаго Димитрија, и помисли узети од тела неко хисе да и онамо красну цркву справи на име светому, и оне мошти положи пак у ону цркву што би их однео из Солуна. Ама то му не допусти свети од себе да му раскида, и половити му тело. И једне ноћи му се указа, те му запрети да у то нејма дрзати, нит се томе таквом послу покушавати да би то чинио. Пак већ кад му не смеде дарнути у тело, узе се у другу мисао и узе онај раменик светога Димитрија крвав (што су у оно доби адет имали господа те су носили нешто кано ђаконски орар, кад на рамену, кад се опет препојасивали шњиме унакрст ка и ђакон пред причештење на летургији, — и то се је звао порамник, ако није арнаутска струка била, чим је Луп слуга крв изатро, те је сва крвава била); и он то узе и пољавицу испод њега што је и она била посута крвљу његовом. Начини леп цифраст ћивотић, и то двоје сложи у њега, намени за љубав мученичаску да однесе тамо са собом у ону нову илиричаску цркву, а себи чини велику помоћ којано се не прелаже.

И тако по други пут морем узе се свога пута и преко воде у зимно већ доби хоће да пређе; и кад већ стиже онамо ади крај, дођоше до брега, али се бијаше вода широко по полу разлила, а ваљаде му већ на коли путовати до места. И тешко се онде забрину. Не знаде већ куда ће, камо ли ће путовати и онде му се пак јави божаставни Димитрије упомоћ и разговори га, те му рече: »Што си се уплашио од те воде? Скини са срдца тај страх и потури га од себе. Не бој се ништа, слободно седи на кола те иди преко те воде. Теке исто тај ћивотић што га носиш, узми га у руке те га држи и здраво ћеш проћи реку со тим ковчегом.«

И тако он учини. Скочи таки на кола, узе држати ћивотић, пође преко реке: бистрина и талас тихо подузимајући кола и где пливају кола и коњи, где опет газе, и тако с миром због̑ом прођоше ону голему ширину водену. Стиже у своју му онамо земљу, дође у Илирик. И у оној, од њега сазидатој на име Димитријево, цркви частно онај ћивотић с оним чудотворним светим окрутом намести где ће се целивати. А идући му путем од онога ћивота многа чудеса и лекови се на људма невољним указиваше. И Марјан, онај господин што је био епарх, ил' ти му да речемо комендат градски, бијаше сав крастав од ногу до главе и гнојив, што су га се већ многи лекари и одрицали не могући му ништа помоћи. И њега с оним ћивотом исцели. А кад већ дође к светој оној цркви, по заповести светога Димитрија и онде од крвоточења једнога човека излечи и другога пак бесомучна опрости. А и по Солуну многа чудеса је показивао.

4. Солунски катана

Једанпут опседоше неки варвари Солун и налегоше да га узму. Прогна их и град ослободи. И некога сулуда бујна јепископа штоно и финичаски Јелини пишу да су одсланици или да речем просто протераници, и њега они варвари бијаху заробили — те и њега сиромаха свети Димитрије ослободи од ропства. Указа му се на коњу, скиде шњега окове и чак до Солуна онако по катански допрати га. И онде невидим би од њега, и ту прознаде јепископ да је то сâм свети Димитрије био што га је извео из сужанства и оде из Солуна у Африкију, пак онамо велику цркву сазида на име светога. Паке за свод црковни и за коло што је на сред цркве, не би му некако за то справе што би ваљало томе камење, те се застара и светац се зато не облени него му се у сну јави и рече му да иде к мору и што је скоро кораб дошао нека, рече, гледа у илиману и господару од кораба да говори. Он ће му указати и колико му узпотребује мрамора што му се онде у волу узвиди, ако усхоће, може изабрати н узети. И јепископ по указу оде тамо у кораб и с оним се господаром саста, те гледа по корабу камење, ал' му се некако ништа за његову потребу онде не свиде, и пак смутан оде натраг. И пак оне ноћи у сну му се јави свети Димитрије и рече му да иде онамо у кораб, те на хрпту корабља да има гледати.

»Онде, вели, лежи свакојаки турли, турли леп мермер на избор, штоно на једни и потпис озгор има потписан како се именом који називље. И такав потпис на једних се находи на име брата и мученика Виктора да се ови одвезу, а и на царичину страну имаду неки. Ама теби ће он дати на моје име које год ти зактеваш, зато неће ништа с тобом ината чинити. Ако би и царичине узео, неће се она ујазвити зато.«

И како оде у кораб други пут, све онако нађе како што му је у сну исказао, и корабник није му ништа забранио; које је он сам ктео, тê је поизбирао и однео. И тако му се било случило те се и царица онде згоди у ту потребу његову, те му поклони и дарива дирекe мраморне и со тим докона већ лепо и сврши цркву а и царици за њену потребу доста би онде што јој ваљаде за справу царску.

5. Глад у Солуну

Пак једанпут би у Солуну велики глад и ниоткуд ништа за ками зуби нису имали шта јести. Дор су гинули луди од глади и пак им на то свети Димитрије би за велику помоћ, те сам видимо се свуда указивао, по свих околних страна на коњу, које пешице оптицао и ходио по морских ада, по пристаништи где у заветрини пристају кораби трговачки, по путови, на суху, гледајући откуда ко што на продају за храну носи и све је навраћао да имаду у Солун носити, што скорије могу стигнути. По мору је одзгор виђено ходио, те излазио пред корабе, који куд морем путује, указујући се галијашем који што носе да не имаду проходити Солуна са храном, заказујући им тамо најбрже да иду. И тако у гладну годину предржа и прехрани Солуњане довољно.

6. *Прах на дар*

Свакад споминат у Грка цар Јустинијан, што је начинио дивну и красну велику цркву у Цариграду, што се зове Аја Софија висока (по српски рећи се, тој цркви име је Света Мудрост или пак же Од века утајено је. А саде је божијим попуштањем џамија турска, те хоџе халачу по њој), и тај цар зактеде те искаше неку част да Му пошљу Солуњани од мошти светаго великомученика Димитрија. И они цареви посланици из Цариграда, каде дођоше близу ћивота светому, поче ватра севати и искре скакати од тела светаго Димитрија и пламен голем стаде излазити и свакога их опрљи преко уста, и из онога пламена глас неки чудан врло големо гласовит чујаше се да говори:

»Стан'те сви настрану, и да се ниједан не покуси дарнути се у што к телу!« И од тога страха сви пребленуше и попадаше к земљи поклањајући се. Не смеше се ничему додирнути, него исто сваки узеше помало праха сас патоса црковнога и со тим одоше натраг к своме цару и казаше му што им се било случило, што ли је говорено из ћивота. А онога праха, што су са собом донели, полак у цркву га дадоше на оставу, а половицу цару на освештење послаше.

7. Клисар цркве светога Димитрија

И опет у једно доби свелукави враг, којино је увек злурад, а на добро мрзи, прокуси се и на то да преда изоколним злотвором солунски град, с оваквом приликом.

Учини палеж и ватру зажеже у цркви близу ћивота светога, и кад се распали огањ и диже у вис, у то доби стигоше сурови Бугари потајно, много множаство, има до пô миле око града. А град већ гори. И то њих сам ђаво сатана онде доведе, а грађани још'те за њих нит су и чули да ће доћи, нити знаду за њих да су већ под градом. Него сав се град стрчао онамо где је ватра, да гасе и предње куће испред ватре да размећу и да помогу износити људма што ко може ујагмити од огња.

А клисара што чува цркву, њему је највиша мисао за ћивот светога мученика, зашто сав је од чиста сребра био справљен и онде на њега позор има да ако се растопи сребро од јаке ватре и проспе се по земљи, да га људи не разјагме и разнели би га икако... Тако повика изгласа народу:

»О, дружино, рече, браћо и коншије, одстан'те се сад ватре! Како гори нека гори, то ће се већ само и утрнути скоро. Него тамо ид'те те гледајте што је гори белај приспео на град и стајте сви редом по бедену око свега града, те се браните од непријатеља и бијте се шњима, које камењем, које чим хитајте се на њих и вичите у глас еда би их отиснули од града и с многом виком радите да распудите те туштене људе!« А то је он исто ту ларму био учинио да оду одонуд људи, да с миром остане сребро еда би га не разнели многи људи! А нити је он знао, ни чуо за непријатељску војску, има ли тко напољу, нејма ли. Него тако исто нешто од Бога такнуло му је у главу да то говори к људма (а то је теке дахновењем светога Димитрија било).

И на то сви му људи повероваше, те удундар сви једнак постркаше се на беден градски. А међер то је истина била што им је он од шале рекао бојећи се сребру, тек исто да се разиђу од цркве. И затекоше ратнике где се већ и уз беден пењу горе у град. Него они споља с голи трбуси без никаква заклона не могоше грађане надбити. А у оно доби, још'те није било тих топова ни кумбара, а ни пушака, чим се градови бију и садања војска, него исто које стреле, праћке за хитање камења, сабља, копје, топуз и тим прилична; овнује главе на дугачким балвани чим су дуварове пробијали, и којешто исто. А Бугари с великим ботами и с праћками војевали су. И њих ту надбише грађани и прогнаше их с камењем од градскога бедена призивљући светога на помоћ.

И с помоћу светца, обадва зла престаше наскоро: и ватра се утрну сама, те не учини много штете, и злотвори се од града разбегоше.

А кад се већ то све уталожило и смири се, онда онај црковни син и чувар ћивоту, народу исказа то чудо како се је то здесило и по ком начину да он ништа није знао за непријатеље. Нити је то њему ни до ума дошло да је тко под град дошао, него исто теке онако је једну реч лупио да се они разиђу, еда би сребро не погинуло...

8. *Последње виђење аспатара Листрија*

Да још мало и то искажем што се је држао онде у Солуну неки господин протоспатарије, по Јеладу, спатарију Илистрије. Те је близу цркве светога Димитрија седио на гласу добар човек молећи се Богу и о своме душевноме спасењу старајући се. Те овај хабар за светога Димитрија он је у своме привиђењу смотрио и то народу је онде исказао.

За цара Маврикија, рече, доби у арабитској војски видеше два јунака врло пристала и лепа, како пред царевим лицем да стоје, и остали људи сви су их почитовали, пак обојица дођоше к цркви светога Димитрија и стадоше се споља око ње шетати и гледати је. И каде дођоше к оному месту што се зове трисводно, да речемо од три кубета више црковних врата, гдено се улази у цркву, стадоше између два велика она црковна ступа названи феталски ступови. И заповедише Димитријеву слуги да оне ступове има дигнути одонуд и однети из дома господина његова, пак опет рекоше му да оде унутра пред олтар где стоји ћивот светога Димитрија, те скоро да сними одзгор с ћивота му заклопац. И слуга, каде то по за повести им упослова, та свети Димитрије таки изађе пред њих на сретење кано к неким обичним познанцем, царевим коморником, што су од цара дошли и хоће да му искажу царев хабар и уговор штаради су послати к њему. И овако они к мученику проговорише:

»Повелевајет цар твојој екселенцији, да речемо светлости, да оставите тај град и к њему да отидете, зашто њега ће већ злотвором предати, то јест Турчину.«

И како дочу ту реч мученик, склони главу доле с плачем и задуго више ништа не проговори. И свому слуги мученику Лупу глас свога намерења што би к њима он изрекао, прилику му указује да он за њега то изрекне. И слуга такођер једва проговори ове речи к њима мешто Димитрија:

»Ако бих ја то, браћо, пре знао, толико вашега овде доласка бесрамство и бригу, то ја не бих ни казао за вас моме господину да сте ви овде дошли, нити би му његова ћивота рад вас отворио, а ни ступова оних красних с места им кретао.« И после тога и сам Димитрије једва од жалости мало проговори к њима те рече:

»Истином ли право тако се је изволило и таква ли би о том вола господу и владики всачаских, те оваки град когано је откупио својом крвљу, да га оним преда у руке, којино га не познају, нити његово свето име верују?« И они му на то одговорише и рекоше: »Јест доиста тако.« И тот тако хоће га оставити те га њима предати.

И жалостиво мученик ту реч од њих прими и општому владики сам од себе одговор донесе. Исправи се како је био доле сагнуо главу и овако изговори: »Знам твоје штедроти, човекољупче владико господи, с одолевајуштеје вину стуженију. Их же греси нашим подгњештајут. Веде тебе јако своју душу грешних ради положшаго и своју крв за них излијавша. Ини весма благовољеније твоје претакнет се в гресех. И зање ж мене граду сему стража поставил јеси. Тебе, владице уподобљу се душу моју о

сих положу, да аште сији погибнут, и аз с ними да погибну. Име бо твоје нарицајет се. Да аште и сгрешише, н от тебе не отступише. И ти сам Бог јеси кајуштих се.«

И то к оним светлим мужем изрече, и они пак њему на то одговорише: »То ћемо ономе рећи што нас је послао и цару ћемо то лепо казати, еда се како не оскрби на ту прошњу, него се смилосрди заради тебе.«

И како то међу собом избеседише, таки се расташе. Свети Димитрије уђе пак у своју гробницу, те леже и свештени се ћивот његов затвори пред онима ангелоугледним двојицом људи. Пак већ и они одоше својим трагом.

И то тај намењен аспатар Листрије све и мотре што су чинили и што ли су говорили догод се и расташе. И о том кано да је уплашен, тако се промени у лицу своме и био се устрашио. И што је год то чуо и видео, које на сну, што и на јаве очевестно, — све је то исказао грађаном. И то њима исказујући, уједно со тим и потврђиваше оне који су били изостали у граду, да се слободе, нек се ништа не устручају. Заштоно су већ у оно доби били дошли Аравитени с војском под град да га бију и многи су се грађани били разбегли и изашли из града, те отишли на стране који куд испред непријатељске војске. А оно мало што је било остало унутра чувати град, све је било ка граном помлаћено од невоље и туге преплашено. Напољу војска туштена опколила сав град а још све повише придолази, и њих у граду мало, а затворени од свију страна. Него их со тим разговором слобођаше Листрије:

»Не бојте се, вели, Бог ће вам бити у помоћ, за што с вами је још свети Димитрије.« Известиваше им да ће доиста сачувани бити његови светими до Бога молитвами, како је он о том провидео, како се је времено после и уталожило.

Тако се згоди, те се још неко доби с Димитријевим провиђењем, здржаше у својој слободи. Јер она војска онда с божијим повељењем пробеже, а већ после тога пише се да је свети Димитрије одонуд отишао, а Турци надвладаше и држе не исто један Солун, него и сву Азију.

СЛАВЕНИ

Како су први богознанци од Јакова деда им Богом нареченога Израиља проименовати, те се сви зову Израиљи, тако и од Христова имена верни прозваше се Христјани. Како и сваки језик именује се кроз првопосталога им деда подретлу и имену.

Асирјани назвати су по Асуру, деду њихову. А што су једни другим разбраоци у договору своме, ако му који били разлике беседе по себи, хеле у писму све се то један род зове како што ми говоримо Словаци. Ал' не тако него сви једнако наричемо се Славени по првом заману кад је све то у једној слози било и једнога су цара над собом имали, те им нико није могао одолети. У великој тафри помпашни на гласу људи особити били су врли витезови на боју, те сотога су прозвати врли и славни туштени народ. Нити има на свету више кога рода, колико тај славенски без числа многи народ штокуд расејао се. Јесу допосле назвати Хорњавци што су више између лешке и мађарске земље Словаци, али кроз то тако обашка се именоваше, јерно србскога чатања слова (та азбуквица) понапре између њих је изашла свим осталим, Србљем, Бугаром и Рушњаком за потребу књижну. Ако најпосле кроз Немце и изгубише је они сами, јер особито се шмањише кроз Атилу првога мађарскога краља. А ти Леси од Руса су тако назвати кад се обрнуше у папишку веру, а они су Руси испочела и Пољаци кроз војевање им у поље зову се. Рад од омразе што се од христјанске вере одвратише кроз неке јепископе своје назваше их Русњаци једне мртве лешине, те по томе остаде им име Леси. Руси су прозвати једно од првога им кнеза Росса, друго пак од свога им расапа, јер тај народ сасма је туштени; има близу до по света куд се је растрвио и размножио свуда.

СЕРВИЈАНИ

Брате, право ми, без шале кажи, с којим именом волиш се називати? Господским сином, или од слушкиње копиланом? Христјани се робљем и ирајом не називљу! Него по себи су, ако му у коме земљаном царству где боравили. Страшнога су цара имењаци, господари су свуда и слободни, толико ваљало би да су сви једнако мудри и књижевни натпирати се с туђоверци. Али слабо су за тим хатни, те у томе свој ексиклук имаду и прозивљу се Сервијани, — штоно се по латински именују слуге свачије...

СВЕТИ ВЛАДИКА МАКСИМ ДЕСПОТ

Новое процавтеније,
јавил се јеси Максиме,
нову обитељ обрел јеси
на небесех!
Синаксар

Ови блажени и дивни Максим бијаше од колена благочастивога Симеона Немање у христјанству првога краља србскога отца Светога Саве; син деспота последњега Стевана. А и отац му бијаше тек деспотовић, Ђеорђа деспота син, јерно тој лози србској, краљско име погибе на младоме цару Урошу. И осташе мања господа, јерно по кнезу Лазару и земљу већ своју с градови погубише. И тај отац Максимов Стефан врли на гласу витез бијаше освестан, мудар и јуначан ешкиле, фришко се окрета прави војиник, тако да му не бијаше пара међу многим друштвом. Имаше још̑те два брата своја, Лазара и Гргура, и ови понајхубавији му син бијаше стасит, висок и врло красан лицем својим.

Дочу му се глас његовој лепоти, разуму и јунаштву до самога цара турскога Амурата у Цариграду, корсем зета му рђавца што му Мару кћер држаше за собом, сестру овога Стефана Ђеорђевића. Врло зажели видети му те синове и обојицу скупа Гргура и Стевана; посла к Ђеорђу с писмом својим свога му елчију на лепо просећи се да му их пошље и ино не учини, бар на видење се с Маром царицом. О тому зададе му веру своју са заклетвом се како ће их он пак наскоро частно с поштењем здраве и читаве вратити натраг дома и послати их к своме отцу мирно. На то он сверова му те их оправи лепо с пешкеш, посла их нека слободно иду к цару Амири Амураговићу и да надгледају кћер му своју и сестру. Одоше они с опроштењем се од оца и матере им с неколико катана још̑те пратилаца им на добри коњи. А кад стигоше тамо дођи, нека је, лепо их дочека цар и прихвати их с поштењем радо и весело. Преборавише у Цариграду неко време и с принудом царевом и господе дворске да им види јуначко се окретање, почеше с хртници Турци излазити у поље на игру са стрелами, играти се џилита и стрељати птице и утркавати се на коњи на оглед се тко је бржи. И учинише то. А кад видеше Турци њихан чудни загоњен се јуначки на међану окрет, стрељајући по високој испод неба висини орлове и гавране, — и остали окрет, опизмише се каримно на њих сва турска господа, сашише мунитву међу собом. И дођоше пред цара те их оковлаисаше, то му рекоше: »О цару честити, ако ти пустиш код себе здраву и читаву дома отити ову момчад, то знај, да ће они нама допосле досадити. И хоће војевати на нас. Могу нас и помало и из овога царства протерати, а ако ли их сад наказиш и у чему сакате их оставиш да нису собом вољни, у тому моћи ћемо ми њину земљу сву достати и очевину им освојити себи.«

Тако и би то, те и досад сву србску земљу Турци држе.

Каде то дочу јадни Амира, за добар свет себи прими тај говор од њих и рече: »Ђерчек, може то стати се, право велите!« И преступи своју заклетву, те веру под ноге удари. Дозва барбира тобоже да се обрију и тако да иду дома, а заповеди барбиру пресећи им очне жиле те тако их обојицу послепи. Онда их посла к отцу дома.

Каде то јадни им отац зачу и виде их што се од њих учини, напокон их к сестри послао, испуни се једа и лута чемера велике туге и жалости узе гаскати и плакати јецајући, дерати се горко, с нарицањем изгубљена се затрена и много што шта. Дор се обнезнани од јада, једва се опет поврати.

И узе отмаштивати се Исмајелтеном ту му срамоту; распосла своје чете на све стране Ђурађ деспот отац њихов и доведоше му туштено турско робље. Седе он на голој земљи у долини, заповеди клати их ка овце пред њим; дотле их клаше догод сав до врата му огрезе у крви. И тако устаде; остало што још претече рече да исеку све тамо на пољу у којој долини, нека не задишу стрвине по мезеву. Пак већ потом мало времена и поживи те у тој му жалости и спокоји се.

А млађи му син Лазар одеспоти се над Србљи а цигло једну годину му у тој влади, — више не би жив; оде с чистом душом тамо с овога света к Богу.

А Гргур онако слеп оде у Свету гору, те се покалуђери у србскоме на граници манастиру Филандару. Ама Стефан ако и слеп бијаше, ал' прими на себе ту деспотовину; војеваше и бијаше се већ с Турци колико могаше дајантисати се са малом војиштанском снагом. Кад већ виде да Агарени све то више надвлађују и не може се држати пред њима, та и остави своју му очевину докле није горега зла допао, скупи своје покуће, посуђе, све што имаде и дође амо у горњу земљу под мађарскога краља на звање му.

Поборави се неко време, пак зачу за њега немачки цесар у Аустрији, дозва га к себи, дочека и мило прихвати га лепо гостећи се међу собом мало некоји дан. Чуђаше се његовој мудрости и разуму пак даде му за седиште у Фриоли горе Београд. Онде се већ и ожени, узе за се кћер некога Аранита храброга кнеза арванитскога, госпођу Анђелију. Те онде ш њоме роди то блажено дијете му Максима краснога. Докле мало подурасте таки га даде на књигу учити му се и он како бистроумљив и хитлен бијаше наскоро подобро првом изучи нашу књигу потом од много руку и ту латинску извиче дурус. А после тога борављаше се у цареву двору уједно служећи му пред царем. Слока и младићи сви му се чуђаху лепоти и разуму његову. И сама царева кћи гледећи га онако лепа узврда се желећи за њим и рађаше о тому не би ли се како смесила ш њиме, све се шалећи додеваше му се. А једанпут тек обезочи се, врло се нацифра те насамо дође пред њега, рече му: »Та згледни де ме коме сам ја прилична!« На то одрече он њојзи: »Да врле лепоте девојачка безобразна струка, подобна си ономе што но је Адама извео из раја!« Сотим је засрами те се већ одби од њега.

Имаше он још једнога млађега брата му свога Јована, а отац им онде се бијаше преставио. Они тек сама двојица код цара се борављаху. Разабра то мађарски краљ за њих како су они у туђој земљи сиротни остали без постараоца се за њих а већ и добрички, поодрасла момчад бијаху за женидбу скоро. Писа он горе к Цесару да му их има послати к њему обојицу. На то Цесар не поинати се ништа — таки частно их к њему с поштењем посла. Оставише они онај поклонит им оцу Приолу град, узеше што имадоше онде своје и очине им свете мошти, натоварише се у лађу, те се спустише с матером доле к Будиму, дођоше у град краљу. Он их милокрвно прихвати к себе и даде им под владу Срем штоно и тако од пре њихов бијаше, ал' кроз Турчина с бојем паде под Мађара. И тај краљ опет им га поврати натраг. Одселише се они тамо уједно с моштима оца и мајком им Анђелијом боравити се у својој им опет очевини.

Ал' љута онде крајина бијаше, те не могоше мирно се боравити, него опет ваљало им се с Турци харцати и удиљ четовати и бити се. Те врло јуначки се с браником држаше, сам их краљ о тому с диком хваљаше. И Максиму за жену даде своју суродицу именом Самбелу, ал' дотле не кте се венчати ш њоме нудећи је док еда би се похристјанила, — нека пометне се папишке јој вере и онога закона. Ал' она тад не кте, тад заинати се и не ктеде. Кад он виде то што она неће на реч да му пристане, одстаде се и он пак ње; не кте је за се папишком узети. Спази себе од ње, не додирну се је, пак од свију се затаји, те оде у свој му манастир што га је сам изградио, покалуђери се и већ оста у њему молећи се Богу. А кад му виде то несуђеница Сабела што се од њега зби, пожали и раскаја се о томе што му по ћуди не пође, пак и она не чека више удадбе, него оде међу своје думне те се и она постриже.

А брат му Јоан уједно с матером а и сва остала српска господа тужно се забринуше и жалостиво много се плакаше о тому. Потом тога ожени му се брат Јован и узе то деспотство на се ал' замало би жив, скоро се престави оде к оном тамо бољем животовању, а не остави по себи мушка детета, — те коначну жалост остави српскоме роду.

По братњој смрти и опет Максима, ако је и калуђер, поче га канити краљ и сва господа нудећи га нека прихвати те официје деспотске да им не прелази очевина у туђе руке. И он никако не кте али и њему таки то дотежа, дође им туђин спахија те се усели у њин дом и преузе му очевину.

Бијаше код краља неки му удворица виловник делијчина зла и убојица, Вук, ни Мађар ни Србљин, опора, сурова људина, те њему поклони краљ ону деспотину и он како онамо дође, та Максима и прогна одонуд. Инди, што да чини преподобни Максим? Стајати више нејма где, спреми све своје што имаде и узе мошти свога му оца Стефана и братине, и матер а нигде их не остављаше, свуд их ношаше са собом. Диже се сеобом, те оде у Каравлашку к Радул бегу. И он ка христољубац лепо га прихвати с веселом душом драговољно и тамо већ преборавише много време мирно и хузурно без никога страха, боље него овамо у своме спахилуку му.

За живота тога војводе пак и опет ђаво пакосник сваком злу изводац, а добру назубан, кћаше и ту велику да му учини пакост: диже рат голем у оној земљи, те се свадише међу собом она два бега влашки и богдански, до крви. Нахитро саставише војске и састаше се скупа да се тек сразе бити се и сећи. Зачу то Максим што се од њих учини, брже седе на брза коња и отрча к војски нахитро кано крилат и стаде на среди међу обадва табора. И с богомудрим разумом својим лепо их обојицу помири међу собом тако да се изљубише међу собом. И тај мир докона и утврди међ њима више им се не завађати док су живи обојица ама лепо спажати им се на коншилуку, без штеточињења, у љубави. Тако и садржаше се за живота им њихова. Тадар мирно се повратише сваки на своју страну хвалећи и славећи им Бога о тому и његова му угодника, те и обојица бегова велику љубав имадоше с Максимом со то добине и навреше, те и без воље му, на силу поставише га влашким онде архиепископом. Пак по неком времену Радул бег оде к Богу. Милостива она душа милост и достаде од вишњега Бога.

Ал' по њему опет наста онде лукави и злочести бег Михна војвода. О злу поче Максиму радити а и с Мађари нешто имаше, неку заваду за Хердељ. Провиде свети његово враговство о чему он шије, јер хоће да га жива преда у руке ономе Амири цару турскоме што му оца ослепио. Што да чини он, узе се довијати како би се од њега измакао. Придомисли се тому, те посла некоје пријатеље своје к бегу од његових суближњих му спатара, саветника бегових да га уговоре с принудом њега послати с

даром и с мобеним се писмом до угарскога краља учинити му ш њиме мир. И он на то послуша их, те са својих му јоште пратиоци оправи га ити му амо. Спреми се он потајно с богажијом све своје у закривена таборска кола потовари штогод имаде и са свецима својим, родбином уједно диже се на пут. Дође до Олте реке и нахитро прође преко ње. Кад стиже у Хердељ, тадар већ облакча му срце од плахе и слободно путова кроз мацарску земју докле достиже до краља. И лепо с бегом онде помири краља својом управом, те и од краља опет натраг к Михни посла по они пратиоци му мирне листове. А и од себе му за знање написа како се он више тамо неће повратити к њему на своју му митрополију; нека постаљају кога они хоће одвише.

Потом пак отсели се доле у Срем да се већ борави у своме манастиру што га је био сам и справио за себе. Ал' онај невера нови деспот и опет протера га и недопусти му онде обстајати. Него с Фрушком Гором он не владаше, само једним Сремом што он суђаше. Инди што да чини свети Максим? Оде проходати се по Фрушкој зи Гори, пронаћи за своје седиште гдегод прилично место. А тадар Јакшићево колено владаше сас Фрушком Гором, ал' њему они свасти бијаху. Пронађе он једно хубаво и на очију лепо, свидно му се место прозвано се Крушев до. Запроси се од Јакшића дати му за манастир ону долину и они му то не забранише, таки му је посудише. Тадар он саста се с ондашњим војеводом именоватим се Јован Његојевић, те ш његовим се договором и с помоћу му сагради велику лепу цркву храм је учини именовато се Благовештеније пресветије Богородице, и с ћелијами је обгради. Подиже славни манастир, сабра у њега подоста калуђера, сам драговољно трудећи се о Богу и о души поживи, и њих свију једнако кано отац своју децу, сузљиво их светујући, на добро учаше. Потом јоште за мало поживи и престави се онде у Крушедолу. Блажена она душа оде к госпеду Богу у небесно царство месеца јануарија осминајстога дна.

Сказује се о њему такво здешено се чудо, да при смрти му смотре код себе два ангела врло лепо сјајна у наличу ових два александријских архиепископа данашњих Атанасија и Кирила, обучених се у красне одежде црковне. За добре их мотре, пак запита оних што око њега стојаху, рече им: »Браћо добра, откуда су то дошли к нама ти хубави свештеници у томе красну се оделу? Да чудно красних људи светла образа и лепа им одела!« То он изрече и таки замукну те издаше. Ал оно ангели бијаху од Бога послати мирно примити му душу. Зато други и не виде их кроме он сам што их виде при своме смртноме концу, те ш њима уједно и отпутова горе к Богу у ону вечиту радост.

А тело му не закопаше у земљу, ама сазидаше му у цркви гробницу, метнуше га у њу и покрише одзгор каменитом плочом. И тако преби онде годину, што ли више, мирно. Потом поче што каква чуда знаменита чинити и многим се на сну указивати с беседом те зато ондашњи иноци с договором се игумновом, седме године открише му раку и велико чудо указа се од њега: напуни се сва црква од онога му света хубава мириса, а тело му лепо жуто целокупно лежаше онако одевено здраво и читаво канда је јако положено онде, ничим ни за трун не порушено, нити је било што помолушавило се за толико време стајавши у тморини затворено без одухе. Пак справише му леп кивот те пред олтар поставише стајати му и многа чудеса указиваше лечећи болестиве, немоћње, згоропађе и наказне којино с правим веровањем к њему притрчаваху молећи му се пред кивотом к земљи с припадањем.

Његова спомена годиштна а и свагдашња доконава се и свршује саборно светковање му у његову од њега саздатоме манастиру Крушедолу.

МОЛИТВА ЗА ПОВРАТАК СРПСКЕ ЗЕМЉЕ

А труба је грло и глас, каконо вели господ Исраиљ пророку: »Уздигни — рече — свој глас, ка трубу, и прокажи мојим људма њихове грехове!« И укажите им од тога лек, да се могу излечити: осветите цркву и скупите у њу све људе; и мало и големо, и мушко и женско, старце и момке, ожењене и неожење, господу и пахоре, војаке и властитеље и слуге, бољаре и сиромаш, калуђере и оне младенце којино још сисају млеко и њихове дојилице. А Ви, који сте свештеници, што служите пред господом Богом свету летургију, заплачите се и помолите се за свију њих... И тако пожалити ће нас Бог и помоћи ће нам, те поштедети своје људе и дариваће нам житак миран, без сваке мућње, сладак. И дати ће нам пак од њега достати свете царе наше, и сачувати ће њихову господу у покорству и у страху и у православној вери. И њихову ће војску уснажити на њине непријатеље и нас ослободити од њихова томљења и налета пакостнога и квара њихова навређивања, и наши ће врло помагати и слободити идући супроћ њима... И свагдар ће уједно војевати с нашима на наше злотворе.

ПЛАЧ НАД ЦАРСТВОМ

Хоћу сâм своју ми грбину издати на грухање и образ закрих са срамом, те у самоћи седох, јерно доста сам се црна чемера нагутао и пун сам већ једа. Зато пробрах се да је много боље у окрајку седећи мучати (у томе нејма главобоље) знајући ми то да је време лукаво. И они што су тобоже поближи и понајбољи и мили пријатељи кострешe се и растресају те устају скачући на зло дружевље, јерно били смо још̂те из детињства зли и пакостни синови, а и на меру ставши људи, ништа нисмо бољи, помећући оца и матер своју. Та и подретло нам од корена сведочи како смо зли и опаки, будавши с првом права винова лоза до краја лепа, пунородна, с хубавим грожђем, добро запајана с небесним капљами, у вис растући разгранато, — а сад само остала једна павитина дивља, тако да ни дивље зелене виђаге не види се на њој. Камо царство, краљство и велико на гласу господство наше? Гиздаве коруне и с камењем драгим и с бисером царско преодело? Није ли се стрмо доле преобрнуло све широм: скупи белези и лепе заставе, да речем дивни барјаци са златни гојтани и красни венци, великојуначни многи копјаници, златноперјаници и заркулоносци, наше хваљене дике?

Боље је за други пут и поизоставити понешто, а не то махом се обједанпут таки отпуштати с краја са завожењем у дубоке беседљиве широке дуљине као у морске пучине. Јерно преко ширина недобро је возити се с уморни од нешта првом возари. Изнемажу им руке. Док се мало и не поодморе да пак буду фрешки ка нови млади и јаки момци и могу се на далеком путовању добро дајандисати с дурањем. Од тога су поред великих вода и по мору постала замерна и места у заветрију отишна, аде и свидно лепи крајеви за пристанак лађарски. Да се и думенције уједно с весловозари с починком одмарају с временом. Једни у томе весла помећу и други с думенисања одлазе.

А тога рад и гостоприхватнице, ти ханови и бирцаузи, свуда по путови врло за добро умишљени с праљањем бише за добро и за зло време на дочекивање сваким путником. Да од уморна се путовања и марва уједно с људма на миру у суху поотпочине и на ноћишту прележи.

Тако ето да је и учитељској беседи: с временом и одмучање ваљаде имати. Тако да не себе каха и у забун меће с навалом беседљивом, а ни слушаоце сврх мере с тробоњеном досадом заглуша. Знајући за то премудри цар и пророк Соломон изговори ове речи: »Има, вели, томе време кад ваља говорити а с временом и помучати.« Ама вама христјани, дужно је свакад ту стојећи вам у цркви. Вала време тихо имати, нема уста, а уши отворне и бистро умље, за памтење божијих од учитеља издаватих вам заложних се речи. Толико само једноме учитељу и по њем чатцем и певцем црковних ту време нека је говорљиво, а не и другим. Јерно ваша је ћуд слична новоме вину испод бадњице, црпану пијући у незнан, докле који и овртоглави. А тко ли је наличан стародавњашњем тиху вину, тај многу издаје за снагу требујућим хвајду.

У ПРЕВРАТНА ВРЕМЕНА НЕПРЕВРАЋЕН

Беседе шајкашима

Видимо то да у пустињи без људи не може се опстајати, него међу људе се времо, а на своје нам друштво и сродство мрзимо. Чудна некога дивљовепарскога тога житка! Од Бога дават сваком своју срећу и храну ктели бисмо забранити или прејагмити или прекрасти све себи!

Баш смо тако налични некој војски да се на месечини ноћом на малу виделу бије не познајући се у смеси. Тако и ми с тога лакомства несита не разазнајемо ни злотвора ни добротвора, кума, брата, ни кога пријатеља свога. Ја ли и то, ноћу кад се састану на мору бити се бојне галије, на голему ветру и таласу. Те стоји хука, бука, праска, јека, пљусак од весала и таласогрухања кораб о кораб, пушака пуцање и топова, вика војиштанска, вика думенција, јаок и дерање рањаваца и топљеника падања у воду. Свако љуто недоумљивање: од буне ври у небу. Карлагања велика а јунаштву нејма доби, нит се зна чији је мејдан ни разбојиште. Тако и ми друг од друга се изнурамо с ненавидом буд низашто гризући се једовито и доле собарајући се опаким међусобом ношењем и с парницами. И не то тек да су људи таки, а попови од боље руке иначи, него све једнако накимној мушко и женско пуно дор накукљано од врага пизме и злобе. Ама како ми се мни, сад се оно писмо испуња давњашње с клетвом говорно: »Какви су људи, такви су ти баш и попови. А какви су попови, такви су и сви људи, нимало што који бољи од горих нису.«

И не сви баш тако, него ти којино се на гласу поизборити и имовити држе се да су, — најневаљалци су: бољари и господари, тобоже кметови поштени и судије, таначници — супроћ закона ходе и стају.

ГОДИНЕ ХИЉАДУ СЕДАМ СТОТИНА ТРИДЕСЕТ ДРУГЕ

ПАХОРИМА И ГРАЂАНИМА, МУШКОМ И ЖЕНСКОМ СТРУКУ, И ЊИХОВОЈ ДЕЦИ

Еда и сад нејма Каинове браће доста и доста и међу мними хришћани?

Не находи ли се таквих људи, је ли, који но за комад просенице прода свога брата и за кус овсенице води га на суд и меће га у тамницу? А за једне опанке дâ га обесити, за краставац у бостану ради да га из пушке убије, за једну окорну реч хоће с овога света да га стопи, а за форинт дуга кућу му пороби. А сам он што год чини, све то њему ништа! Нити му се држи у памети да је то која грехота.

То је у вас; ако туђе отимати, красти, лагати, криво се клети, друг за другом пањкати, оговарати, на суду криво сведочити, у посте на празднике вући се по судови. Криво мерити и продавати, малу и велику меру код себе држећи, љубав међ' собом не имати, псовати веру и душу, гроб и даске, ви сами и деца ваша, и остала већа и многа зла чинити и изговарати, — не излази ли то све од вас? Ако ли који што мало изгуби, или што кога мало ако би прст био заболи, или му се што дијете разболи, то таки брже тражи вражару да вража и да баје. Нису ли то поганска дела, што некрштени људи творе? Или на путу коб мотрити, на млад месец, на Ђурђевдан, на велике годове, код куће, у пољу о свачем чарати. Еда је то вера? И хришћански завичај, је ли? Које но се ни у других вера такви послови не находе, то се међ' нама находи.

Како се сами нисмо измала божију путу учили, тако и сад деце ваше на учењу нејма ни мушко ни женско, него се по сокаци бију и псују, ка и оци што су им чинили. Исто толико боји му се мати да не би огладнило, те још како устане из постеље голо, неумивено, неопасато, или му лежећи у постељи — таки му уклопи комад у руке. А није да га умије, обуче и очешља, пак за много да га учи... пак да га тера у школу учити се. Ако ли већ није за школу, таки посао који у руке, и запретити и избити, нек се измаечка учи пословати, да допосле не узбуде из њега зао човек и нерадилац. Него како сване, комад у руке, хајде, пусти распасом на сокак! А и сам отац му тако чинећи,

из постеље виче има ли што да пије и да једе, и још устајући виче и псује се. Те то ви је вера и закон и Бога спомињање. Неће ни да се прекрсти, него првипут врага спомене, пак хајде кудгод у поље, или на пут и за посао који. Пак се броји да је хришћанин! ... Велимо да се је време обрнуло и стражње су настале године зле и опаке. Обрнули су се људи и изопачили се, те су стражњи постали од божије милости! Уклонили су се од добра на зло. Од божијега закона на безакоње, од братске лепе љубави на мрзост и ненавидност. А време свако са својим завичајем долази и пролази, како је и сад ово лето прошло, а јесен је настала, откудно се по писму изнова започиње година и зове се Ново лето, изаради сабрања летине.

РАЗГОВОР О ПОСТУ И ПУТУ

Трговац:

Не знаш ти, оче, што је и какав је пут. Ми на путу нигде не згревамо свога срдца. Ходећи, путујући по туђи вилајети, у туђој земљи, међ незнани људи, кад имамо што јести, кад и не имамо; цркви наших по путови нејма да у њих долазимо и да се молимо Богу, а на путу и по туђих кућа не може нам бити. Многопут и не знамо кад је који пост, кад ли је велики год.

Проповедник:

Хај, лепа гласа и кметских беседа! ... Та хе, божији човече и добри брате, како смо се ми родили на овај свет, сви смо ми путници и гости, и пак нам скоро одовуд ваља изаћи и путовати на далеку и незнану страну. А по земљи, куд се год ходи и путује се, — све је то близу, све је то међ људма... Свуд се находи хлеба и воде а и вина и свакога поврћа, гдегод у коју варош дођеш. Свуда се људи моле Богу, сваки по свом језику и завичају; сваки свој закон свуда пазе како им њихова црква заказује и њихови их наредници уче, и то они сахрањују. А крошто ти један не мож свој закон пазити? Кроз то, штоно си самовољан и полапан. Зашто ли свога срдца нигде не згреваш? Зато, јер си се дао с душом за благом. Те си заборавио љубав божију и братску и пријатељску и утврдио си се ка камен. Не смиш сам на себе да што потрошиш, не смиш пред људма најести се и напити, да кога не поканиш на своју софру на залогај хлеба, или да ком не пружиш чашу вина, или новац ракије. И бојиш се да се когод сам не пружи руком за твој коршов те да се не напије, или од твога хлеба и смока да не окуси и да се не осмочи.

ОКО ГОДИНЕ ХИЉАДУ СЕДАМ СТОТИНА ЧЕТРДЕСЕТЕ

О ЦРКВАМА И СОКАЧКИМ КУЋАМА

Од пре, за благочастија, и свачији христјански домови, тако исте цркве по људској натури бивали су. А сад ето, саме цркве посташе горе и рђавије од кућетина при сокаци. У господарскоме сваком дому лепа и добросвидна се разлог и управа има; домаћин ја ли послује свој занат, ја ли тек и онако на столици седи меркајући с позором на своју чељад што послују. Домаћица му тка платно, а остала му чељад сва преду, слуге у наредби им сваки свој дат му посао послује. Ал' у цркви све тек граја и буна, метеж и смућња се чини. Ништа ни мало не фали од механе: маскара, смех, говор, шала, укор, позор. У цркви се то стаје ка у некој бањи, на тргу ли коме, и осталих зурница, сви што исто призјавају! Та није света црква пазариште, ни пехливанска шамата! ...

На пијарца мирно и безазлено седећи нам ни буне ни ларме које а ни хуке, буке, нити икоје дреке ни вике што се овде свија и находи се свакојака безочтва. Еда нејмате својих домова, ако имате што о чему разговор, своју коју ли лакрдију збијати хоћете по себи? Заир божију цркву подништо држите те и побожљивим мучком неким за квар овде бивате с вашим несташлуком! О здању ли какву, о који миљкови и о мирази имате међу се разговор — не брани се то, ама дома, на сокаку, у дућани, у барбирница, а не ту! Јерно чистилница је црква души и телу с брлога земљана, и небесни је ово станак, се молити, слушати књижне песме и учити се о закону, дознањивати се вања што Бог иште од нас, да не гинемо с душама у незнан. А у нас црква ничим разна није од пазаришта и саравске догање хесапне. Ваше жене сабирањем се к цркви што одвише им може бити, толико се с китењем цифрајући красе, за ласкање чавргом шикањами где је тко распаљеник ожеглих очију. Другога где тако срочна места за фурсат згледа риситна неснаходно се је нигде како ту! ... Ако тко има о ортаклуку, о којој трговини, путу, хесапу ли кому, капари, датку, пишманство ли зашто, — ту је о свему тому уговор, договор и за разметање се раздор; како мушкој страни тако и женској, о свему им дуговању и натури женских мисли. Тко ли суђење и кавгу заподевати зактева, у хрсузлук, у харамијство ли ити, ноћом ли где што разбијати и красти, и у томе је ту у састатку код цркве срок. Ако не може бити с договором, а оно с гледом очним и с намагнућем трепавичним. Ко ли хоће што разабрати се о домаћкоме држању, ја ли војиштанскоме гласу и путу, царском се обношењу, коме ли како официрскоме добављању, суду ли, науци и просмотривања што каквога с муштрањем казнити, ја ли кога о чему лека пронахођење, тужба ли је злобна где на кога, — свему

се тому разговор у цркви, код цркве ли се находи. Зато молим ваше кметство драговољно вам се преклањајући, видите сами то, да ваши свештеници, попови, којино вам дању-ноћу служе, а туже о тих ваших нездржних, бар у цркви злочестих ћуди, ако нисте сви једне вам шегачне ћуди, опет, опет ваши су учитељи и настојници за ваше спасење, те жале вас...

ЗЕМЉОДРШЦИМА, КНЕЗОВИМА, СПАХИЈАМА, ВОЈИШТАНСКИМ ВОЈВОДАМА

А што да речемо за земљодршце, кнезове, спахије, војиштанске војводе, колико зла, досаде, зулума што не чине! Сами са злом живу, ни друге остаљају мирно се живити с нагоном их на зло. Са својом снагом и с телесном се силом дичећи хвале. С многи своји војиштани с коњма и с милкови, с многом муницијом и с пусатли оружјем, а не на божију силу да се уздају бојећи га се... И земљодржцем, господи, бољаром, кнезовом, да се смотре, ко им даде ту голему владост и поглаварство над народом, кад су и они такви трули и смртни људи ка и сви остали што су! Пак ко томе за провиђење и управу са земљом и с људма јоште вештину, вишу свест, мудрост и разум прикнади им за проглед и расуђивање о свему! А они то толико знано се сећају, да их истерују на кулук, прошфонт и остале им своје послове, десетке и данке; од свега и глобу деруђи. А о који божији путови, ништа одвише штоно ће их Бог питати за то, не знају управљати ш њима. Са своји сели, с градови, с миљкови, о земљаном рађењу, о храни и одевању се господскому имаду свакад и врло постарање. А с човечаским душама отнуд ни мало. Били људи, — скоти ли, што тек може се здерати с леђа толико имаду ш њима бриге. Једну гордост, поношство, немилокрвно ни пожаоно, љутост и пакост, каштигу наносећи, бој и затвор. Со тим се размећуђи, крушац својим подаником врху на глави, а заклона одашта, ни о добру напретку коме просматрања, ни мисли! Под њима што су многи, штошта много зла тегле и с принудом се друг друга на спахијске послове, не Бога рад, ама од страха господскога и недраговољно злотеглећи. А свој свога ни у љутој тузи и невољи... Зато ту и сваку каштигу Бог и напушта на нас, те за љуту невољу служимо туђином, свако зло теглећи а никакве нам хвајде из тога кахања диринџена, ни плаће које не имајући ни овога ни онога живота нам. Ето, тако једни и други, како господа и бољари тако и сиромаш без вести, с невидом пропадају с овога света, а тамо, на горе одлазећи. Ови зато гину зашто кињу и педепшу са злом сиромаш без промишљања се ваљала о њих...

О, да чудна неправа и рђава почаћила и црна тога нашега житка нам овдашњега и слепоће несмишљане нимало о себи! Како то ни ови ни они не сматрамо себе како се живимо! ...

Тко те храни? Не орач ли и копач? Да их није, како би се ти, господичићу, живио? Ко кога храни оно му је и господар! Господа, од сиромаши пахора, и сам цар с

војиштани му, и живу се! А пак злобе их и глобе. Еда неће со тога џебап пред Богом давати? Кад су једно у Бога, а његови људи, мали и велики, једно су му на очију — та му цар та му просјак. Ја мним што то о себи да се имамо држати већи и виши, повиши један од другога, кад нас тако Бог не држи? Еда је који од нас од камена драга, од злата и сребра, бакра, које ли друге такве поскупље ствари сатворен? Нисмо ли сви скупа, што је год на свету људства, од једне земље смоничине црне саздати? И што се више прћимо друг од друга и нос односимо на разговору се и на трпези пасаманци од издрпатога у суретини кабаничној? Стога, ето, свака нас рђа и тре и невоља снаходи. Што се једнако мало и велико у једномилокрвству не здржавамо, зато и бољари сиромаше, богаљи се богате, официри с господства им испадају, а слуге им на место стају. Мерила Божија свуда мере се по наши дели, те овога виси а тога снизује овде ... Тко што чини то свуда и пати! Очима то добро видимо да смо сви једнако двоношци људи, ако и нисмо сви једнаке ћуди ка ни кокоши једнолична перја, а за пасју длаку није ми ни посла изговарати! Ја штарад висимо се и печимо друг на друга? Ако си ти побогатији, мудрији ли си [од] браће, од друга ти булолеје, то ако држиш се да си божији човек разуман и мудар, а ти призови га к себи: није он скот ни дивљи звер, човек је ка и ти, може се уразумити од многога лепа ти говора. Просвести, наговести, увавести га и упамети на боље се држање. Потом, кад се о себи просвести, како би у поштењу своме с браћом једнако живио, и потпомози га с твојом ти имовином... И то ти је боља задужбина него ли десет цркви изнова да од камена подигнеш.

О ЛАЖНОМ ПОСТУ

Видиш ли сиромашна и невољна помилуј га, са злотвором се помири, боље од тебе напредњему са срећом не завиди, ни му претичи приходљива пута с преотимањем лакомим. Туђоизелица, несит и саможивац прождрљица, не буди, ниси аждаха да људе гуташ, јеси ли човек — човек и буди. У сукобици ти красну жену нацифрасту се не мотри; промини је, те не само од јела пости се ама и срдцем, очима, с језиком, ушима, с рукама и с ногама и са свим ти чланци. Није то прави пост само мрса не јести: ама задржи руке своје од грабљења и бијења, ноге од трке на зурнице, шале и шамате, очи од гледања красна и маскарљива, од прегледа људскога, јерно очима је храна поглед а ушима слушање. Одвраћај уши своје од песни и свирње, псовних и шаљивих беседа, понајвише од лаживих и шугавих за сваду и туђ укор придоносних речи. И своја ти уста пази од псовки, оговора, хуђења, зла приговора, опадања и ковлајисања. Нашто ли је пристао таки пост, не јести меса и риба, ни маслено што, а наједати и гристи људско месо?

О ПРИКРИВЕНИМ И НЕПРИКРИВЕНИМ ХАРАМИЈАМА

Митоузимаоци, бедообносиоци и глобари много више Богу и људма згрешују неголи шумске харамије и ноћни хрсузи, јерно они и неки узрок одговору се имаду: за љуту невољу је њима на тај злочести пут ходити — које са зла бежање ропства ради и зарад сиромаштва, глада и голотиње. Пак бојећи се хватања ноћом по мраку краду. Ал' глобари, туђоизелица, дању пред људма на виделу не да краду, него које силом, које с мусеведом из очију на силу преотимају и крвљу се сиромашком залажу своју им браћу бедећи.

Зажегао си свећу у цркви — е, добро си то учинио; ал' је дошао ти друг твој нејачи за тобом, коме си што злом нахудио; уздахнуо је до бога на те, у томе ти је твоја се свећа утрнула. Дао си сиромашку хлеба, житца ли, ал' си — бој се — похуђега занео, оштетио, њиву преорао, ливаду покосио, твоја ли је марва потрла и погазила; невештијем трговцу пут си му пресекао, добротвора одговорио, хлеб си му преотео; за једно споречење, ја ли за мало дуга, сиромаха си у тамницу затворио, — у тому ти је сва твоја подужбина се развијала и отишла је у ветар...

ГОДИНЕ ХИЉАДУ СЕДАМ СТОТИНА ЧЕТРДЕСЕТ ПРВЕ

ЖЕНАМА

Празни дошли празни и дома пошли. Црква је место небеснога насељања с мобом нашом и учењем, а ми је учинисмо пазаром и уличном зурницом. Ваше жене и девојке не имајући на себи лепа одела у цркву не долазе, срам чини се им то, а седећи на улици и шетајући се беспослене по пијарци, то може се и низашто није. Кад у цркву долазећи, да се је сваком прековрха нагиздати и накићену доћи, не Бога и душе ради, него једно другом да је у вољи, угодно и свидело. Још сврх тога руменилом, белилом и с миризмом мажући се и своје обрве црнилом навлачећи, смећући са себе божије, са заборавком свога од Бога створења, наличје, на преласкивање вртоглавим младићем слаба срдца, за јарење и смућивање у себи блудником. Те то ли је дело душе и Бога ради? Ако није к паклу утреник! Ако ко има свој уговор о којој трговини или разабрати где се што пери и чини се, бајалице ли се и вражаре траже, оговор и поговор ли је злочест за кога, — то све пред црквом и у цркви се хесапи! Још смех и подсмех савише, кућање, дремеж, обзирање, подзирање, намигивање, а кога врага нејма? Како да ту Бог оком својим милостивним погледе? Пре од себе протера!

О КЊИГАМА И НАУЦИ

Може и то који говорити да не зна што се чати у цркви. Зановеташ собом а не стојиш мирно слушати с разумом, а да како би се могао о ком чатању довити што је?... Него и који вас зна књигу а и има је код своје му куће, доста пут воли узалуд седити дома или зурити на сокаку него ли да узме у руке књижицу те шњоме се разговара. Ама ако има коју књигу, он је затвори у сандук или за полицу је баци, како неће видети белога света (ни он Божија лица), да ни њему ни другом не фајдише! А да би нас с друге стране ко запитао имамо ли књига, какве ли књиге имамо, то би остао блекан; ни имена којој књизи не би знао казати, а камоли из које књиге да би што известио. Сасма смо се занели с памећу за ту светску грижу, а душе се своје отпадили. Да кад нејмате кад дома што прочатавати, то бар недељом и свецем мало забав'те се у цркви и послушајте мучећи вам, што се овде проповеда, што ли се казује, колико год о Светом писму дознајте се. Ако ли који не може мировати ни помучати, боље брате, сестро ли, ишетај се напоље да другим, који би слушали, не чиниш квара...

Пише се у многом животном писму да ће се отворити књиге на оном страшном и праведном Божијем суду и ваља да ми и сад знамо које и какве ли ће оне књиге бити што ће се пред нама отворити. Не које друге, него исте ове што их сад чатимо и по руку их премећемо! А не слушамо ни оно творимо чему нас уче и светују вукући нас до спасења. И ми о том ни мало не хатамо. Та пак тамо оне ће нас изобличавати и судити за наше мало марење. А ето саде, добри христјани, не велим за оне позлочесте и немарне низашто, веће велим за ове поштене и праве господаре врле — до конца слабо маре за то црковно правило, а за поучение ни толико, те говоре:

»А што је нама до тога стајати и слушати? Та то се нама не пише, него калуђером којино у манастиру без бриге бораве те их људи хране. А ми смо људи светски; калуђером се то пристоји чинити, нашто су се сами дали и одредили, ко том о души старању и рађењу једноме. А двема путови се не може ходити; једва једним да тко може право ходити. Нама доста друге бриге и старости светска посла и дуговања има; жена и деца су нам на врату, дом и кућа, а камо толики данци и порције. А од кога што може бити нек се к томе држи и о себи провиђа: другог посла нејма, може му бити. Они су наши пастири и њима је дужно за нас Богу се молити и старати им се за наше спасење. Зато се њима и исповедамо и дар им дајемо, пишемо милостиње и саландаре да нас помињу и грехове нам опраштају; ако ли они за нас не маре, ни одслужују што им се даје, они ће пред Богом за нас одговор давати. Ми смећемо нашу кривицу с наших леђа и они се је прихватају...«

Лежећи вам на меку у многој лености одмећући вам од себе јеванђелске заповеди и не хајући за Христове слуге, а да како би они тебе спасли кад и ти сам за се не мариш? Ти се на овом грешном прокурватом вилајету држиш, халиш се и башиш, поносиш се и дичиш, мислиш да ћеш тако сит и накићен у рај отити, штоно би ти повише од оних ваљало о спасењу знојити се. Дигни де се једанпут, те отиди у Свету Гору, или тамо у који руски велики манастир да видиш њихан начин какав је и научи се од њих апостолском учењу, спажању очима, језику здржање; тело преволи на метанисање, чист разум, памет склониту; женско пипољење стреси са себе; гарез, срђење за леђа баци, зло заборави, обеђен не тужи, у сиромаштву благодари, омразен милуј, прогоњен трпи, обружан лепо разговоран буди, ко на те хули ти га хвали, грех умоли и распни се с Христом, јерно Христов се човек назићеш. Љубав до Бога и к своме комшији имај! Који то војак спавач и лежак (царев војак!) неокретан на боју кад од цара на глас изађе, похваљен и обдарен би? Пише апостол и каже: »Многом бригом и с великом тугом живити се ваља, ко мисли доћи у небесно царство!« А то: гости ме — частићу те, псуј ме — избићу те, отми ми — прећу те, бота за боту, погача за погачу! Ту нејма ништа; него јеванђељско је слово: ко те приуши, насмиј се, окрени му и друго ухо. Ко ти скине ћурдију, подај му и доламу. Ко год од тебе иште, ако имаш — подај; ко твоје заноси, не дирај га; што ли даш у зајам — не чекај враћања; ко те нуди казати му пут дуж њива — иди сашњим две; супрот зла не стај, клони се. Нитко не узима плаћу докле не заслужи и овде на земљи. А где ли је и та новина постала и остала да један служи а други да бере плаћу? И хоће л' то који господар учинити и дати? А нашло би се ко би и туђу плаћу преузео! Томе се плаћа ко заради, а на беспослена нејма мисли. Да би се и сви свети што их је код Бога за нас молили, а ми својих злиња и опачине не одстајемо, ни једне хвајде со тога нејмамо. Кажи ми који је напредак у томе ако један дувар зида а други пак размеће? Е да се може кад доконати да цео буде? Моји мили, ето сваког учења помало вам износим напред, еда бисте се побољали и с доброг се поживили, него зато врло ми је мучно што вас сасма мало долази и то који сте, ни стојите ту ни пак слушате, те нејма се коме наговорити... Кажите ми ко удиљ стоји код

извора хладне воде, може ли жедан бити? Тако је и учење. Оно извире у светој цркви, а малоумни на празно пролазе жедни божје науке. Мрзе и не долазе к душевном источнику, већма се потежу на шалу и маскару ходити на зурнице. А к цркви ходећи, сусрећу друг друга, с беседом се забављају путем, еда би их колико год прошло црковно стојање душевне гозбе. Ако ли где има за трбух гњила софра, — скоро и весело се тамо хити да би на први јецек стигли и други не би им засели места. Да би уговили своме телу и зајазили би се пијући поваздан, попевајући, шалећи се, лакрдишући, претичући један другога с беседом и смејући се с грохотом; ништа није досадно ждерући до поноћи, одлазећи и пак долазећи сви у глас и у незнан блебећући, ни један их књижник да што о Богу се и о души сети и из писма што проговори. Ако ли би се ко нашао коју реч духовну рећи, сви замрште на њега одвраћајући им уши своје...

О СЕБИЧНОСТИ

Нису нам једно сви људи. Много обашка се држећи и ови на ведрини злопате, а други у каменитих високих шарених и нацифрастих кућа двоструких и троструких полата с многим преградама и више празним без човека, те у једних боравимо а друге нове правимо и што нам није по ћуди пак собарамо и другојаче потафралије правимо — а коме, како ли, ни[т ће] бити роду а ни пријатељем нашим, него ли неким туђином и незнанцем. А да би и таквим остало нек би и то било; ама изостати ће допосле неким злотвором и душманом нашим, и то нам је добра подужбина! Нека да друга браћа ти напољу мрзну и цокоћу зуби одрпани у злочестих ритетина а још и тога слабо на себи имајући, а ми да се башимо у мекоти сами преоблачећи се у ново рухо, лепше од лепшега, са сребром и златом нацифрано, скупом кожом подстаљено, а са сиромаси да се подругујемо и шегамо им се више него што их поштујемо.

Безбожници непожаони кад им се што умножи и сврха приспори, нејма што ни сабрати, не може к многом приспети, воли да му тамо у пољу све сагњије и стопи се, него ли неимуће да би поканио нека онај вишак сирота и удовице да би себи сабрале штоно је Бог заповедио да тако буде: обирак, заборавак ли житу, воћу, винограду да не чини домаћин: нека оно остаје нејачим а што још из тога претече да буде пољским птицама и осталој животињи.

Ама домаћин врло мерка и слуша хоће ли му путник кад проходећи скинути с дрвета коју воћку да га довреба те избије, ружи, псује и оглоби толико што оно стотином није онолико врсно. Хај, хај унутричино, шупљан, душман своме напретку и дугом животу! Проходећи сиромаш жељни, невољни, болестљиви, гледећи им жалостиво божји ганилук наспорен, не сми се близу ни прикучити а камоли да се чим заслади; једнако чезне канда ништа није родило, новца нејма да купи, тужи и уздише до Бога. Видећи то Бог сажали се, напушта пред бербу сваку хавет, бубе, мухе, црве,

гусенице, крупу, зло време, — сатре и погуби и убах мало остави што злочесто кад нема његовим људма, сиромаши!

ДВОКОЛИЦА ПРАВДЕ И ГРЕХА

Многи имаду адет изговарати: »Брате кому је добро овога света и тамо ће му добро бити. Кому је овде зло, тамо још нагоре иде. Богат овде и тамо, а сиромах овде и тамо, мука овде а мука и тамо.« Из добра у добро, иза зла у горе зло допасти та то би била човеку два поштења, кому пак две муке, штоно ни по правици не може двоструко бити, него једно; тамо или овде и добро и зло. Да што ви то освем писма мудрујете и о себи из своје вам главе беседите, многи ОД вас, те такве неваљале свуда беседе разно сити по пијарци и по трговинама у своме добијању што сте их покупили и достали од играчица на свир њи по механа и по зурница?

Деде справи себи у памети двоколице, те упрегни да је вуку правду своју и дику ти, и грех твој са склоњивањем худим, — и видећеш грешну двоколицу да претиче сву правицу; не од своје снаге него од брзе јачине друга ти ниско гледања свога укора, а ону пак натраг остајућу, једва се вукући не зарад слабиње правде, него ли изарад тешка на коли товара, грдиње, дмења и величана свога ти.

О ИГРАЧИЦАМА

Жена играчица сотонска је невеста, проћи ће онако кано и кћи Иродијадина, штоно је кроз њу свети Јоан крститељ погинуо, јерно жена, девојка ли је врла играчица, не теке што ће она сама пропасти у пакло, него и оне ће свести тамо са собом, који слатко на њу гледе ил' се на њу разждижу с пожељом. Зато она је ђаволска другарица те с таквим њејним послом и добре побожне људе вара на њено мотрење. Играчица је многим људма жена, а не истом једном мужу, и доиста зло је грешно и пакостно с таквом женом поганом мужу своме уједно лежати. И који год милују ту игру безобразно тако проводити уједно с Иродијадом у неугашен огањ тамо осудити се хоће. Ама тому свему криво је много свакојако слатко једење и Много лиће, јерно из тога се коти и множи блуд у човеку и догод од њега не истече напоље не може своме срдцу одолети, ни му запта дати; све се разждиже и лије му се, разлива испод коже семе, те му болест задаје и мучи га и сакати му ноге. То добро достаје сваки човек с отрупљивања, с пића и с погледа женска и с много спавања, а највише од беспослице. Штоно се пише у староме писму: седоше, рече, људи јести и пити преко ситости, пак усташе играти и у томе смешаше се с туђим женами грех чинити и са својим сестрама једнако...

О ЖЕНАМА И ДЕВОЈКАМА

Девојка кад је за кога већ прстенована, врло се боји зла гласа на њу да што не изађе. У своме дому седи, на далеко не ходи, по сокаци не зури, с момцима се не сми шалити ни смејати, ил' се коме ругати, него и од погледа се чува до оно доби док се с мужем састане и венча се. А то се и само зна, јер кад се жена с мужем здружи, онда језик пружи! Ама дотле од свашта стрепи те не сми ни свога зуба помолити. А за које

велико поштење мужевље? Еда ли се свака у које велико добро, неко големо благо и миразе или које краљство дуголетно уважује? Многа и свога јој мужа вала да храни, јоште бијена и корена, претуцана н прогоњена; нити има кога послетка добра, или на што верна поуздања. Пак му толико гови и поштење му носи!

Би ли то коме на вољу било, да тко у сандук уједно смеша са свиленим скупим господарским новим и чоханим рухом које старе, блатне, ушљиве ритетине сукнене? Такав је и тај посао, пшеницу са овсом бркати, — у царски нови Христов закон Мухамедов адет присевати, штоно је у Србаља и у Бугара да девојке неудате не ходе у цркву кроме Ускрса и Божића, Госпођина ли дне, рад причештења кад су накићене и сви су момци у цркви, да их згледају, еда би се скорије изпоудавале. А других недеља и светцем никад. Ето то је право Мухамедов закон и турски адет; јоште да окне варзилом нокте, те праве кадуне!

О УЧИТЕЉИМА

Који вас лепо и право томе учи и на истину настаља ако је он имало врстан и ретко учи а добро, пазите га и држ'те без промене; не раскидајте начина похваљенога ни замучкујте тога језика којино усрдно божјем закону служи. Не промењујте стара за млада; више је по божјој заповеди за почитовање старији од млађих... Зло је остаљати главу а к ногама се машати, проходити Арона, Елеазара у врхње горње чело посађивати. Није лепо бистре воде извор закопавати и жабокречну бару црпсти и пити је, сунце тајати а звезде указивати, седу натраг стајати и момчету напред у столу старце учити и адет изнова им давати, бистроумљу мучати а замлаћену беседити, нити је пак плаха киша за вишу хвајду него ли која ситно ромиња; друго ништа, теке сноси земљу и заћупа усев те локве остају, лепу копаћу поквари земљу и господара јој огрижи. Ама тиха кишица ако и није врло угледна, она накисне и умекша за орање земљу и лепо угледно из ње свашто клија и цвета те се дор боји. А еда може бити много и високо ландач до својевољна кроте мало и тихо беседљива помудрији? И свирала пукла већма ли весели од Давидових гусала? Лаком слушањем слатка гласом забуша и овај по малу сети се, зину, напуни се ветра и продужи се те у малом слогу много сагради. Не може у свачему мудрост бити прва, пре ће бити сулуда. Где ли је у детињству мозак тврд, где ли му је мудрост и бистра памет, пре је муљаг! Зове се мудрост прва, ама кажите која и каква ли је? То је прва, хитра и млада мудрост измлада се до старости чисто и поштено носити и не бити ветрену холујасту и бедујасту.

ПОХВАЛА КЊИЗИ

Којино руде и мајдане копају тако сматрају и послују докле год находе и мало златне жице, не остаљају, него дурма раскопавају у добину и траже има ли јоште што

догод до једне мрве све не поваде, и тако се већ махну, те другу пак изнова започињу. И ово сказивања такођер повратно је и откада је започето, где ли је изостало, одонуд опет да то преузмемо сасукивати; крај с крајем да се састаља и једнако се пружа. Та ако ћемо што на то рећи могло се је и једним дном све вам по реду ишчатити ова притча. Ама зато остависмо и надање једно; и мени би се додијало много беседећи, и ви бисте огуглали слушајући, те ни бисте марили ни пак што упантили. Зато једно пресекосмо а друго започесмо да и оно здржите и по одмору опет сећате се вештије вам примати разговор за вашу хвајду.

Јерно тако и мати мила к деци кад своје дијете одбија од сисе и учи га храну јести, исто по мало га напре кашичицом залаже, а не много таки даје, зашто да га први мах много заспе, ништа му то не хвајдише кроме што пљујући му натраг квари и мрла своје прси и хаљинице. Ако ли га помало и тихо залаже, то оно с вољом и мило прима те расте по мало и гоји се. Зато и ми вама овога учења навалом не наздрависмо једним махом с големом превршном чашом, да се и ви не загушите, те пиће проспете и чашом о земљу крхнете, пак напоље псујући изпоутичете без обзира, него на више дана то разгодисмо те међу тим дневи да бисте од многог вам стајања препочинули и застајало би вам се првашње учење у глави, да се згусне и на памети отврдне. Зато често и спомиње вам се доказујући што ће се о чему ли у напредак изговарати, [да бисте] не са слабим и студеним срдцем него с врућим и бистроумљем примали свакад, а међутим, дотле роком код куће вам борављећи којино зна и има коју књижицу, разчатавали је а не узалуд седили, ни по сокаци зурили и разгледали ко пут ходи што ли чини, не женских неваљалих беседа произносили. Знате да је то грехота! Ако последњим дном немате кад, то бар недељом и светцем забављајте се у књижном учењу и чатању а не чекајте своје смрти проводећи вам дни и године у залуд... И со том ивтиром и маном ви се не одпирите говорећи вам: — »Имамо ми другога доста свакојака посла, старости и своје нам бриге на глави!« Тај вели: »Ја сам судац, кнез, биров, ешкут, полугар, вуцибатина, грижа ми је с варошки сеоски ли послови!« А онај пак: »Ја сам трговац занаџија ли, орач, копач, војник, херак, петак ли био, жену, децу имам, многу кућњу чељад, стоку, милкове и доста ми је белаја на врату. А нисам поп ни калуђер, светски сам човек, није мени до писма и чатања, нит је то мој посао, него калуђерски и поповски, ђачки — којино не имаду другог посла; на то су се предали те им је сотога њихов живот, храна и брана, одећа и обућа; друге бриге ни старости не имаду собом! А нас је то прошло и отишло, не можемо се о књига бавити ни их имамо кад чатити.«

Погубне су то и неслане речи. Та о, деканчино, што то говориш човече божји? Да није твој посао о писму учити се! А кому ли више и ваља учену бити како теби?... Туштену старост и бригу имаш те доста пут ка несвестан ходиш — ја тко да ти буде у том разговор и потешивање ако не књижно световање и наук, да си о свему хитлен, вешт, мудар и освестан, сам ти и твоја ти чељад једнако? Нити је у манастиру толико много учење за потребу колико је теби, којино на туштене душепагубне мамце долазиш и у многе замке се препињеш, а калуђери се у пустињи баве, у богомољству под игумновим су заптом, нашто им је много учење? Толико се не мешају с људском грајом; вама више позор на себе ваља имати јерно ви у овом свету тако ка у морској пучини гњурајући се пливате много у свачем згрешујете. Зато и свакад честога из писма ваља вам држати се потешна разговора. Калуђери су подалеко од разбоја; толико их не сустижу бојне стреле да су рањави, а ти брате удиљ си на рату и на бранику стојиш; често се и раниш, више ти и лека привијати ваља. Јерно, жена те дражи и на зло подбада, син и кћи те брижи, слуга, слушкиња, момак једи, враг наскаче, коншија немири, друг завиди, ортак невери и заноси, достапут и судац прети

и глоби, штета, сиромаштво дерти, изгубљење плаши, помор на плач приводи, леп, богат живот на велико држање дме, злоборављење гризе. То к томе многа муђња и смућња, гарез, вада, преречивање, туга, брига, слављење, тафра, дика, цифрасто ношење, у нос духање, пркоси, немирост, жеља светска и беда туштена свега те опколила. Стреле вражје су то туштене, а не знаш откуд те стрељају, те ако би како било ваља ти погинути с душом, ако од писма ка томе не узимаш добра штита ни заклона. И заради тога свакад се ваља сваком вам с писмом врло оружати и орлити се супроћ душевних душмана. Сазнај — рече — јер сред замки ходиш; по улица, по пазари, по бирцаузи, где се много штошта зала пери, свуд се ти туда намераш кудно се и телесно разждизање спори, највише тима који у дућани се находе и на сокак свакад звире и леп поглед очи јазви, срдцем се смућа, мазне и погане беседе курварске слушање, много доби кожу јежи; достапут један женски глас сладак целу снагу човечу сву раслаби и из памети га изведе... Ви и у цркву и на само страшно причештеније кад идете, пре и после са женами смијете се и шалите и за руке жељом стискујете похотљиво на образ им гледате, пак ништа је то, је ли? А камо вам танци и шњима вртежи? Колико пут путем проходећи с погледа. с мириса еда ти, лише обадвоје млада струка, не затрепти ли ти срдце и много доби остане ти на мисли? С једним погледом сиромаше, заробљен си остао! ...

Не знате ли ове занаџије, кујунџије, казанџије, коваче, коларе, ако би који мајстори да му били, имајући цео сав свој халат чим но своју мајсторију проводе: каде чим оскуди и осиромаши ако би му и хлеба у кући нестало, хоће ли он продати од онога мајсторскога му халата штогод да се сотим захрани? Чини ми се да неће. Воли у зајам искати или чим другим што зарадити да дан-два претавори се док му опет посао у руке дође откуд, него ли и најмање које сећиво да му нестане. Зашто, да што од онога прода, чим би већ пословао и живио би се после? Зашто, докле заната се држи и сав свој серсам има к њему, дотле и хлебац има, може и зајмом наћи, а кад се тога пометне, и о другом не зна радити, ни се има чим окретати — го просјак остаје! Ако би му што и узајмио, веле људи, безевија је к битанга. неће да ради ни да послује, зато је спао те ништа нејма. А докле је халат, дотле и занат је на месту. Томе се и нама држати вала; како што су орудија ковачем наковаљ, чекич и клешта и остало по томе, тако је и наше мајсторије халат апостолска пророчаске књиге и свака богодана писма за нашу хвајду користну. Те како они с оним састаљају и праве своје дранголије тако и ми с овим наше душе попраљамо и развраћено састаљамо, маторо понављамо, криво испраљамо, сакато припојавамо, помрљато глећешемо. И они ето дотле своју мајсторију казују одашто што праве да оно на дузен здраво и цело из руке им изађе на видело. Ама материју преврнути на другу ствар не могу: да учине од абе чоху, ни од сукна свилу, или од гвожђа сребро, злато ли, него исто налику промењују, штоно се вели: од јаке капут, од рукава чакшире, тозлуке ли, и с коспрде ражањ, и тим прилична. Ал' у нашем занату није тако. На боље и лепше се преврће. Доста пут може се справити од обојка диба, од струне скупа чоха, из дрвене чутуре златан кондир. По сведоџби апостола Павла, штоно вели, у бојарском дому није теке само посуђе златно и сребрно све, него и свакојаки се судова онде находи: бакрених, земљаних и дрвених, а ако ли тко себе лепо из тога очисти и испере, може бити сасуд и за част посвећен за сваку лепу потребу и готов, хубав за свако прихватање своме господару.

Не да не радимо о добаљању свакојаких књига еда би не допали без њих смртних рана. Не злато ни сребро да код себе тутољимо и кријемо, бисер и камење, него многе књиге да скупљамо! Благо што се више множи то више пакости сконаториоцу, а књиге духовне, стичући их, голему хвајду доносе у њих привирџији.

Кано где стоји царева бојна муниција ако и нико не обрће шњоме, опет велику имаду о себи слободу и тврдо обстојање који унутра бораве, нити која харамија, злотвор ли и хрсус, сми близу доћи да прокопа бедена. Тако и где се год у ком дому находе многе књиге, измиче, и бежи одонуд свако ђаволско дејство и мачтање, свака привидна хавет клони се, не сми насртати на кућане и врло с добрим разговором се сви живу мирно и поштено борављећи. И само исто на књиге згледање заустеже човека од греха. Ако и на путу у ком заборавку дрзнемо штогод неваљало учинити, вративши се дома гледнемо на књиге, таки се осудимо и у себи се стресемо те се устручамо више затратати у онакве злокобице.

ГОДИНЕ ХИЉАДУ СЕДАМ СТОТИНА ЧЕТРДЕСЕТ ТРЕЋЕ

ГОСПОДАРИМА, КМЕТОВИМА, ВРХОВНОЈ ГОСПОДИ, КНЕЗОВИМА, БИРОВИМА И ЦАРЕВИМ ОФИЦИРИМА

Бирови и остали судци нека од Христа науче по правди сваком човеку једнако судити. Не по миту ни по коме хатеру, познанству ли и непознанству; како бољарину тако и сироти и сиромаху, господару и слуги му, како својим тако и туђином. Не лица ни поштења гледати, него правицу и кривицу свачију расматрати.

Ово ми је к изборли господарем, кметовом врховној господи кнезовом бировом и царевим официром слатко потешивање, уједно и потрпко наказивање. С овим ја, убоги ваш пастир, уређујем целу бити паству ми, којој но радујући се у мирноме здрављу честиту уједно с добром се радовати, и сас брижљивима тужити, мога је пастирства извољени адет. А не да снижам господства ни власти укарам великоможности. Толико дужан сам Свето писмо сказивати малим и великим једнако кано свима општи пастир. Зашто у Бога разанства ни распознанства нејма тко је тко: сиромах, бољарин ли, снизак, висок ли, ружан, хубав ли. Он један снижа људе и виси, богати и сиромаши, високоумне царе стрмо собара, а богаље из буњишта вади, те на царске столице посађа, како што је и Саула од пасења магарињa и Давида овчара на царство израиљско био извео. Тако и све неправе, немилокрвне, поносне, гордељиве судије скоро с једнога сиромашка тешка уздахнућа низлаже, а праве и склоните, кротке уздиже. Ја ви, који сте садање у могућству поглавице, што сте и који сте рођењем и створењем бољи од осталих људи те се сасма високо собом дижете и нешто се на големо печите, заир ви нисте од жена рођени? Ил сте с драгога камена, са сребра ли, ил' злата сатворени, а не од земље и бесмртни сте, бој се! Тек сиромаши с поштењем људски и не беседите, него с набрекивањем од суда их прогоните, несносне и тешке данке и кулуке без пожаобе на њих обтоварне налажете! Слушате ли ви, поштена господо и господичићи, ове речи или не, к вама се ове беседе преводе! Да не

узмни се вам, доиста бити неравним, и осталим ево људма налично се [је] од нас с уговором просветовати, јерно вашем господству (или аште јесу официри, јако изволиш реци величајшем моштноме господству), уступати натрашке од слова, за стид и снебивање образа опет укор ми је, од вас частна образа чијино сам у својој ми официји на ово наређени у слободи слуга... Прочати де, пророчаски приточник Исуса Сираха, што ти каже, како ваља бировима држати се и суд прекидати. Не чини зулума, да те зло не стигне. Одступи ти од неправде и неправда уклониће се од тебе. Не сеј по бразда неправде да је не пожњеш седморином. Ако су те старејшину поставили, о томе се не дичи ни се на големо држи, него ли буди онакав као и остали што су и постарај се шњима да се о њима развеселиш и похваљен будеш. Говорљив буди, то ти се пристоји... Сиромаха шњеговим животовањем не растаљај, просљиве очи не мини, гладне душе не забрижи, у сиромаштву човека не подражуј, расцвељена срдца не повређај, тужљива не одревај, од потребна не свраћај очију, не учини те споне да те човек проклиње (јерно кунући те тко с чемерна му срдца, створитељ му хоће га послушати и теби одмастити); твоје ухо прегни к брижљивоме и одговори му с тихошћу мирно; истргни од глобара обеђенога, не изнемажи на суду, буди сироти меште оца, сиротама мешто матере им, удовицама мешто мужа. Пише се да удовичке сузе преко божијих дланова теку и вика пада тужна на тога тко ју је расцвелио...

О НЕСЛОЗИ

Та и добар коњ ваља да је љут и жустар да хитро потрчи, сустигне а и утече, на бранику опстоји и зна се свуда окретати; ако фиштао ако немирно се вртио и ногом копао — по тому се зове да је добар коњ. Али пак само себи низашто му је врлиња, ако за времена није разлико свачему учен и с уздом наказат да је под човеком и кротак, а не бедујаст и дивљи зазирац и плах. Та злоба, инат и пркос непромотравање од носа на даље много му мунитвом људске зглавке растреса, немири и обашка их раздваја. Браћу рођену растаља по себи, градове мете, села расела, народе свађа, језике на кавге и бојеве узјарује, цареве подиже и немири земљу, размирје чини друг на друга, злом врлаише, манастире запуштује, људе на своје попове с најахивањем подиже и попове на људе гарези. Родитељи на своју децу мрзе и деца на своје родитеље маме се. Мужеви на своје жене ковлаишу, ману износе и протерују их и жене на мужеве вичу и пркосе им. Старци на младеж злослове, младићи старе нимало не почитују него и бешчасте их. Од свију поштења нестаје. Слуге с господари, учитељи с ученици у неверству, у опадању, прогони бораве. Немарни ни послушни низашто, срама ни стида, пожаљења ли кога ни у кога неста. Закон под ноге се гази, добротворење загасе, помоћи неста, саможивство, себи угода и својавоља, бесрамство, укор и покор, зазор, пизма и лакомштина, свуд се је раскотило. Од христјана нехристјани учинисмо се. С добра племена зло и опако племе постасмо, једни неваљали пробирци, сваки по себи у злу и у добру. Како со тим раздељивањем по себи прво и народ израиљски за укор и шегу поднашан бијаше, те једнога рода, племена и језика, двоји људи се учинише с прознавањем: ови ето Израиљи а ови Јудеји. И особите своје краљевине учинише. Тамо сви једно Жидови, а обашка на инат раздељени међу се доста пут војујући бише се! Тако и ми, колицмина, с мала рад посла, разлика језика, подретла ли, и с нахије иначе прозване, — делимо се, вадимо једни с другим и мрзимо ка на туђоверце. Ко си ти, а тко си ти! Ружним имени се прозивљемо. И не само то, него само око на око виче

и тужи се. Род на род устаје, суди се и при. Дом на дом, браћа на браћу, с једних рад жена растају се и своју срећу и живот губе.

Тако ти и сва васељена под небом; сав род једносвиђен човечији. Човек с човеком је туђин и непознан, а жена то је за чудо свакога рода и језика, ако му и поганка била — је ли исто мало лепослична — она је позната ка својеродица, те што је безпоглавито, со тога туштене поглавице посташе. Ја пан, ти пан — и све господа и кнезови, јучерашња говедарчад и багани. Те со тога расуше се и просипаше се кости наше код пакла гинући друг од друга да се ђаво хвали како туштени људски народ погубља с овога и с онога света, с наше међусобне ето злобе и јогунлука непокорна друг другу. А нисашта другога расејасмо се на све стране и разлучисмо, преовладаше с нама Турци и Татари, и сваки разлики друговерни неправославни језици газе и сатиру под нозе. За један чпот, ругу и укор остасмо пред њима. Зато јер у маломе добру ома сасма се подобестисмо и место хлеба дружње месо закидамо гризући се међу собом канда смо сви смушени и вртоглави, већма се вади и кавзи радујући него ли миру. Туђу штету мнимо него ли наш који добитак, да је бољи.

О НЕПОТРЕБНОМ КИЊЕЊУ ТЕЛА

Ако ли се ко хвали, јер не једе меса ни вина и ракије пије, што се о томе има чим дичити? Сотим од травоберчад нимало утекао није. Свака то марвија нити меса једе а ни вина пије. Још ште грози се и њушити то. Ни во ни коњ, магаре, овца, коза и камиља. И ако за своје спавање и лежање не тражи постеље тко, а ни кога простирача ни покривача, него на голој земљи лежи кињећи своје тело Бога и душе ради своје, а сотога стече у себе кашљицу и другу болест, те нити буде за коју хвајду себи ни људма (по томе ни Богу), — или ни мало не спава, пак полуди, не једе, не пије, радити ништа не може со тога у великом сиромаштву живи, проси ли, — то је мухтоједац и туђоизелица! Ни себи има, а ни за душу може коме што добро учинити. Те што се такав и пише међу живе људе? Чим ли се дичи да је бољи собом од других људи? Та то је само натура скотска, није то да је за коју дику такав живот, него још ште укор и покор, ништожитак својевољни. Веће ко је богаљ, слеп и сакат, хром, наказан и шуврtан с памећу, — оно је друго. Тога ваља угледати.

С људска добротворства свачије спасивање стоји, а не са своје задаве без невоље, стицања болести и со тога рђе и неваљалости! Та ми, зовући се и видећи словесни људи, а гори од марве!

О УКОПУ

Зло је и шалу, смех ли код мрца проводити и пјанчити ждерући. Голема је то грехота и безочство. Прилично је то свадби, а не тужењу плачном. Празна дика штоно неке студена срдца жене за мужем запевајући стењу тобоже плачући с мунитвом на очиглед пред људма, ал' суза нејма! Такво жаљење је неваљало и двообразно. Ама ти на саму, где те нико не види, тешко се поплачи за другом ти и уздахни од срдца.

О ЗАВИСТИ

Све се једни на друге узгледамо како неки те неки носе се, да сви онако се држимо ка безочне жентурине, сиромашним мужевима досађујући. Која најлепше другу коју види жену одевену, костоломи свога мужа и кори да и њојзи онако рухо пореже. А да је и која жена, него једна хавет и угурсуз, не опраничина! А еда то што гледа даље од носа? И има ли целу памет у своме мозгу печећи се што није: јазавац да буде вук и миш мачак, те не хвали Бога у чему је да није сасма го и гладан. С рукама да ради, а о души нек се стара. Сви то зактевамо да смо једнако бољари те богатице хвалимо, а сиромахе кудимо. Ја откуд бисмо своју храну и одело имали да сиромаси не би пословали и о земљи радили, пасли и чували марву? Та ко има свест у глави, — могу се сетити да су они бољаром господари дајући им храну од својега труда. Еда се дукати и новци ка и камење могу јести, ако пољске с посла хране нејма?...

О НЕЗАХВАЛНОСТИ ПРЕМА УЧИТЕЉИМА

Свеџбајте се о томе: како то коме за тешку муку да није, да ко прихвати к себи које из маечка сироче, те га ка за свога рођена сина узме држати; лепо га пази, храни и гиздаво одева, обува, чисти, пере, мије, занату и књиги научи га, свачим напредује му и гови, човеком га и добрим господаром учини, — а после да од њега тегли љуту невољу, бригу и прогону из своје му куће и добра кроз њега излазећи. Је л' то лепо и слушати а камоли пропатити? Би л' то по правици било, за добро зло примати?

ЗЕМЉОДРШЦИМА

Од Христа ходом могу се ако тек усхоће му трагом ходити научити се и световати у себи свакоја ка господа и бољари, цари, краљи, принци, бегови, ђенерали, кнезови и сваки земљодршци за мало им доби... Ваљало би им да су снизни, добровољни и у покорности држати се тако како се сâм господин Христос наш држао на једном худом и рђавом магарету јашући му до свога столичнога царскога града светога. А не да се возио на цифрастих каруца или на гиздави златни хинтови са шест, с осам ли накићених коња и с поводници и с многим оруженосци. Указом својим научавао нас томе да би се господа са сма не ширила ни поносно ходили. Доста им је и на једном коњу и с једним за собом слугом јахати, ил' му каткад на каруца, ил' два коња покорно возити се... Еда би се велика господа бар со тога застидили и допуштали би слободно преда се својим пахором и осталој сиромаши на тужбу, ил' му на виђење и коју прошњу долазити. Такођер и деци не забрањали к себи коншијској путем ли к њима долазити и излазити пред њих...

А да би и сад Христос на овај свет виђено дошао, еда не би призапретио господи за то крошто они сиромаш и своју им рају и децу не пустају преда се свакад излазити него по каштиљи, по градови и по својих полата затварају се како гробови и стражу своју пред вратми држе да нико не може без врло мобена обихођења к њима улести? Грозно прети та квим Христова беседа којино бране к себи сироти, сиромаши доходити. Зашто сиромашко је царство небесно а не бољарско.

Могу се од Христова хода и војаци поучавати штогод, војводе и официри и сви војиштани који год сабљу пашу и војују, јерно и сам Христос пише се да јест велики бојни јунак и копјаник... А чему то војаци да се од Христа светују? Томе да зла не чине, не лажу, не краду, кривде да не чине, ни сиромашко да не преотимљу и ни облагују кога, ни ружно псују...

КАЛУЂЕРИМА

Ако би не за невољу коју било калуђером не ваља никуд на страну међу светске људе излазити ни шњима баратати ил' се уједно мешати, ако хоће да би на себи та три доброчинства спазили: чистоћу, убожаство, покорност послушљиву међу се и игуманску. А ако ли се о својих воља прескићују мотрећи где се оцаци пуше, подражујући по сокаци псе и проводећи шалу и маскару, остаљајући своје правило којено не може се ни доконавати, нити оно ваља што и чати, ни Богу је пријетно, него једна грехота и досада људска, пагуба души и телу. Из тога своме иночаству ништа хвајде нејма, покор и укор...

УЧИТЕЉИМА

А понајбољма учитељем се од Христа ваља световати и научавати се да прво онако сами бораве и творе чему друге људе научавају (тако се пише: »Христос започе творити и учити«). А ако ли он друге учи а сам не твори, под ништо је његово учење те тко да га слуша; тек у то мах тробоњи и ветар му глас разноси штоно се апостол Павал таквим учитељем подналша, корбом говорећи к њима: »Друге ти светујући, а сам ли себе не мож' усветовати и научити? Заказујеш не красти, а сам крадеш. Караш пијанице, сам се опијаш. Худиш курваше, а и ти сотим биртлујеш. Идола се грозиш, а цркву крадеш. Закон хвалиш, а преступљивањем закона Бога безчастиш...«

СВЕШТЕНИЦИМА

Трговац ето прекупција, сваку вечер све прохесапи што је данас стекао и да није што у чему штетовао врло то расматра, ја ми, зовући се свештеници? (И јесмо на учитељство људско од самога спаса Христа наређени.) Купац ето и заради телеснога мала придобитка свуда ходи и броди и нигде не згрева свога срдца по земљи, по води и у многе беде сотога допада. Доста пут многим и зла се смрт на путу придеша со те трговине и једни до голе им душе штетују, једва с главом поизмичу дома невољни, и још се не одстају ни до смрти. Опет с тугом туђе узајимљу и тога се пута држе неодступно. Ја ми, будавши свештеници, удиљ дома код своје куће боравећи, од поповине достајући своју храну и одело, а изаради своје нехајштине нит имамо каквих ваљалих за учење књига нити пак што нешто готових их имамо, разгледамо их чатући! Тек исто о једноме разликоме себе одевању и повише новчаном стицању голема нам је старост, а очи и мисао на туђе трапезе испијајући долије, и лепше вино пробирући. Како не би то на зло нам слутило? Истезивању од Бога, још и на своје светиоце, који нас уче, мрштимо и преко их гледамо, а од цркве своју част и храну имајући! Ама тако мотрите се да нам та част не искочи допосле на нос! ... Боље би било и говеда пасти, свиње ли чувати, те отуда своју храну стицати безгрешно, него ли тога се тешка бремена некњижну ни оштроумну пртити. И кроз туђе зло у вечној муци горети, ако прођу нашега дара и од људи нам дохотка не повраћамо то с вештом и с добром науком...

А крошто је то те сад људи мрзе и видети своје свештенике? Они њих светују и карају, коре, поднашају се и подсмехују, подгледају их свуда, меркају на трагове куд ходе, што ли чине, како се носе. Беседу хватају, вичу на њих и туже се, штоно би ваљало поповом чинити и на људе меркати то су сад људски послови, јер смо подобни томе; не учећи ни приводећи к божју путу, него смо раскаљени ш њима уједно и

одвише долије испијамо, шалу и маскару проводећи, карамо се и псујемо ружећи се. Јоште и кунемо долазећи у домове, прегледамо младе и девојке, куће и посуђе, мотрећи што изести и попити. И то поваздан јоште и ноћи примакнемо. Потом, изгледајући на зубе кирију пружену, што ли нам се јоште свиди у вољу, радимо измамити те к себи одшикати још и с преваром! Сретнемо ли ко ли кад кога туђина путем, сву мисао и умиљање приложимо што издрамчити да се зајазимо и то нам је човечно посећивање с науком људско! Јоште и чувене злочесте речи преносећи те свађати људе. Како да нисмо пристали за укор и шегу својим људма! ...

(Мени је пак ко тому опет већ колофону — ил му рећи к темену главном — беседљив пут обртан, и без лаже ми је ово поговарање. Нит је лепо толико много о томе производ беседљив; како ми се мни несравњен уговор и сад с вама је моме умљу. Зашто ни сад некако не свиди ми се со том паством поглаварити ил' му стаду, човечаским душама, настајавати. Доста је тамо таквих, којино боле су вешти и знанији да могу и кадри су бољма угојити на паши стадо и попретилију учинити стоку) ...

Каде говедар, овчар ли му био, чобанбаша, понапре промотри и пронађе подводна где места и лепу траварину, — тамо утера своју гулу да пасе донекле. И мало потом опет и одонуд изгони те претерује у другу побољу пашу. Каде их подобре угоји, онда их зове и дигне их из паше. Лепо их зовући истерује, мало машући с палицом на њих, а повише са свирањем и звиждањем пред њима полако ступајући. Ама какви су садањи душевни чобани? Друго провиђање не умеду што чинити за овце: нек се саме пасу, куд ходили да се станили, кроме, што је претило да кољу за своју им потребу, — што ли је мршаво и рђавије оно допуштати крадљивцем и вуковом. А сакато и болестљиво што је за то и не марити никад с погледањем. Ако само оздравило, имањче. Ако липсало, што му драго: тамо нек се топи! И тако није ни ваљало, низашто није свидно било: за пастрму није, ни кожа му не ваља, ни опела свога нејма чим да плати, рђа и чађа на то се одбија. То му је мило и драго приражњивање где ће пронаћи врло густо лиснато дрво с великом сенком и фрула за свирњу, лепо мека трава код хладне воде испод заветра, да се нахузури лежећи. А кад му се досади лежећи, оно седећи, шетајући ли се, уз гусле попева слатко за игру. Каткад исто што срдито што подвикне на волове, псе ли, тутне да куд трчкарају нека они сами с лајањем чувају овце, а куд се пасле да пасле, по стрњишту, по корову, по бестравну ли песку ходиле. Ал' о њихови подушном добротворењу убах слабо има да се ко постара, кроме што сваки на своју воденицу воду наврађа, да себи што од кога зграшти. Која ли је и добриња из тога? Тко ли то пре свога му зајазења о чијем добротворењу и просматра? Стужно је пахором под спахијом боравити се...

ТАШТИНА НАД ТАШТИНОМ

Од добрих и ваљалих речи гнушајући се, по пророчем изречењу, мрзимо с мрштањем на те, што нас за нашу укоризму при врати изобличују. Чистоумљиве још мнимо под ноге их ударати да нам је слободно по својој вољи ходити и више зла чинити, тако да се међу собом наједајући, зуби живи изгриземо, својој браћи и ближњим из уста хлеб преотимљући, пресецајући и засецајући путове, грабећи сиротињско добро и за малу ствар браћу затварајући по тамница.

То је ето мога снебивања брига и не могу зла очима гледати што се пери и свака се неправда сплеће.

Ама наши су зли и горки греха чемери којино су неизглађено удубљено писати с гвозденим калемом на мрамору камену: не накисна никад земља с благом, свише росом, учитељи неучени свакад се учећи а никад не бољем не просвештујући се, ближњи Христови раби а слепи с двојим очима, безгрешни а обтоварни с туђи и са својим греси. Ништа на себи хиле не знамо ја тко има рећи за гордињу и таштеславије нешто на големо се дмети, — еда то није сврх грехота кечити се и пућити на празно, желити и захтевати све то вишега господства врхња чела, прва седења, за несито срдце и пркос другим у свему супроћ стајати и увис с неправдом зјати ...

О МУДРОСТИ И ЦАРСТВИМА

Самац и млад јунак наличан је матору и нелагодну старцу, како што је и боље врсни млад разуман и освестан слуга, него ли будаласт цар којино у глави нејма домишљења и расматрања у напредак. Може се то на свету здесити да и из ропства чили туђ слуга на царство седне и земља га драговољно прихвати а и из царева двора и рода просјак се нађе. И собом сам цар, с које му рад неправде, с царства испада и на љуто сиромаштво потпада. Прилучује се и то, те под неким и врло младим новоизбрато постављеним мудрим царем свој му земљи у миру безбрижно борављење свима људма. Којино пре њега бише ил' му при њему, по њему ли, који постали, — сви га по добру хвале. (Која ли господа прва, последња ли ако су другога кога цара немиловали, нит им је по вољи био, — они ни тога а ни остале које хвалити могу: сваки им је неугодан зато јер сви би по себи захтевали цареви да буду, вођени с поноситом натуром злодухљивом.)

О ПРИЈАТЕЉСТВУ

Свакад су у љубави садружној боља два сиромашка, него ли самац бољарин. И срећу врлу имаду добра двојица по труду своме: ако један не стече свакад, оно придобави други. Рука руку пере и друг друга ваља да потпомаже и подиже на рађење, путове стичне указује, у болести пази и чува, од налепа заклања, у невољи је око њега ходац. А тешко томе самцу осамилу се! Јоште ко по зли путови ходи а и сам зло чини, кад се у коју беду, невољу ли ували, ко да му поможе, око њега ли дангуби и пристаје ходећи? Двојица једноживци свуд су пристали с добром, дома и на путу, на јелу и на спавању. И срећа им бољма служи. Двострук им је доходак, свакад су разговорни, ноћ им је слободна и светла ка и дан, ни од кога не стрепе и отети се од зла могу. Ко ли у самству милује живити, горак је и чемеран његов живот. Код свога блага свашта је жељан и нинашто недостачан. Свакад худи и тужи, у свако доби од свашто се боји и стрепи, ноћу причува и дркће, врата тврди, оружје на мети држи, на опрезу спава и опет га страва хвата те се обзире и све прислушује и од свога се пенџера боји. Али садружан, ако се с ким свади и избије се, опет слободно наскаче те се не да под ноге згазити, уздајући се у свога верна друга. А самац около струга! Нити сми где један на двојицу што хокати ил' се растресати много над њима. Јако је двоструко сплетено уже. А троструко ко да и прекине?

СВИМА И СВАКОМЕ

Ови више, ови мање, неки с мером узимљу тај од Бога раван издати нам дојинлук. И да тко је таки велики људски душман да зактева сав тај општи ганилук само себи зграбити? Ето, сунце свима једнако сија, киша једнако служи бољаром и богаљем, дни и ноћи свим су с променом општи. Такођер и здравље и нездравље једнако ходи; животу и смрти општа је скона; мера лепа свакоме своме узрасту, једно — зглавци и осећање телесно и снага по мери! ...

Једнако се то исказује стару и младу, како грађанину, варошаном ли, тако и сељанину, бољаром, кметовом, официром и војаком, малим и великим, копачем и орачем, господаром и слугами, трговцем и занатлијами, лежаком и тежаком, мушкој и женској фели!

ЗЛАТНА СРЕДИНА

Ако је који брат међу вама блудник, штоно ми велимо курваш, ил' му каматар, митоузимач ли, глобар, или досаћивац, пјаница ли, и преотимач туђем добру, телбиз, продајник, убојица, отпадник, и двообразник, лажљив, грд, злобан, злоћудан, — с таквим, велим вам, не мешати се уједно, ни јести, ни пити ш њиме. А ми мало и сви што нисмо те форме! И од кога знамо се клонити и устручати, кад смо све једно — браћа Дрињани, шапатници, подмигачи, оговорници, непокорни, на зло брзи а на добро троми...

Ама што и пре рекох — нама ништо сврх мере да не буде чињење ни сношење; ни непрекретно, а ни баш равно. Ни само свега довољно, ни сасма ваљало се на дузену држати у своме вићеном поштењу цигурно и кицошно носити се. У добру се не башити весело, ни се у злу спуштати покуњили носом. Тако гледај о себи од средње се руке држати. Да ниси ни богат, ни сасма опао сиромах, ни снажан, ни немоћан, ни спуштен, а ни величав; не пружати се, ни се стискивати; ни што имаш држи да је само твоје, ни се унапредак граби много добивати. И другом добитка остаљај! Јерно да ти добијеш, а други штетује, то си ти прави харамија! Ни наше да је што имамо, а ни баш разметато ка туђе... Ни сит буди, ни гладан!

Не да би ко то рекао: И ово сравњивање има неравност!

О НЕРАВНОПРАВНОСТИ ЖЕНА

Ал' до конца слабо мало тога се поштења међу људма и младежем лише находи. Више их је неваљалаца, својевољних и нездржних, како што се и блата и ђубрета на земљи више находи него злата и бисера. Те им је закон тежак и мрзак. Како ето и у овоме послу што је завичај нераван ко корав и негладак, ни једнак земљански суд! И не знам како то закон доноси: мучи и осуђује из пара једно, једно што је слабије, а друго, поглавитије, опако да речем, опрашта! Што и фарисеји кушајући запиташе Христа за сваку кривицу отпуштати своје жене: А ако ли се која с туђином затече и ухвати се, не тек да је муж пусти него и на улици с камењем да се побије.« То, рекоше,

тако у закону пише нам се учинити. А икад може ли то бити, да се жена под кога силом силимице наметне, докле човек око ње не пипољи? А од човека може и на силу то се учинити и с преваром, пак жена крива а лупов није, што се он кајари и доста код своје с туђима чини! И још погорих мушких послова находи се неваљалих, пак кано њему ни у што је то, на лудост му се одбија, њега жена не може судити ни га пустити, а он њу да може и за малу ствар! Чудан је то закон, не иде правицом то законополагање, нехваљен је то завичај, нит је тај адет турвински сашта другога постао, кроме како жене и тако у судски договор се не прихватају, нит су у то пристале, него мужеви како им се ктело, по својој вољи сами по себи су и доконали, те с писмом потврдили тај закон. Зато кривице осудни суд и паде само на жене; со тога и децу наменише тек очину. А не и материну. И нелагодније неизлечено оставише...

Ви којино сте мушке стране и не заподирите се око туђих жена, ни се шњима смијући насамо шалите. Тако и оне на миру у своме поштењу обстајати ће. Не оржите ви склоцајући за њима. Сам сваки непоштену своју жену чини преко мере кићењем и сврх тога опет за другима мамећи се. Каде ти си нечист ни поштен, да какво од друга ти поштење истежеш? Издај поштење по пре ти, и да ти се даје. Како ли једнопоштену с тобом, не и раван адет чиниш? Велите: зле су жене, а ти ли си добар? Сам је злу чиниш. Што ли ти, боли, поводиш се по њој? Смисли де се, по чему је гора од тебе. ...

Ако је на жени брате које шарање, намигивање, шакање ли које и злочести смех, — пропердаши, обружи и лепо просветуј, те је доведи у поштење. Ако ли је језичница зла, накажи, укори, призапрети с дертом. Ако ли је пијаница и распикућа, учини од ње затвор и потају: поостави и сакривај што имаш трошак кад ниси дома; из туђих руку с хесапом и с меркањем пропитним издај. Ако ли је скитачица и не с временом трчкара по махали од куће до куће, зури ли узалуд по сокаци, те прегледа људе, гласоноша ли је, — попривежи и замрси јој путове хитлено. Ако ли се маже и све се гизда, поносно ли ходи, пркоњи се, злом одговара, не слуша, — с педепсијом прокињи, а не одсецај је са срдца, ни одбијај од себе с немарењем, што чини да чини, с смрзнућем на њу; нит се разлучуј, зашто то допосле још̂те све на горе излази с бездерисања нехатна. Твој ти је зглавак, ваља ти га видати, лечити чим се може; кад љутим, кад благим мелемом. А како да га позлеђана остављаш? Како ли да га одсечеш и фрљиш од себе, те сакат останеш за ругу? То је један заказ како мужу тако и жени штоно у притча мудрост вама женатим заказује, те вели: »Источник, то јест кладенац, бунар ли му, нека је теби твој и нитко туђин да га нејма црпати ни воде пити из њега. И ждребе твоје ти беријетне среће доброкобљиве и јелен драговоље ти твоје, да се с тобом разговара. А и ти собом не буди туђ поток нити другим пашти се угодан бити већма него ли својој ти жени.« Ето овако старозаконито писмо покривено све говори. И на друго износи осећање. Који ли просто разумеду тако како се пише, они су попузли слепци, а и ти ако странпутице ходиш а своме ти зглавку правога се пута заказујеш држати...

ГОДИНЕ ХИЉАДУ СЕДАМ СТОТИНА ЧЕТРДЕСЕТ ТРЕЋЕ

ГОСПОДИ И СЛУГАМА

Господи и слугама, бољаром и сиромаши, худим и високим, племенородним и потаким, сужњем и поглавитим, — кано што нам једнако је дато дување ветра, сунчано сјање, пород земљани, вода и ватра за потребу, промена временима и мотрење вилајетско, што је год под небом ствари великог и општога свим нама тога потешивања, тако и у вери равно почаст звањем својим имамо: христјанин — христјанин, ако му ко био собом од подретла му и из рода. Шише ни голише нејма у томе, господара ни рђаковића.

РАСИПНОЈ ГОСПОДИ

Да не повређамо наших душевних рана, него и остатак да излечимо, не дуга нам у послу дна мотрећи, него врлу надницу, многу плаћу чекајући! Не китењем себе и куће, ни посуђа с цифрањем, коловођењем игре и поскочницом, с виком и с разметањем, срамно појањем, са свирали и хегеди се заслађивати... Ни пак с пасмани оделом са златним и сребрним чипкама опточеним красити се. За коју је то потребу цифрање и гизда једном гњилу за црве допосле смрдљиву телу? Шарене хаљине носити и свилу, с гајтани златни шарати доламе и ћурдије са сребром и златом? С драгим камењем се и с бисером китити, још с куфијом ципеле и пантофле навезене носити. Скупоћа и већи трошак, што но од тога никакве вајде нејма, кроме души повређање. А у џепу за просјака не држати новца. Није ли то укор и срамота? С лисицами и са самури, с пасји кожетинами се поносити кечећи се и печећи на високо, те у цркви друге сиромашније, одрпане својим ношењем уваљивати их у срдобољу и намћор пизмени!... Еда сте ви сви спахије и графови, официри у своме царству, који сте мало поимовитији, те супроћ велике цареве господе с ношењем вашим пућите се? Села и градове негде своје имате? Кроз тај понос и печење божијим покарањем погубили земљанско царство и господство, и тако радите да се и небеснога дишите! Нисте ли ви једнако ираја и пахори под туђим царством и господством, ка и ти, што су мотичари и дрвоноше? Него со тога вам великоношења, сасма браћу вашу цвелите тегобом, дижући вам на завист господу да налажу тежи данак и порцију и сваку честу многу побирију. Еда нејмате со тога на себи од сиромаши народске клетве и уздихивања? Што се о том не промислите и не сетите једанпут? У што сте убраздили с

ваших великодизања хубавих домова и скупа одела! Нашто то после излази? Да не изостајете у гробови нерастворени ка црни пањеви! То ли ви је Христовим се трагом држати и своје ближње спажати ка себе? Ти нацифрат како олтар, а твој друг и другиња стојећи поредо или супроћ тебе, го, бос, одрпан, снебивајући се и стискујући у себи! Те лепо је то сабрато у цркви друштво, братство и сестримство!

О ДАВАЊУ ТУЂИМ ЦРКВАМА

Своју ви цркву, у коју но сви уједно свакад слазите се на богомољство, гледати је голу, опуцану, распалу, порушену, празну, неоденуту, ка једну кошару, ни у њој ваљаних књига ни икона честитих; одрпане, злочесте одеждине кано просјачке ритетине, — а у даљње давати и правити, које но могу се и без вашега давања држати! Нисте их никад ни видели, а камоли долазили у њих, пак то ли вам је задужбина? Најпаче своје вам свештенике ... њих не почитовати ни им испраљати дужност, а другим сваким многе подужбине писати, а своје оскудне и одрпате са шегом држати — није ли то исто на овом људском суду, ко би се упаметио, осудно, а камоли пред Богом? Кажи ми, ако ти што зло приспи и потреба буде теби, твом ли детету, и само у по ноћи, вечер, зором ли у најбољем спавању, у које но доби, ти твога оца не би послушао? Запô, па трчиш и зовеш га у невољи, а у доброј вољи не познајеш га ни ко је!

ОФИЦИРИМА

Официри, градова и великих места не грабите се, пробирати или преотимати за глас свога владања: како ко што мунитвом с парбом на силу ли за мало доби достане, тако скорије ће с бедом и оставити укоризно. Него ли ко иште и хоће господовати и на гласу да је имовит бољарин и голем официр, те жели себи имати тафру, градове и изборли села, хубаве каштиље, — боље му је војевати поред небеснога цара, на свога несмотрена му душманина... У своме официрству пазите по миту, по јазби, по хатеру не судити. Него ли суд прав да вам је. Сироте, сиромаш, удовице не цвелити, него пожалити и преотимати их судом од злих дауџија и намета, кога ли преотимања и заноса. Сужње пуштати и од погубљења откупљивати. А не самим то перити. Мобе и тужбе да се не одвраћамо ни невољна претичемо, гладна нахранити с наше трапезе с побирци, не засићујемо се с туђом муком ни се засладимо с чијим год чемером, а ни се грозити своје нам браће сакатника и наружених...

ДЕВОЈКАМА И ЖЕНСКОМ СТРУКУ УОПШТЕ

О, ви које сте девојке, поштено се носите и чисто ваше девојаштво у себи спажајте, не будите вижле с момци се кишкајући и за њима извирући. Такођер и ви младе невесте, почитујте ову божију невесту пресвету Богородицу, у своме се поштењу без зазора хубаво владајте, послушне и покорне у свом дому старијем будите, не преко оговорне и језичне. Побожне и богомолице да сте, а не подшмугле веверице. Не подзирите ви по сокаку људи, ни мазлице чије будите, кроме својих вам мужева, опаднице и гласоноше у дому ли мршталице, да нисте. А ви старице, не будите ничије подводнице, ни гарезљиве крви у кући међу младежем не заподевајте. Саме душевне и

побожне да сте, и женску младеж томе учите и на добро их настаљајте. Нудите и будите рано устајати те се Богу молити и у цркву недељом, светцем ходити, сви једнако свакога се греха пазите. Одстајте се тих вражијих послова: чарања, бајања, среће и несреће, коби назирања од чијег на путу сусрета, тога меркања и чини, хуђења, опадања, зла оговора и поговора, потварања се одбијајте!

СВЕШТЕНИЦИМА

Блуд, тај курварлук, тако тешко и горко осуђујеш кан' да су људи безтелесни и безплотни, или си ти само с неба сишли ангел безтелесан, те зато ниси ником разборит! Што сад велите духовници за то? Ил' вас увавешћујем на боље или укарам с овима речма? Та ход'те просим вас, дођите, те се састанте и помешајте уједно вам стојећи и борављећи с нама човечаски. Те господа Бога величајући заједно да га прослављамо и да који год између вас то не би се покусио изрећи: »Море ти, звекане, не дотичи се к мени, ја сам чист и свети отац, а тко ли је такав какав сам ја?«

Молимо се, уделите и нама мало од те ваше светиње, да нисмо сасма ни ми оскудни. Ал' за то не велико зактевамо искати. Него више плачемо се ваше окате слепотиње нерасматране, ни расудне духовне, по сказивању праведнога Јова: Ви сте врачеви неправдиви, лекари зли«, што и Христос за такве говори: »И вама законником горе, јер налажете на људе несносна бремена, а сами ни с једним вашим прстом не подимате им товара.

ГОДИНЕ ХИЉАДУ СЕДАМ СТОТИНА ЧЕТРДЕСЕТ ПЕТЕ

НУРИЈАШКИМ ПОПОВИМА

Смислите се о тому браћо, како може то бити светским људма, лише поданим пахором сеоским, који но себи и своме спахији раде и кулукују дан ноћ хунтајући, морећи се знојно и кахајући (једва који дочека ноћи да отпочине мало, мало), еда може дан на дан и по целе ноћи у цркви стајати и о књизи се забаљати Богу служећи? Знамо да је неможно обоје. А да није радина не би хлеба било... Не може им бити то да се о добитку не старају. Овце се они зову, а не пастири, те вуна се ш њих скида, млеко, масло, сир бере се често. Ја свештеному реду који су се људскога метежа одрекли и Богу су се на службу сами од своје им воље обрекли, крошто да шарају двострука се пута држећи Богу и врагу служећи? Која им је тешка мука, ко ли што од њих пита и истеже да им је несносни јарам о светскоме старању? Једна глава, једно грло, суретина одело. Светским поповом такођер. Ако и имаду злопадију с децом, ал' црква и људи их држе и хране. То ако ће и они светска посла се држати и забаљати се о којој другој маренти, у томе црква, катадневно и ноћно четвороструко правило хоће да им пресеца се и изостаје. А учења давати својим по дужности људма ни бекнути! Ако се ноћу, дању не забаља о Светом писму разгледајући књиге, не мотре те божије, а своје му послове, у томе и са својим неуки нуријаши, злом хоће обршити.

Не неки од нас, ама и сви скупа велико и мало, стрампутице ходећи и супроћ закона свашто чинећи, сваки род и узраст не зна се који је бољи ни гори. Господари слуге ли, поглавице ил' му сењаци, прости и књижевни, официри и војаци, бољари сиромаш ли, путници домоседиоци ли, једно старци и деца калаши, јогонасти и опори к науци. Од добра отпали, а на зло пристали, злоћуди и злосрди. У томе начину и жене и девојчад младо и старо.

А да не доносим овде напред ни изговарам врло поштени и доброчовечни безимовити и смерени братољубиви частни ред, калуђери бели и свештеници, владике и попови, ђакони и ђаци! Ако и сви нису зашли с божија пута и повели се за светским држањем по свакој натури једнако, сви скупа уклонисмо се нахеро с Христова јевангелскога заказивања... Доиста, са свим начином не људма слични бисмо, него пољским љутим сировоједљивим зверад'ма, гавраном и јастребовом мршинозакидљивим месине, и свему нечистому грозљиву гаду се уналичасмо! И свој трбух себе обожисмо по апостола Павла приводу указаноме, те меште Бога њега за веће држећи почитујемо, са свом снагом угађајући му.

О ЛАЖНОЈ МОЛИТВИ

Уста ти говоре молитву, а умље збраја добитке и хесапи имовину, главно и доходак, штету и разметак, вересије и непродају, размишљајући пријатеље и непријатеље, седиште и путове, пољске ли које послове, сашивајући лукавство и мунитве, дабу и парнице... Будавши пред њим на мољењу нам стојећи, а ни толика поштења не издајући му бар колико слуга своме господару или официром својим војиштани, ја л' му на беседи пријатељ пријатељу! А да то и не изговарам са страхом стајање и лебдење праву, криву ли коме, не велим пред царем и спахијом својим, великим ли којим војиштанским господином, којино вуку и деру, досађују и прете, а не да дају, море а не обживљују, нит су кадри среће коме дати, — него пред једним, једним исто летопроменим бировом, како ничке гледећи стојимо! Што се не смислимо о томе, како врло сматрамо мислећи се што и како ћемо што изрећи и меркајући на одсудне речи чим се вешто можемо одговарати да не би се у чему спотакнули ни се у незгодној којој речи ухватили! Да кроз то која налепа не би кога скобила, врло се чувамо...

О ЛАЖНИМ ПОДУЖБИНАМА

Ка и у клетви што благослова не бива, где ли је икад то с туђих суза ваљала подужбина? Од једних красти и отимати, а другим делити, једне голузнити, а друге преодевати, ту милости најма... Који год то с неправа добитка чине које подужбине, они су тима право садружни што прње бабе по сели, и разбијају цркве крадући, пак из тога тобоже и за своју душу просјаком деле и у манастире пишу на спомен милостињу! Еда им је прихватно пред Богом то?

Ама прво брађо сами себи зазиремо истежући се и тефтишећи. Расматрамо се подобре што је наша права мука, што ли није. Одашта мислимо што Богу на дар давати и за душу делити? Да не узбудемо кога што обедили, глобили, преотели што и с преваром занели и измамили, туђу ли чију оставу затајили, ако од крива ли нам човека што на силу преотели, све је то једно, ја ли слуге, слушкиње ли годиштну плаћу зауставили, до краја ли цело неисплатили, што но је све то душогубство...

О ПРАВОМ И ЛАЖНОМ ПЛЕМСТВУ

Господа спахије, бољари, бирови, кнезови, официри војиштански (име рекавши) и сви поглавари и господари људски, ваше уредбе побожљиво држте се, и закон христјански лепо спажајте право по закону и по писму без мита и пријатељства распознања лица равно судите и расуђујте. Знајте добро што вам се пише и каква вам је за неправду од Бога голема пређња. Не обећујте ни цвелите с налогом сиромаш. Све је просто људство под вашом кратком руком и под (ако и маечким) вашим скутом; закриљивано да буде... Нарав свој доброродан указујте, а не с врлим и господским родом и с племенитим подретлом се печите. Бановић, амановић — нелепо је то име! У томе бива ваше благородије и племенито колено, ако на зло придоносних речи не примате без велике, праве и поштених људи сведоџбе. Ни писма позлобице пизмена

веровали, а ни сами каримно што на кога писали, те и по смрти не звали се зли и неправи туђоизелице! Ама мудри и добри, прави ако сте, то сте и благородни, недвообразни, частни с ходом и ношењем се!

ПРОВАЛИЈА ИЗМЕЂУ НАС

Голема пропаст разсела се међу нама и вама!

Пропаст — то је голема, широка и сасма дубока провалија где но проходљива ћуприја ни од којих великих мудараца ни вештих мајстора наместити се не може. Јерно то овде тај мост свакоме преходљиви на вољи му стоји с повраћањем се са зла житка на бољи, с добра ли на гори. Ал' голема је у томе ето овде пропаст и сасма тврда. А како? У томе можемо се сами сећати и знати како јест нам то непроходљиво ни друг с другом смешато уједно.

Где би се велики бољари од воље му свега свога добра му, лепоношења и хузура пометнуо, те за просјака бос подносећи сваку тугу и невољу, претуцајући се по сокаци, подносио? Кад му није то за невољу трпити? Где ли пак љути и пуки голић, још болестљив, ако би и врло то желио и захтевао онако држати се и носити као неки бољарин, — ал' никако му не може то бити изарад сваке недоскутице.

О ВЕРНОМ ДРУГУ

Верном и милом другу нејма цене ни измене, вели Еклесијаст. И право је то. Свашто овога света полашње је стећи и пронаћи, него ли по срдцу верна друга који по себи у чему год не тегли. (Ако му и рођени брат, братучед ли био, хеле воли себи и свој му придостатак него ли очин и братов. Што но је тај таки право земљани човек и вражији је друг, а не братски ни божији син.) Ал' намерном и издаљег правом и верном ортаку и другу, ако ли и слуги добром и мудроме било му, доиста скуп је верни раб и садруг и нејма му промене! Ко га промени, отера ли од себе за неку не малу, ама и велику коју погрешну случену се ствар, тај своју срећу одбије од себе. Верноме другару, благу, хесапа нејма. Крошто но он спавања за другог нејма. Ноћи, дневи, стража му је, чувар у болести и од свакога зла покров, ка неки тврди град и заслон царски. Живот миран, благо нерастурено, него приспоравато. Верни је друг разуман бољи од туштена злата и драгога камења многога. Башча је он свачим накићена, тврдо обграђена и врло закључата. Бистри свагдашњи чист извор с говеди ни с крмци не погажен. С временом црпат и пијен, пристојиште под сенком у хладу на великој сунчаној печи. Да ако ли је још књижан и из главе му мудар, освестан и паметан, колико је одвише со тим драг и врстнији!

ГОДИНЕ ХИЉАДУ СЕДАМ СТОТИНА ЧЕТРДЕСЕТ ШЕСТЕ

ОФИЦИРИМА И БИРОВИМА

Ако сте цареви војаци, свесрдо у томе отслужујте и фришко окретни и верни будите. Не обеђујте некриву сиромаш, ни их гулите. Не опадајте ни облагујте своје друштво пред официри. Путником дајте мира, не крадите и не отимајте што туђе. Довољите се с вашом провендом што вам од цара иде, а друго што вам одвише вања, прирађујте с послом трудећи се снагом, са својим добаљати рукама, те тако се живите.

Који ли захтева по правици судити, пре тога му ваља му по дужности од Бога на мољењу се просити разума освестна и мудрости. А чувати се много винопића, више ране ракије! У мудрости Соломоновој овако се пише: »Сине, отварај ти твоја уста божијим словима и о свему здраво и право суди.« И пак овако каже: »Снажна господа љута су, вина нека не пију, да не оврто главе и право тужним не узмоћи ће суда доконавати...« Вашега вам бирова да је прав суд без пријатељства и распознавања силовитих лица. И без никога мита. Праву правду вели, сустижите, те тако суд с правдом доконавајте. Обеђенога од налета му напала ослобођавајте. Тко ли то, вели се, крива правда а права кривди, мрзак је пред Богом... Вели Соломон: »Мудрица испраља свој траг. Свакоме дору послу правица је за почетак.« И да не мните ви то браћо, јер тек само једним земљодршцем царем, принцом, беговом и спахијама пише се правога суда држати се адета, ама свима у сваком се здешању сеоском, варошком, занатлијском и трговачком. Једнако се та правица излазна бивати тевтиши... Ништа тако не захтева од нас првом господин Бог, како ту правицу. У свакоме послу да је, и о свему прави суд! У томе је свако добро, мирна земља, мирни војиштани и све људство, мирни господари, слуге, кућа и сва чељад...

Не прескачите прегради што су је оци ваши уметеризили. Суд чинте, правицу иштите. Мера, мерење, купља, продаја права да вам је, јерно што је криво и тамам равно, на обадвоје то мрзи Бог; што ли је право, иако најмање чртом повише, то му је у вољу. Порцијаши и осталог данка збираоци, не дерите без изма људи, нит што више закидајте од заказатога вам узимања! Не обеђујте ни заносите своју браћу. Знајте да је то народска клетва насеона у ваше све добро, куће и посуђе! А и од свога вам спасења кроз то испали сте, по казивању апостола Павла: »Неправедници, преотимачи и туђоизелице, нека се и не уздају томе да ће допрети к небесноме царству.« Који ли сте поред бирова ешкути, лепо, оправно проматрајте за варош, село ли је, да је све чиновно и цигурно у миру и у љубави друг с другом поштено живући и држећи се у

јединству, учећи их, светујући на добро и у кавзи скоро се смиривати. С настањањем својим приводећи људе на сваку правицу, а не да је та трудба ваша узалуд...

КОЛО

Ако ниси и сам у садруштву, згледни де, гдегод, где се свирње и хегеда чују! Колико се онде мушка и женска фела скачући ломе, крше, море се и зноје гологлави, те и доламе своје од великога им зноја свлаче. А крошто то, и за коју ли им хвајду подносе и трпе?

О ЛАКРДИЈАМА, МАСКАРАМА И ВАШАРИШТИМА

Махање рукама, вртење се собом и бахтање коњско с ногама, ружан и несвиђен држати завичај, са зурница коловођских ту донесен, курдизански и ченгијски посао! ... С туда су, са зурница и постали сваки злочести гласови и кавге, бојеви, инати, преречивања, мућња и граја народска, башење поносно, размахивање с рукама, копрчење и дмење, пар ба, укор, борења се и ношења, безобразне ћуди. Ништо тако не одвраћа уши људске и умље изумљено им чини... како те сокачке шале, лакрдије и смешне маскаре. Тога рад достапут из црковна приговора на лепо је говорено и мољено се, а и пак се молим, да никако од вас ниједан који но с драге воље овде долазите на црковно правило, и ради сте себи примати црковни и божији по душу и по тело вам за поштење добри наук... не одлазити вам на оне за конопреступне и безочне зурнице, где се који враг пење, заподевају се шале и шамате, кавге ли које и псовке. Није то, браћо, лепо ни угодно Богу размешавати с бесовски зборови божије тајне и службе ангелске. А ето, неки и врло видећи се добропоштени и на гласу чувени господари, будавши и седи, матори неки, пак дигну се гдешто неваљало слушати и гледати са смехом доста и с грохотом, оцере онде зубе ка махнити, те много им се слађа и боља чини она зурња, од црковних песми и учења... Чудна тога посла! Нити хају за ово овдашње се световање, наук, нит се Бога боје, а ни од свога бар поштена образа да се застиде штогод. Ама, кад им на образ наметнем, да знаду јер ће им пасти под очи образ, и нос ће свој доле окуњити, те сами од себе се хоће застидити! »Е, веле, с људма се мешајући живимо, иначе нам не може бити! Где се људство много састаје, онде је и о свачему договор! Не можемо ни код куће свеудиљ чамити...«

Од досаде ли, хуљења укорна, пизме, и намћорства, наскакања са злом друг на друга, — то, такво ли, по вашару зло перење хвајдише вам што, је ли? Ах, да рекнеш, — ми у те такве рђаве послове не пристајемо! Ја штарад узалуд зуриш? Шта ли прегледаш задуго по вашару, већ ако коцкаше, карћаше, свирње, танцовоће, и друге које спрдње и маминовце, вику и псовку, протиске се там и овам кроз народ, коњско ли тркалиште и многа сукобна се колија, дизати голем прах, кварећи и засипљући очи људма. Ја ли, бој се, париш очи разгледајући у шећњи лепе цифрасте, накићене младе и дорасле за продају се хубаве девојке, где се многи момци јариштишу! То ти је милије гледати и за већу излази ти фајду, него у цркви престајање те слушање божијих песми?

КАРАЊЕ ВИСОКОУМЉИВИМ СВЕШТЕНИЦИМА

Имаду од те скупштине свидни се некоји, будавши тајат се са својим нечовештвом не могу, заштоно предњи су, и свима људма на очију и чувено згледни

су. Тобоже серафимске бројећи се налике! Пред олтарем ближе Бога стојећи! А од Бога се не боје, ни за њега маре! Те светога духа речи, ка своје неке овосветске речи намењују дерући се безчино и козје, вучје гласове испуштају, ка неки обесни звиздани. Од помаме ни у чему смањени, подзирачи, подмигљиви, подсмехљиви, вртежи. Очи бече, ноге кече, рамени мичу, с главом тресу, с бокови ломе се и крше, са свом снагом кицоше се, и туђ свој завичај од духовна уреда собом неваљало и злочесто указујући им.

Где но ти ваљадијаше, худниче јадни, стрепећи ти у себи бојати се, те тако ангелску песму к небу је шиљати и врло плашљиво исповед своју творцу и зидару своме издавати, те зарад тога о своме греху милост себи просити, — а ти, што је Богу угодно оно си на страну оставио, а сватовске игре и поскочнице овде приводиш! Рукама узвијаш, с ногама вртиш, са свим се телом коврчиш кострећи се и превијајући, ка кетеушке играјући! Те како се, крвавиче, не жасаш с тога безочна дрзања? С божијим словима шегу проводити! ... Није то лепота, него ругоба слушању. Није ли то, ето, изводно једно од коло игре на улици, појања од безочна састатка се женска? А друго пак, од вашарске граје и момачке јахане се лоптометане игре? Како то смиш, мамећи се будаласто, к овоме ангелскоме сличају ликостојатоме, састаљати смешавно вражија тркалишта и медведску игру, по мајмунски се вртеж?

О ЦРКВИ И КРЧМИ

Тобоже дошли смо у божији свети храм на богомољство, састали се да с Богом пробеседимо, појати му и чатити... А ми, међер, на велику пакост себи ту се сходимо, те ка у крчма се овде снаходимо, а не иначе! Све ово слушање изоставимо на страну, пак или тко дремље, јали занесе се куд с памећу, те и сам не зна где је. Ил' му заузме се сближе друг с другом у шапат, јали безсрамно и у већи, чувени говор. Те о свачему споља на мери ту је разговор, договор, уговор, сваки хесап, прокуда, пањкање, изношена ивтира и хула, што на кога с пизме рад. И свашто је ту напред доносно. Ваљале и неваљале речи, ако о кућни који послови, о пољски, о трговини, за народске ли које послове, што ли се по сокаци чини, и по туђих кућа, по путови, за војске, за краље и царе, за спахије и господу. Ту су доносни напред бирови и кметови, своје владике и свештеници, слуге и слушкиње, жене и деца, и сваки шточији послови. Који хваљени, који куђени. И тужба и вика на своје поглаваре и на саме оцеве и матере и духовнике своје. Беседа је ту разрока и старање се чудно. О чему чији посао није! Кроме једна приушница што би му за добро пристала! Ови вешто и добро о свему провиђају и управљају, а ти ни о чему не хатају. Овде надбише, а онде разбише! Како и по чему се тко боље има. Крошто ли други ништа нејма. Они све напредује и добија, срећан је и благо му се грне, а они худник, нејма среће, све му је тек назадак у свачему. И туштена су још ко тому пропитљива и пронаходна се старања особита и народска! А сам себе и своју недоскутицу и заборавио, бринући се за вилајет!

Пак ти, такви, којој да се милости од Бога надају достати им? Та ево, што се о тому тек не смислимо: да не говорим за кога цара, ама исто једноме повелику овде господину, спахији своме, ђенералу ли, да који пред њега дође што просити се говорећи ш њиме, како скутано стоји! И сва му је цела мисао меркана само к њему на одговор к питању и заповеди му примању. А да њега остави, и с којим млађи онде узео би коју лакрдију збијати и беспослицу коју говорити, ружно ли, раскречено и подбочено стајати, — не би ли чудну фалаворду изнео напоље и ружно испраћен био?

БЛУДНИЦИМА

Ако кога млада где путем и к цркви идући му, укоб сусретне га лепа накићена млада жена, то не да је фришко прође, него и с памећу се забезекне зурећи јој у образ, те изарад тога и од летургије на време изостаје. Е да му се не чини да је то грехота, лак с таквим нечистим срдцем опет сми ући пред Бога на очи у цркву! Ја што би за оне рекли којино безпослени поваздан на пијарци паре очи прегледајућ младе и девојке ја ли где у танцу ка приковани на ланцу зацене се од многе жеље неотходно са сназирањем бештија безобразних! Како могу то и говорити да и без распаљивања се на њих нису гледали? Где но су беседе танковите, мазне и песме хороспијске слаткогласовите, склонити с раслабом образи смешни, намигљиве очи тихозгледне, мекане хаљине цифрасте, белорумена лица, лепо стасита и ситноходљива кичељиво окретна многа је ту ласка и вражија варалица... Ту је договор из даљег с очима, на близу с пипољењем се, дотицање с ногама, пролаз и излаз често, ишчекивање се напољу по буџаци, слатко слушање многозабавно хегеда и остале свирње, песми ли којих безочних. А мисао сва цело склонита круто к играчицами преласно се у томе при седењу у вражије споне с премамом лови.

Скрнавите свету цркву да се Бог од ње клони и није свима прихватљиво се у њози молење! Но де тек исто смислите се о тому да који год чији слуга у господарски долап баци своју ушљиву и изблађену ружну коју издртину хаљешину међу ново му чохали и свилено пазлатасто одело. Кажи ми би ли му то на прочки без ништа прошло? Како не би псован још и преко леђа измлаћен био? Ја ли би тко у розолију, у коју ли лепу миризму скупу, напишао се и ђубретом затоварио, — што би тај од господина му пропатио?...

Како се то не бојиш од Бога, с којим но очима гледећи ти безочне играчице блудљиве н њихово разваљивање се на постеља, где но се свршују богомрски злочести послови, — и частне пред олтарем иконе и свету трапезу где се света божија страховита тајна свршује? А и с којим ушима слушао си наскоро које бештије срамне речи и појање и сам си неваљало зацењен се ш њима клапитао, со тим пак и јеванђелске, апостолске и пророчаске беседе о души за свет слушајући! Со тим срдцем примајући гарез, јад и смртни чемер гутајући, потом и страшну тајну свето причештење! Није ли со тога посла свакому развраћени закон на поганство преобрнут? Злочести и немирни кућни житак? Свада и кавга домаћа? Мрштање назубно међу чељадма и љути карим? Те каде где тамо међу женском се скупштином распариш очи с умом заслепиш, с памећу доле спузнеш, с телом ти с разждизања се на туђе ка пихтије се раслабиш, те своје ти цело поштење под ноге згазиш, — дођеш дома спуштен, невесео, гарезљив, ка враг напућен, стуштен и смрштен. Своју ти чељад костоломиш гризући. Потвараш и што није, на своју жену преко гледиш, ружна ти се и неуљудна хаклача мухмелатна свиди, јерно тамо напољу замузен си остао жељиво згледно с туђих. Те бунцаш с ходом ти ка обајан, вртоглави звиздан и муњак! На своју добропоштену радину и честиту другу ти верну за цела живота мразиш цангризајући је, наједаш пецајући с многом маном и с досадом, с поднашањем се с прекором и укором. Псујеш, вичеш, облагујеш спречајући се, а ништо не знајући ти које зло, квар ли који, право изрећи на њу, кроме своју ти кривицу што покриваш срама рад непрочувена се што те је где снашло; зачепркавајући то, со том ти ивтиром сплећући лажу.

И сву своју чељад немирећи мрзи на њих и не гледати их на очију мислећи поганом пожељом за онима на срдцу стрели. Уши му од свирње зврје, образ му се

пражи, жеља га боде незаборавно. Стрмо гледи, на сокак извирује, по улица разгледа, прошећује се дурма и расматра не би ли му где која милојка на очи изашла да се обвесели. А по својој кући ништа му се не милује слатко згледати; и јето му је горко ове и неваљало, ка неке исто сплачине, ако би и понабоље било, како му се свиди. А што ли дом и домаће што ту да износим с указивањем напред — и саму цркву нелепо је гледа, ако није у њојзи цифрастих жена! ...

ПРЕПОРУКА ЗА МОЛИТВУ

Ваљаде Богу се свесрдно молити још̑те и за своје нам судије и господу, за мирио се варошко, сеоско ли је, наше животовање, понајбољма за духовну уредбу што но је: за патријарха, за митрополита и за архијереје поместне и за све свештенике и црковну наредбу сву по реду; за правоверногa цара и све му коморнике и официре, велику и мању господу и све војиштане. Да би под њином владошћу мирно се ми борављећи обдржали и тихо поживили у нашем добру.

Клетва му је сабља у језику

Водећи лава, риса ли, а што ли друго, ваља му се врло проматрати, с разликом мајсторијом се о томе довијати и свакоме по особито предносити храну. Ако с миром се води звере, то јоште и повише виђено меркати ваља на њега да се пас изненада не прођуши с помамом. Тако и за ово: од многе и разлике, општосложнога црковна тела, не једносвидну и ћудовитој животињи народној много разлика нарава и беседе прешаране со томе прикнаћати дурма неодступно ваља. И најпаче проводаџији ваљалу се држати просту и освестну; по свему праву и к свима склониту бити, разликопрутасту с хубавом шаром по свакоме присвајању у беседи. К свима ујдисато изборли пристало доносити са закусивано залажањем смока, ваљало сказивања по реду. Јерно овим ваљаде за потребу млека и слатке варенике давати; просто и по светски учити их, којино јоште детињску ћуд и памет проводе и слабомоштни су, жустри ли и преки, оштре и опорне речи не подносе, ка неки безуби окорела хлеба што не могу гристи. Да ако доноси ко на силу освем јакости једовитим у себи и тегобним, слаба разума, мучно је тê, са и зверад, привући и усвојити их. Јоште више к првој се злоби окрену духљиви. А ове пак који се на дузену ставни и поизборли држе да су вешти и мудри, — мудрија и повештија и уговора ваља им проналазити к осећању разсудљивом о правици и о лажи, ка појачу храну дајући пред њих, издоволье их више просветити с опсећањем. А ако јоште зељем се хране и млеко лапћу не ктећи тврде хране јести, тужно то јест...

Како су људи неједнаких ћуди, тако није ти једних речи преузимати с уговором свима једно слогом, ни са вода брзати стрмнином. Друга је беседа к жени и друга к мужу, обашка је светованье бољаром и набашка к сиромаши, веселу и брижну; — не једно је здрав и болестан, ћипан и килав, господар и говедар, официр и хајдук, учен и неук, философ и тука, слободан и страшљив, жустар и плах, љутица и крота, отворан и туп, коловођа и слепчовођа, испраљач и падач, светилац уједно и спотичац.

Ако јоште и поболье сврх тога се, о свети духовниче, провереш и јасније се просвестиш штоно сви такви преда те за наук доходе (и дужан је путове им испраљати!) телбизи и прости, сваке форме људство, свештени ред и светски, колика је разликост прихватању женатим и безженцем, девојци малој и великој, удовици младој средовечитој и баби, родили и штирки! И пак јоште ко томе какво ваља ти имати знање расудно, којих ли грехова [рад] и падања, доброиспитно и заустезано, пустињиком, великопостником, манастирцем, особито ћелијашем, самцем на нурији поповом, и у скупштини боравцем, који су под заптом и освем тога путником калуђером и боравцем по вароша уједно с људма, и негде самцем ка јединe, сове ли рећи! Ил' му и те [промотри], саде изумљене, с привиђањем знамените, и остале духовнике, како људе испраљају и руководе их с разумом или безумно, опет обашка грађане и сељане, разборите и неосећне, лежаке и тежаке, с нечим одбијене с добра првог завичаја, врсне и неваљале, за се ни за другога, речевите и тупе. Има луђе од луђега. Мач над мачу. Од злочеста по злочестији. Мухмелат и угурсуз, јогунице, пркосције, инације, гори од горега. Ето, мотри се о тима. Сви су ти један од другога предњи, поболји, ил' му по натури или с временом по ћуди што кога нашто нанесе памет, без досећња повратка тамо и срне, немарно трта. А и по своме свиђеном облику, сваки се разликом распрозна какви су који. Докле на кога згледне бистроумљив дочекилац многоискусан, таки свачију ћуд

и нарав може распрознати: што се у коме леже, с пропитањем исто ко је и с чим ли се живи. А ако ли хоћеш и од смесе и од растворања ових стихија може се увеџбати што смо ми из њих склопљени. Не ласна им је управа, ни једнак им је посао и вид: свака своју еламента натуру има. Земља, вода, ватра и ветар ка и сва животиња не може то бити да је једнака и једне натуре свидна. И заради тога истога несједначања, по натури свакоме храна и лекови се доносе, дајући сваком особито.

Има доброздржних и има чезљивих и полапних. Других опет нелагодних, слабе натуре. Тасо су ти човечаске душе многоћудљиве те с разликим вођењем воде се и лече. А каква је на коме болест прођу тога и лек се промишљен даје. Те ове ето води и лечи лепа и мазна реч, а друге оштра и полута. А једне неки разговор с приповедањем хубавим и плахим престрашљиво скоро здешена, ил' му с дивнашња кога збијена посла за зло чињење кажњена. Јерно овим ваља само свирала и прегуднице, а овим бич, ил' му замашна тојага. Неким само узда, више ништа, а једним остен шилом обости, кроштоно једни су лењи ка биволи и не ласно подизати на добре послове. И за такве подбољиве оштрљате ваља да су речи пробудљиве с покретом. А ови су пак вруђа срдца самопреволни, готови су примити заповест, те поболье притеже с одвраћањем осекнута реч. Неким и дичено хваљење хвајдише, а овим приговор. Али све с временом по удесу, јерно без времена, с незгоде или узједит ће се за реч, ја ли протера се и почне хулити и кудити. Тим путем водећи их, лечити ваља, а не на кога трзати сабље ни пушке ни губити с очајањем ил' му с клетвом, с протеривањем, не у доба сносним налаганим бременом. Доктор, сазује се, добри и врстан лекар ваља да је духовни отац чедољубиви, а не закољитељ крвнички по злоби и по себи џелат несмишљени. Ове ето, само леп разговор испрала, а ове пређња и стид. Ове ваља насамо и шапатом световати и прокарати изподмукла; мало се испречити. А ове и пред којим знаним друштвом с крајем изобличити или и народно привести, не име, него лице и дело на видело. Зашто има неких опорих бесрамника и ништа не прибира ни хаје ако би му и зубе затупио насаму што говорећи. Ал' зазора ради људскога, могу се просвестити. А има и параца, те ваља жегнути жигом за познање. Једни на слободу пак пуштени на празно обнехате се ниподашто грех држећи и тим одходом о тому се баве. Друге опет само по детињски пригрљајући их к себи, натајно учити ваља доброме покарању, одстајати се несташна калашлука.

На све големо спажање имајући, о свему до једне чрте мало и велико меркати, и што мни тајати се, на среду приводити, зашто многи штошта башуре и ниподашто држе многе пошурице. А обличивање те поштене мудрице опет надима их, а неким пак боље је презирати и ка низашто примати што су чинили: учини се што чуо не дочуо, видео не видео, што знао за то не дознао!

НИЈЕ СВАКОМ ЦАРЕВИНА

Изреке и пословице

Који човек не зна књиге, а држи се паметан и мудар, такав решетом црпе воду и плот је без потпорња — откуд ветар духне, тамо се и нагне, допосле и спадне... Ама ако и обадвоје се находи у коме, те је и из главе мудар и из књиге учен, тај двоструке очи у себи има и памет душевну и телесну, двоструко на свашто мотри и не скоро ће се повести ниједном халовином.

1732.

Цар земаљски онде узима где што има, а Бог и онде узима, гдено ништа нејма.

Путу рока нејма.

Хрсуз не долази на празно.

Удри, брате, не жали га, рука ће ти се посветити!

Чин'те што ћете чинити, Да вас видим што ће од вас бити!

Занат, канат.

1736.

Откуда но воде истичу, тамо се пак и натраг враћају.

Затеже ка магариц на мосту.

Није злочест коњ ни стигнути ни утећи.

Ко оскудно сеје пшеницу, оскудно ће и пожњети.

Око 1740.

Каде дурма откуд капље водена капља, она и тврди камен пробуши.

Чије није било, чије ли неће бити...

Зар од попа ђакону бити, ја ли од бега субаша?

Какве су ране и болест, такво се и биље за лек даје: каква је кривица, таква му је и каштига.

Жањем где нисам сејао, Збирам где нисам раздао.

Није сунце да једнако дура, човек је немоћан ка и ти што си.

Сужан сужна тешећи разговараше не скрбити у хапсу.

Доле с погледом, горе с памећу!

Мртви се коњи не поткивају.

Крушац својим подаником врху на глави.

Тко што чини, то свуда и пати.

Будите здржници, а не само дочуоци узалуд.

Време свакој вештини има.

Ако се пожаром не опрљише, ама с димом се присмудише.

Свако зло с временом се и мери.

1741.

Није у јелу, него у делу.

Боље с миром жити него с чиром бити.

Паси се, а и пази се!

Мрак има муку зашто је без видела.

Ко се куне, сам себе веже и нејма га ко одрешити.

Ашчија чорбу дели, а Бог срећу.

Да не узбуду твоји пси бикови и почнеш се клонити од њих да те не убоду.

Данас је роб, а сутра је бег, или данас бег, а сутра роб.

И у заглибљивању под ногом се тврдо што находи.

Иза зла свакад се бољем надај.

Воли зло теглити, него свога брата у добру гледати.

На другога се указује, а приличан му и недознан со тога се пронеразује у себи.

Ко науке нејма, у многа зла упада.

Какво му је видети подретло, такво му иде потекло и напредак.

Свако весеље с тугом и плачем је помешато.

Кано курјак с кожом ваља нам плаћати.

Решетом црпе воду.

Ил се слађе наједеш каде сам својом руком и кашиком се закусујеш, и ли каде те други залаже?

Ниједан слуга не може два господара служити.

Нова грана куд се прекриви, онамо и расте.

Добро је врло кратко, а зло је сасма дугачко.

Док смо, да смо.

Посеј мало да ти много роди.

Сваки пливач водом, близу је утонућа.

Удовичке сузе преко божијих дланова теку.

Бог и већама гледа; његове обрве истезују људске снове.

Ама побратиме, погледај ми повише од носа!

Нит им је беседа из божаственога писма, него из свога им вртоглавога џепа.

А да ко ли би не пожелио видела светла данка и у болести лека?

Свака је наша правица ка исто једна паучина.

Куд га очи воде нека иде...

Злосрећником и несрећником зло се на глави врши и крушац сатире.

С неправдом дошло са злом отишло.

Како пијани у блату.

Може ли се зими, на снегу и леду што сијати...

Ни пак овча кожа курјака може затајати и скрити.

Како овнови с рогови у дувар.

Не дај умље за безумље.

Коса смртна не сматра шишу ни голишу;

Једнако све коси и у јаму сноси.

Подај хасуру да узмеш Алију.

Удели новцем да преузмеш лонцем.

Подај шаком а узми капом.

Једну цркву откривати а другу покривати.

Што је отето то је проклето.

Птица не може с једним крилом одлетети у висину.

На завидљиву човеку ђаво јаше.

Намћорство и пизма не буди никоме жарач!

Бољаром ђаво на памет другојаче семе сеје.

Нит се богат с благом може зајазити.

Лежак а не тежак.

Кад смо сити, можемо постити...

Слово се божје не веже.

Учитељство у поповству не стоји (него у наученој мудрој глави).

Кад се станеш богатити, тек ћеш онда скупљи бити..

Којом но мером мерите, со том ће вам се одмерити...

Ко куца на врати отвора му се.

Слепац новаца иште а не очију.

Трпен, спасен.

Ласно до после врло отежа.

Слабо с бољим променише...

Од хлеба постимо, а језиком људско месо једемо..

Речи мазне а празне.

Плашљивца штета је дизати на браник.

Сит гладну не верује.

У добру за зло не зна.

Зло смо кадри чинити, а добро не можемо.

И указивање би слатко кано рај, а дочекање горко ка чемер.

Давно се је злим зло сусретало.

Данас јесмо, а сутра нисмо.

Добро чине у добру, а злочинци [су] у злу.

Својој воденици навраћа дојинлук.

[Ваља] протужити ракити јерно стропошта се и паде високи бор...

Сад сам се родио, таки сам се разболио.

На правицу идемо, где се капе и метоси деле...

К'о шиба; куд ветар духа, туд се она гиба.

Кад стане узбрдо зјати, онда ће знати.

Ако је и голо, ама охоло...

И ђавол тирана не може стрпити...

Високо су ваши носови...

Не стоји поштење у узрасту.

У крпи завиту бритву ношаше...

Прва ласноћа последњу муку доводи.

Не плашта се... своје сенке.

Ко на сунцу стоји мрак не може га обимити.

Ко се увек у разбору срдцем држи, и цар га почитује.

С једном ногом трчат се не може, ни летити птици о једном перу.

Еда једно влакно могу се називати косе или вуна?

У једном сечиву нејма халата, ни куће с једном гредом.

Кратка је реч, ама на много излази.

Темељ без зида и корен без проникла низашто је.

На води лађа и на суху кућа без унутрашње многе справе и дајака није цела.

Колико је људи толико је ћуди.

Нити која злоба може икад добру досадити, а ни лажа истину премоћи, или кривда правду преломити.

Ако се од малих грехова ушчувамо, то у велике грехове никад нећемо упасти.

Лудим за хвалу, мудрим за шегу...

Без мере ништа не ваља чинити.

Изнемогне, ка брз ждребац...

Сваки се започетак свиди људма мучан.

Данас јесмо, а сутра нисмо.

Кад се жена с мужем здружи, онда језик пружи.

Мао покој а дуга туга.

Кад човек ради, Бог не брани.

С временом је свашто добро, а без времена све је низашто. Има време пословати и време Богу служити.

Ко поје, двоструко се Богу моли (и Бог слуша га ка човек лепо свирање).

Да смо о добру мудри, а о злу луди.

Добро чињење то стоји у нашој вољи чинити или зло; а које год добро стећи или зла допасти, то на нашој вољи није.

Док се дим не поднесе, дотле се ватре не мож' нагрејати.

Човек се у беди и бризи кали.

Не заборављај се Бога, који те храни и ода зла брани.

Познаје се у коме суду вино има по куцању и по мирису.

Напасти ће ти сиромаштво кано зао путник.

Свакад се уче, а никад се не уразумљају.

Немојте сваком духу веровати, нит се за сваким ветром поводити.
Многе су лаже на свету постале.

Што ти је на срдцу, оно изговарај на видело, а не пред образом добро, а за њим зло.

Док имамо, да гумамо...

Бог је сиротињски отац и удовички судац.

Пред врати вам стоји судија, за вратом је смрт.

Никад није био златољубац човекољубац.

Непродато га продаде, без цене, нескупо.

Ко надвлада овога врага,

Добиће вечна блага.

Животни су путови многи.

Зли послови не ласно се истребљују; и како што на даски ђаком пише, скоро се и мрља, а што се издубе, не ома се то истире.

Око оку добра не мисли.

На зло и врло брзи, а на добро сасма лени.

Жми, пак мучи.

Бездан дубине не мерим с мојом шпицом.

Не ваља ти ни себи, а камоли Богу и људма.

По злу свакад је к добру надање.

Није греха у јелу него у делу.

Вилајет [људи, свет] с великом мудрошћу Бога не разуме.

Чудно му памет шиба бичем.

Не прти се когод у туђе бреме; посрнућеш и под својим на нос.

Добро к добру примичући...

Јер се надница не плаћа лежаком него тежаком.

Не премерај сам себи великом мером господарова јечма.

Коса смртна не пробира траве; знајте, слепа је!

Ништа није имао, него је опао и кроз гране пропао.

Повећма се лепи смола неголи восак; пре се младић свикне злу неголи коме добру.

Двема путови се не може ходити; једва једним да тко може право.

Који то војак спавач и лежак, царев војак неокретан на боју, кад од цара на глас изађе, похваљен и обдарен би?

Гости ме — частићу те.

Ко ти скине ђурдију — подај му и доламу.

Један дувар зида а други пак размеће.

Тојага што зна, што ли смрди, што ли мирише.

Где је, ту је.

Да се од воћке добре и плод лепо слатковит познаје.

Ако ли дела не буду снела, с какотањем, ништа нам нејма јела.

Свако зло злом се и враћа.

Царску тајну добро је тајати.

Ко вели да зна што је, оному и јест оно бог, што он зна.

Еда вади се сабља и пушка се потрже где нејма боја?

Куд се подео, да се подео.

Да ти много не књижим, него просто по србски да ти кажем.

Клин с клином на крај се избије.

Тешко томе ко правда злога дара рад.

Цара ако би и задужио, слабу би хвајду видео; ако би си што и повратио, ама оскубена репа и то с многим ходом и с трудом.

Докле је халат дотле и занат.

Ватрени пламен увис дигне и пак се доле спусти, а човек добаљајући благо, никад отпочинка томе нејма.

Што је за кога прилично, то му и даје: коме сабљу, коме мотику и срп; коме бич, коме хич ништа. Коме благо, коме је блато!

Ка свиње из бистре воде пак у смрдљиво блато.

Потоци из врела им једнако теку, ако и нитко не би воде из њих црпао, или се ко напио...

Што је опоро оно се с клинови цепа.

Што дикла навикла, то и свикла.

Тамнице нису за говеда праљене, него за наук људски.

Ко што тражи, то ће и наћи.

Има доста на свету двоножаца, ама сасма је мало људи.

Није да је ништа, него и велико ишта.

Ивером се чеше [кад ко осиромаши].

Зобна ждрепца мучно вођење указује.

Канда му вода носи, толико је беријетан.

Подснажао колена на зло брзим.

Кому је добро овога света, и тамо ће му добро бити; кому је овде зло, тамо још нагоре иде.

Курјак своје клање... једанпут плаћа с кожом.

Носи ли се змија у торби, кад год, ухапиће она човека.

Овај живот, коме горак, коме и врло сладак.

Ко туђе не жели, те својим се довољи, тај је најбогатији.

Свакад су стегнуте им руке на давање, а на узимање и врло широке.

Не помаже добар корен црвљиву и трухлу воћу.

А што ли ти је хвајда од блага, кад ти је отишла глава.

Ко лишује дељења, туђе он заноси.

Забагљивати прсте међу скрипац и врућ ватраљ на ноге навлачити.

Дубока је врло и стрма провалија незнање књиге.

Које волите; пуну чашу или одерану с леђа фашу!

Слезена му гњије, а врло слатко једе и пије.

Мој је јарам гладак

И товар ми је лагак.

На мејданском харцу не може се нико одмарати.

Од туђе хвале и њему је дика.

Да ђаво своју кошару с човека не чини ...

Ко што чини, све себи чини.

Ђаво не спава удиљ.

Празни дошли, празни дома пошли.

Мотри нашто се крај доконава; а иза зла, свакад се бољем надај.

Словом ка бобом за дувар залепљујући.

Забаља се о туђем просу чувајући своју хељдовицу.

Не гледај му попрху него обрху.

Смрт је сваком за вратом сикира.

Кратко добро, дуго зло.

Чађи и рђи друг.

Клин с клином на крај се избије.

Како бољарем, тако и богаљем.

О, мркоња, што на себе мрзиш!

Млад левента, а стар простац и просјак.

Што је муха проћу медведа, што ли је литра воде проћу Дунава и свих великих вода?

Силом се кано раци натрашке вучемо.

Ни слуге међу се [не] зактевају друга лежака.

Што се ласно достане, то се ласно и изгуби.

Овај свет, ка ушљив кожух.

Ко је то икад видео, или је кад дочуо да слуга господару сми судити, или хајдук на капетана набрекивати и цара сељани истезивати, да се диви гора и вода о таквом послу!

Дебео крив прут не ласно се ома с превијањем испраља (пре се може скршити, ако не с којом мајсторијом протегне се).

Млад и ћудовит коњ с уздом и с бојем мучно се под руку пода, ако не испрва с ласкањем, звиждећи му, на сено, на зоб ли примамљујући га к себи, човек ухвати и полако научи га да је за потребу господару му.

Може ли то бити, кажите ми, да се један пореже ножем, а другога да боли, или један да једе киселе дивље јабуке, а другоме да трну зуби?

У зао час пошао и на зло се намерио...

Црв од дрвета закоти

Пак он дрво проточи.

Како би се што могло миловати невиђено већма од виђена?

Што је то труд држати пред кућом коршов хладне воде да се лети жедан путник напије и рекне: бог да прости!

Где је сам, ту му је стан.

Го, отуцат, — та не би му ни ужа дао!

Где је труп, онде се збирају орлови.

Залуд у мраку несећну [несећања] очи гледе.

Велики крушац у много бесцење издаје.

Сребролубије свакому је злу започело и корен.

Од тога нејма по гушу боље и по душу горе.

Не буди лежак, него бежак.

[Не може се] јести, пити и у рају бити.

Чемерну срдцу и мед јед се у грлу претвара.

Ниједан хрт не хвата зеца који се силом у лов води, а ни слуга право служи кој се силом држи.

Праведнога судију не осуђуј.

Да му се зло изврши
и невоља му над главом распаше се,
и неправда његова на врх му слезе.

Подобро ме обдаруј да ти се у помоћ нађем.

Свуд он пролази и кроз оштру сабљу.

И јачи би му залогај од њега.

Преобукосте се у вучје длаке и срдца.

Ко рано на свој посао рани,

Суза од глади не рони

Него и другим свога комада одломи и накрми.

Љутом човеку Бугари веле: »Брачко, што си ускисао, те си се надуо ка мех?«

Да издамо приличном оно што му је прилично.

Какав је партиг, таква му се и комора одређује, јерно у цифрасту комору ђубре се не товари.

Отето, оно је проклето.

Имајући ка магаре привезато за плот старостљиву и немоћну своју памет стегнуту к претилом телу.

Преко мере и разлога ништа не ваља чинити.

Ни лежак ко био ни голем тежак.

С босим ногами глогово трње врхли.
Клетви се сведочба тражи, нити има та клетва у којој лажљива присева нејма.

Разметни на виле, на куле своје благо...

Лепше му је с миром неголи с чиром.

Пси га дерали!

Што вештије знамо

О том и беседу имамо.

Двоструком запитивању двострук и ответ подај.

За предњом зраком долази врло јасно видело и гласу излази реч; за девером шета се младожења...

Што смо имали посла код бело, црно искати?

Где се матица смести, све остале њене се пчеле онде саберу.

Отрове своје прогута ка курјак замотат бријач. А кад прогуну, онда прозна што је лакомо прогутао.

Од празна чанка и бокала, празне душе, што је хвајда?

Е да може топљеник здраво широку воду препливати?

Нитко се изучен није на свет родио.

Ко камен у вис фуђа, он неба стићи не може, него враћа се скоро натраг и сврх главе му пада.

Кад се ракијом посипа ватра, она већма планти.

Какогод лонац што не зна ни види свога грнчара, тако ни ствар не може видети свога створитеља, ни сазнати где ли је, што ли је.

Слепац боље од окатога не може видети какво је јарко сунце.

Еда у језику кости су?

Плава ум на многе стране.

И од псоглаваца светац има.

Ако неће — он си зна — широко му поље.

Слабо хвајдише коју злу рану споља лечити кад се она изнутра позлеђује.

Један што трпко једе, а другом зуби трну.

Туђ трун свакога више боде у очи него своја глогова грана у трепавици забодена.

Ако би штогод у срдце од речења ушло, то би и у мозгу здржало се.

Добар житак и бољи напредак.

Лекар кад вида болестника, позлеђену рану не може све дурма слатким мелемом завијати.

Да изиђе оно дело

Од вас на видело

Што је души заодело.

Наша реч и памет у нама је, ал не стоји, него дурма свуда ходи, скита се доле и горе са својим знањем, а не иначе.

Војака не зна ни га сми згледати, а с царем хоће уједно да се у хинтови вози. Може ли то бити? Ћоравац може [ли] звезде бројити и пешак с коњиком упоредо трчати?

Кратка нам памет и реч.

Пружајући своју руку утопљенику, ако јачи узбуде, може са собом и помоћника у добину одвући и утопити.

Дух свети залудних речи не уноси ни их у писмо полаже.

Кад је која кућетина без врата, свака хавет унутра улази и онде шуња.

Ко да зна човека какав је изнутра?

Високо су небеса,

А тешка су наша телеса.

И видећеш грешну двоколицу

Да претиче сву правицу.

Ни за пологу папучну нису врсни.

Слатка — велите — реч, отвора нам гвоздена врата.
Пизмено ухо свашто чује.

Неправица смрти је конакција.

Језик је срдцу и мозгу врата.

Мучка много зла пролази.

Гонити капом ветар.

Где нејма науке, ту ни Бога међу тим људма нејма.

Камен је студен, а доста пут камен о камен лупајући, искачу ватрене искре из њега.

А животарењу загонетка никоја одгонетка не ваља.

С погледом к болестљивим туђим очима, своје очи покваре смотриоци.

Млад, луд својим већама и обрви се поноси.

Потера за тобом иде с великом хиђњом: — за коби, несрећа.

Где је маскара и многи смех, на плач се то претвара.

У мраку видела нејма ни у смрти бољем надања.

Шта имамо посао бости своје табане с туђим трњем?

На лудост се много што-шта одбија.

Кад се једнога (хлеба) наједе човек, други му не ваља.

Какав но дошао, такав и отишао: ни сит ни чист.

Здрави су они от тога како нетопир дањом од видела и кукавица од изводења својих птића.

Инат зао занат.

Не продају они... браћу своју зла рад за комад просенице и одломак овсенице.

Справи нам богове којино ће пред нама ходити.

Старо мимотиче к новом се сврађајући.

Не поводити се ка шиба к свакоме ветру холујастом...

И оно мало лајно онако смрди ка и големо!

И маечак квасчић цело текне теста може заквасити.

Вукући за руку дављеника из воде, пре сам рукодавац може за њим на дно поронити.

Благо незнано у земљи и мудрост замукла у глави, те која је хвајда од обадвога?

У радењу је сваком добро познан разум.

Благо с руком на јаве бројено вернији је него на сну лопатом злато згртано.

1743.

Каква је поповска капа, такви су им и нуријаши.

Кад свештеници нељудски се држе, то људи још горе чине; ако је свет помрчљив, то ноћ јоште хуђа је и црња.

Често стрељање — већа хвала дочекиваоцу.

Опоро ти је супроћ ражња с голим трбухом.

Какво му је прво поштење, такво му је и у старост, последње.

Овча кожа а вучје срдце.

Прав и добар, поготову свет!

Ранио се сабљом, пробо се иглом — једна је смрт.

Сваки се враг не боји Бога него боте.

За свога слугу и ђавола Бог има.

Што пан проси, то седлак муси.

Нису сви људи апостолске ћуди.

Свирајка му се здрузга, али мајсторија свирању у њему оста.

Не дичи се, брате, с туђом срамотом.

О правди многе се сконе плету.

Дугорепа је несрећа.

Роди ли се човек — то ваља му и умрети.

Остати ка на цедилу мазул.

Мудри су доконати зло, а добра чинити не сазнаше.

И млеко им — штоно се от речи вели — плакало је у њима.

Смрти нису пробирни дни; знате то да она нејма празника ни свечаних дана.

Једна година четири времена у себи носи и [у] једно магнуће временом много је послова промењено с зла на боље и с добра на горе.

Докле ли ћеш зид размеривати? Та кадгод започни и зидати!

И погинути ласно може човек с језика му; зато добро га је иза зуба с разумом пуштати.

Да се не испушта боље од горега.

Верније су очи неголи чувење.

Ко лепо почитује човеку, со тим и оца му почитује.

Свакоме злу беспослица је снаходник.

Памет никад не отпочива; свакад она ходи и подиже се, зато кажо ждрепца с уздом к добру је ваља окретати.

Кисла киша на руно.

То ми нисмо из прста исисали.

Наш житак ка у сланоме мору свакад плава.

Јести мед претварајући се у јед.

Вешта беседа свакој тузи брижљивој разговорно је облакчање.

Чаша је та смртна једнака свим општо; а ето, пустошним је страшљива врло, а невољником слатка се свиди.

Што више на ватру шушња кладеш, то више пламен букти.

Нашто ли коња презобљаваш — да га не мож' задржавати?

Бисер у блато крију.

Сисе сисајући хоће окорелу хлебну кору да жваћу.

Гласу може ли се пут запречити?

Камен ако се не прекорачи, ваља да стуче прсте.

Не будимо ома хрчкови поскакушни уз копље знај, хоћемо се пронузити.

Из које му куће кроз оцак види се а дим излази, то сви знамо јер унутра ватра има.

Држећи се зуби за ветар на стрмој поледици.

Троструко сплетена врпца не скоро се прекида.

Овце стојећи посред вукова, на миру не могу обстојати без подрпања.

Туђа се на те уздахнућа чувај!

Смрт за вратом стоји.

Телесне немоћи лековите су душевној красти.

Од горег зло потекло.

Будите творци слову а не тек на празно слушаоци.

[Хоће] јазавац да буде вук и миш мачак.

У злоби и оседесмо!

Од свеца преласно слепац буде.

Пропадне кроз гране и на цедилу остане.

Ко милује правду, тај Бога милује.

С лажом се меште губера покривамо.

Неправда сама себе с лажом погуби.

Ко се у лажу узда, он гони калом ветар; како се у сну наједе и напије, со тим од јутра до ноћи може сит бити, да више не зактева ништа ни окусити.

Црпе лажу ка из бунара воду.

Оци трпко једоше, а деци потрнуше зуби.

Што је коме хвајда од свеће и од сунца, кад очима не види?

Што ли и сав овај свет безпаметним хвајдише? Бистроумље свачем је господар.

Не искати над погачу више хлеба, да и пројy не изгуби.

Беседа чок, а хвајде јок.

И часом се време мења.

Је ли исто на чему меснато тело с костима, за свашто је то и смрт једнако за вратом привешена.

Збира за вражији топуз.

Свакад су у љубави садржној боља два сиромашка, неголи самац бољарин.

Рука руку пере.

Јако је двоструко сплетено уже.

Самац и млад јунак наличан је матору и нелагодну старцу.

Не приводе опаклије никога на добро поштење.

Велик и јак од вишега и појачега свакад се чува.

У томе није голема чуда
ко се у прси груха
за изгледање умакнућа густа луга.

Што је отето, оно је и проклето.

Многи се дичи што има много земље, а не сећа се томе, да његово више није кроме три аршина.

Живу змију у недри држећи.

Свакоме сав труд му кроз грло пропада.

Колико му је губер, толико се и пружа.

Премудрост у граду опкољену и на војски више помаже човеку неголи бедени.

Осуђен остатићеш и закрпа прионути ти на леђа

С којом чашом напијаш, са том и напија ти се.

Освестно срдце назире време к беседи.

Небојшу пси уједају.

Није сваком царевина.

С муком и с тугом благо се тече.

Бољи је жив пас неголи мртав лав.

Правицу не ваља крити.

Познај себе самога.

Јеси ли сиромах, с богатим се не пачај!

С коња сести на самар.

Остар је мач језик и срдца пара.

Зао и добар човек кроз језик свој прознат је.

Музи млеко и битће масло из њега!

Како промиче проходљиво време, тако и зло је проходљиво.

Меда много с мало уметнута смесом пелина тако огорча, што га пак и троструко толико приметнуто не би могло меда засладити.

У чему си, тога се добро држи.

Пред ноге мотрећи, а не у вис по облаку се возећи.

На малој теразији центу премерати.

Грана на силу превијана ја се сломи, ја пак прућне се на своју страну ка и била — јоште и руци стрекне и убриди.

У својој мајсторији сваки се распрознаје добар и рђав занаџија, јерно посао свачији свакад на видело излази.

Од зла за инат и у другу веру одлази се.

На густо сито и на решето просијат.

Перући чанке и гребући туђе лонце, које се човечаство може научити?

На мак, на конац свему вешти.

Што досташе оно и клаше.

Жедне од воде отржу.

Готове ражањ за зеца, а зец ко зна где је; у пољу, у шуми ли!
На хрпту нашему зид зидају грешници и на глави крушац се с копитами потковатим врше.

Какви млади, такви и стари.

Двојим господаром један слуга с пословањем својим не може на вољу угодити.

Не рад душе, него рад гуше.

Триста зала из свога им грла.

Блудљиво разроко око не спажа чистоће.

Коме је дато, може се здржати, коме није, тај је пропао.

Кремен кад се с оцилом удари, челику ништа не нахуди.

Љутит скочак ка хрчак.

Меште доламе скројене клашње — с ваљала зло начињено.

С невешта и гора плаче.

Шуга с шугом се удиљ и састаје.

Узалуд је камен мекшати и мртвоме што обрицати.

Ко се заповеди боји, тај не пати и здрава су му леђа.

Бог венца ником на празно не даје.

Сузами ка из кабла с водом.

Што не може морска дубина загасити, то трне мала суза.

Поред суха дрвета и сирово гори.

Вид коња плаћа.

Сунце једно је, ама здраве очи просветљује, а болестљиве заслепљује.

Мудар судија наказује с добром своје људе.

Какве су судије, такви и људи бивају.

Ко што не може, за то нејма му кривице.

Ја пан, ти пан.
У невреме што је и врло ваљало, — неваљало и ни зашто то на празно остаје.

Знање, вештина, штоно се мудрост назива, она је свему мати; беседи и свакој справи.

У злу и лену душу не улази — вели се — мудрост.

Тушта имена вешта мудриња у себи има.

Боља је мала част с правдом и мирнија, неголи голема с неправдом и немирна.

На своју воденицу воду наврађа.

Чуо, недочуо, видео, невидео, што знаш, за то не дознао!

Не чини зулума, да те зло не стигне.

Не сеј по бразда неправде, да је не пожњеш седморином!

Одступи ти од неправде, и неправда уклонит ће се од тебе.

Како су људи неједнаких ћуди.

Има луђих од луђега.

Из мале искре замотане сламом, пламен засјат букне.

Боље и лепше је што је мало навинуло се испраљати почвршће, неголи пало и срољено до краја издизати.

Помалу се умље бистри.

Глуху на уху говорити.

Боље врсни млад разуман и освестан слуга, неголи будаласти цар!

И из царева двора и рода просјак се нађе.

Један и сиромах мудар, много врстнији од свих сметених градских бољара.

Тко размеће камење, бриде га руке.

Тко духљива учи, тупи свој језик.

Тко сече дрва, од држала стрецају му длanови и жуљеви устају (аколи држало се скрши, с навијањем више пожали и издангуби).

Кога секне потајно осојна змија, доктор му не ваља.
Махнити људи множе залудњу беседу.

Тко се с грађани не јариштише, ни с лицем ни с очима није уљудан.

Тешко и томе граду у коме је господин млад, бујан и тафрација поносан!

Лењивим нерадиоцем путови им с трњем су зарастли. И куће им над, главом прокапљују, а лактови свакад продрти.

Масло и вино с хлебом људе весели, ал' лежаци бавећи се све о тому, своје домовине смањују.

За новце и бољарин не срами се мањега од себе послушати.

Лакомци више сами диринџе и сами свашто подиру, а цифре и с лажом друге наимљу.

За новце је свак послушан, ал' за душу слабо.

Пошаљи твога хлеба и водом, по неком времену хоће ти се к теби с добром повратити.

Не знаш то, нашто ће ти кад, омркнути, осванути ли дан.

Дрво на Југ, на Север ли, куд је испочела растући му навинуто, тамо допосле (ако с подсечењем, ако га ветар искоренио) и падне.

Плачку скраћање живота и несрећа у породу.

Не може се сунце залепити с блатом, ни истина се видела покрити с лажом.

Ко сеје кукољ, он ће му и родити, а не што боље.

Врло лажа цвета, али рода не износи.

Нечист ко брка, њему под носом понапре смрди.

Другом злокобљење, оном и заврат пада.

Свакад је бољи стари војак неголи нови и вино старо сврх мушта (нека понапре бујна памет и крв преври и лепо се уталожи, да на мери стоји, и потом млазове

пуштати за отицање, брајко ваљаде, ако ћеш и тркушком са захуктањем: из пуна велика бадња ласно је)

Младина и врло хитлена, скоро је спотицна, јер под ноге незгледна; лепше је са штапком подпирати се, неголи с руками размахивати, полако шетање сврх трчања задушна, лише уз ветар (а никад на нашој капи без њега није с многих страна).

Лепше је домишљано оклевање, паче несмотрена хитања и много староцаровање освем дугодржне педепсије и људоморења туштена.

И мала част с драговољством поштенија, неголи гозба голема с гарезом.

Мал добитак с миром и с правицом паче меровом с хилом и с невољом стечено.

Лакше је и побоље носити и мало злата, неголи олова центом.

Боље је мало сјање него велика помрчина.

Нит је свест обикла с богатством се ортачити.

Тко пред другим копа јаму, сам ће у њу се увалити.

Тко ли се са злим дружи, кан'да с голим шакама њиву од корова треби; змија ће га хапити!

Нејма у замахне косе пробира ни штедења травна.

Сред смрти и живота, насред раја и пакла стојимо.

У немарну за учење душу неулазна је мудрост.

Каримно ухо свашто дочува.

Шапат не пролази узалуд.

Ни плаће, ни враће.

И не могоше истине казивати, а лагати не смеше о главу.

Брзо дошло, скорије измакло се.

Без утиришене с орањем земље, ако мало и укаже се никлице зелене, ал' и од мале припече сунчане, таки и пресахне.

У послу да је вруће срдце.

Небо је високо, а земља тврда.

С голом главом почули се.

1743.

Спавачу нејма наднице ни скитачу станка.

И два удовичка динара подушје ка и бољарске хиљаде.

Ближа је кошуља к човеку неголи долама. А ћурдија је још̑те подаље и није у свако доби ни за потребу.

Клетва му је сабља у језику.

Ко што није и не мож' бити, у то се ка хавет не претворај.

Бирову не расказујте, ни поповом попујте.

Није нам потребе прецрпљивати море у бунар; доста је за нас и кладенац водни.

Ко с благом, ко снагом.

Богатство на сиромаштву јаше.

Не будите ви свакој чвороуги длето.

Ласно ли се је проврети испод прага у кућу?

Без разговора — сами знате — дугог седења ни веселости нејма.

За много, свашто је досадно човеку.

Дрво је лепо с гранами гледати, а само дебло озебло, низашто је.

Турма им у нос за то и склизав утреник!

Не с очима него с памећу!

На слатко запајан, окуси и горке жучи; шмркни и чемерике!

Докле једним не смркне, другим не може осванути.

Ко осле, штоно се зове магаре, панти јасле свога ти господара!

Ветар шаком хватати.

Од миша вук.

Кратак нам је живот и добро са злим проходи једнако.

И то се достапут згађа да правица и к добру супроћ стане.

И вода је слаба, ал' ватру силовиту гаси.

Што не знаш, научи се!

Ја што се орлиш и залећеш, каде и твој залогај хлеба, гуцљај воде, с дешењем може те загушити и уморити преко!

Ласка с добром а доконава с злокобством.

Не о једном хлебу живи се човек.

Што ли се светујеш о туђој каквој смрти, а не гледаш где твоја за вратом ти чамећи стоји и згоду мотри!

Пре невоље се од зла лечи.

Докле на тихом времену плаваш дотле лађу чувај.

Ноћно путовање о злу је надање.

Врагу пшенично брашно, а Богу трице!

Сами себе не можемо надлагати.

Боље је кадгод мало што и прегрешти господи, неголи преко изма народ гулити и с глобом цвелити.

Боље је с бременом и полако дома путовати, неголи празну трчке дођи.

Зло се са злом протерује.

Зло му знаш, а о добру си му невешт.

Ко пре ограби, његово је.

Докле је гвожђе врућe, дотле се кује.

Не премеравај морских дубина и ширине, а ни ватрену тежину на голу длану.

К земљи главом, к небу умљем!
Змија ти под главом лежи.

Ош, паасо! нејма ти стојишта!

Намигљива ока и пожељива бока.

У превратна времена непревраћен.
Памет је сваком човеку господар и она царује. Да кад је она слепа, човек је у мраку.

Викати ће »хеју« у помоћ.

По твоме имену, тако је и житак твој.

Мучно је то и тужно дуваровом бездушним говорити.

Ко се сам цари, други цар му не ваља над главом.

Други даје и наспорује, а другом се за то захваљује и пешкеш му се носи.

У корену су и гране с воћем родним.

Није по јакости и кадрости беседљивца, него беседа је по разбирању слушаоцем.

Пре воде бунар се копа.

Види бог свачију опачину кроз облачину.

Еда може лонац лончар бити, ил' му сикира ковач?

Поглед и ход свакога човека указује какве је собом ћуди.

Где је досада, онде је и псовка.

Истина никаква не чува се у чијој беседи.

К чему памет не служи, оно се ни дочути не може.

Што носи врућу жељу, то ни на љутој зими не мрзне.

С незнањем не можемо се отпирати.

Шири се кано пућак у ништо.

Тко је мудрији, ваља му да је и поштенији.

Не жегу зато свећа да их под астал, ил' му под клупу мећу.

Какви људи бише, такви и поп.

Ка аспиди глухи.

Цару царево, а Богу божије.

С красотом женском многи погореше.

Почетак је премудрости учити је и држати непопустно у глави... да се не загаси.

Маечак с телом нека се припне на дуд.

Еда икоја ластавица са својом песмом пролеће добро чини?

Ни пак једна је чрта земљомериоцу, ил' му морски пут једноме корабу и думенцији једном; доста их је с променом!

С једним послом снима узду, а с другим пак сасма паламаром дави човека.

Дуго им мезево к широко поље!

Ако Арапин измени своју црну кожу и рис шарену пегу са себе, тако и ви ако узможете које добро учинити научени злу.

Мала звездица може ли сунце просветљати, или поток извор напуња?

Два добра ни два живота никако човеку не могу бити.

Тко ли пак што к зрцалу пружа дајући, то опет и оно њему даје.

Ко у невољи друг друга сноси, тај сваки Бога носи.

Где се о Богу не мари, онде се ђаво жени.

Како ће се с блатом изапрати чешма?

Извијеш чисто брашно на путу, а трице дома донесеш.

Послену волу, да му не буду празне јасле.

Еда се збира са трња виново грожђе, или од репуха беру се смокве?

Изађе дело на видело.

Са злом одхрањено што је, оно вукови кољу и ждеру.

Камен, гвожђе, лашње се одмекшава него ли злочести људи.

Сави сами комади не долазе (ако се не подиже тражити их).

Ружица мирише, а бжур задише.

И у житу јест чиста пшеница, и има раж и кукољ.

Туђе вере ни куди ни хвали.

У добро и послено доби ради и часом сади, да обереш зрело грожђе.

У пролеће подижи се, да зими хузуриш.

1745.

Буди господар твоме благу а не оно теби.

Свачем крај има.

Курјак што штету чини, он си то својом кожом плаћа.

Једноме даш, а стотину их с кривдом занесеш.

[Лебди] ка штк над птићи.

Благо му у хрпа скупљено лежи те чами стрепљећи над њим, ка на ваздуху упролеће птица тресигаћа што се тресе.

Тко ли слугу почитује, то господара му со тим поштује.

Коме шаком, коме исто међу прсти!

Тешко томе, ко двојим путови ходи!

Кано кукавица лелече.

О томе се прознаје добар мајстор, којино из неваљала и злочеста што цигурно и добро упраља.

Нађи ће се и без препоруке свачем сајбија!

Тко прихвати се руком за рало, а натраг гледа, не шиба му бразда управо.

Око на око ком виче.

Други се кара а к нама се приговара.

Време једнако служи у добру и у злу житку.

Невера никоме не верује.

С коња на самар седати.

Испрва у аздији се носити, а допосле у покровцу издрт ходити.
Како било, да им се свило;

Куд допали, да пропали!

Ко год ходи, он и находи.

Чувење до памети стоји.

Несита је велика арждаха човечаско лакомо срдце.

[Свак] смрт своју са собом шика до згоде.

У клетви благослова не бива.

Где ли је икад то с туђих суза ваљала подужбина?

Од добра отпали, а на зло пристали.

Вода голема својим путем једнако си тече — ко ли неће сагнути се да се напије, може и жедан поред ње проћи.

Тко ли иште заграбити је и понети дома, више не може нацрпсти ни однети него колико је снажан шикати, ја ли колик сасуд донесе; маечак, голем ли, толико и воде донесе.

Из големе невоље и многа жеља произниче.

Податљива рука никад празна не остаје.

Ка слепац — без очију и у подне.

Млад делија а стар просјак.

Без прилике ништа не ваља чинити.

Невоља човека приводи и из недруга чинити себи друга; пријатељити се с јабанџијом и за господина свога примати га.

Рђа им се у кући над главом распасала.

Ка свиње од испирања у блато.

Пролази ка вода кроз бадањ.

У зло доби вишега се зла ваља бојати.

Ако и јест вера једна, али крозазнање сваком своје.

По својој вољи неваљалој ходи, те му и траг злим гласом смрди.

Нејма по смрти покајања.

Недај своје умље за безумље.

Буди слепу око, хрому нога, кљасту рука, старцу штака; не проходи на празно просјака.

Куд доспели да пристали.

Да се сам обгрне с благом, а други нека оскомине гризу и јед гутају!

Обоје, о, богоје, бит не може!

Не стоје ли исто коме уста ваздан, ако мед, ако јед гутао!

Нит му ваља боља капа ни лепша хаљина.

Закон стојећи гори, ал' слабо га тко види. И шта ли може сама књига што од себе и исказивати, без човечијих уста?

Живот нам о длаки виси.

Коме је чемер у грлу, и мед му се горак свиди.

Неправу човеку ниучему право није.

Ђаво нема сна.

Конац дело краси и губи га.

Дрво, камен ли држећи у руци, док се не испусти, злато се не може шчепати.

Зла на зло себи да не прибаљамо.

Прах шаками фућарати под небо.

О злу мудри, а о добру луди.

Ако ти мудри по ћуди не казује, махнеш га се и волиш махниту веровати.

Један човек вилајета не може заустегнути.

Један конац, ласно га је испрекидати, али троструко плетиво неласно.

1746.

Што је год право, то је све и Богу по вољи му мило.

Једно оставио, а друго не стигао.

По зими знамо да се лепо пролеће указује, и по кавзи мир и љубљење се бива.

Учини ли биров супроћ цара које зло, сва је варош у томе под каштигом; учини ли што добро, само њему једноме то хвајдише.

Правда тек онога и јест, чијано је!

Еда се не може прозлити и добра жена од нехајства мушкога?

Једна је скона, ама ћуд је неравна.

Не мотри чије попрхе,

Него гледај му обрхе.

Не гледај ми ни оговарај сва́де ни боја, него оно криви, са шта се је заподело зло.

Пловући водом празне лађе не претичу ни заседају разбијати их харамије.

Сврх вруће погаче тражити окорела хлеба.

Царска је виђена, а поповска потајна.

Свештеник духовни пусат у језику оштар носи.

Који надбори, ономе се и венац даје.

Ласно је звера застрелити, ал' га је мучно припитомити.

Мисао је у туги горка и незауставна.

Не по роду свакад јунаци на гласу врсни и бољари поштени излазе!

Хвалилац злу, горе мука подпада паче злочинца.

Сит гладну не верује, ни пијан трезна почитује.

Мудра човека боља је злоба, него сулуда миловање.

Зло по злу делу имена му је спомен.

Сами себи свакад зло копамо, те нам наше зло заврат пада.

Зао је занат инат.

Човечији језик је попузљив и на квар хватљив.

Верном и милом другу нејма цене ни измене.

Досади је отац ситост, а мати је блуду.

Сваки крив бежанац боји се.

Смртна је сеча свакоме наблизу.

Похабљен се и испира, а не прав и чист.

Веће већа и мука тамо чека.

Своју недоскутицу и заборавио, бринући се за вилајет!

На живот, срећу и добро здравље!

ЗАГОНЕТКЕ

Ахеја је давно пролетела,
Обртушка се удајачила.
Промене нејма...
(смрт)

Ни говори, ни ромоли а вид човечији има
(икона)

Једна глава, једно грло, суретина одело
(калуђер)

Њима срећа, осталим штета
(трговци)

Ка гладноме докопати се ситу лепа се јецека најести, удес је, тако и желити наслушати се књижна разговора душевноме здрављу једнолик нишан је. И сам се тому радујем кад вас много ту на скупу видим, а пак мало и пристиђујем се снебивањем у себи ако се што замуцам, те како рад бих по жељи, ништа што цигурно да баш ваља, не узмогу дати вам. И у шарагља за укор останем ка ловац у пушчану строчању, ил' му мати која врло жалостљива при сиси с дечици чежљивој а слабомлечној, не имавши чим издовоље задојити своје младенче. Ама што да чини, ако баш и најслабије што има, опет уклапље му сису у уста бар с чиме год да га тек неколико забави. А дијете, што зна има ли што млека, нејма ли ништа, хеле, оно сиса и вуче са студени му устанци разгрева гмеждећи виме. И опет штогод повише поизвуче себи млека. Матери је то за муку тужно, што јој дијете гмежди повлачећи узалуд празну сису, али што да чини? За невољу подноси и трпи: не одрива га ни га ћуша зато; мати му је, воли свашто поднети од њега, него ли да га што расцвели плачно дерући јој се код ушију. Јер, у томе и сама више жалостиво тужи гледећи своје рођено гладно дијете, не имавши га чим потешљиво заложити ни задојити.

Да каде тако своје мајке старостљиве су и жалостљиве о својој дечици, храни им, та то и много одвише сврх тога паче нама ваљаде о ваших душа старати се с храном и дурма о тому настајавати, како би што угоднije и полепше пробирније, чим паслађим слови мазније залагали вас на вољу примања...

Тога рад ако нам је и врло сиромашна с приносом ова духовна софра, и тако оскудљиво, што је да је, с драге воље нескривено ни затајано што, ама све на среду износимо пред вас. Ако је слаба мала худа част, по јакости својој што се икако може, то се и издаје. Ка и ономе рабу што му таланти дукати големи на трговину од господина издати више: не зато што их и опет петорином не приспори, ама крошто их и с једним не промета се, него зарину га у земљу и изеде га рђа, зато би осуђен и свезано у муку турен. То се од бога и од људи ише не мало, много ли што издавати, ама не рђавије од своје имовине приносити.

УДВОРЕЊЕ АРХАНЂЕЛА ГАВРИЛА ДЕВОЈЦИ МАРИЈИ

Господари добри, браћо хришћани, ево, почесто с вами се прилепљујући и своју дужност вам издајем. А ви, ако ме примали, ако ниподашто држали, о том нећу се смањити, ни се с вашим прихватањем мамити. Моје је с вама говорити, а баше је пак слушати, ванимати и говорено чинити. Ако узтворите, спасени ћете бити. Ако ли о том пак не узмарите творити, то Богом осуђени остаћете.

Послушајте, оци, браћо чиче, стрицеви, сестре, стрине, баке, старо и младо, све мало и велико, до водоноше баше, слуге и слушкиње, децо и детићи, свим једнак говор поговара се и свет светује се, свако вам добро напред износи, част и рухо се готови и пут се сватовски указује! Који год хоће ш њима путовати, венчање ће и прстен придобити и домаћин се називати!

I ПРОЛОГ НА НЕБУ

У моме срдцу ми скрила сам твоје речи.

Владика

Ho де, дођи архангеле Гаврило, хоћу те послати до једнога места да ми верно и поуздано с потајом, мојој неисказатој, никим дознатој тајни одслужиш! Ето, једному исто теби то засад исказујем, него томе покривеному чудному послу хубаво послужи, јерно изарад свога ми милосрдија сажалио сам се на тај човечаски род... Видим та моја ствар ниподашто би; изамђа и почади. Саздата ми врла и лепа справа сама се поруши, а са злом отхрањено што је, оно вукови кољу и ждеру. Рај оста празан од сељана и запусти. Животно дрво с плантитим ватреним мачем давно се чува. Врата од беријетнога места с храном затворена су. А нашто је кад нико није за то? Сборенога и истерана од борца врага милујем и меште човека идем ја сам, у образу човечу, потајем сплести се у коштац те се похрвати со тим борцем. Али то да се не прочује да не утече он испред мене! Јер то ја тајим и од ових свих небесних сила. Цигло теби једному то доказујем за знање.

Него отиди доле к девојки Марији у Назарет галилејски, што је за дунђерина Јосифа обручена! Иди ко томе душевноме живом граду, што је за њега пророк изрекао: »Преславна глаголаше се о теби граде божији!« Иди к моме беседљиву рају, к источним вратма мојима, иди к моме красноме гласитом дому, ваљалом селу, к другоме земљану небу, к широком густу облаку, те навести и огласи мога силаска крупу! Иди уготовљеној светој ми цркви, к мојој из воље ми милој полати, к частној невести! Отиди насамо к њојзи, те у уши проговори тој словесној сеници, зготови ми са слушањем јој од тебе беседу, мој улазак у њу. И то се пази, да не како твојим пред њу доласком и с угледом (кано Данила) не престравиш је плахо, ил' је с говором пронеразиш да јој се душа и срдце не опрепасти, ни смути од тебе, него лепо тихо, и кротко улези указати јој се. Знаш, није оно пророк слободни, него плашљива сама девојка! А мени је посвећена с првим ти гласом. Таки обрадуј је смешно и весело. То реци Марији: »Радуј се девојко, леп сам ти глас донео, радуј се вазрадована!«...

Гаврил

(Узе он ту господску заповест како је зачу таки сиђе доле у Назарет где но Јосиф с Маријом сеђаше. Стаде у граду поче се размишљати о томе како то може бити. Говораше сам у себи.)

Страшна је то вешт и беседа умље ми надилази и несвестица обујима о томе чудноме послу. Како је то? Тко је страшан хјерувимом и недознан серафимом, што је ангелским силама небесним неможно поднети, то он обећава једној неснажној девојки

сносити! Те сам собом вели к њој дођи и у њу се сместити! И то за чудо где јој се обриче кроз беседно једно чувено слушање уселити се у њу! Осуђене Еве кћер иде да је прослави и на големо је повиси, те ми вели да му приготовим слушању јој улазак. Може ли тако сместити њено црево нигде несмештенога? Доиста је за дивоту те тајне божије чудо страховита тога посла.

Владика

Та што се то снебиваш и смућаш се у себи, о ти Гаврило, чему ли се чудиш то, а ниси ли попре ти од мене послат био к Захарији архијерају те му проказа за Јованово рођење? А каде ти несверова, онда га занеми да не може говорити до самога тога виђења детета му рођена! Не осуди ли старца с мучањем? Како ти клетву изрече, ја тако потврдих. Не с твојим ли доказивањем изађе дело на видело? Еда неродиља Јелисавета не затрудни? Маторост се помлади, разглављени уди очврстнуше, раслаба телесна објача фришко. И ето, и закржљава земља леп изнесе клас, неродна заче. И што од мене не може бити, кажи ми, који но сам словом свашто саздао? Што изрекох, то одмах и зби се. А ти штарад упаде у двоструко размишљивање?

Гаврил

О, владико, што је то лечити болести телесне и замршене узлове одрешивати и слабе умртвљене зглавке проживљати снажно, и тело пофришко учинити за детињско ношење и рађање, те одрешивати неродно и престарело дебло на родно и зелено обрађање? И суха трска прозелењује, те се из корена подмлађује, и закржлаву земљу понови ти за род, а женама дечино рођење по завичају стоји се. О томе за сведоџбу је Сара и Ревека и Ана: до старости били неродиље, пак родише близу пред смрт! Од тебе свачег на боље с горега превраћа се и старост цавти, ама безмужној девојки родити, то је сврх телеснога адета и натуре! А и што своје ти борављење владико велиш бити у девојки? С тога посла и чуда ми нестаје! Небесни и земљани кругови тебе не могу сместити, ја девојачко ли те црево хоће сместити?

Владика

Да како ме је сместила Аврамова колиба?

Гаврил

Аврам се је назвао сасма гостољубив, милокрвно је дочекивао знане и незнане путнике. А с тобом је свуда пуно; пролазећи ти путем како бијаше му кућа при путу, та си му се и указао виђено под сенком, пак и прође. Ама како ће Марија поднети огањ твога божаства? Твоји престоли на којих но седиш пламтећи из окола жегу са својом зраком палећи и тебе ли може поднети плашљива девојка?

Владика

Ако је коју пакост учинила ватра у Синају купини, то и Марији ће наудити мој доход к њојзи ...

II УДВОРЕЊЕ АРХАНЂЕЛА ГАВРИЛА ДЕВОЈЦИ МАРИЈИ

УДВОРЕЊЕ ПРВО

Гаврил

(Тадар већ архангелу неста одговарања, него саже се у себе и узе радити о своме послу нашто је послат оно доконавати. Уђе у соби к девојки Марији те је поздрави. То јој рече:)

Радуј се обрадована Марије, господ с тобоју! Тебе злокобник с несрећом неће сусрести, ни пачариза може ти што учинити. Где је понапре злотвор рат заподео и започело је смртно изашло, студар опет мир и живот произлази ти! Господин Бог, ето, бити заподева. Кроз жену зло изађе, са женом пак на боље се свему обраћа... Радуј се прерадована, храме божији одушевљени, радуј се обрадована, небу и земљи радованое жилиште, радуј се благодетна истинаго винограда нелажна мати и чиста дево! Радуј се благодетна непременаго божаства достојное вместилиште! Радуј се обрадована, невместимаго јестества село, пространа полато царева! Радуј се обрадована, тамним сијање! Радуј се благодетна овдовавшему миру невестичаство нескврное! ...

Девојка

А што мислим? Ово је плахо згледање! Ја кад послатога не сазнајем, та како бих тога знала, што га је послао? Ови је страшан како видим; да сказивати ваља да је још и много пострашнији! Каде овај са својим блистањем засени ми очи, да с каквим пештемаљем могу закрити велико сунце? Кад ме створење плаши, како ћу поднети Створитеља? Од слуге се препадох, ја господина ли ћу родити?...

Беседник

Ако ли је тко од мудараца и морском звездом нарече, ни со тим неће погрешити, јер она на овом мору нашега незгодна живота и врло сја с помоћу. И она је сама та велика звезда што је засијала од Јакова, те све језике на поклоњење Христу небесноме цару привела је. Од свега небеснога одзгор сјања она је без изма да ха! посветлија, са својим окретним мотрењем на ово смутно нашег житка море. Те нас ка у мраку заблуђене световоди и к тихим заветреним тамо пристојиштним аврамским недрима настаља доплити. И што пак вели? Ето, дође ангел к девојки, те јој рече: »Радуј се, обрадована, Господ с тобоју!« Улази огласник унутра к њој у кућу... Свакад се тек унутра о своме послу забављаше, те се све дома нахођаше. Ту је и нађе ангел ка са слушкиња опкољену, с многима божијим књигама, прогледну и с доброговијањем к Богу преложну и угодну по свему начину. Та понајпрво то јој изрече:

Гаврил

Твој господичић и кроме њега нејма другога ослобођача по гласу Исаијину, тај не по налици Исуса Навина бити ће сенки приличан у закону Израиља поглавит војвода, него јаки цар прави истине вере и закона нова приводац, нити пак протопопа по Исусу Седекову за неко време, ама првосвештеник вечити по уставу Мелхиседекову и цар над цара Давида домом, то јест над христјанском црквом. Ни само од патријарскога корена, него над тима што су се од дивље маслице прицепили, новораслице доброга сада, на питому маслицу. И то не тек само ка Бог, него и кано човек ни по натури и створном оном беседом ама и по зактевању, образу, свести човечој и разуму.

Девојка

(То девојка слушајући стрепи и рада је, а двоструко се плаши: једно Евине тамо у рају преваре и онде пак оне каштиге за неверовање архијереја Захарије, те зле ћуди клони се и по девојачки гови му, а свесрдо не подлаже се к речма. Обадвију укоризни вадећи се натрашке испитује форму своме томе рођењу те му то рече)

Ал' како ће то мени случити се, кад ја за мужа не знам? О, ангеле, чудим се ја твојим тим речма где ми зачнуће указујеш и рођење не по завичају људскоме, сврх натуре. Неможно ми се то свиди, потухљене су чини ми се те речи, већ ако божија промена која то на мени се први пут здеси. А како бих ја будавши девојком иначе дијете родила? Како ли ћу сисама дојити младенца свога? Откуд да ми се створи млеко?

Велиш ми изаткати царску порфиру, — понапре укажи ми основу одашта ће изаћи? Указујеш грожђе, а камо му чокот и лоза? Питаш посејану пшеницу, а камо дај и семе? Хвалиш цвеће, укажи ми од њега корен и сршљику. А што ми указујеш за цара празну полату без потребе што к њојзи изнутра ваља? А сврх свега тога, како би робиња свога јој господара родила, и урадилца свој ствари нигде несмештенога, да га у себи смести једно црево женско? Сухој трски ако се ватра прикучи, еда је неће сажећи? Баш ја тим твојим мазним и шаљивим речма не могу веровати. Зато чему је што удесно, то иштем с добром вољом прознати. С Богом мучно ми је пачати се, тога се сплетања врло бојим, те и памет ми се завр̀ће; дор ме несвестица из тога хвата. Рече ми: стигла те је честита срећа; а рада сам видети је и сазнати побољма. Врх натуре ми реч издајеш, а сконе не исказујеш, чудно ми је за то.

Гаврил

О, пречиста, што је теже од снаге, то се само види да се не може поднети. Ни пак који посао бољи из руку коме боље излази сврх умља му. Ама што зактева и хоће Бог да буде, из тога се нико не може иставити ни спречити пута. А његове сврх чуда после с мановењем једним доконале и сама ти прознајеш чиста кано истините и склопне мудрости царица сашта но си и навикла све то што је од Бога постало славно и велико... И ако ли и ко томе ниси вешта како је тебе оно чудо проналиковало, а оно бар за ово скорашње при теби ново здешање се при вери. Ево вић' твоје коне Јелисавете, закржљаве неродиље, како она у своју седињу, стара баба будавши затрудни, онако матора, те пророка сина роди! Сухи корен прорастљику ето изнесе, те без влаге суха башча са цвећем прорасти по божијој вољи и безвлажна земља цвеће и нове расљике зелене плоди и у безродној много јесење површе наспорава се. Кадар је Бог у свему, те штогод хоће, таки оно и буде. Еда не може он и тебе девојком, учинити матером? И опет матер девојком?...

Беседник

Издавна те чекасмо, од много времена јаочући викасмо, укажи нам свој образ и своје слушање издај своме ти гласу, јер но лице ти је хубаво, слатку беседу имаш, лепшу жељу и боље оклевање... Заштеди дево, са својим ти поштеђивањем и с добрим произвољивањем со том ти честитом срећом којуно освем и пре твога прошења примаш од Бога без искања... Него ли издај твоју реч доброхотиву ангелу и најпаче господу Богу твоме. То ти светли ангел говори, поглавица небесној војски, сведок и невестовођа нелажив, договорник драг а не ковлајџија и да је који опадник и прохода. Узми си с овим и уговор, те ми слово дај, внимај томе што ти твој праотац Давид вели... И што већ девојка к ангелу одговара? Ево ја сам, рече, господинова слушкиња, да ми се то збуде по твоме изречењу.« О, да чудна врла гласа и радостљива одговора. О, да велика то тога твога милокрвства к нама пренепорочна, простиње и благостиње! »Паче јермонские роси глаголи твоје. И паче мојсејскаго дажда провештаније твоје. Нелаживе сушто препокојила јеси нас, јако невеста песана с прахом васаким миром подателним исплн, о, благоухала јеси нас!« Но сад, ви који сте овде сабрани на овом слушању, чусте ли худо и ниско одговарања? Видесте ли смањено срдце тихо и кротко свете Богородице? Архангел је назива обрадованом и благо словеном је нариче, сказујући да ће сам Бог Дух свети доћи на њу и обгрнуће је вишња сила, а она себе рабињом нариче. Доиста је од саме натуре та удиљ дева тога мати по апостоловој беседи, који но не с преотимањем да се је сравњивао Богу, него себе снизи, те слуге образ на се узе. И она томе сверова зато ову реч и изговори:

Девојка

Ево сам, раба господња, буди мне по глаголу твоме! Да кад би тако воља божија о мени, а ја ћу послужити му божаставному хотењу и вољи, његовој благости. Ето, ја бих савијен свитак — нека се божије слово напише у мени! Ја руно, — киша да изаспе се на ме. Ево купина, — нек је зажеже горњи огањ! Ево свећњак, — на њему да светли горућа свећа. Ручка ја — нек се саспе и сручи се мана. Ја постења — може лећи младожења. Царска сам столица — не ка седне цар. Црква сам — да улезе архијерej.

Беседник

Тако, ево, у томе склонитој ћуди девојци таки и божије слово уђе у девојачку полату. Тадар и небесне силе с људма се скупа измешаше, јер но несвиђен с телом виде се и испуњен разасу се. Неописан написа се, летом и вековом зидар годиштник се учини. Цели човечији стас на се преузе и у цело божаство човечаство прибра уједно, освем смесе и раздељивања... Него ли одсад да и ми с узајмом од архангела Гаврила преузмемо мало нешто приноса ваљала, те по дужности нам матери божијој с гласом се прикажемо и с овим похваљивањем запопевамо говорећи на слатко к њојзи:

Хор

... Радуј се вртограде цветозатворени, јему ж хранитељи јављше се јевангелисти! Вртоградар же јављши се Марији Магдалини, јако кипарис имеје висоту смеренија и јако финикс правди многоцветије, јако ћедар ливански умножени губитељнују мислених змијев силу разгањајушти! Радуј се плодовита маслино, много масти принесшија елеја, Христа, јего ж тиме излијаное миро, радуј се винограде истини живот ни грозд вазрастивши!...

УДВОРЕЊЕ ДРУГО

Беседник

Уплашен стрепећи у себи се пронеразујем од ове страшне велике божије тајне подмукле. Ама пак веру имам до архангела Гаврила, те со тим страву ми прогоним из срдца кроз ове изречене му речи сказујући чудеса к Марији Богородици с

похваљивањем уједно, те ангелске беседе на дику јој и ја се принудом затичем проговарати ово поздрављење хубаво к њојзи данас:

Гаврил

Радуј се прерадована, храме божији одушевљени, радуј се обрадована, небу и земљи равно жилиште, радуј се благодатна, небеснаго класа нежњена њиво, радуј се благодатна истинаго винограда лозо, нелажна дево, мати грозд животни рождшија, радуј благодатна неизменаго божаства достојное вместилште, радуј се благодатна невместимаго јестества село пространое, радуј се обрадована, облистање омраченим, радуј се обрадована, обвадовевшему миру нескврное невестничаство, радуј се благодатна, исткавшија нерукоплетени венац всеј твари, радуј, благодатна, огњу божаставному бивши жилиште, радуј се благодатна, свету неприступному обиталиште, радуј се прерадована, погрузившја в ложе снах смрт праматерњују, радуј се обрадована с гладом душевним умирајуштему јестаству хранитељнице неоскудна....

Беседник

Онда се она за ове ангелске беседе у себи смути. Одвраћаше своје лице да не гледа ангелу у образ му. На ногу при њему стајаше, обрће там-овам главу, очи крије и пожмурује. Не знајаше што да чини, мучно јој је самој уједно у соби стајати, побегла би напоље а не сми — с врата је затечена, обстајати снебива се гладећи пред собом бестелеснога ка врло хубаво момче младо и цифрасто, и боји се хем се стиди говорити ш њиме почитујући јој своје девојачаство не беседети с младима момци. А опет провиди га по стајању и по погледу где му се блиста лице кано сунце. Мисли се, јер доиста није човек, ангел је божији. Промењује се сама у образу. Изнутра од страха трне, никако не сми се усудити да га распита ко је и откуд је. Узе се у мисли: какво је то поздрављивање? Шта ли рад он њу пољуби? Разуме већ право да јест од Бога с неба послат к њојзи ангел с добрим гласом честитим за све људе. Ама томе се пак чуди и у себи говори:

Девојка

Како он то будавши светлији од сунца с једним од блата с човечом наликом да беседи? Та ово је само на небу божија столица, тела на себи нејма, а девојку љуби! Ка на ногу да је, тако преда мном види се да стоји и мало поступује по земљи, а сасма маечке ножице има — што ли иште са земљаним људма разговор он свој имати? Не могу се досетити за то што код мене иште. Ангел ми се казује, а ка човек, онако са мном беседи: ангелски, бестелесни, врло леп ми хабар даје, јаснији од сунца, красна је угледа, а трага ни чувења ходу му нејма. Језика нејма а честита ми срећу, устима не миче а лепо говори, не знам нашто ће ми то изаћи? Плахо се то види да кад послатога не сазнајем то како могу му господара знати који га је послао? Прогласник је страховит, ја какав ли је пострашнији му посилач? Колико овај тек блиста лицем те ми дор очи засењује и не могу да га згледам, то с каквим ћу очима мотрити код себе право сунце? Ствар ме страши. А како могу поднети зглед створитеља мога? Препала сам се од слуге, еда ли господина кадра сам дочекати?

Гаврил

Не бој се, Марије! Ја тебе Богородицу наричем! Не говори ово тебе змија; не препадај се од мене, Марије! Божију реч ти докундисах, а не да те чим варам ласкајући те. Не бој се, Марије! Не наносим ти тога умља кано враг Еви равнити се с Богом, него мати му кажем ти хоћеш му бити до мало дана. Не устручај се со тога, Марије, весео глас ти донео сам, а не коју шалу ни лажу. Не плаши се, Марије, нећеш се ти ни у чему спотакнути кано Ева!

УДВОРЕЊЕ ТРЕБЕ

Беседник

Данашњега дана сустиже с неба ко томе граду и велики чиноначелник небесним силама Гаврил архистратиг прошавши му небесне кругове дође у Назарет, запоја с похваљивањем овојзи девојки, нарече је Богородицом и у томе поздрављивању то јој изгласи: »Радуј се обрадована господин је с тобом!« Него ли и ми, ако смо и земљани слаби људи ови уједно ш њиме англески глас да преузмемо. Такву похвалу нашој ходатајици вечне нам радости слатку песму изговарамо доносећи к њојзи ово ангелско поздрављивање..

Хор

Радуј се врло кћерко цара Давида и мајко истини тога небеснога Христа цара, нелажна девице Марије који но земљаним царем најпаче верним барјаке развија и владост им над непријатељи даје..

Беседник

Него ли и пак с овога имамо повратак свој о сказивању божијега благовештења да усрдо послушамо опет и Архангела Гаврила како ... непорочној девојци приверујући је божијој овој тајни за прихватање у себе Бога слова с доказивањем говораше. И то рече к њојзи:

Гаврил

Слушај невесто божија преславни вишњега Бога потајни му с тобом уговор, те де, дочуј чудан леп глас, ево ћеш од данас таки затруднити у себи и родићеш сина и именоваћеш Исусом. Толико буди справна и готова к његову у тебе доходу. Лепо сам с поштењем ти дошао казати тај добри глас, што ти је остава заштеђена дати се сад пре века и света.

Девојка

(На то одговори... и рече с ангелу мрштало натраг:)

Обиђи де ти момче наоколо од мене подалеко, те изађи из мога града напоље и опколи ми очевину моју. Одовуд поскорије да си измакао! Одстан се ти овога доласка к мојој кући те од мојих врата хитро се одби не долази ти ту заговарати ме. А мени худој овде не продаји ти твојих масала ни ми мазни гласови казуј.

Гаврил

Та послушај ме девојко, док ти искажем по реду нашто сам теби послат а не буди тако плаха и жустра! Ево свој давнашњи договор сад хоће Бог да докона те то зактеде на видело свим изнети да потражи и помилује изгубљена и заблуђена издавна човека. И зарад тога сам собом хоће човеком се учинити да спасе човека. Ја зашто већ не прихватиш ми речи ни ми поздрављења примаш радо и весело обрадована?

Девојка

Видим те да си сасма леп и хубав момак с красна стаса. Цифрасто одевен, гиздава образа светла. Ал' те је сам Бог изобразио и божија светлост, видим, кад нисам чула, — све ми се чини да нешто ти мене не вараш. Веруј ми знано да сам се врло препала и дор се пронеразила у себи кад те смотрих код себе гледећи ми на твој зрачни образ. Какав си, канда те је сам Бог изобразио и божија светлост, видим, блиста из тебе. Сад ето когано језика никад нисам чула ни знала, говор му разбирам, ни тога образа што га никад ни на сну нисам видела, сад га на јаве пред собом гледам. И како да се не бих опрепастила стрепљећи ми изнутра! А ево, и свога ми заручника ја већ имам праведна човека, те му знаду људи чија сам под прстеном жена. Не пристоји

ми се више с други момци свога разговора имати ни то и сама зактевам чинити и стидим се врло да бих с каквом мушком страном што беседити. А младу момчад ни видети не зактевам, а камо ли да свој који разговор имала бих ш њима.

Гаврил

Та ја те добро знам како си ти чиста и поштена девојка тако да ти на свету нејма девојачког пара. Зато сам ја од Бога и послат дођи к теби на поуздано. Толико послушај ме, сестро моја, и прими од мене ови за чудо весео, за твоје добро исказати глас. А на твоју велику свагдар хвалу бит ће ти то. Јерно из тебе рождени вишњега Бога син ће се назвати. А ето ти, пречиста, с држањем на својих ти руку и врло жељно носићеш га.

Девојка

Чујем брате што ми говориш и то све разбирам те видим те како ниси ти од човека рођен него дух си, ал' не знам који. Те зато још бољма стрепим к бојим се да ме тако не намамиш на које зло с преваром кано у рају Ева што је с преварењем пропала. Ал' ја доиста нисам оне ћуди да ме ласно на коју неваљалост преволиш с ласкањем, ако би које мазлице преда мном изводио. Јоште ти никад на овакву тврдоћуду девојку ниси се намерио нит си је кад видео.

Гаврил

Знам те какве си натуре девојко, ал' ја ево теби лажљивих мазлица не доносим, него праву ти радост исказујем што је за те боље, недознано ти рођење без девојачког померена квара. С добром ти указујем доходак к теби вишњега цара недомишљен. Та сама ти собом, и та на теби порфира коласто свилено одело што га на себи носиш, проказује те јер си с царскога подретла, те и сама си пристојна за цара што и сама то свакад исказујеш говорећи да јеси та. Зато од селе и ја те изобличујем што си, која ли имаш бити, ако ме послушаш и реч ми примиш.

Девојка

Што је хвајде ту теби много и зановетати кад ја ти велим јер не верујем томе таквом твом указу неосвестноме. Видим шта рад си ту дошао са шегом обружити царско и девојачко поштење. Са срамотом одертити и с пизмом на ме извадити мога ми домаћина господара.

Гаврил

Архијерej пророк Захарија Јелисаветин, муж твоје рођаке, добро за то знаш да кад он не поверова мојим речма те изарад тога онеми. Бар сотога се увери, а деде отид' тамо до њих те разбери и навикни побољма што им се је било припетило.

Девојка

Јаћим и Ана садруштво доброродно и побожно без укора моји су родитељи и како ја тихоизрастлица с пророци да се састајем? Те тко би њих надговорио и по томе приверио да ја Марија нисам злим путем пошла грешити изоставши без отца, без матере си ротна?

Гаврил

Но велим ти да кад се изврше моје ове речи што ти кажем у своје им томе време, онда ћеш се сетити и прознати томе недознаном заподелу указ...

Радуј се обрадована господ с тобоју! Ти се хоћеш нарећи богоносна столица, царско седење небескога цара, јерно и тако овде си владичица царица и кћи с подретла земљанога цара Давида, те на себи црковни образ со тога имаш. А ако не верујеш ми што ти казујем, то каде ти се збуде тадар ћеш познати мојих речи доконање и вишњега Бога неизговорно к теби слазење.

Девојка

Како могу ја бити вишњим Богу престол, поизвестније ми то скажи, ангеле божији! Како ли то они виши од сунца недотакнут свет да буде од земљанога тела осезиват? Више кадрости сносне? Ти младићу јуначе, доказивање такво мени у уши недознано уносиш. Све ми се чини да не узбудеш ти дошао к мени на коју превару.

Гаврил

О девојко, девојко, чудна ли си ти! Те крошто, зашто ли мому добром исказивању не верујеш? Божија невесто, докле то хоћеш се са мном инатити и наговарати а не примаш уговора с неба послатога к теби ангела. Нисам ја од оних што је преварио Еву.

Девојка

Видим твоје лукавство где ти се разлико промењује лице и чујем твоје много сплетене чудне беседе што нисам никад их чула. Зато и не примам твога обрицања ни га слушам ако што ми говорио.

Гаврил

Та ако и лепота мога промењивата зрака лична и глас ми што плаши те, — ал' то ти кажем да ове моје избесеђене к теби речи за велику хвајду хоће теби изаћи. Те од сеј доби по моме говору небо и земља хоће те хвалити и лепо дичити, на велико уздизати.

Девојка

А по чему могу ја то сазнати да би се на мени те твоје речи извршиле, кад сам ја девојка, и за мужа не знам, нит' сам с ким венчата, нити ми је ко томе воље а ни које жеље имам. Ја сам раба мога ми створитеља.

Гаврил

За веровање ево и то ти извешћујем, о Јелисавети твојој пријатељици, како то она ове добине ето, под своју јој старост хоће да роди сина. Те многи људи ће се порадовати за то чудо о рођењу томе. А име оном детету Јован хоће се нарећи. Узми што ти се од мене препоручује, а не клони се говорећи ти са мном.

Девојка

Човек ли си или ангел, не могу ти речма поверовати. ни се сетити о чему то шијеш. По образу мотрим те кано ангела сушта, ал' по стасу човека те видим.

Гаврил

Та бар у цркви у света светих посвећена девојко ниси л ме видела; та знаш то добро и очивестно да сам ја исти много времена теби храну доносио јести, те си од моје ватрене руке узимала јести и доста сам беседио с тобом. Ја сам Архангел они Гаврил што сам ти од господа Бога послати служио.

Девојка

Праведна и поштена разумна старца дунђерина свога ми обручника имам што ме је за се узео, те бојим и стидим се од њега што ће ми рећи ако ме затече с тобом туђином беседећи а насаму у затвору с младим момком будавши већ за мужа прстенована девојка! И што му знам и одговорати? А што си се и обезао ту толико око мене, те не шибаш и идеш својим путем?...

Гаврил

Та ево текар сада и започео сам с тобом беседити, а пун сам небесних беседа и од јако ми је с тобом о свему разговор што ти имам доказивати. Ја што ме брже тераш од себе? Кад сам ја удиљ код тебе ако ме и не видиш свакад очима. Од сад ево право ти то кажем, јер из тебе хоће се родити цар царем што ће царовати над Јаковљевим домом увек и његовим царовању нејма конца.

Девојка

Смела сам се у себи врло и ништа не знам што ти више одговарати, што ли од себе чинити. Стрепим и бојим се со тога посла...

Гаврил

Чудим ти се дивна девојко што се још толико смућаш о мени и бојиш се преваре кад ја нисам земљаник него с толике големе висине горње сишао сам, те преда те дошао божију тају указати теби. А што кријеш своје очи од мене те ме се стидиш кад се ја већма од тебе стидим и мени паче ваља теби говити и лебдити пред тобом како достојној почасти се теби давати како од верних људи тако и од небесних ангела, јерно ти мати божија хоћеш да будеш.

Девојка

(Прошали се с ангелом те му рече)

О млад јуначе, дивно је то твоје чудно к мени указивање. И стојање ти врлу ћуд лепу указује, ама како си ти то смео дрзнути тако овде улести к мени, чудим се, без гласа у моју кућицу! Ни куцнуо у врата, ни запитао: слобода ми је ући? Зар си ме тек тако за неку просту девојку а не за марицу мислио да сам?

Гаврил

Сва си од свуда чиста и без мане, ал' то ти се дивим како од толико доби се не уверујеш ко сам, ни ме право познати [можеш] и моје ми беседе не примаш. Та ево славни цар што ти за њега казујем кроз ову моју беседу, већ ушао је у тебе и седи у твоме цреву!

Девојка

Каде девојку несазнату брака целујеш и не пробаљиваној девојки ништа с мушком страном тако дело јој напред износиш родити дијете, — а ти ми бар право искажи, те ме истинитом увавести ако за то знаш како и откуда хоће ми се то случити кад ја за мужа не знам?

Гаврил

Свети ће дух напасти на те и сила вишњега Бога оца хоће те обсенити. У томе и дијете ће се у теби зачети и рођено из тебе назваће се син божији, син вишњи. Не бој се нит' се што од чега препадај Маријамлије! Велим ти да си врлу честиту добру срећу придостала од Бога.

Девојка

Ту много искану тајну дошао си је с неба мени предавати и како да не бих се од тога жасила и више паче неверовала таквоме чудном указивању а кад ми за то доказујеш још̃те побољма уразуми ме о томе!

Гаврил

Одбаци већ ту бедујасту неверну ћуд од себе, велим ти о девојко! Сашто се толико инатиш са мном? Престани већ од тога; доста је било речи. Ето већ моје су се речи како ми се свиди за то све доконале с тобом, твоја је већ утроба ето несмештенога нигде у себи гле сместила ако ти и не би у вољу на то било! Где је ту је већ. Јерно у божијим речма нејма ниједне недоскутице што не би могло бити и то стати се што Бог хоће.

Девојка

Ја сам стабло од Давидова корена, зато се и бојим, да не како узрок срамотни изненада и њега и мене не снађе за укор љути. Те посвећене и попове снаћи ће грешна брига који су ме од детињства до ово доби чисту у цркви спажали и целу старцу поштену од сеј доби на спажање ми саборно предали.

Гаврил

Господа спаса ћеш ти родити, једнога од живоначелне тројице, те свему ћеш свету неизговорну радост добавити коју но никад ни ангелски а камоли човечаски пород није могао то сконаторити са својим истраживањем којим. И твоје ће се име увек зато благо сивљати!

Девојка

Те кога ми то спаситеља кажеш момче? Очито ми га укажи јер доиста и чуда ми о томе нестаје, тако да и ангелску сву красоту, пламените многоокате небесне поглаваре то твоје сказивање чудно у чудо их стања.

Гаврил

Слатка дивота лепа твоје су те беседе, чиста! Тога рад и вељу ти да не од жеље женске ни од мушке ко тому боље хоћеш зачети него ли од вишњега Бога и находења светога на те духа, твоје ће се дијете од тебе родити.

Девојка

Да тко ће о тому у моме знању уверити Јосифа, како ја нисам затруднила са мушким састатком него од светога духа ми се то згодило? Јерно с постанка света никад се то није здесило нит се кад чуло да је икад девојка без притрусе здетна где остала. С погледом ки с договором без присева се то не свршује.

Гаврил

Зато се ништа не старај нит се што брини божија је о томе управа и провиђање, а не твоја. Него то знај да од сеј доби под твоје милокрвство хоће прибегнути сваки човечији род, и сваки с блата местан језик на големо хоће те дичити и блажену те нарицати. Од рода до рода свако подретло људско споминат ће свето име твоје молећи се теби, јерно из тебе виши од сунца ће свима свет просинути.

Девојка

Ја сам сама земља и од земљана рода се родила пак какво назорно прибегање људско к мени да будем? Како ли Христа, свет вилајетски да понесем на својих ми маловрсних и слабих руку. Те како то незаходно сунце с месецом носити се може?

Гаврил

Преузми си себи ту врло светлу зраку преславна, преузми и Богом ћеш бити и сенка богосместна божија одушевљена црква од седам небесних кругова шира и виша!

Девојка

Стрепим ја преславнога и странога и чудна о рођењу твога изречења а и Јосифа стидим се и бојим, не знам што ће ме из тога снаћи. Волим бар одовуд изаћи те тамо отити у Захаријину кућу боравити ми код моје суроднице Јелисавете докле видим што ће се од мене збити и нашто се извршити твоја беседа.

Гаврил

Општа избава од свих злиња и очиштење свим верним народом ти остајеш и бити ћеш. Тога рад и опет говорим ти за хвалу ове сличне речи гласовито: »Радуј се обрадована, господ с тобоју! Благословена си ти над свим женама и благословен је плод твог чрева!«

Девојка

Ја сам рода царскога и у царских полата мога ми града Витлејема с матерњим млеком сам одојена, пак у божијој цркви у света светих без покора одрасла међу

свештеници борављећи много доби у своме поштењу чисто се држећи. И сад сам девојком. Пак како да ја мати детиња прочувена останем и та будем?

Гаврил

Сав је ови свет прогледао вишњи Бог одзгор ал' нигде није такву девојку приличну нашао за своју мајку кроме тебе. Те добра му воља ето би да из тебе прође посвећене. И зарад смиловања му се над људма погубљени собом и сам човек зактеде бити. И ти од сеј доби блажена буди међу људма и хваљена свакад.

Девојка

(се већ преволи те похвали господа Бога, то рече)

Попевати ћу и хвалити име Бога мога с песмами кад је и на ме снижу и најмању своју слушкињу му погледнуо одзгор и то већ и сама знам јер од селе хоће ме дичити и хвалити сваки род... Нека да ми се тако збуде по твоме сказивању ми!

Гаврил

Радостна о томе буди девојко небесне красоте веселе и дивно насељање и све цело вилајетско поклањање од тебе постаје. Врло ће твоја молитва прихватана пред Богом за људе бити, небесне радости ходатајице.

Беседник

Мучно већ би Богородици што ангел не одступа од ње но много је с беседом задржава од посла ипак бојећи се да је ко не вреба или затече с младим момком насамо дуго се бавећи. Та и преко рече му опет:

Девојка

Та доста већ, доста си ми наговорио, отпочини већ с беседе. Чуо си јер сам се ко томе предала, те сам ти рекла: »Се раба господња, буди мне по глаголу твојему!« Ја већ што више од мене иштеш, што ли чекаш ту?

III ЕПИЛОГ НА ЗЕМЉИ

Беседник

Прихвати с драга јој срдца од небеснога чиноначелника уговор о Христову зачнућу. Оде невиђено од ње ангел и после тога како она ходи с Јосифом почујте, кад виде је а трбух јој расте, јер но старац са својим дунђерлуком се живеше, те и понадалеко хођаше за послом по много дана бавећи се тамо. Да каде стиже с пута му у Назарет праведни Јосиф, дође своме дому. Изађе девојка Марија из куће пред њега, сусретну га и лепо дочека. Згледну је он, о, виде да је сдетна! Врло му тужно би и одерти се што не може бити. Оде унутра, ништа јој напољу не рече док се не смести у дому. После седе унутра и дозва је насамо преда се, узе на миндрос, те је на лепо тихо поче распитивати што то би од ње: ил' је куд на страну скитала се, или је ко онде к њојзи шуњао се долазећи, те је то добила у себи. То јој напре рече с укором:

Јосиф

О, ти нова младо, што се нисам од тебе никад надао те срамоте дочекати и примити! Нисам ли ја тебе из божије цркве неопогањену ни натруњену чим к себи прихватио? И кад сам на пут пошао радити ми о хлебу чим ћемо се хранити, те ја чистом девојком без узрока те поштену оставих код своје куће у дому, пак што то сад видим у теби? Матер непоуздану, а не девојку. Брже ми казуј и изговори то твоје шарање и длакави посао, како и што је то од тебе било и свило се?

Девојка

Мој добри господару, како си ме нескрнаву у своме дому оставио, такву си ме пак без мане и затекао. А не то што за ме мислиш. Више ти не умим што известити, та ја из мога ми јоште детињства омрзла сам на то телесно каљање погано, нити и следа тога пожељива имам у своме срдцу.

Јосиф

Хеј, хеј, видим ја твоју мунитву, Маро, ал' то ваља на суд да изађе по срамоти судити се! Сурово је јудејско суђење и горко истезивање на очизгледно сведочанство без поговора. Него скоро право ми се искажи беза зла, што се то од тебе стало?

Девојка

О, поштени старче Јосифе, што да ти рекнем за то? Ако се бојиш овде кога суда и зле парнице, суд и пресуђивање горко и неутешно тамо ће бити онога света од кога но и безгрешни ангели стрепећи им жасају се. Те онога се суда ти бој, а за ови људски земљани суд хич и не мари. А најпосле ја за то баш слабо хајем била ли с тобом уједно, данас ли од тебе отишла и растала се. Ако ти је што са мном мучно боравити, а ти ми учини по адету вашем: у закону Мојсеову тако се пише: »Ако би се где нашла чија девојка с принудом покварена, дати јој се драм сребра пак је пустити од себе, нека иде куд је две очи, воде.« Ја што ми ти на ово писмо мени дајеш одговор? А за ме не пише ли се овако у Исаијину пророчаству: »Јер но у поруку дати ће се запечатљена књига

таквом човеку који зна писмо, а то ће рећи: — Није за ме, ја је не могу чатити ни прегледати је више. Имао сам већ своју књигу и доста сам се начатио је.« Како ми се о томе мни да не узбуде право о теби изречено то пророчаство издавна подмукло за прву ти жену и последњу издату девојку да се ђаво не сећа нашто излази то, те не учини које пакости у божијој тајни.

Јосиф

Залуду шевраниш, Маро, залуду, деде право укажи ми твога милостника, који је то тај са мном пронашао се ортак у мојојзи кући, те ми напред донеси тога злочестника што је ту срамоту учинио и покор моме роду навео да му таки на пању главу с мојом дунђерском брадвом одфирим, зашто он, ђидија, моју старост обезчасти, те ми образ оцрни, да сам за ругу и чпот међу свих дванаист колена Израиљевих!

Девојка

Не смуђај се, прав си ти и без хиле! Доиста то хоће теби проказати сам Бог о моме овом случају у сну, како ли год. Што ми велиш тога мога договорца, а ја не могу знати где он борави, нити се могу горе пенати у небесне висине тражити га где је, ако му и знам име.

Јосиф

То ти велим, из моје куће да имаш изаћи! Скоро се топи од мене да те није ту! Иди си к своме милостнику с ким си се жарила и палила! Хеле, то знај да те ја од селе нећу држати ни хранити, нити ћеш ти више хлеба јести за мојим асталом од софре ми. Јер си ми сасма обружила моје седе власи.

Девојка

Почекај ме ма Јосо, почекај! И немој ме сасма тако потајем одбијати, ни протеривати скоро из свога дома напоље. Нисам се ја научила прескићивати овам-онам. Куд ли чемерница тако ома знам за сад ити, где ли се подети на коју страну, коме ли знам у кућу на стан доћи, док се не промислим и провидим напре о себи где бих се станила и сврла код кога? А сад сам ево, ни жива ни мртва, не знам од бриге што од себе чинити. Молим те, дај ми мало мира, док се бар просвестим што да чиним, куд ли да идем.

Јосиф

Но ја те сад на лепо питам толико искажи ми се тко те је преварио и уговоравао се је с тобом да за њега пођеш, како ли је то било? Откуда је, ко је тај, чеговић ли је, је ли који господичић, ил' му ко био? Где седи, из кога је града, вароши ли, хоћу ја н тамо к њему отити да се бар напсујем ш њиме и изружим га кано ништо човека.

Девојка

Ево ти се заклињем, човече божији, тако ми мога господина Бога и живота ми мога, како сам ја чиста девојка, нити за мушку страну знам, него тај што је преда ме био изашао и говорио је са мном кано друг и брат ми поштено из даљег стојећи. Врата није отворао ни на уласку ни изласку. Виде се код мене, паке га исто неста. Доиста тако ми се мни, да је ангел био у човечаскоме образу свићен, јер дор ка муња лице му блисташе и говећи ми дивно поиздалека говораше к мени.

Јосиф

Како је год то било да је било, хеле та кривица кано крађа подмукла на те и на ме ће се дотерати, зашто пре венчања згодило се је то код мене и у мојојзи кући, те ће нас изненада овде похватати подзорци и срамотно на суд одвући. А ако би се онде икако испирали правдајући, знаш да ће нас и обадвоје изобличити облична кленова вода за невољу пијући је нам...

Девојка

Видим то да ме врло грижљив дан постиже и руга ме сколи, мој обручник истежући ме некриву са мном се при, те порођење мога детета ми, нагриза ме псујући и ружећи. А тај што ми рече радуј се, таки се сакри и нигде га на мејдану нејма, нит му трага има куд је отишао. Тесно ми је од свуда; ни знам што чинити ни како се одговарати... Видим те да си врло назубан на ме, ал' што да чиним? Веће ваља ми се и самој на видело пред све људе открити ходећи ми трбушатој за укор познанцем. Ити ћу у моју очевину Витлејем. Ако ме нико од срамоте онде не прихвати к себи на пристојиште, а оно отићу у оне камените литице, те се завући у једну коју год дуплу пештерину, пак ћу тамо преборавити за неки дан чекајући ми мога порођења и видети ћу тко ће тај бити што се од мене роди. Уздам се у господина Бога да ме неће тако под ништо оставити; хоће с добром нагледати и мене худну рабу своју.

Јосиф

Видим да сасма си обегенисала тога твога милостника, те га врло тајиш од мене и траг му кријеш. Та нећу ти ништа учинити, ну де на добру вољу тек толико искажи ми га тко је, да га знам. Што га тајиш кад ће се и после срамотно пронаћи? Тко је био тај туђин, мимоходац човек, те без гласа уђе у моју сиромашку кућицу ка давнашњи злокобник и ухода собарати ми домовину кад ја нисам дома? Хај, бар да сам се тадар здесио у моме граду Назарету у коме буџаку повребао бих ја њега и ухватио.

Девојка

Што ме толико коштуниш, човече, кад ја не умим ти ни знам за кога више казати, кроме што сам ти рекла, рекла сам. Ето, то ти и сад казујем што ми се је придесило: узех водено црпало, изађох из куће у хавлију да зацрпем из бунара ми воде. У томе чух за собом глас где ми неко рече: »Радуј се обрадована, господ с тобоју!« Обзирах се там-овам и не видех никога. Ка преплашена опет скоро утрчах у кућу, те се закључах и седох прести.

Јосиф

А од говорна гласа може ли се у трбуху зачети дијете? Та од почела света никад није то чувено да је кад девојка с гласа достала у себе дијете без пробе мушке јој кадгод смесе. Ни од наших првашњих отаца није се нам то чудо проказивало да се и пре њих то у које давнашње доби било згодило, нит и они то су од пре чули.

Девојка

А еда не пише ли се ово у пророчаству: »Отроче се роди а мати му није свеџбала мушке стране.« Заир и пророци ли лажу? Грешиш ти о томе, Јосифе, што ме за ово укараш и ломиш, заисто згрешујеш!

Јосиф

Та већ видим те да си и ти Евиним трагом пошла, Маро, твоје прве матере! Ал' како је, она онда из раја прогнана за то била што је вражији шапат у своје уши примала, тако баш и ти из мога ћеш дома протерана бити штоно си гласове кроз уши ти мамне пропуштала.

Девојка

Јаох, леле мени, сад ме зла срећа сукоби и белај ме снађе те нападе ме опак дауџија ка љути душман, а мој ближњи друг изобличивати ме и злом обносити! Досад ка свака царица почитовата сам од свакога била. А сад сам ка нека врло злочеста хороспија прогоњена.

Је ли вам за муку овде стојећи стиском у суху за слушање? Ама из тога је души ласнoћа, а то не може бити да би вама досадније било слушајући, него мени из грла с виком деруħи се. А стајање, зебење ли, ил' му била запара, — једно је та мени, та вама. Труд мој, труд ваш. Мени за говор, а вама за слушање... Промисли се о томе ето, и о светски послови. Може ли се што стећи и у кућу добавити без муке, ил' кога трудења, за једну тек годину животовања, пô ли? Колико се у пољу хунта и ради, колико ли у трговини бодом, сухом ходи се и броди по зли и лепи времени, а камо морски гњурци у колике дубине морске спуштају се и за свој живот им не хајући, да који доле на дну бисер пронађу и изваде с огледом, — рђаву хвалу зазорљиву и каримну цифрајући низашто женске братове и уши ... И ја ево такођер бисер, по Христовој изречености бадијава, скупи издајем вама, не вратове него умље ваше и душе цифрајући. А не сводим те у морске пучине бојећи ти се загушења и удаве, дркћући ти од зиме у води. Него на тиху ево месту даје ти се вечна храна, а не месечна!

КНЕЗ ОБЛАСТИ НОЋНЕ

У тамној и мрачној земљи, у вечној помрчини, где но зора не просјава, ни има људма живота...

Овај свет и свега нестаје што год на њему има. Можеш добро о том расмотривати и познавати да је низашто и све зло и проходно. Лажа и завидност, метеж, клевета, злоба, оговор, судови за свашто, немирост, војске, људи гину, дан на дан мру, господа слугами остају, бољари сиромаше, једни падају, гори се дижу, друг друга обеђује, млађи старијега не почитује, брат рођени свога брата вара. Лише по пазари, по пиарци, колико се безбоштва проводи, штоно је све очно на виделу, студ и срам. Играчина, спрдачина, пијанство, блудно љубљење, подзирање, подмигивање, клетва, лажа, крађа, мрзост, криво мерење, и сваки вражији посао ту се испуња. И со томе по земљи благо и свако имање од човека до човека преходи, једним нестаје, други га достају, градови и велики домови се собарају, села, вароши се харају, ватра их жеже, господа и спахије своју ирају муче сваким послом и великим данком их море, и броја тому нејма колико се зла на овом свету послује и чини се...

А човечаска свака сила до времена је. По Давидову псалму, дигне се напре до неба, нешто мало пак после чак до пакла доле сиђе. И сви се ветрови људски и таласи скоро утољавају, ако не другојаче, са смрћу се уталоже.

ПОСЕЈАТИ ЋЕ ВЕТАР А ВИХОР НЕ ПОЖЊЕТИ

Ево, с једном педљу измерене положио си моје данке и године.

Јако дух, мој живот, ветар бива преходан: не једнак, него часом млак, а часом хладан, и наш живот тврда опоришта нејма. Заштоно ево данас је човек весео, а сутра таки је смућан и брижан. Данаске је частан и поштен, а мало после бешчаштен и укорен; данаске је здрав и читав, а сутра болестљив и невољан; данаске је бољарин на гласу и снажан, а мало потом, злочест н неваљао. Донекле поштен господар и кућаник и јунак велики племенородан и коленовић, а потом ништо и ниоткуда; рђа и рђаковић, те се вуче ка смлаћен.

РИМСКИ ПРИНЦ СЕАН

Добро се је ово садање незгодно време прознало на римскоме великом принцу именом Сеану, којино је први за царом у римској владости био, кому но су погани ка богу поклањали се и дарове му доносили, а он се је уједно с цесаром Тиверијем возио на златни хинтови и царево ниједно лисмо без његова подписа није људма хвајдисало где се и он није подписао. А после тога нашто се обрши то његово велико господство? Одсекоше му главу насред пиарце и труп су му на коњски репови по улица влачили, пак најпосле турише га у воду, у Тивер, у реку.

ГРЧКОГА ЦАРА ВЕЛИКИ ВЕЗИР БЕЛИЗАРИЈЕ

Тако се је било случило и у Цариграду, та необстојаћа згода. Грчкога цара велики везир Белизарије, којино је многе вилајете под грчко царство био покорио, и толике краље и велике принце поразбијао, — пак после тога извадише му судом очи и остао је једним худим просјаком, тако да је седио на цароградској чаршији с лончићем просећи му по новчић и говорећи к људма: »Уделите, добри људи, за своју душу, Белизару фермалшалу по један новчић!«

ТУРСКИ ЦАР ПАЈАЗИТ

Прознао је на себи ово превртушно време и турски цар Пајазит, којино је на великом гласу био и мало није сву земљу преузео. Под њим је био Мисир, арапско

царство, јерменско и многе остале краљевине и господства. Пак војујући му на татарску земљу, тај паде татархану Тамерљанску шака у ропство, те га затвори ка лисицу у калитку, и кад би татархан ктео усести на свога хата, стао би му ногом заврат, и тако шњега би узјахивао на коња.

ХАНАНСКИ ЦАР АДОНИВЕЗЕК

Поиздавна такво се је превртушно доби било згодило хананску цару Адонивезеку, којино је држао заробљених краљева код себе седамдесет, те им је био изодсецао руке и ноге и тако их је био уредио, да на његову јеџеку вуку се испод астала му, те што пада одзгор са софре му, корице, мрвице, кошчине, то су збирали, и сотим су се хранили. Ама после тога и он паски прође, јерно ухватише га на боју мојсеовци Израилтени, пак и они њему одсекоше руке и ноге, зашто јер што је он другима људма упословао, то се пак и њему натраг од људи зајмом вратило.

СИРОМАШКИ САН

Акажи ми, која је то коме хвајда, хвала ли, испрва у аздији се носити, а допосле у покровцу издрт ходити? С коња ли на самар седати? Замало се ширити, а дуго у вртљачи го зепсти. Та ово светско свако је тек такво добро малотрајно, кано кад ко дубоко заспи свечера гладан сиромах, а у сну је богат те господује, лепо се части и гоштева сито. Кад ли се пробуди, ал' он рђа и чађа, го, опуцат, гладан, жедан ка и био!

БАЧКА КОМЕДИЈА

Што је хвајда од скупих цифрастих софри, сребрних тањира и позлаћених кашика, кондира и чаша накићених с камењем саватли и лаџуверти, цифрастих кревета и меких душека; лепо све мирисно покуће и посуђе, огледно скупо и меко ношење гиздаво, многа тафра, кухари, слуге и слушкиње, турли, турли јеџеци, хубаво изборли вино, слатко јето и пиће, с говењем служење у вољи, свако чињење многих са свију страна мита и пеђкеши, туштени милкови и свашта свега доста и пуно, лежање и башење на дузену? Једним часом све то оде у прапуле, погаси се и потрну, разиђе се у прах и у пепео, оде у маглу и ветар развија, оста један плач и јаок. Више нико ни гледа ни помаже ни у чему, нити му може ко што помоћи ако би ктео, ни му душу извући из муке. Овде све у злату, у свили и у диби носећи се, оде го, наг; између толике му дворне чељади само сам један. Са собом с толикога богатства ништа не понесе одовуд него пуст и пометен од свега се отрже и свега се лиши, сам велико скенџе и несносну муку тамо патећи. Доиста је свашто што је год меснато ка и трава. И свако човечје ношење се ка један исто цвет на трави: трава се погну, цвет увену и отпаде. А божја реч увек траје. Дође смрт, све му добро појагми, узе га за роба себи, одведе стрмогледећа, чемерна и невољна, несвесна и преплашена; што год добра имаде све му исто прође то као у сну и проврви као дим ни у што. Од сад лав се мишу моли, бољарин на гласу од просјака кап воде проси, не од другога кога незнана, него исто од тога који је пре желио шњегове софре мрвица му окусити... Кано ђаци кад неку комедију чине пред људма за смех и за шалу облачећи се у разлико лепо рухо, те се чинећи цари, краљи, велика господа, официри и војиштани, доктори и философи, а овамо — ништокапе, сви их знаду тко су они. Тако је и овога света свако лице; та му богат, та богаљ био, неке прилике виђене и сенке исто. На зурници кад кога маскараџију видиш обучена у царску налику, а знаш га ко је, еда га поштујеш и држиш га за голем а човека? Знам, ни намислити то није, и будалом га наричеш. Тако брате и свакога цифраста и поносна на огледу имај, зашто све је овде тако кратко и малодобно, слабоврсно кано играчи једним сахатом на зурници: кад узвидиш многе, а врло им се наспорава, толико и држи да су се сваким травним цвећем искитили ка и оне курдизане што су се господа указали у туђем руху, а неке својим родом и борављењем голићи и шугавци, врагомети, калаши и подмигаћи, чавргови. И згледници им вртоглави собом учинивши се хач и мач, зурзови, сурлани и блекани остаљајући своје послове у залуд их гледећи што они будале и маме се. А да не би имао ко на њих гледати, не би ни они беснили. Таки и богатица ширећи се, доста пут понајсиромашнији остаје: свуци га с руха — ко је, вуцибатина! Свакога добра лишен, злочест видом, а црн с душом, од свих људи понепоштен, свуда дужан и тужан, остао лажа и мажа. Ка они на зурници! Стиже сутон, све се разиђе својим путем: стоврази сакрију се, скину са себе оно туђе одело, остану звекани, пропалице и опалице ка и

били. Тако и о томе велико се ношењу: смрт сустиже, пазар се раскиде, богат благо погуби, сиромах сиромаштво помету, одоше тамо празни само с једнога свога му сваки зарађења суд примати, нит се разазнаје шиша ни голиша, поштен ли прокудан ли је био, лизавац ли слинавац ли... Сутон му су стиже, го се свуче, за срамоту оста, с пазара овога живота празан оде, тако оскудан да није врстан био ни капи воде ниоткуд себи достати.

ЦАРЕВЕ КОЛАСТЕ АЗДИЈЕ

Где ли се је дело благо и остало имање и лакомост ко томе, камо ти добро и поштено великоплеменито твоје родство и красота телесна и лепота женска лажљива и неваљала, где ли је снага и јунаштво — раструнило се је у земљи. Камо наглост и бесрамно набусивање на своје млађе, камо ли женска распаљивања, несит и остало злоставство, где је остало женско белило и с миризмами мацкање и лепо кадење? А да камо ли свирале, хегеде, трумбете, бубњеви, с игром, танцом, с пљескањем и многопићем без ниједнога страха у нехајству проводећи овде дни и године своје? Где ли ти је сребро и злато и све остало твоје мило благо и стога гордост, безчовечаство, немилокрвство, на свакога мрзећ, од свакога тнусећи се и себе нешто велико чинећи? Камо онде тафра и слава људска, владост велика и многа и мучитељство? Где ли се дело царство, краљевство и свако господство, големо бољарство, — дмећи се у себи а сиромаш прогонећи и Бога презирући? Камо сокаци и зурнице, коњи и друга стока, пси и хрти са зецови? Камо ли жалостива лепа деца и човечи хубави лепи стаси? Где ли је шала и маскара, лепо и скупо рухо и гиздаве меке постење, високи и широки домови, красне полате и каштили? Где се денуше сви самоизелице, саможивци, пропалице и самовољници? Није ли све то пропаст дубока прождрла? И онамо себе видећи неће ли се за чудити одашта се нашто им живот пробрцну? Да врло ти ће се пронеразити и устрашити те, плахо подвикнути, несвесно се смућати. Сусрести ће их љута невидовница, злокобна и зла болест срчана ка родиљу на рођењу; халовином згрухаће се и развијати. Камо тадар оштроумним хитленство и парба, брзи језици многоговорљиви, мусевеције и телбизи? Залудни им бише сви послови. Тешко се сметоше и побунцаше кано пијани у блату. Сав им се разум просу и расу се ниушто штоно за то апостол пише: Та где је мудрица сад и лужница? Где ли је књижевник и рабација? Где су земљомерци свету и звездочатци? Све широм оде и пропаде.«

УМ ЗА МОРЕМ, СМРТ ЗА ВРАТОМ

Има више много људи те ходе на овом свету ка несвесни и незнано се скитају и по суху и по води, те им је ум за мором и на крају света, а смрт за вратом и мука вечна пред ногами. Куд их памет и њихова воља ка ветар и талас заниха, туд и пристану. Обрћу се, осврћу се, муте се, печале се, како би овај свет достали и обдржали, а не може се, зашто је нездржан и стоишта ни послетка нејма. И човек сваки у њему добра напретка не може имати, него данаске је здрав и фришак, а сутра или почас болестан и печалан, трудан и мучан. Данас што стече, а сутра пак изгуби. И да се затим на бригу, на старост.

ДЕЧИЈЕ ИГРЕ

Та реци ми док нисам рекао; чим смо бољи од деце калашасте, скачући по сокаци и врат ломећи, правећи бабутке и из блата колибе? Ми ширећи и у вис дижући цифрасте куће, чимно себи бригу за ахмет и трошак већи чинимо, а за другога! Себи ни за душу, ни по гушу. А што се лепо, слатко и хранимо, ни то нам без муке и овога старања није; ласно се ништа не добаља; да нас сити, довечер гладни, сав живот проводећи у тој старости... Детињску памет носимо а не мушку. Кад то буде, онда ћемо се уразумити и целокупни људи бити, јер нам је све ово детињски посао био што год смо пословали, зашто кад смо већ стасити људи, деци се ругамо и подсмехујемо што они мајсторишу збирајући им иверје и трску, црепове и блато повише; мнимо нешто ће лепо они справити, а после низашто буде и узалуд. Тако и тим, што велике полате зидају детињска справа скоро пада, и докле стоји низашто је. Баш на ту су форму и големи дворови вама, на небо их не можемо изнети ни онамо боравити у њима... Како што ми детињу грађу ногама растурамо и газимо, тако и они та велика здања својим умљем пљују и собарају, ниподашто то држе, за један подсмех исто. Деца плачу за размет своје справе а ми им се смијемо. А кад ми што тужимо, стењемо ли од муке, они нам се не смеју, него поредо и они туже, жале и плачу. У томе су много од нас деца боља и мудрија, зашто милостива су срдца, ама ми детињства и послова им да се махнемо те људски о другом да провиђамо.

КАНО С БРЕГОВА МУТНА ВОДА...

Једни хвале и диче много злато, сребро, драго камење, бисер, лепе аћијаре, гиздаво одело, хубаве и високе полате, многе милкове, коње, стоку, тафру и помпу, господство. Други пак окретно јунаштво, хитре људе, здраве и младе, коловоће, гласоизноше, јело, пиће, хузур, много и срећно добивање. А кратки у том је живот, с висине стрмо падање. Пак за коју је то дику, за коју ли хвалу што уништо промиче? И нејма никаква опорња ни стојишта, с временом што дође пак скоро и прохуји кано с брегова мутна вода. Многим што и овде људма ништо не помаже ни им за коју хвајду буде, благо ни тафра која. Ни не насладе га се, а прође их. Једна жаоба и покор тек остане донекле за приповест другим. А онога што је с белајем немирно стицао, прође га ка нешто у сну с хлапљењем, те скоро буде спахија сужан, бољарин џебрак, јунак рђа, врстан чађа, мудри лупља, снажни ломан, здрав худи, добри на гласу злочест указом, поносљив спуштен окуњио нос, срећан несрећник, имовит дужник, танцовођа слепчовођа, гиздав ружан, окретан шувртан, занаџија рабаџија, поглавар мотичар, свилар свињар, драгоноша абоноша. Све редом пробрцне се ка од млека суротка.

КОЛО СРЕЋЕ

А у чему се, о човече, знаш с чим поносити и високоумити, каде су ти црви телу гости? Рођак си земљи и садруг ближи праху, а на мертигу овде стојиш у твоме стасу; то те снаходи што се не стоји у твојој вољи: данас срећан, честит и богат а сутрадан напала штета, притисла рђа и чађа и свака несрећа сколила. Остао одрпат и пуки сиромах. Данас здрав, читав, весео, фришак, разговоран и поштен, чувен и виђен, млад и зелен, врли јунак левента и кицош, ал' сутрадан, умало ли потом, худ, невољан, болестљив, сакат, тром, брижљив, тужљив, укоран, обезчастан, остарио, оматорио, погрбио се, поружнио! Од свакога омражен. Еда имаш што овога света коме послетку боље се које надање? Пребива све горе, горе, хуђе и црње; најпосле несвидовна, ружна ли и нагла смрт.

КНЕЗ ОБЛАСТИ НОЋНЕ

Како првашњим, тако и садањим, најпоследњим, једна је то нам општо препијана и давата чаша горка и отровна, без никога спажања ни од кога устручања. Једно страшљиво дуговање, почело и конац, божији преоштрени мач којино хатера нејма: Нит се кога ушундише ни жали, а ни штеди, ни се икад затупљује, проходи ли где кога. Него све редом сече, цара се не боји, од судије се не плаши, мучитеља не стрепи, за војаке не мари, владике ни патријархе не почитује, лепоте личне не гледа, бољарства и господства ни толико! Сиромаши не жали, младеж не милује, седиње се не стиди, мита не прима, плача не слуша, мобе не зна што је то, склањања не мотри, нит се од кога што усумља. Зашто смрт је без очију, слепа, врло љута и снажна, све равно са света згони и к себи их прибира под свој црни затвор.

Многи данас уједно с нама су у разговору злом и добром, а сутрадан тамо одлазе. Данас их милујемо, а сутра их жалимо помрле. Данаске ходили су живи и здрави, једри, румени и весели који били, јели и пили с нама уједно. А потом, за мало доби чусмо и видесмо их где леже у гробови. Сад на гласу, славни, хубаво накићени, с миризмом намазати, а почас жути, бледи и мртви се скоро посмрдили, грозљиви да се ни прикучити од зла задаха њима не може... Како што и многе неке тражимо, те питамо за њих разбирајући где су, што ли чине:

»Где је ови и они господин, бољарин ли, кнез, гроф и спахија, херак и петак?« — и то за њега дочујемо глас:

»Хе, мој брате, да ти је глава здрава! Оде већ тај и прође, умре и неста га са света.«

»Ја куда се цар подеде и она му зла и опака господа зулумћари и прождрлице?«

»А камо их, рекоше, брате! Одоше у незнан, један за другим; теке их неста!«

»Ја камо куд се сдурњаше?«

»Одоше, брате, тамо на правицу к судноме судији којино свима једнако по правди суди не расматрајући ни чијега лица, ни хатера коме гледећи му, штоно је тај један од сваке плахе страхоте пострашнији и од свију посиловитији и поснажнији, цар вечити и велики господин, над судијама судац прави. Овде су сад ти наши глобари допали!«

А где је то, како ли, у коме су месту, у какву ли су садар образу и налици ти који су пре нас отишли, — ако за то, брате, иштеш познати, од ових живих људи то нико не може сазнано проказати што је и како је коме тамо, где ли који бораве, каква ли су који образа. Кроме толико знамо како су тамо сви гдено само један влада, вечни и бесмртни судија, како телесни тако и душевни, по вери и по мери...

КАД ПЕТЛИ ПОЈУ МНОГОПУТ И ЗОРОМ РАНО...

Не знате каће господин кућни доћи; у вечер ли, или у по ноћи, или кад петли често поју, или у јутру зором! Да не уздође напрасито и затече вас у спавању. О чемуно свети Теофилакт толкује о том:

У вечер — рече — доходи господ каде тко умире у велику старост своју. А у по ноћи, каде по века свота преживи. А кад петли почну честати пред зору да поју, то је оно наше смртно доби, кад већ у целој својој памети и у савршеном свом узрасту умре. Јере кад већ цео и узрастао момак почне се сам о себи животарити и својом снагом стане себи свој хлеб тражити, онда почне по својој се памети живити и све му у напредак иде у свачему. Онда у њему његова памет кликти каконо петао кад виче — глас му свуда иде, и буди га иза сна незнања, пак у то доби умре, — то му је доходење к њему господина бога кад петли поју многопут.

А зором рано, то је детињи живот.

СТРАШНИ КРЧМАР

Сами видимо да сваком ово време скоро проходи и тако то брзо пролеће и прха кано кад гладан орао на коју стрвину лети. Јерно сви смо ми овде исто једни путници, дошли и кано гости по бирцаузи седимо, а не у наши домови. А бирт је љут и опак; како се што мало расрди на кога и није му што у вољу, таки на поље истера и за њим замакне врата с гвозденом засовицом и нејма више повратка натраг. Јоште многога гола на мраз истера, а све му његово добро узме. Ето, такав је наш житак овога света и добро што се врло овде ширимо и размећемо се, режући нам турли турли хаљине и правећи нам високе домове!

Та исто теке о оваквом послу да се смотримо: да би ко у далеку незнану и злу земљу у ропство одведен био и тамо допао би под руке коме немилостиву господару и међ злим чељадма био би, пак би се привикао већ тамо стајати и почео би себи обашка неке големе дворове правити и зидати велике полате, — не би ли му се зато сви мимоходци и прознанци ругали? А овде смо заисто сви једнако са смрћу заплењени и за мало доби све ћемо наше, што год имамо, оставити а ми само голи с наши дели (добра ли буду, зла ли) тамо отити. Како год што смо се голи родили од матере, тако и тамо голи нази пред Бога ћемо стати. А од смрти ил' се бојали ил' не бојали, од тога часа нит се можемо сакрити ни утећи. А што да се бојимо кад нам за вратом стоји?...

И улезе међу нас смрт ка међ овце кад уђе неки зао и љут курјак. Никога се не бојећи нити кога почитује; општо свим једнако та се чаша налива и даје се. И један зли час је опак, мач божији којино се ни од кога не устручава ни ушундише се: цара се не боји а ни кога мучитеља, патријарха ни владике не почитује, старце не штеди, дечицу и младеж не познаје, удовице ни сироте не жали, лепоте и красоте личне не милује, блага ни камења драга за искуп не гледа. Све једнако мори како што косац траву коси и ништа не пробира...

Не знате у које ће доби тат (да речем хрсузин) доћи поткопати нашу душевну кућу и душу из нас украсти. Зато свакад на опрезу ваља нам бити. Мало и ретко се то находи који дуго логом мру; више их скоро и напрасно одлази те неки исто хлебом, с кошћу, водом ли, загуше се, па тот-тамо, канда никад није ни био! А једни с коња, с кола, с дрвета вратове поломе. А једни у води се подаве и мразом, ватром, димом и од големa зноја, или се хитро затрче, — те издишу. Доста их се обједе или се ошика без мере ви нам и ракијом и злом и несрећном смрћу душегубном тамо одлази лише кога Бог не штеди. Од змије и рибе и од комараца и што какве бубе смрт се прилучује, коме пак од велике страве и уплаши се одашта ил' се што згрози, ил' врло се зацени смејући се, врат ли му се заврне, полуди ли, ил' се врло разљути, преко мере ли се забрине и нестане га, штоно су пагубне то смрти. А камо ко се сам од зла срдца закоље, обеси се, скочи у воду ил' се отрује и вечно погине.

Многе су те и разлике људске смрти, моја мила браћо и сестре! Него ли док смо да смо! Добро да чинимо сваком а понајбољма у своме роду, зашто ко не мари за свој род, тај се је своје вере одрекао. И гори је од поганина.

ПОГРЕБНА БЕСЕДА

Ја човек, тко је и што ли је брађо! Ево, не лежи ли овде, ка и остала трула кладина, јоште смрдљива, и нашто је више кроме црвљу за изед? И што ли се он сада стара за ови живот? Од свега се одстаде и премукну. Оста пуст и одомртан. Мала ватра и утрну; ни искре неста, а много пожеже једним часом. Прође пожар и неста га; траву запусти. Нешто свиде се, и у ништо се пробрцну. Изађе му душа, преобрте се у земљу, ода штано је и био узет. Речено је у писму, кад се човек жени, онда остала свога оца и мајку те се слепи са својом женом. И обадвоје њих с једним гелом буду. Ја кад умире, не растала ли се и то једно двострука гркљана им тело, обашка? И од свега сародства и друштва се растаља, а не само оца и матере. Остала тадар и жену и децу своју и сав род и пород свој те се прилепи к својој земљи: само с једном душом отпутује на они недознани свој вечни пут!

Дајте, добра брађо, да и ми с нашим умљем пошетамо се и пођемо тамо с онима за бахатом, којино су пре нас отишли на они свет, докле и сами собом приспемо тамо. А лежећем мртву не чините пачариза с криком, с виком, с плачем; премукните и оставите га с миром лежати, него ли паче и сами се скоро ко томе виду готови учин'те. Добро смотрите, те вић'те велику ову скону нашу те се у себи пронеразите и задрхћите од страве овога трага оклевајући. Цари, краљи, принци, прогледните то и не величајте се одвише! Згледни де, лежећега и од овога живота прошлога, пак се не дмите на велико. Тко сте, цар ли, кнез ли, ко ли да био, и што има од тога царства и господства хвајда која, кад ни сам себе од смрти није кадар заклонити ни отети се, него ли и сам тако ка некоји понајхуђи од те чаше боји се и стрепи? И то је за чудо: од когано сви људи се устручају, боје га се, хвале га, слушају до своје главе и почитују, а он ка неки сужан свезан одводи се. Јучер сужни од њега стресаху се од страха пак и тај би осуђен. Смути се и задрхта, сва му мудрост и сила потону, сав се у чудо виђе и зло га снађе... Смућа се с памећу, каје се за своје царовање и за намет људскога многа данка, најпаче за крвопроливање, чудећи се где царска дика проходи и у ништо се стаје, камо ли господи земљоздржање и поношство тафрено! Мислећи говори: ово је свакоме прави и смотрени час, ово је јака сила и власт иста, страшљиви образи, бесмртни војиштани. Та, и томе слична, недознана, онда смишља и стрели од велике плахе којено све то ти виде са својом пробом којино пре нас тамо одлазе.

СУСРЕТ У СНУ

И то да вам је свим на знање, да и тамо, ка и овде, распознају се душе међу собом сви који год су се овде друг с другом познавали. И кога никад овде нису ни видели, и со тим тамо познаду се, како што о том изјављује божественави Златоуст о јеванђељској приповести доводећи од онога немилокрвна богатога и болестна Лазара.

Ама није да је по неком телесном облику и образу то прознавање њихово; зашто тамо је свим један узраст, та овде био стар, та дететом. Него од стаса човечаскога имаду распознање неким душевним очима. Мотре се како што овде у сну ко се с ким састаје, те га види и познаје и беседи ш њим. Како богослов Григорије у надгробному слову к Ћесарију говори:

»Онда ћу, рече, ја видети мога брата Ћесарија хубава, красна и лепа, светлога, онаква какав ми си се много пут на сну указивао бртски, врли љубимче!«

ПАКАО САМОЋЕ

Опет у мртвило вечито пасти!

А да би и то баш ка што овде мртво лежало, то би јој ка цвеће и ковиље мртвило мнело се. Ама пронеразена у свези љутој и забезекнута од оне велике страхоте плахе мотрећи јој удиљ с очима пред собом оне недознано страховите грозљиве образе ђаволске, а у тешкојзи муки борављећи, горућем пламену катраном и сумпорноме! А човечја гласа ни од чуда ниоткуд чути а камо ли видети га. Ако и туштени буду дор сливени у једно ка ћерамида доња у теглани, вичући и дерући се плачно сваки у глас, ал' тога чувења ником нејма, ни за лек, ни вида! Ка овде у сну тко се што мучи, ако би пуно око њега стајало жуберећи људства, он за њих у сну не зна — таква ти је самоћа освем људи та вечна мука. Огањ сасма љуто клокоће; распаљујући и ка море ода дна њихајући ш њиме преко мере силовити ветар а смрадљиви, што излази из Левијатамових ноздрва (цара од вечне муке, штоно је повећи од ових овде хиљаду недозгледних се високих низија каменитих брда); велико страховита змија ватром духата; из ушију јој дурма кипти смола и сумпор што напуња пакло. Помрчина тешка, ама ђаволи су онде и врло сваком виђени пред очима... Друга људска смрт гњевна и гротло пуно гњева божија, ширином, дужином и дубљином једнако од двеста миља: језера, језера, по њему различних мука ватрених, ледених, црвљивих, смрдљивих, грозљивих и гадљивих. И само тек помрчних и студених подрумина страховитих пуно с бесови!

ИЗ МЕТАФРАСТА

Та бољи је жив пас, него ли мртав лав. Живи знаду то јер ће помрети, ја мртви што знаду? Низашто они не знаду, нити које хвајде више од њих има, ни плаће а ни враће, свега су се одужили и доставање им не вања, спомен им је заборављен, добро им и зло шњима је заједно отишло. У томе свачије милокрвство и зло ли чињење пропало је и погинуло са смрћу. Оде им живот у томе, и добро и свако зло вечито им неста! Ето, таква је ласкана варалица људска овога света и рђави мамац, друг другу световање:

Док имамо да гумамо, — кому бисмо штедили, што би се спуштали и доле без невоље кућили нос? О ови и тај, што се спустили, те се не наслађујете свога блага сито, ни се сваке благоте нисте кадри насићивати и лепа се вина напијати из довоље, еда се не сећате томе да је то Бог дао на земљи и свега је доста наспорио к нашему наслађивању незабрањено? Да се веселимо једући и пијући и лепо цифрасто у одело с променом китећи се и с миризмами се мажући, да је хубаво једни другим и жељиво за поглед и миловање — женско мушко и мушко женско пареће своје очи. Заслади се са женами из твоје ти младости, које си понаболье обегенисао, те и ове! Бог је то тако дао своје данке не пропуштати у залуд, не заситити се са сваком жељом овога ти живота! Док си да си, залудни век будалећи се и проводи! А што ли што друго боље и имаше се чему надати, освем овога таква добра живота, — што год хоћеш, и руке ти пада, то и чини! То ти је толико једна част у твоме животу, од твога ти труда и стицања веселити се. Сам си са својом кадром снагом и с памећу ти стекао мучећи се; опет и хузури, баши се и размећи у своме добру, а што је то и ко ти што може за то рећи, ил' те чим прекорети? Ниси ни од кога што украо или туђе преотео. Тко има што од тебе питати, који угурсуз и собом неваљалац? Нити где то што зна се освем људи што ко чини.

А то пакло где је, ко то зна! Је ли, а није ли? Што се вели да тамо душе по смрти одлазе, — а где ли су те душе? Ветар у ветар се разишао, пак тот-тамо! нигде ништа.«

Нисам [по]могао кога освестити му се данас, шат сутра кога год привернем; ако ни сутра, оно прекосутра или на четврти и пети пут, ако и по многом доби. Који ли данас осекнуо се и за уши је речи метнуо, еда штогод послуша; који ли ни јучер није марио, другим ученьем неко доби шат узме се у памет! Та и риболовац удицу или халов поваздан баца многопут у воду и пак вади, еда свакад може колико или штогод уловити? Више празно трга и вуче напоље пак увечер или у мркло доби, кад му се већ и досади чамећи и звирећи у воду, пође да иде кући, а још очекује еда што, и изненада теке бежећу ваздан испред њега по добрачку рибу улови и радо дома оде. Та ако би у сваком нашем послу изарад које штете и погрешивања [решио] завише ко том не приањати и дати се у беспослену хиру, то би већ све наше животарење погубили... Земљорадилац, ако би се махнуо копања и усева зарад многе ветровите и халовите пакости незгодних времена и кога другога напуста, зла и рђе, то би сви људи гладом изгинули. А и лађари ради неки пут зла случаја на води, да не више смели би возити се, то би нам лађе више ниупошто биле, те од свију страна злом би пропали.

Тако је у сваком занату. Ако не би се и остала младеж к отоме настаљала и учила, по првих занација давно би сва мајсторија пропала и укинула би се; помало и сва би земља запустила и сронила би се да се градови и домови изнова не попраљају ни се покрпљају. Ето, у свему томе увецбавајући се нам, те ако једампут, ако и двапут, ако би и много пута недостали које хвајде, еда тога ради ваља се већ оканити и свега се посла махнути? Не тако, да не буде то. Многопут се случи те једампут малим урађеньем, сад бог да и приспори, сва се штета и главно једним махом наплати и вишак буде. Морски трговци, који ли пут до главе штетују? Зато не одстају се морске трговине; ако своје погубе, опет и с туђим тргују и обрћу се, ако и не зна што ће кому пак унапредак случити се, добити ли што или опет изгубити, сваки који би с чим се живили сваки увек копиркају се и раде промећући се со о чему. Ниједан послетка никаква не зна, нашто ће му конац изаћи, злом ли с добром ли се вратити, све се тога држе, ако је и проходно.

Да ми о ти послови којино не труну ни са штетом пролазе не провиђамо? Те ако једампут не будемо послушани, таки ли ваља нам махнути се? Те који ћемо зато пред Богом ответ имати и коју ли милост достати? И светских радилаца у незгоди и штети им, слабо их ко жали или да им што ко штету накнади: враћају се хучући с праздним рукама дома, јаочући и вајкајући се, а тко и мари? Ама за учитеље којино уче и светују народ, није таки завичај, него ако он исто од себе изда своје слово сејући му божје то семе па људи, ако би и не примали ништа слушатељи, ни би што од оних речи добро чинили о своме световању, они ће своју мазду имати од Бога, те толико ће дара свога имати за непокорнике преслушане, колико да су и свесрдо послушљиви били. Зашто он је све своје доконао, а зато што не можемо никога силом привући, нејма нам никакве кривице. Толико је наш посао учити и на добро световати временом и без времена, а покорност вам се пристоји чинити.

БОГ СТРАХА ИЛИ ЦРНО ОГЛЕДАЛО

Мир свима гласећи говорим,
А сам га у себи нејмам.

Ето, то је тај други закон што у зглавци и у свију човечији чланци коти се и борави, супроћ Бога и душе устаје и војује. А како? Ето овако: душа ти у памет дотиче се те вели: не чини то и не погани са женами ни с чим другим своје тело. Зло је то и зло ћеш со тога проћи, пази се! А натура супроћ стаје, те вели ти: а што је то, како други чине, ал' не бије их Бог? До здешања, још то ли је грехота, ништа је за то! Да и ја учиним! Зашто не бих чинио?...

Душа каже: не греши човече! А тело вели: што чинио, чини! Инди, душа ниподашто остаје, за једну шегу, кад је тело надвлађује својим зактевањем. Со тога вичући се говори: ах, што ћу јадник, тешко си мени и до бога! Гледа горе, гледа доле, види небо и земљу. Види горе и воде; вели помози, дај ми руку, прихвати ме! Закон изнеможе, душа је огрдила, грех је скључуси, ја се одводим незнаним путем, а злочинство туштено! Тужан ја човек!

Беседе ропске одвођенога у невољу. Речи плачка нелагодна којино јеца, јаоче и хуче лелечући, иштући му у невољи друга!

БОГ СТРАХА

Да вам се све пијуће воде пробрцну с крвљу, и сва језера! А камо још многи једовити стршени и кућње ружна жабе, пасје мухе, љуте комарце, обадове и шашке! Ама вас још заштеђујући то напустих попре на гору и на скоте и марвију и ви све то ниушто прибирате, него бисте к мени и од рањавих травоберчади понемији и бестрашљивији ка несвестни! Задржах од вас пролећњу кишу, те једно место накисе, а на друго близу не допустих киши ити и све се онде посуши и рекосте: »Још се не дамо.« Навео сам на вас бумбаре, гусенице, црве, карајући ви противно, — ништа не маристе! Пустих плахе кише и градом потукох ваше воћњаке, њиве и винограде смлатих у земљу, род вам земљани пожех, а ваше злобе и тврдиње не могох скршити ни ви к бољем преломити! Добро те знам, какав си човек, да си врло опор и твоја је шија гвоздена жила...

Изнеможе ковач надимљући му мехове, неста и олова за стрељање, узалуд кујунџија сребро кује, — ваше врагометство се не изручи. Кад ме очекујете срдита, вели Господ, заир је и изнемогла моја рука навести вам и вишу невољу? Разликих мука се у мене находи. И ако се не удобрате, напустићу на вас ко столомницу и горуће пришутове од пепела, што су постале од Мојсеја кад је у Јегипту к небу пепео фућао...

За нашу злу лакомост мучећи нас забуном, жутеницом, огњуштином, кашљем: снапоља губећи помор, изнутра дрхат, — а ни со тим не освешћујемо на боље, да не узбудемо најпосле прилични јеванђелском оном винограду угледном, замилованом, лепо посађену, обграђену и са свачим наспорену: с бунаром, с чардаком, с воћем напуњену. И господин надајући се из њега лепу грожђу и површу, а оно, мећер, код лужница лењих копача, сав се олединио и зарастао с трњем и с коровом. Инди, Господ мотрећи му тако неуљудан ни урађен виноград (штоно се називљу хришћани божјим виноградом), да од сеј доби ш њиме што би чинио? То је зарекао се више да га не окопава, више ни не обрезује и више да и не мари за њега; чардак ће соборити, бунар заронити, плот му разметнути, нек остане пуст и пометен. Ко год долази и пролази сваки да га тре и гази, што онде нађе нека развлачи и разноси за укор и ругобу да остане, од сваке божје помоћи и нагледања! ...

Ти си један страшан а тко ли може стати прођу тебе? Од тебе и горе се тресу, ко ли се може натпирати с твојом снажном мишицом? Та ако од нас затвориш небо, ко да га одапре? Ако ли пак отвориш твоје магазе водене и градне, кој ће их задржати? То само у твојој вољи стоји. Кога спузнути кога ли дићи, осиромашити и обогатити, живити и уморити, ранити и извидати. Ако би што захтео чинити, сваки ти је посао ставан и целокуп. Ти се мало расрди и ми нехајством згрешисмо — говори тако неки од првашњих људи. Ама данас мени је и потужније изговорити: ми смо скривили и зато си се на нас разљутио те изарад тога за један чпот остасмо нашим коншијами. Ти си своје лице од нас одврнуо, ми у срамоти остасмо. Ама примири се, Господи, и

заустегни напре од нас наш налеп да и ми одахнемо. Опрости нам, Господи, и послаби, смилуј се, господине наш, и немој нас до краја одметати ни злом предавати за наше бешчинство, ни пак што с нас скидајући, коју напаст, а на друге које да налажеш; кад се ми можемо с туђим злом усветовати, могу се и други од нас научити... Ти ћеш се опет и смиловати и не сасма бојем морити да би нас несмањио и под ништо нас учинио, да не би свим осталим на земљи језиком за покор и ругу остали...

Свако зло већ доконасте и на празно вас је рђа и свако зло било, него ли свакад зовете сами на се с вашим злоставством неку нову, нову тугу и зло подношење вам! И за то ваше обество тако да знате, хоће вам се каштига навести и невоља од главе до ногу; свему телу нездравље, да ватром горите а никакве ране ни красте не буде на вами, ни да имате што завијати ни знате чим што извидати, ни се досетити што вам је, споља ли је, изнутра ли је зло недознано...

Та што ћемо за то безашта не можемо живи бити, што ћемо кад хлеба нејма ни кога смока, а ни поврћа, нит руна? Са шта ли то бива, те земља нам свога рода ни посејанога семена не издаје, остају нам празне оставе и сама трава не расте него ли види се црна и суха много пут земља: остаје на њој клетва да је пуста како нека планина што је проклета (Ђелвуј) од Исуса Навина рад злочестих неких људи непокорних закону и крвничка посла...

»Посетио си земљу и напојио си је!« — Јест то право, где су опаки људи зли, нагледа Бог ону земљу, ама преким оком и чемером је залије и напоји, сваком рђом је и чађом сатре, за црно огледало да буде и беријет — хавријеже; наспоривања — стрњишта, тако да убах мало где пшенице се находи ни добротвором а камоли злотвором. Једва и за поскуре исто да се нађе, и то, доцне и позно! Такав честитлук и ганилук злочестим злочест се спори. Ко зло сеје, по беседи Павловој, зло и жње. Какво му је видети подретло, тако му иде и потекло и напредак! Сваки земљорадилац који је нечист и неправ, или је био кадгод крвник, у његову копању и сејању може познати, јер му је још‌те стара клетва Адамова и Каинова на њему, штоно је: више посејати а мање сабрати. И пак сејати жито а ништа нејмати да пожње, и куд сије да му расте шкаљ и трње, кукољ и главница се промеће. Тако и воће и виноград сади, а оно се не прихвата нити му што роди. Штоно пророк каже: где се оре на десет пари волова, родиће му меров један. А пак ту је и једна велика зубна болест гледећи све око себе коншијске баште и њиве родне и бујне, а његове ниподашто. Какво му је срдце? Није л' то божји мач! ...

Вели господ Бог до светскога попа скроз пророка Језекиља: »Ја сам те метнуо стражу цркви, да кад видиш мач летећ на земљу, да имаш мојим људма казати нек се клоне и чувају се! Ако ли ти, попе, то узвидиш а људма не објавиш, ти си им крвник. Од твоје душе њихову крв ћу ја истезати.«

ПАХОРСКИ БОГ СЕ СРДИ

Зло је неродна земља, а горе још кад готов род сатре рђа, те изчами или црви поједу. А како не би коме о том велика туга била све лето о чему радећи и видећи већ готово да весело збере и дома за зимину снесе, а једним часом нестане и у невид оде! Зла је невидовница посленику се за својом муком дертити, мотрећи на њиви голо стрњишта, празан клас; што је кротка киша изгојила, оно је плаха разнела и сабила, тако да жетиоци ни руковети не могу напунити, ни шта у сноп свезати, не имајући у том од Бога благослова ни беритета. Што земља сама издаје, радилцу се не даје! Доиста расцвељен углед окорене и острижене земље мотрење, не имајући у жетвено доби свога порода на себи! ... Изарад божија на нас гњева сатирући му земљу и усев указивање би слатко кано рај, а дочекање горко ка чемер. То је од црњега похуђе, каде летина зиму не стиче и још неблагодарним људма повише се зла сустиже те једно га још није попустило, а друго нападне а остало много још чека... То је теке за почетак кано дим пред ватром, по нашем злу згрешивању. Да камо још велики град и тресак, с неба ватрено камење и горуће угљевје, пожар, осојне змије, земљи проваљивање последње погубљивање, велике халовине?

А засад с овим мало нам је исто запретио. Једно је пустио и навео, а горе је с нуждом задржао; по прилици нас наказује прећњом и малим бојем, ама пут нам указује стази свога гњева на нас од мала започетка и штеди нас више, тако да би се у Малам освештивали и већега би гњева на се не привлачили, заштоно с малим већему је указ. Ако га ко томе принудимо, то знамо како нас плаши блистајућа муња и на небу пјан му мач, ругобом нас и нашу дечицу ,кољући, којино никога не штеди и пронузује чланке, кости и мозак сатирући. Смрт онако на нас духа, ка љута медведица и кано рис што је дерао људе у сукоб на сиријском путу. Не за то велим, што се давно зло злим сусретало, ама и сад тако бива!

ПРОРОК ГОВОРИ

Ви, који но говорите: још није време правити божији храм, а своје домове имате време правити и у вис дизати их и моја црква запуштује, — ево, изаради тога вам посла и ја пак овако хоћу учинити. Много ћете посејати, а мало сабрати. Јести ћете, а никад сити не бити. Облачити се, а не згревати се. Удиљ зебсти, све радити и стицати, а ништа дома нејмати, и што у свој дом оставе донесете, и то ћу вам ка ветром одунути крошто но моја је кућа запустила, а ви сваки исто своје домове красите. Изаради тога небо ће вам се задржати од росе и земља оскудити родом. Пустићу вам рђу на земљу, на горе, на жито и на вино, на воће и на све што год земља износи; на вашу стоку и на све послове ваше о чему год се трудите и радите.

У ВОЋЊАКУ ОБРАТОМ ЧАРДАК

Рад тога и земља је ваша запустила, ваша села и градови и цркве и манастири ватром попаљени, а вашу земљу пред вами туђини једу и бирлују шњоме. А од вас је већ и запустила и похарана би сва с вашима непријатељми. И тако ће остаљена бити кћерка сионска јерусалимске цркве ка једна колиба у зимно доби у обрату винограду и ка у воћњаку обрату чардак, — од злочеста посла. И бити ће кано град когано за много опкољена бију... Нашто су мени многи дарови и службе ваше и многа ваша моба, каде сте ми с вашим злом додијали? Пун сам ја свакога дара и приноса; овнова и лоја јагњећега. Ни крви јунче ни козље то узети нећу. Ни пак да ходите преда мном се указивати. Тко ли пита од ваших руку или од вас изтеже? Него то вам заказујем да к томе више по моји црква и ни по двору моје цркве не покусите се ходити. Ако ми донесете и од воденичнога пухора, пресијана, чистога пшенична брашна поскуре, и то ћете ми узалуд донети. Јер ја не примам од вас свеће ваше и кандила и тамњан и кађење. Мени је то све мрско од вас. Ваша новомесечја и свечане дни и велике годове и велик дан не зактевам... Што је много, много је то од вас зла и веће до ситости ми бисте и велико ми досадисте и више к томе нећу трпети вам ваших грехова. Каде ваше руке пружите к мени, одврнути ћу очи моје од вас, аколи умножите ваша многа мољења, нећу вас послушати. То ће вам све на ветар бити. Заштоно руке су вам ваше до лаката крваве и прегрштi пуне с крвљу...

БОГ ПРОСЈАК

Земља, море и сва твар мени ради и служи ми у покорности, а ти исто један дивљаш и бацакаш се од мене, о човече, те си студен, обесан и немилостив своме роду и подретлу! Зато си се и отуђио од мога ти драговољства. Кажи ми, лупљо, ко ти је распружио и уширио земљу и по њој садове учестио? Ко ли семена прорашћује и род издаје? Ко ли ти ведри и облачи, те ти временом кишу спушта и у жетву за потребу ветар пружа? Ко такве велике волове и силовите јаке коње (који би вас у ништо могли сатрти) покори вам на службу под руке ваше да вам ору и кола вам вуку и храна им је од мене уређена, а не од вас?! Нисам ли свим тим вас издовољио кано моје људе достојне, хотећи вас имати моје коморнике и управаџије, позорне с мојим добром да провиђате? Те у зло доби и гладне године мешто мене сиромаш да предржавате и угледате.

А ја сам доста пут код вас гладан остајао. У вашем од мене наспоривању нисте ме ктели нахранити. А еда сам просио неке велике гозбе, да ме не можете настачити ни зајазити? Или брашенице на пут питао сам од вас? Него исто мало појести ми штогод, о чемуно се свак живи, да може ходити, а ви с мога ми добра вам предатога поруком куд се стоји издавати га, сами себи сте то преотели и присвојили гојећи се и башећи, носећи се у меку господску руху јоште безчинство вам проводећи у весељу, — ману у свачем пронаходили и намћор дружини на комаду хлеба сте били. Доходећи ми пред ваша врата го, бос, одрпан у вацтеку, озебао, јадан, невољан, ни добре речи нисте ми дали. Не просих изборли вашега јета ни пића, разве комад хлеба, и то ми имајући вам много пут, ништа нисте дали. О, ледена и опора вашега посла и сирове натуре, љута дима и дубоке провалије! Како се не сетисте кадгод ко вам је дао то добро што сте се имали?... Та већ нек и то иде што ми хлеба од мога вам датка не уделисте, да зашто ме бар окисла под своју стреху не пустисте постајати, ако у кућу не пуштате; и за то би вам се од мене врло исплатило, или болестнога ме не нагледасте. И у тамници ме лепо не разговори! Твој ход не би ти у залуд био, ни би изгубио свога од мене дара, или голога ме оденуо и жедна напојио студене воде, заисто би двоструко враћањем достао од мене.

Све сте ви то могли чинити, ама не ктедосте!

Пророк не рече за цара Озије живота доби, ама смрт му обележи! У томе ваљада има потајна смрса. Ето, то би каил био изодрешити вама данас ако би се како могло бити, а ако ли не могу се довити право о тому, нека и изостане пак и на други пут за почистије време, докле магла сађе с мозга и свест се поизбистри бољма. Јер и зноја има о тому; не од сунца, ама од кметских ту поштених многих и разумних образа! Ал' баш за знојење се стидљиво толико и не хаје; у томе од срдца вода излази, а иза такве воде боља роса с беседи се прикнађава ако и мори се тело.

ПРЕ ВРЕМЕНА БИ И ПОД ВРЕМЕ ДОЂЕ

Немојте сваком духу веровати, нит се за сваким ветром поводити.

Ако ми се што находи мана и од кога се пориче јер сваким временом, рано, позно ли, нисам удиљ на црковној служби или се кад што о чему забавим и задоцним се, о томе узрок има штарад се то пригађа, ако и не рад свакад кога свога ми посла. Свачем удес и згодно доби ваља да је и гледа се. А еда је лепо свако доби пред кога големога господина излазити или удиљ пред њим на очију му чамити и стајати, зурити, лише све тробоњити пред њим те с говором га заглушати; неумивену ли, блатну и умрљату пред њим се указивати. Кажите ми прилика ли је и ваљао ли то посао? Не би ли се ти, поштени господару, да не рекнем твога ти слугу, него и рођена ти сина, тако дворећи те, заглушио и неуљудан стајао, омразио га, расрдио се на њега и напоље би га изјурио? А кад господин кога укорно испред себе истера, и мучно и стидно је пред њега опет изаћи, докле он пак сам не зовне преда се. А и та људска прогона ниподашто је. Ако ко испред себе и истера, иде си човек дома и на свој посао, ама Бог не тако исто из собе на сокак истерује!...

Добро је и запитати може ли се улести ако пред кога било. Јер с временом је свашто добро радити и куд ходити, а без времена све узалуд и на штету бива. Казује нам сам Свети дух у Соломоновој премудрости: свачем год и бреме да нагледамо, под овим сунцем који смо!

Спази, вели, време и врло се чувај од лукавога врага. Време је, рече, родити се и време пак умрети. Време сејати, а време скупсти сејано. Време хранити се, а време опет лечити се. Временом зидати кућу, а временом раскидати је. Време трговини, а време у миру дома седењу. Време чувати код себе своје добро, а време трошити га и другим издавати. Време у тесно се држати, постити, плакати, а време ширити се, јести, пити и смејати. Временом лепо се носити, одевати се, време издрпат ходити. Време боју, време миру. Време спавати, време устајати и пословати. Време вадити се и мрзити, време љубити се и миловати међу се. Време мучати, време разговарати се. Време молити се, учити се, појати, време бринути се и гледати о други послови. Свако у свачем време своје да назире. И онога посла оним временом нек се држи да не храмље на две ноге. С отим у свачему на предан и честит хоће бити.

МОЈСЕОВ ПОКРОВАЦ

Од велике светлости људи не могаху у том допосле пометнутом закону смотрети Мојсеово лице, него покриваше испред њих свој образ пешкиром кад би излазио беседити ш њима.

Крошто је то било покривало? — Зато, јер покривена је беседа у оном старом законом писму. И казује апостол да и до данас онај покривач стоји.

ПРИТЧА

Зато није на просто ни толико разговетно беседљиво, изаради по задуго приседења забавна се на големој части, него прикривено с гонетањем доста и гатајући. Нек се људство с разбирањем речи (нашто што пристаје, што ли је чему која реч налична) о томе забављају мислећи се. Да им не дотужи се узалуд с мучањем опстајање ту. А сваком је и милије слушати коју приповетку него ли просту беседу. Тога рад и Христос ето, просте људе и сељане просто и отворно и учаше, а господу и књижевнике с приповешћу задржаваше при себи да се и они не одбијају од мудре му науке. Како но што пророк Давид исказује тако говорећи за те Христове покривене беседе, канда то из самих његових уста говораше, каде вели: »Отврзу ва притчах уста моја. Провештају ганање испрва!« Ганање, то је напросто рећи гатање. Ка у сну ли клапљење неко збивато на јаве згодом. Јерно људи слабо и мало марно приању слушати просте које беседе и скоро се со тога на страну с одходом обраћају. А кад се што недознано загонетком приговара, тадар се заустављају и с одласка повраћају се слушати, разбирајући и пропитујући. Лише, што су неке господске, страшљиве с прећњом речи; много се баве о њима, право их дознати нашто излазе. Зато ти почесто Христос к народу с приповешћу мешаше своје учење.

Притча је покривач умљу; ваља се мутити с памећу док се открије и развиди му се што је. Налика је то за нишан несвиђену некоме послу што се случује бити. Лише и свако то што је пророчаско у писму сказивање, — све одвише је преводно на неко душевно смишљивање разборито. Те што не можемо овим нашим с телесним очима посмотрети ни се што о чему довити, то нам притча наговешћује сећати се и сазнавати. Тако и овде, ево, што друго говори се, а на друго је износно.

АЛЕГОРИЈА ОБЈАШЊЕНА ДВОСТРУКОШЋУ ЧОВЕЧИЈЕ ПРИРОДЕ

Како је, ево, с душе и тела састављен — то двоје се разазнаје, ама један се човек зове, не два, — тако ти је и Свето писмо у књизи двоструко. Само о себи једна је танка струка, а с памећу расудно чатући га, на двоструко излази, те писмо је кано тело, а човечје к њему умље, то му је душа, те тако со тим је целокупно писмо. Те писмо којено је прилично к телу, достапут је недознано, и ка мртво свиди се без бистроумља и размишљавања. Много и много има у писму загонетки, штоно се притча нариче. И кад би тек у тому чатући га оставили, а не би га проматрали нашто излази, чему ли наликује, те што би из тога било! Не би ли окати слепци били?...

Ево, чујте, у Давидову псалму писмо пише да је Бог из Јегипатске земље дигао свој виноград и пренео га је на другу страну, те га је на широј земљи поставио, да може бољма расти, дебљати се, висити и ширити. И тако му је надалеко онде раширио лозје, чак од мора до мора да је досегло, и од река до краја све васељене. Но сад, што о том винограду божију велите? Може ли се то држати и право веровати се томе писму, јер је то исти оваки виноград био што се копа и вино из њега пијемо? Или о нечем другом ваља нам се мислити и своју памет разбијати док прознамо што је то и нашто ли износе те речи?

Ако ли се не сећате што је и о чему ли се то говори, ваш учитељ дужан вам је сваку књижну покривеност исказати. У писму виноград се људи зову, а не чокоће и лозе. Тако казује пророк Исаија: »Виноград Господа саваота, сав дом Израиљев!« Те тај, ето, виноград био је у Јегипту издавна маечак насађен. Цигло седамдесет и с пет лоза, да речем душа. За четири стотин година расплоди се онде и размножен до шест стотина хиљада. Тадар множаство то народа Бог одонуд изведе и око Јерусалима ону сву Палестињу шњима насели. Пак онам више се размножише лозе од њих; деца, унуци, праунуци изродише се и од мора до мора сву васељену напунише. Нити где има тога вилајета куд нису расејани.

Ама сад је то име израиљско и дом божији, црква, виноград ли био, промењено и прешло је на крштени род. И кажите ми, где ли сад нејма по свему свету крштена рода?... И то сви знамо како су Жидови из Јегипта од фараона утекли и преко мора су прешли; тако смо и ми од поганства измакли и прешли смо кроз свето крштење кано кроз море...

Тако, ето, христјани, писмо с памећу живо види се и зову се живе књиге, којено су незаборавне и свашто распознају, те двоструко и многоструко ли кују.

ЦАРЕВ КАПИЦИЈА

Кад негде дањом, ноћом ли чују се многе свирње, клепет, скака и игра, злочесто ломно срдца танковито женско мамљиво појање, све изокола мушко и женско, мало и велико што је год сулудо, стиче се тамо на слатко и забавно, без никоје досаде зурећи, провирујући и слушајући задуго једно вражије тркалиште, за грехоту свима. И није им то за муку.

Ја ми ли, к небесним сабором и горњим певачем, што око самога небеснога несвиђена цара и бога састало се пољу славећи га, нећемо се брже стицати сви уједно да послушамо оне чудне за дивоту глаткоизносне лепе англеске гласове?

И коју милост себи од бога можемо придостати, ако би рекли: »Да како би нам могло се то слушати, где ли, већ ако би се на само небо узпенали горе, што но то нит је кад било, ни може од живих људи бити коме излазити горе.« Ето, ја то велим да може и сваком то здешати се и до само божија висока му престола излазити горе. Когод исто хоће ли, ако не с телом, оно с разумом својим који но и сврх мере високо и далеко преко света врло брзо и хитро лети. А где је човеку умље, онде је сушто самослат сам собом. Смисли се, теке на сну куд не ходиш, куд ли на стране не обиходиш и све оно и за дуго памтиш и знаш где си био, што ли си чинио? А кад се пробудиш, ал' ка у гробу с телом на једном месту тобоже отпочиваш. А муке си доста протеглио.

Тако ти је баш и на јаве: куда своју памет пустиш сав си онамо. Ако не и с ногама допирањем, ама смишљивањем се омах свуда. Тело јест како је земљано, тако к земљи је и склонито, тешко је. Земља к земљи и тегли. Није к небу пристало. И после у земљу се пак враћа. Ал' што но је живи изнутра човек, речевита и разумна душа, — она је промењена из тога и никакве тегобе нејма на себи. Ласно она свуда излеће и прелеће, куд год хоће проходи. Небесне висине и подземљане дубине ода на крај света до на крај, нигде прегради никоје себи нејма ни забране које. Душевна су крила наше мисли. Ето, видите, каква је то Бог сасма лака крила дао нашој души. И не само крилату што ју је учинио, ама и окату, да може врло надалеко видети. Њене су очи наш разум. Ове нам што су од воде телесне очи не далеко мотре. Ако је лепо и чисто време то мало подаље и виде, а ако је мутно време баш накратко им је зглед и ни кроз који заслон, магла, што ли било, нису прогледљиве. Кад ли се што засене, памет ли није упоредо ш њима, то ни пред собом ништа право не виде. Нешто им се тек привиђа. Ка и вода испред закопа што се натраг узбија, тако и очни зглед испред свашта силовита секне сниже и прикупи се к себи, а и стид га и очобоља и старост заузстеже и смањкава се. А те што су душевне очи, свест добра, сва кад су оне бистре и јасне и преко света допиру с гледањем. Ништа им згледљива пута не спреча: ни куће, ни какве дебеле зидине, ни шума, ни гора; а ни цела земља, ни све небесне висине згледа њихова не засецају. Свуд су горе и доле згледљиве, то јест, ето, такво [је] њино врло бистро и хитро проходљиво свуда смотривање чудновито. Ама није хвајде; где није био тко сам собом, и првом што

није промотрио ни прогледао с овим телесним очима надаље и изокола што где има, — нису кадре ни оне више ништа промотрети а ни згледати. Него тек лажљиво се муте и там-овам бунцају узалуд се метући, без вешта и права калауза књижна им путовођа, и за свашто добра указивца. Лише, како је и што је доле под земљом и горе у небу сврх ли горњих небеса, то баш нико жив ништа о томе не може сазнати од простих људи што где има, ништа ли и нејма, без књижна указивања...

А но де о чему нам је извод овоме снижем сказивању, да већ и у то се мало с краја завеземо с указом. Те и ми тако по натури да учинимо ка што чине неке издалека дошле јабанџије, који но нису никад двора царева ни цара видели и врло за тим желе да могу теке к вратма приступити сунаблизу, те прогледају бар очима како и што ли је изнутра. А што они чине? Понапре потраже царева капиџију, пак пред њега долазе те му се лепо моле просећи се. Доста пут и дар му дају, с новци га подмићују теке да им то допусти улести унутра, и што куд проведе их нагледати се царевих полата. А што су што и врсне чије земљане полате супроћ небесних, ако би баш све целе са суха злата с бисера и драга камења сграђене биле? По времену све се опет то и распадне и ни трага им нестане; остану ружне, празне, голе зидине, — опет људи желе да то виде. А ниодкоје им хвајде није.

РАСПРА

Ко вели да зна што је, оно му и јест бог, што он зна. А истога бога нејма свога. Тако и одвише ко што милује, за чим ли све дурма жели и о чему се врло стара, оно му је његов бог, а не који други. А бог је недознат никим. Штоно вели свети Златоуст, да би се која двојица међу се надпирали и један би се инатио да све вешто сазнаје небесну висину, земљану ширину и морске дубине, где ли што има и нејма, а други би пак отпирио се да је то његово знање све лажа, и нико то од људи не може све свуда прознати, — и сад кога да држимо паметнијега? Онога, што вели јер све и за свашто зна, или тога који вели јер ништа не зна?

А мени се тако свиди да немногозналац попаметнији је и мирнији од многозналице. Ствари све не знамо. А за Бога, што можемо знати?

УЧИТЕЉИМА

Боља је мала част с правдом и мирнија, него ли голема с неправдом и немирна.

Такођер поштенији је сиромашак прост худо се живући него ли богат, поносан и лажљив. Нека и ова приповест види се мудра: скудан у беседи и не много вешт ни осећљив с простим речма изучен и потврђен у томе (те у тому је ка у малом чуну возећи се) бољма спажан, него ли тај што је широко разјапљених уста будаласто нешто с беседом указујући а невешто... Каде је где неки посао бољи од беседе а с инатом се снижа и раскида с неваљалим указивањем и невештим, у томе се права истина смањује.

Што прхаш к небу летећи с комарчевим крилма тежак с телесином? Што ли без трошка започињеш зидати кулу кад је не мож' доконати? Зашто ли мериш с руком море и с педљом небо и сву целу земљу с прегршћом обухваташ?... Деде понапре познај себе самога што ти је у твојих руку, мож' ли се о свем свецбати тко си, одашта си постао, с чега си склопљен и како си се саздао, како ли се саставио да будеш сличан божијем образу?

Што је то што те носи и подиже, која је при теби мудрост, које ли су потајне сконе и вештине, како своју меру имаш и преходиш с памећу на јаве и на сну од места до места а ум ти се никуд не креће, нит се од тебе одлучује никуд, него у своме месту борави, а свуда се скита. Како ли видело очно (сасма је маечко) а далеко и широко види! Еда до виђеног места пружа се, ил' се вид путем настала ил' му тамо преходи, враћа ли се натраг? Како то једно и подиже и носи се само с вољом управљано? Где му је стојиште, од куда се диже, може ли се кад уморити с гледањем? Што ли раздељује свако осећање по особито и како со тим мисао свој уговор има с напоља стојећим и изнутрашње прихвата? Како прима виђења, које ли је спажању, преузетом мотрењу, извод? Ил' му памет. Које је отишлога преузетак или памтење? Како ли се реч од ума роди те у другоме умљу рађа слово беседљиво? Како ли с речу смишљивање се издаје? И како с душом држи се тело, како ли душа здружа се с телесном злопатом и са жељом уједно? И то размеће н разбија бригу, срђење ташка, наглост заустеже, једовину кроча, сласт разлива, тије и растапља завист и ману, износи кицоштво, облакшава и весели надање, ако и бојању за штогод [разлога има], како и одашта ли љути се, духа злом и беси се, стиди се и срами, румени с крвљу и промењује лице? Ово узаври му крв, а ово пак нестане је те некуд отиде. Какво је стојиште заподевању зактевања кога на зло, на добро ли у телеси? Смишљивању што је постанак, откуд излази? Како ли оно свачем настоји и напредује те кроча зактевању дизање, ћуд и натуру спретава, како с крвљу и одихивањем држи се и борави то у човеку што је бестелесно? А каде то оскуди, онда и душе нестане и излезе из тела!

Ето за себе о овоме дуговању, о човече, понапре штогод се уразуми и провеџбај сазнано! А не машај се првом у Бога што не мож' досегнути. Не велим ти сврх тебе ни виђене се ствари докучити, а ти о томе знаш. Ал' мучно је човеку горе ходити да то разгледа што се горе чини: колико је небеса, како ли се окрећу, какав ли свој начин и ход звезде имаду, што ли грми, што ли пуца, одашта ли се што стаје, како ли се стихије састају и мешају се, и разликост свакој животињи и небесних сила подлазак и премештање, и све то на што се раздељује сдетељно слово, и речи промишљивања и управе. Кад све то вешто промотриш и прознаш, тадар не оговарам, — усуди се и дрзни што више сећати се. Ама јоште пристрепи поступати одвише што је сврх твоје снаге у то се уплетати, зашто што је што повише од наше памети обучавање, из тога тек један инат и парба излази а друго ништа више. Сва је таква беседа, ако је и поштена, ал' ниушто не пристаје.

О НЕДОСТИЖНОСТИ САЗНАЊА

Оно јест у свему томе и из свега опет напоље, то што но је понајбоље сврх свега добра добро, — којено оне горње умове и наше умље просвешћује, а пак скорије од умља промиче у незгледну висину, недостижну с нашим умљивањем. Колико се придостизује толико још оно то и даље у несвид одмиче; а све мами поводом за собом желиоца рада стигнућу са смишљивањем. Задржаван крадући се измуза то даље стижући и опет сустајући, гдегде ка с одмором да постаје с много мисли. Пажећи памет своју да не полуди терајући ником нестигнуто и домишљено.

СВЕТЛОСТ КОЈА НЕ СТАРИ

Каконо сунчана и месечња и звездана јасност и светлоћа од њихова саздања нису се променили од оно доби, нит су остарили, ни огрубили, а ето, сами знамо и видимо да свашто живо што је год састављено од меса и крви, то све стари и груби и све проходи и нестаје га с овога света и ка зрело жито у свако се доби пожиње и збира се. А светлоћа сунчана и месеца и звезда, једнако је увек, младо и хубаво и свагдар у својој снаги се јако држи и светли ради повељивања владике и створитеља, како им је заповедио још испрва да владају даном и ноћом.

О ЗВЕЗДАНОМ ПОРЕТКУ

У свакој овој виђеној ствари свој ред и управа је. Чин је у звезда; у ходу им и сјању већем и мањем, у састатку и у друштву; како која с којом преходи, које ли за којим се окрећу. Како што апостол казујући вели (којено он те речи му о другоме приводи а не само за ту ствар): »Друга је слава сунцу, а друга месецу и обашка је дика звездама.« Звезда је од звезде разлика са својим сјањем. Такођер с начином је уредба у времени, у часови, налики лепој проходљивој и одлазној; средњим својим пролазом зло време крочају. Чин је у дну и у ноћи, у мери и у растојању, чин у стихија има што од њих телеса бивају... Еда моруна оре, во ли плови, ил' му магаре рије, а свиња самар носи? Коза ли лаје, а пас брсти? Него свако у своме завичају борави се. Нит се сунце измењује ил се икад мањи, више ли пуни ноћу сунце, месец ли дању сја! Високе горе јеленом је боравиште, а камено подкапиште, вели се, зецовом је притрчиште. Луну је створио Бог за времена указивање. Сунце зна свој запад где му је. Ноћ и човек свре се спавајући а дивља зверад тадар свој слободни фурсат имаду. По пољи и свуда разигравати се, скачући и тражући с искањем од свога им створитеља храну своју. А дан настаје ли они пак кубуре крију̂ћи се по дубрава од људи. А људи се на своје послове потежу с хитањем, те друг другу и с пута се клонимо назива̂ћи божју помоћ један другоме.

СТВАРАЊЕ СВЕТА

Прваго дна започе Бог твар састаљати. И учини прво горње небо несвиђено од нас, не ово што га ми гледамо, него друго сврх овога слабо кано стреху сврх куће, за себе и ангеле, како Давид о том сказује те вели: »Небо небеса господеви!« Више горе много од овога кано неке двоструке високе полате од два покрова, те и средња преграда свој обашка таван да има. Тако ето кано једну кућу учини Бог горњи и доњи овај вилајет, уједно их склопи и састави својом хитрином. А на среди нам је ово доње небо и одзгор на њему воду ка на стаклену тавану намести...

Ето тако то врло мудро Бог за нашу потребу небо доње справи, а ту небесну прилику и сваки човек сву у себи носи. Смотри де исто своју главу и виђ' у глави горње небо што мозак закрива — врло слабо је и танко, а испод њега пак друго нам је потврђе доње небо више језика пуно слина што но се грчки зове јурареникс, то јест небесник, а по бугарски зову се лалоци; по српски зовемо небо, теме ли, ил' му реса. И горње нам је у глави небо несвиђено, а доње видимо. Достапут од многих му на њему слина и подоле спада, те га с прсти уздижемо. Горње нам је небо у разуму, а доње у беседи и свакад пушта слине из себе те кваси нам уста и језик да нам се не пражи од изнутрашње наше ватрене жучи која нам тело сагрева да је вруће. На горњему нам небу стоји свет, памет и разум невиђено. Како но и небесни умни ангели што на горњем небу бораве.

Ето, на ту целу светску прилику човек је сатворен те сваки по особито човек назиље се у писму мањи овај свет јерно у свачем наликује великом свету собом. И ако је добар и веран, с правицом се својом живи, закон и божије заповеди лепо спажа, поштено се носи, чисто се држи, к Богу и својим ближњим милокрвно своје срдце има, Бог дух свети нераздељен с небесним оцем и сином борави у човечој глави на том врхњему небу и отпочива ка сврх неба на херувимском престолу. Ама ако ли је зао и опак, нечист, неправ, злобан, упор, јогунаст, све о светском се послу бави, земљи је прилепљен а не к небу, — то доиста тај божији отпадник непријатељ душевни светодржац ноћни кнез сатана кано на облаку ка том његову горњем небу сврх мозга му на темени своју столицу је поставио, те седи и влада ш њиме, мути му ум и не допушта му о души радити ни к бољем се путу навраћати; слади му ово овдашње животовање, он у глави му отпочива и хузури на том небу...

Први дан даде свет, а четврти дан справи многе свеће ка неки кујунџија да салије понапре велики крушац злата и после опет израсеца га на мале крупице, те кује и раскива на сваку форму мале и велике дукате и из тога прави што ли хоће, позлаћује да се светли. Тако ти је и господин Бог учинио, те понапре учини горућу голему ватру, после из ње свако то горње светење на небу ил' да речем под небом кано свеће да озгор из висине светле доле на земљу и разлучују дан и ноћ и времена с годинама по њима се распознају. И седам кругова штоно су ка појасови небесни обручеви ли [се] наричу,

располага их и намести. И тако и учини да они појасови што зову се планете дурма се обрћу и преходе. И да речем теке ни на чему утврди горе стајати и сваким својим местом окретати им се ни више ни ниже никојим се не спуштати. А тако ти је и цело небо и земља — штипом стоји вечито утврђено а ни на чему није. Потпорни никаквих збиља нејма — једна сила тек божија све то држи, како је испрва бездну једну воду на много струка разделио те горе диже, мора, језера, реке, потоке, изворе учини — тако и једновиђен свет изразлива својом вештином у сунце, у месец, у мале и велике звезде. А свет је огањ, он светли и пали. А и сам Бог огњем и светом се прозивље ако и ником није дознат што је собом. Јерно он у недоприкучному свету борави те са светом кано с ћурдијом обгрће се...

ТАНЦИ ИЛИ ФИЛОСОФИЈА?

О чудни светиоче, што је боље, ил' му светска хитленост проходљива, да или духовна боравна мудрост? Деде пропитај танцовоће и свираче око којих но се многи изокола скупљају за чудо згледно и чувено играчине и свирње. Доиста ће отказати когод понаметљивији, што је та мудрост и нашто ли је пристала у томе вештина? Еда божију и човечаску заир можемо мајсторију коју испоредити слично? Та ово је исто једна шала а више грехота, — то ће се одговорити које је боље и више знање то светско, црковно ли; или: далеко је од те лакрдије мудрост, нити то пристаје коме за поштен разум. Знам, и сви би то рекли: »Више не знаду толико у томе се често забављају; та у томе и сва им је вештина и наук а ниподашто је; заир ли је и свирња с игром неко учење? И у школу тога рад ли се ходи? Време ли много дангуби се, умор ли који са зној̃ем пронаходи се? Плаћа ли се за тај наук скакања и танцовоћења с невестами? Побоље и вештије ли томе коловоће тражити и далеке земље обилазити за бољу мајсторију, повештију, много се бринути, трећи о томе своју главу, снебивати се и много штошта муке и зла теглећи недознано? Пре за учење ли нескоро свикло за недоскутицу ли храни и оделу ил' му за путовање и конаке, где ли пристојиште, зло, добро ли у чемно се добаља памет и занат свикује се, мудрост се добија. Којано је свему поглавица и свако добро у себи је зграштила и присегла, и самога Бога у себи има. Ко је изучи добро, то ш њоме Бога стече. Ја шта већ на свету боље из тога имати иштеш?«

Чујући то о томе одвише и радовати се нам ваља. Тушта имена вешта мудриња у себи има. Зато да је не држимо пометнуту ни погажену бити ка неки рђав, блатан, на боклуку исфрљен обојак! Много се о томе измлада и до старости ваља трудити и ка пчела и мрав од свуда хубав књижни мирис које с разборитим чатањем, које с философи с разговором и препирањем сабирати у своју главу. Не може то сад никоме стати се с једнога тек исто свога зактевања учену и мудру бити! Велико је то безумство ко то тако држи и хвали самоуке ђаке без учитеља вешта. Близу је ко таме лажа и превара примесна на макарситосу а не цела јапија. По малу се умље бистри и уши се чисте!

А што много да ту и преклапљем, кад слабо ко то слуша? Тко ли је тај од врло учених и поразумнији учитељ, житосејач ли вешт, да то и ово по голу камењу сеје, ил' му што глуху на уху говорити, кад он ништа ни слуша, а ни чује? Тако ни тима што наговорити се може, којино сами себе не познају се ко су и што су, нит се стиде што о своме неучену стасу!

ИЗГУБЉЕНА МУДРОСТ

Којом чашом напијаш со том и напија ти се: тако се свеџбај.

Све сам ја то прокушао, со том мудрошћу што је од Бога достадох. Ал' после с телесном раслабом е пометнух и не могох више такав бити. Тобоже рекох, ипак ћу се умудрити мало се о њој бавећи. Али ах, што једанпут из главе ми оде, оде! Више је првом формом не стигох, иштући је још подаље пробеже од мене него ли бијаше. Онако је неста и прође, кан' да у неку бездну дубоку подземљану некуд бестрага доле пропаде, тако да јој ни споменка више неста. Пак већ кад видех што нејма хвајде, нејма, иштући штети повратак изнова, та и манух се баш је цело и истраживати. А и тко ли то може пронаћи и сазнати бездни где јој је дно, врх ли небесни видети горе?

Да ми когод со тих речи и закрпу коју не пришије за леђа! Кому је мило сад што дочути или слушати коју приповест за овај благи дан, Христово ускрснуће, и заћопи ме с речу те ми рекне: — Што си разиграо тога вранца? Деде, ободи га, те га натраг врни! И о празнику нам философију проводи! Штарад но смо се ми сабрали овде и ушчекујемо да бисмо чули и разабрали штоно је лепо и прилично је данашњем дну? — И то хоћу учинити и известити вам колико сам врстан и Бог ми накнади. Ако сам што одвише изговорио, не буди вам тежати зато; што ћу, тако ме је слово принудило, и од љубави избеседих. А то није сгорега слушајућим, узалуд ту приседећим. Помучније је томе, ко се о том труди и измишљајући зноји се за своју дужност.

Ал' то знам да ја ово исказујем беседећи ми к верним и добрим људма, него ли може то бити да се ту и подгледници за прокушавање, шегопроносне дошлице находе и к неваљалој натури подзиру што се изговара да за укор речи разносе! На то меркају да зазре слову с подсмехом, којим но право велим јер им не укарам ту опачину, него више их милујем за то, да би ме Бог по укоризном труду ми спасао. Ама по апостолском заказу ваља и призапретити доходљивим подмигачем, лаживој браћи тој који долазе овде не на послушање, него на прегледање наше слободе за поднашање напољу. Открићу им мунитву, зашто пакостник кад тамо изађе међу своје друштво може с нама шпот збијати и говорити: »Ох, да чудна врла богослова!«

ЧУВАР КАПИЈА

Није по јакости и кадрости беседљивца, него беседа је по разбирању слушаоцем. Заплине ли човек, не ласно исплива: писмо се шири, ни га ко икад може прецрпсти, ни му краја наћи. Него колико је ко собом кадар поднети, толико учења и захвата.

Лепа је и слаткозгледна градина обграђена и пуна са сваким поврћем и многоцветна с миризмом красно расцветана. Ама то је све за мало доби и проходно је: узима га зима и суши се, пак после исто једно ђубре и шушљаг од тога бива. Неголи много и много превазишло је красотом и лепотом од свега земљанога цвећа и красоте, каде има човек у себи добар разум духовни и врлу памет, и држи се гранастога слатка књижнога учења, којено не вене ни труне, него све се повише у глави човеку грана и расцветава се. У башчи ветар мирисно ћахори на близу, ама духовно учење по свему вилајету задихује и прохлађује душе од сваке грешне жешчине и несвестице; маглу разгони нера зума. Онде трње је што цвеће заслања, а овде је божији промисал којино утврђује. У баштици птице пољу и мухе зује, ал' овде пророци кликте гласовито; онде је лепота од погледа, а овде је фајда од прочатавања. Башча је на једноме месту свака на своме уреду а писмо је по свој васељеној расађено; и по леду и по снегу, зими и на врућини, даньом и ноћом цвета и род роди... Оно свакад листа и расте издајући свој плод из себе. Него толико исто да га с ванимањем прочатавамо, а не исто преврћући листове, а на ветар мислећи. Јер ако с ванимањем га чатиш, оно ти разгони сваку тугу и бригу с ума и са срдца и услађује ти твоју мисал, изгони злобу. У корењу је о добру радење. И не остала те у светској мутњи боравити и злопатити у залудној немирости буровитој.

Вода се велико таласи, а ти мирно и тихо се пловиш зашто врлога имаш думенцију — књижно читање го, којено не раздире елћена, ни скида уртија о лађи, нит се бојиш да ће се где захуктати ил' се насадити на који пруд, или на кладу се насукати.

ЧУВАР КАПИЈА

На мојој стражи ваља ми стајати, — вели чудни пророк Авакум. Такођер и ја шњиме данас стадох на тој божаственој стражи овде ми одређеној и издатој ми од Светога духа свештеној владости промотривању: ко куд ходи, куд ли пролази. Чувајући овај црковни зид, божјега дома капију, назирући што и какви људи улазе, пропитивати што ишту, што ли код Господина хоће чинити, и на то једне ми ваља унутра слободно их пропуштати како познанце, а једне мало позаустаљати, да ома не тумаре унутра да би се господин Христос на ме не расрдио и палицом ме преко леђа измлатао. Зашто таки пред њега свакојаке људе пуштам! Зато пак неке и натраг ми их ваља враћати, нек иду откуд су дошли; пазити од ухода и од ватре; ко ли не би ктео уступити, онога шпушком у бок; ако ли се ко почне инатити и на силу гртати, таквога ми је заповеђено и застрелити; да зла није на свету на све стране ешкиле ми ваља свуда меркати и прогледати да чујем и видим откуда ће се што помолити и указати се когод, да не излезу из кога год буџака који непријатељи или где која побуна и кавга не би се стала. Да вам добрим грађаном и Христовим прођу врага и греха војиштаном дам на глас, и укажем како би се сачували и од душмана душевних одбранили. А и на то ми ваља мотрити кад би откуд који цареви официри, велика ли која господа, сам ли би цар, с матером му ту дошао (штоно сад, ако се чему сећате, говорим за свеце и Христове, тако и Богородичине празднике), лепо с поштењем усрдо да имате их дочекивати частно и подворити у овом двору свесрло. С непоштења нашега да би кога између њих неујазбили те кроз то и самога би цара свога озловољили на се, те налепу бисмо бој се, затвор и глобу имали... И сврх свега тога још видећу какав ће од мога господина други заказ доћи, што ли ће ми одговорити. Рече ми; наврх башче, на највиши беден градски горе да излезем, надање где се види, добро изгледати кога из далека видео бих јер иде до града, куда ли! Одох ја и стадох на високом брду, свуд ми по заказу на пусулу гладећи. Ох, таки големо чудо смотрих:

Изађе један страховит човек из воде из сред мора; од пупка му сасма врло висок. Оде горе у вис на небесне беле облаке. Вид му бијаше ангелски, од хаљина дурма страшне мује севаху, глас му се говорни чујаше кан' да врло грми. Око њега стајаше туштена нека оружата и крилата небесна војска, пак уздиже своју десну руку к истоку откудно сунце излази, те у глас врло подвикну и рече: »Ево, то сви знајте, данаске је спасење томе свету, луча му је синула с неба.«

ЗЛАТНА СРЕДИНА

Није указата златна риза него позлатаста, ако била жута, ако ли бела, ил' му црвена, или зелена, — теке да није исто црна. Ако не мож' бити златан, буди црвен, буди румен, или бео — прихватам те... Ни саме звезде све једнако не сјају, неголи друго је сјање и тафра Сунцу, а друго Месецу и другојаче звездами. Тако и ти, брате, згађај се сотим, те ако не узмож' бити Сунцем, ти буди Месец, аколи ни то, а ти буди звезда, и ако не мож' онакав бити ка она некоја врло јасна звезда, а оно буди колико она најмања, којано шкиљи одзгор те се једва види. Теке исто да си горе на небу, и да ниси мрак.

УЛАК

Овде сам ја послат, предитеча, што но вели се један улак пред царем, казати вам јер иде да га дочекате поштено. Небесни то је цар, а не земљани. Свију владалац; из моје ми матере, још ште ш њених усти, похвалио сам ја њега у девојци му матери јако зачета. Он мени живот даје и свему свету, те ето, зачета. Он мени живот даје и свему свету, те ето, ја ево, теларим покајање за грехове, а он их опрашта. И ја попре с водом вас испирам кано нечисте измрљате лонце с грехом мурдарским, а кад он дође, хоће посвештати с духом те ће вас очистити с Духом светим. Ка с ватром ожећи и прекалити на нове, чврсте и јасне судове. Не спалити, него вас просветљати хоће ка злато у грнилу. Сваки човечији род на христјанство ја подижем учећи; а после тога код њега је од праведнога суда лопата: очистит ће свет кано гумно, развијати што је зло од добра, те згрнути ће праведнике кано извијану пшеницу у хрпу и сручити их у небесне своје свете житнице. А грешнике кано коров и плеву сажећи с неугаситом у муки ватром. Тај за мном иде; попретежнији и јачи је од мене, њега и почекајте да од њега доконање узмете. Ја сам исто једна ваша свећа и мало вас просветљавам јасноћом. Ал' он је велико право сунце, које но сву земљу обсјава. Зато много је снажнији од мене тај по мени доходац...

Тко сам ја да ти к мени дођеш? И мени ли се пристоји тебе с мојом рђавом руком дотицати се твоме главном врху и крстити те? Пак у чије ли име знам ја тебе крстити, Боже мој? Што то хоћеш са мном учинити, о владико? Зашто ли ме сад предајеш на смрт тим људма што сам изкрстио? Што ми наведе тај укор и чпоту људску на главу, о господине? Ја о теби врло се људма хвалих и на големо те повисих с гласом, а ти ка неки худ сиромашак, прости човек никим не знан ту дође. Што је то од тебе, помагај, чудо о, владико? Та вишњега Бога син си ти, и цар небу и земљи. Син и цар горе, а и доле то си. Ја зашто ја сад уједно с овим народом не видим код тебе скиптра, царског белега, и одела ко томе на теби? Та укажи ми своју славу како сам те прогласио, да не остајем овде у лажи за укор пред толиким народом! Где ти је ангелска лепа арманда војиштанска? Камо ти архангелска господа и хјерувимско обстојање многоочито? Камо шестокрилатих серафима појање служно са стрепљењем? Где ли ти је та златозрачна лопата и дух светли? Мојсеја, свога ти раба, — једна човека, тако си био прославно га пред народом и лице му просветљао да не може бити тафралији, те кад је преко мора проводио израиљски род, поставио си пред њим пламено горући стуб да им ноћном светли и напредује водећи их својим путем. Њега прослави слуги своме вољу испуњајући у свету, а ти, будавши сам собом владика и господ, пак тако худо у ружној налици дошао си овде међу народ, видети те великога с неба сашла цара рођењем телесним, од Давидове лозе! Обећани нама цар, пак сврх свега и ту укоризну наводиш ми, што га ја нисам никад се надао што ће ме снаћи. Ја то проказах за те

овим људма да нисам врстан ни кајиша с обуће ти одрешити, а ти дошао си ту те и главу ми преклањаш!

Молим те, не чини тога чуда подсмешна, него дигни горе своју главу ти, свима поглавар. Нама теби се стоји преклањати главе своје, а не теби човеку. Но бар кад си се толико снизио у доходу стуљено, сад прогласи се и на велико с науком се укажи томе народу те их крсти. Понапре ево, мене крсти пре свију, нека они виде то, а ти штарад захтеваш крстити се кад си чист? ... Ал' ево јорданска вода познајући те тко си, те не прима те у себе, него бежи натраг и сухо овде остаје Море, како те виде, та сместа и пробеже. Јордан смотре при себи свога творца, поврати се с течењем натраг откуд но истиче; више доле не напредује с течењем својим. Та кад ево, једна исто бездушна ствар познајући створитеља свога клони се и бежи, не сми те прихватити у себе, а еда би мени пророку твоме рекао да те ја не познајем, владико! А ако л' се зактеваш умити, то и сам мож' се сагнути к води те се умити, ама ја своје ми руке не пробаљујем пружити ми на те. Тога посла моји главци се одвраћају сами. Све ми тело стрепи и руке ми дркћу. Што је недосежно нит је за прихватање, за то се и не машам.

Што чиниш то, о владико, од страха дркћем и кости ми се померају а срдце ми стрепи, дор сав се стресам бојећи се. Что твориши се, владико, јеже преко силе ми јест? Како дрзну крстити, како да се може сено с ватром мешати прикучујући се и не би изгорело? Како ли ће се с блатом изапрати чешма, како ли ћу ја, осуђеник, судца опрати и грешни безгрешног омити?

ЛОВ ЗА ЦЕО ЖИВОТ

Трудљиви и уморни ви, рибари, што се толико старате, тужећи вам се говорите: »Сву драгу ноћ се мучисмо ловећи, а ништа не ухватисмо, ни једне кесеге бар за приповест!« — оставите ви и ман'те се тих ваших језера глибовитих, те се дигните с вашим мрежами на јорданску бистру реку, последујте рекшему: »Сатвору вас ловце чловеком!« те уловите попре себи чловекољубца Бога, а у њему ћете пронаћи већи драги бисер него ли што га је Петар с божијим мановењем с удицом у мору у риби нашао, те га је за Христа и за се цару у порцију издао.

ЈЕДИНСТВО МНОГОСТРУКОСТИ

У њему је свакојако цвеће и разлико воће и многи бисер мешто каменица и многе звезде, ама једно је небо. Разлико је животовање, али једна је истина, многи дуварови, ама један је темељ и фундамент. Многа дрвета и цвеће, али једна је башча. Многе прегради у једноме двору, многе кћери и синови, ама једна им је мати. Доста је ситне деце, ал' из једне су утробе. Многи су састави телу, које глава, очи, нос, уста, руке, прсти, ноге, ама то је један човек. А све једно — прах и земља. И све то у једном лицу стоји и мало и велико, и боље и горе. Девојка је први започетак венчању и она ваља да се прстенује и удаје. Девојка је од женидбе рођена и корен је она женидби и сватовска дика.

ЖЕНИК ЛЕПОТУ НЕВЕСТЕ У ОЧИМА ДРЖИ

Напред је стала царица о десне ти руке у лепих пазлатастих хаљина одевена и врло накрашена. И сад јој већ говори девер њејзин, Давид, невестоводац: »Слиши дшти и вижд!« — Послушај — вели — кћерко, и погледни зашто ваља ти пред младожењу изаћи којино превасходи твоју прилику. Ја — вели — твој невестоводник, говорим; слушај де, кћерко!

Та како то? Та ето, сад бијаше удата жена, да како се то претвори те ома би кћи! Јест, тако је, зашто овде ништа нејма по телесном послу да се што размишља ако се и говори тако, зашто другојаче се не може исказати. Јер како жену за себе ју је обручио, а кано своју кћерцу милује, и ка на слушкињу мисао на њу носи и ка девојку је чува, кано башчу је обграђује, ка врат је обгрљује, и кано о глави стара се о њој и кано младожења обриче јој се, кано свештеник опрашта и кано овца коље се, ка млад момак чува у поштењу, и ка муж храни је и одева и штеди је.

Многа она има имена, јер да би се ми бар нешто мало увавестили о њој, те слатко би нам било насићивати се о њој с душевном храном, с божијим словеси.

Чуј кћерко и осврни се на ме, те погледај и стегни се добро појасом, молим те. Ако су и многе беседе, ама со тим ваше усрдно срдце неће увредити муђња. Него слушај кћерко и меркај на то, што ти је препоручено од твога оца и пази добро твоје обречење на што си му се обећала кад си се ш њиме поочимила, да те налеп не нађе. Духовну и прстенску поруку чувај. »Слиши дшти и внимај« зашто добро знаш да си ти отпрво ђаволска кћи била и земљана, а и самој земљи ниси подобна била, јер ти си светска курва била и стара вештичина, сва у крви и за покор, груба и ружна, и у твојој ругоби пожелио те је твој милостник! Зашто ко за којом женом жели, не истезује јој њених дела и ћуди. Пожељност не сматра лепа образа ни ружна, него је ли исто жена. И много пут се то згађа те и за ружном се распаљује срдце и кад је дохвати грли је и љуби, а овамо, не би јој ораха из руку узео. А онај, гине за њом!

Нити је пак називљем белорумену, црних већа и очију! Него ју је видео бледу и сасма ружну. И пожели за њом. Ама он је не остави таку наружену, него је напре излечи и опра је и оми, те је учини младом, хубавом девојком, и одевеном невестом, тако да се ништа не познаје на њој а је ли кад она била груба и матора, није ли. И тадар већ и брез изма је обљуби.

Чудна тога посла, где сам младожења цифра и кити невесту, те јој омива лице, да се што скрнаво или краставо не види на њој, и груботу скида с ње те је помлађује.

Послушај кћерко, чуј и гледај! Двоструко јој заказује: слушај, вели, и пази се, и обоје од тебе да буде. Не једно назири с очима, а друго уврћуј у уши! И венчање понајбоље јој је у ушију стајало. Ако су који год и лепше смотрили, нека да чекају поружнијих, а вас хвалим, који сте дошли понапре, и њих пак милујем који дођу за вами, кроштоно њезина је порука у чувењу а не у очију. А што ли је то у чувењу? То јест

у правом веровању. Зашто вера је оно што се право чује и разбере се да је истина. Што ли је пак у веровању, то није у наслађивању ни руком прихваћено, него ли је у сваком врлом прокушивању.

Како сам попре рекао да је на две поле разделио њено венчање. И ово ето, даде јој у прстену, а друго хисе обећао дати јој онога века...

Хроми скачу, разглављени се стегују, вртоглави и будале се упремудрују, и хитлени бивају, хармицари, туђоизелице своје све добро на сиромаш издају и бивају јевангелисти; море се заустеже, земља и воде се посвећују, рај се отвора, хлебац се од мала на много наспорује, разбојници у рај се насељују, курве на девојаштво се чисто обрћу! Но чуј то, кћерко, добро и гледај! Чујеш ето, за Она и пази лепо Ова, те од ових послова садањих узми науку за оне. То сам ти указ дао да уздано чекаш и Друга.

— И да што јоште више од мене тражиш моја љубовнице, кажи ми? Вели ти младожења; а то је све моје што сам ти дао и што ли сам ти јоште обећао се дати. Чуј за ту дивоту кћерко, и смотри се! то ти је од мене мужевљи дар и венчаница! Него саде и ја хоћу већ да видим камо твој дар пак мени? Да знам што ће и невеста напред изнети. И ти унеси штогод да не буш ка без дара ниподашто на венчању.

— А ја, господине, што ти имам преда те из нети, чим ли се указати да осветљам свој образ? Од ђаволскога посла, од греха, од њихова служења, с квари, жртвишта и блуда, — што ти имам донети? Освем моје пред тобом умиљање, добру вољу, покорност, и послушивање и праву веру к теби имати.

— Слиши дшти и вижд!

— Но што јоште од мене зактеваш да ти по вољи учиним?

— Ето, то ти јоште заказујем: што си год ти од пре дикла и навикла, оно све од сеј доби да имаш оставити и у бољу се руку окретати. Оне твоје првашње љубовнике, игре, танце, свирње, многе поваре, јешћа, пића, китење, мазање миризмами своје лице, леност, многолежање, залудње на улици зурење, коби гледање, вражање, чарање, и бајање, те бесове, идоле, крвопроливање, надимање и све твоје људе да имаш их пометнути и заборавити. Да се више к томе не обзиреш на њих. Зато ти и по други пут наручујем, гледај и заборави твоје људе, род и све племе, и дом твога оца. Остави оца свога и матер и дођи к мени! Јер добро видиш да сам ја оставио мога оца изарад тебе, те сам сам к теби дошао, а то ти ли не остављаш оца изаради мене! ... Сишао сам одзгор са својим размотривањем и тело сам чело вечаско на се узео. Ето, то је жених, штоно се називље младожења и рад тога невеста да има оставити своју родбину. И тако ћемо се друг другу обручити. То ти пак и по трећи пут говорим, чуј добро и вић' и заборави се од својих људи и јарана и од своје очине ти домовине и баштине се одреци!

— Е пак, што ћеш ми дати ако се ја свега тога одречем и заборавим се?

— Тадар ће пожелити твојој лепоти цар и добру начину. Имаш свога милостника владику Христа, а кад њега имаш за свога обљубенца и он пак тебе за своју обљубеницу, да што већ више иштеш? А што је год његово то је и твоје. Исто пођи за њега и све ће твоје бити: и благо и господство, земље и градови сви...

Зберите сви скупа своју мисао!

А најпосле, ако тко дочује ако ли не слуша, мања му хар о томе! Јер ја свој посао послујем, своју подужицу исплаћам; копам и орем и чисто жито сијем; а њива, ако родила, ако не, о том није ми много бриге. И по пет пута говорећи сејем и пак ти велим: слушај кћерко и пази!

ПОХВАЛА ДРАГОМ КАМЕНУ

Камен што су га зидари, с нехајством за њега, били пометнули, — он после пристаде с врх ћошкова дуварних.

Вели у псалму свети пророк цар Давид

Него за то бих просио ваше кметство да бисте усрдо ктели послушати што бих вам хотио казивати по чему се називље каменом Христос и какав ли је он тај камен од кога но и ја просим камените тврде к њему вере имати ми и у садањем к вама проговарању дати ми бистроумље и слатку беседу.

СТАТИР

Јест Христос тај врло скупи камен што но се у Јеванђељу зове статир свјетовиђени камен а овако напросто зове се карбункулум, да речем на српски језик горућ угљен зашто но он у мраку и ноћу како ватра сја се и видно светли. Тако и Христос нама на земљи светли с науком јеванђелским и са својим прикладним животовањем ко томе докле је на земљи уједно с људма боравио светлио је у црноме идолослужењу поганим народом, светлио је и у невери жидовској, такођер и свим грешником на познање им своје видети се у чему с[у], да изгазе из тога ћола смрадљива. Зарад тога вели то јевангелист Јоан за Христа: »Свет в тме светит се: свет у мраку светли и помрчина не може га заслонити.« Карбункулум брани људе од куге који га код себе имаду и носе га. И Христос од чуме и сваке хавети ноћне људе чува који га удиљ спомињући моле и помоћ од њега питају.

У неко доби штукну напамет Давиду цару те посла свога војводу да му све људе по царству преброји и донесе на хесап с писмом њему. Учини то Јовав што му је над војском био господин; преброји неко хисе и не све. Пронађе осам стотина хиљад војиштана и пет стотин хиљад силних копјаника само Израиља. И престраши се со тога Давид што он божије људе имаде посла бројити. Та и рече: »Врло ја згреших до Бога сасма се попузох с памећу што то учиних тешко мени!«

И Богу то не би у вољу, расрди се на Давида. Сутрадан посла к њему пророка Гада с оваквом поруком: од три феле сам себи за ту кривицу нека једну коју год каштигу изабере себи коју хоће и воле примити од Бога за покарање своје: ја ли три гладне године или три месеца бежање испред непријатељске му војске, или му по свој његовој земљи три дни помор да буде. На то Давид уздахну и рече к божијем

посланику пророку Гаду: »Тесно ми је одсвуда, али волим пасти у божије руке него у човечаске и од глади мањкавати, а господ Бог је много милостив и пожалиће ме опет«. А бијаше жетвено доби тадар, те онога дна од рана до ручано доби по земљи израиљској помре седамдесет хијад мушке исто феле људи. И дође тај побивач, стаде на Арнонову брду супроћ Јерусалима, пружи на град свој мач да све широм људе у један мах по Јерусалиму побије. Виде Давид са својих полата ангела с мачем што хоће да учини. Паде с образом к земљи, рече господину Богу: »Ја сам тај што сам згрешио, ја сам пастир који сам зло учинио, а те овце што су криве нека буде та твоја љута рука на ме и на моју ми очевину домаћу!« Послуша га Бог и одврну с вилајета му преку смрт што но у писму зове се поветрије, а ми велимо куга и чума. Хеле с овога посла напре је та прека смрт поветрије постало. Рече Бог к ономе ангелу побивачу: »Заустави се већ доста ти је засад то, одврни одатле руку твоју и не губи свију људи.« Тако то од онога доби пригађа се и бива и досад по свету та смрт. И на коју страну напусти јој Бог владу нека ти људи с постом, с мобом, покајањем, с деобом сиромаши присвајају се Христу у чијој но руци су кључи од смрти и живота. Он ће одврнути од њих тај гњев поветрени, кугу, забраниће јој да оним временом више не мори те људе по њину вилајету.

БЕЛИ АСПИС

Јест Христос и камен бели аспис и аспис такву јакост има те змијин јед раствара, у ништо га чини. Тако и Христос прогони једовиту силу од човека.

У једно доби свети богослов Јован знано попи отровну чашу вина у Христово име што му је био дао римски цесар Домицијан на силу попити и ништа му зло не науди. Тако и сада може се то придесити ако који би христјанин прекрстивши се и право уздајући се у Бога здесио се од свога му злотвора изести коју једовиту чемер, отрове ли попити, — ништа му то неће наудити нит ће га уморити... И аспис заустаља крв ко је крвоточив у чему. И Христос такођер крв је зауставио с једним дотакнућем тек крвоточивој жени страг му крај скута од хаљина и излечи је којано је све своје имање била истрошила на докторе лечећи се и ништа јој за трун није фајдило, још горе јој је било.

САМФИР ДРАГИ

Јест Христос самфиром драгим. Самфир камел је очолековит: бистри очи и глед чини очима.

А е да Христос не даје ли вид очима; колико је слепце просветљао с гледањем; отворио је очи слепорођеном, тако и другоме слепцу што но је код Јерихона при путу седећи просио. И пак двојици идући им за Христом што вичући мољаху се: »Исусе сине Давидов, помилуј ни!« Рече им: гледајте — и таки прогледаше. И остале многе је полечио да здраво виде. И ако и сад очи којим боле, невидљи[в]им је начи[нио], нека мало прометанишу пред Христовом иконом, свесрдо просе говорећи: »Исусе сине Давидов, помилуј нас«, хоће послушати и очи излечити им да бистро и лепо могу гледати.

ХРОСОЛИТ КАМЕН

Јест Христос хросолитом. Хросолит камен, ко га има код себе, прогони од човека сваку тугу, невољну бригу и дерт са срдца му и с ума, те га весела и фришка слободна чини.

Тако и Христос од побожних људи који га све на помоћ себи призивљу он прогони од њих сваку немоћ, раслабљивање, снебивање, тугу и грижу, те их чини фрешке веселе. Брижљиву за свој многи грех жену блудницу развесели Христос што му је са својим сузами ноге прала и с косами главни отирала, све јој грехове опрости говорећи к њојзи: »Отпуштајут се теби греси твоји« ...

Тако и сад грешни и брижљиви људи нека се плачљиво стењући моле Христу Богу свакад на уму га имајући. Он ће их с опроштењем греха развеселити. Како се у Псалму пише: »Поменух Бога и развеселих се.«

ГАГАТАК

Јерно Христос је и с каменом гагатком. Гагатак брани од змије; врло она боји се и бежи од тога камена. Изаради тога орао држи га у своме гњезду да не би змија се привукла поморити му орлиће.

Тако и човек који тај гагатак Христа сина божија ка у орлову гњезду у своме срдцу има га и носи у себи мислећи свакад о њему, једовити смок не може се прикучити ко тому човеку. Штоно је грех душевна смрт, како што нас о томе светује и уговара Исус Сирах, те вели: »Бежи човече од греха ка од присојне љуте змије, јер ако к њему се примакнеш, хоће те угристи.« Зато грех змијом се називаље, јер како змија крадом се плази у птича гњезда да подави птиће, тако и грех се са жељом увлачи у човечаска срдца те човека од свега подушна добра оголузни и памет му похаби тако да ни зашто не ваља...

КАМЕН ЗЛАТНИ ВИРИЛИОН

Јест Христос каменом златним вирилиом. Вирилион чини човека смешна, жустра, слободна на бојној војски тако да се ниоткога неуструча нит се што боји; ко га код себе носи тај не стрепи ка зец од свашта, него ка лав на бој насрће и напред загони се ударајући, нити ласно може погинути.

Тако и Христос орли и слободи те људе на боју који но нису лупежи ни хрсузи и псовачи, чисто се држе и у њега самога своје поуздање имаду, упомоћ себи га дозивљу. Како официре тако и војиштане једнако оштри на бој супроћ непријатеља им својих а њих слаби и страши.

Како што је Израиљтене војујући с Давидом супроћ Амонита, Моавитена, Филистимљана и Асирјана и с остали им душмани бијући се слободно и разбијали су их терајући тако да је по један Израиљтенин по стотина оних гонио пред собом а де сеторица по десет хиљада, како се у фторој Мојсеовици пише, те су их изпокарали подасе и владали су над њими. А и сам је Бог по себи пред њима разгонио: меште танета напуштао како облак и маглу љуте осове и велике стршенове, те су зврцали у

чела, у очи. Зато је Давид и написао овај 26 Псалом супроћ непријатеља војујући му често: »Господ просвештеније моје и спаситељ мој; од кога бих се бојао? Господ је заштититељ може животу — и од кога бих стрепио и плашио се?«

АМЕТИСТ

Јест Христос и аметистом. Аметист разгони пјанство ко га при себи носи, ако би колико ждерао вино и ракију, неласно се може опити.

И Христос пјанство разгони, с овим плашење јер никаква пјаницу он к себи не прима ако се сотога не покају ни престану пијанчити и Бога никад неће достати. Тако апостол Павал казује нам да пјанице божија царства не наследет. Не ласкајте се рече о томе ни се рече о томе варајте ни блудници, ни о, домоложници, ни рукоблудници, ни од смишљивања нечисти собом, ни мамелџије, ни хрсузи, ни пјанице, ни досадници и туђоотимачи, — царства божија такви недостају... С таквима се рече не мешајте ни се уједно састајте у коме разговору, ни јести ни пити не ваља с таквима. Зло га рече истерајте између вас зашто што је јавно на виделу оним ви сте судије, а што ли је потајно и вама незвано, то му је Бог судија којино свачија срдца зна и испитује. А то знате да вам ваља из овога света изаћи и на други доћи. Изаради тога Бог пјанице одрива од себе, јер с пјанства свако се зло стаје.

Праведни Ноје опи се с вином, заспа и го се заћаси срамотно. У томе подсмеја му се рођени син му млађи Хам. Зато прокле га отац њега и сва му пород те осташе и до данас црне џаје. Опи се Лот, Аврамов синовац... после кајући му се зато по Аврамовој заповести три усађена у земљу с ватре црна угарка дотле ваљало му их је из својих уста заливати с водом, док се нису прозеленила.

Дође асирскога цара везир Олоферна са силном војском војевати на Јудејску земљу. Паде под први Ветил град и те ноћи врло се опи вином под шатором својим. Одсече му главу његовим мачем једна удовица жена Јудит и однесе је те је на бедену на колац метнуше.

Наван бољарин опи се те цара Давида изружи и изпсова га и да не бијаше му жена Авиђија припала молити и с паметним речма га тешити, то тим махом бијаше цар изострио се да га смакне.

И сад пјанице доста злочестих послова послују ако кавгу, сваду то они дижу и започињу, те и остале људе немире. Ко се ваља по блату, поводи се нахеро, ходи с моста, с коња спада? — Пјаница! У кога су замршене косе сиње очи подбухао образ и руке му и све тело ломно и дрхће? — У пјанице! Кога руже људи и псују, шегају се из куће, од софре, из двора, вукући протерују? — Пјаницу! Који се псују, руже, секу се, чупају, туку и бију се? — Пјанице! Освем празних џепова и кући ништа недобаљања (корба и руга кућња!) тко у разлике срамоте и грехове пада нагло ли смрћу скоро и ружно мре? — Пјаница! Заради тога пише се да је проклето пјанство.

И апостол вели: »Не опијајте се брађо с вином, јер у томе је блуд и свака неправда, а и сиромаштво. Тко рече милује вино и мазно јести обогатити се не може. Раздрто рухо на себи носи ни пословати што може. Зато сви тога одстајемо се да и ове срамоте и оне тамо избегнемо. На трезво у божијем страху подвлачимо се под тај камен што но се за њега пише у Псалму и у Јеванђељу да црковни у закону зидари жидовски књижевници нису марили у дувар ставити га. У нашој цркви он је темељ и сврх ћошкова је склопац. Ко се рече на њега попузне пасти згрухаће се, а на кога ли собори се он те падне сатрће му и кости!«

КАМЕН ЖИВИ

Христос је тај камен живи по сказивању апостола Петра, са железном палицом пасе и ка лонце груха неверне језике, а верне с прећњом наказује. Пази а и кара са страхом служити му а зла се и греха клонити да онога света и нас ка и погане не посатире, него подхвати нас с добром вољом не пропасти на суду доле у пакло.

Ја сам, рече пут и живот. По томе камену овде зидајући се ми не с коровом, с трском, сламуштином с неваљали тима више речени дели [да градимо], да нас згмежди у прах, него са сребром, златом, с бисером и с драгим камењем с правом а не шуврtном вером, с постом, с мобом, с подеобом, чисто се држећи милокрвно свакад, да би по њему и кроз њега небесноме нашему оцу дошли у живот горњи, небесну славу.

МИЛОСТ И ИСТИНА

Сиђе одзгор с Амперејскога неба доле на промаху небесну, кудно птице прелетају, те пролива своју молитву пред господином Богом пресвета богородица, просећи јој да би господ поштедио човечаски род. Јерно страшио је говорећи му: хоћу их скоро и сам нагледати с жељезном палицом и истезати од њих што они послују, што ли чине, те њина безакоња и велике неправде одчалити на њима.

А и небо рече к светој богородици: уђи натраг у веселе к своме господину, госпођо, зашто не достоји се теби плакати, неголи теби понајвише једној ваља се радовати!

Ама њу печао и туга обујми... И то она смотре што је господ наумио, опази га где стоји под небом на ваздуху и срдито гледа доле на људе. И на то таки скоро света Богородица похита пред њега, те ка врло мудра девојка узавши елеј у своје стакленице, са својим кандили зажежени пође полако приступати к своме жениху у коб, на сретнуће. И сретоше се међ собом милост и истина.

НАДГЛЕДНИК БАШТИНЕ

Ти опреми лађу са свим оправну, а мене уреди да јој будем думенџија. Добро ја знам шњоме управљати и окретати тако да неће о пањ зицнути ни се на пруд насадити ил' се потопити. Ако ли си пронашао кога другога вештога корманиоша, оно бар мене прими укућанина к себи и нагледника домовини. А ти с миром спажајући себе борави. Ако се и ништа не трудиш, не старај се о томе да чим оскудан будеш, ил' ти се што поруши кућа мени радећи у њој и шњоме провиђајући. Баш да и ништа ниси урадио ни што придобавио, егзиклука ни мало нећеш имати. Еда се сећаш колико год, видиш ли драговољство, назираш ли духовну врлу кадрост, — брига је и борба моја за то да буде твоја влада. Ја ћу ране протеглити а ти здрав и читав остани. Толико уједно са мном бојцем Богу моли се и гледај готова посла и с веровањем дај ми твоју руку знати ми поред кога устајем борењем.

Имам врла три облутка камена. Што ћу шњима из праћке згодити? Иноплеменика неверу. Имам и три Илијина задахнућа; на сина с Арафтенине, с чиме ћу проживити мртве. Такођер и три с водом приливања имам напоњена с чиме ћу посветити Богу принос. За више чудо с водом ватру поджизати под накладеним дрви, те злочесте пророке поморити, тајне јачине се хватајући снажно.

НА МЕСТУ ПУСТОМ ОД ЉУДИ

Није пуста од беде ни пустиња. Јер који је видео знајући безакоње у граду, говори и ово:

»Тко ће ми дати крила таква, каконо у голуба да одлетим и отпочинем на месту пустому од људи, где нејма беде?« Пак се већ и хвали; вели:

»Ево сам се удаљио бежећи и окућио сам се у пустињи«. Ама и онде исказити ће гору беду, како и говори: »Јако беди адови обретоше ме«, зашто много онде зверова се находи и гадова; проходи тамо љути звер из дубраве пуне густих и лиснатих дрва неплодних, и из мрака кромешњега, супостат ђаво ричући каконо лав; тражи кога би прогунуо.

ПРИТЧА О ДУШИ И ТЕЛУ

Неки човек од великога поштена рода насади себи виноград и плотом га опколи и изнутра га са сваким лепим воћем украси. Пак, одлазећи натраг к домовини свога оца рече:

— Кога бих ја учинио чувара томе свом миљку да се не покраде; ако бих одредио којих од мојих домашњих чељад, то ће га погазити теке исто и гране му поламати и ниушто ће бити и запустити га. И домисли се те рече: дај да овако учиним: да оставим код врата два човека; једнога слепа, који ништа не види, а има добре уши те може свашто дочути. И другога пак, хромога, који је без ногу а добро види и може свашто смотрити, те ће тако добро бити, а они сами не могу ми ништа штете учинити по томе винограду и воћњаку ни га обирати. И ако когод други од злочестих мојих злотвора дошао би красти, или коју ми штету учинити, то од њих неће моћи. Зашто слепац врло чује, а хромац добро мотри. А ако би који од њих ктео и учинити што, ама не може бити зашто хромац тамо доћи не може, а слепац пак не види. А ако би и пошао тамо то би врљајући му преко хендека [пао] и стрће се.

И посади њих испред виноградских врата да пударују, и оде к своме дому, а ти пудари онде [остадоше] за много доби чамећи и седећи. Дотле виноград сазре и воће свако једно за другим придоспева те излази од њега леп мирис. Инди слепац осети онај леп мирис та и запита се од хромца какав и одашта тај мирис задише овамо изнапоља од врата. И одговори му хроми те рече:

— Ао, мој брате и друже, да би то теке исто могао видети како је овде у винограду нашега господина свакојака красота и дивота за чудо лепа и слатка за јело. Ама господин је наш врло хитлет и надмудрио је нас. Зато је нас и обојицу наказне овде метнуо да му чувамо тај виноград а да не можемо ништа окусити од њега, нити можемо у њега доћи. — Пак на то рече слепац хромцу:

— Та помагај, зашто ти ниси мени и досад казао. Та ја ако сам и слеп, те ништа не видим, то бар сам здрав на ногу и снажан сам у леђи, могу те носити. Него узми у руке једну котарицу, две, и седни ми на леђа, пак ти исто указуј ми пут, куд ваља ходити, а ти се за ход не старај; ја те могу носити куда год ти иштеш: и од сваке те благоте нашега господина набраћемо и наситити се. А кад господин дође ласно ћемо се њему о том одговорити и одапрети се и утајити ће се тај наш посао што смо чинили. Те ако мене пређе запита, ја ћу му рећи: — Та ти знаш, господине, да сам ја слеп и не видим ништа; како бих ја знао где што твоје има и да то покрадем? — Ако ли пак тебе стане питати, ти реци: — Та ја сам хром, видиш да не могу се никуд ни с места макнути. — И тако ћемо га надмудрити; ако је он и врло мудар, ал' и ми до краја нисмо луди и понешто знамо беседити и за себе одговор дати, да се нећемо застидити. Ама мучно је онде оговарати се, гдено не даду много беседити, него вежу руке и ноге, те у тамницу стрмо бацају.

И учинише они тако по своме договору. Хромац на слепца уседе и с воћњака му све зрело воће обраше и поједоше. Ал' ето наскоро изненада дође и господин нагледати свој виноград и смотре га да је обрат и покраден. Жао му би на то, те заповеди својим слугами да имаду таки онога слепца довести пред њега. И кад га доведоше, рече му:

— Та нисам ли ја тебе за поштена и добра пудара изабрао и метнуо сам те да имаш ти лепо моје добро пазити и чувати, а твој хак бих ја лепо теби исплатио што ти је твоја погодба кад би ти рок изашао години. Да зашто си ти сам чинио зло и покрао си воће по моме винограду? — На то се слепац препаде за сам себе те рече господину:

— Мој добри господине, ти знаш јер сам ја слеп, та ако бих и зактео то учинити, ама не видим доћи, нит бих знао где што има, нити бих могао што наћи. Него господине, то је хромчев посао и он је то добро смотрио и допузао је ту, те је побрао и покрао је. А не ја.

И онда заказа да имаду дотле чувати слепца и добро пазити на њега, докле и хромца доведе преда се. А каде дозваше хромца, онда они сами се стадоше надпирати међ собом и један другога обличивати. Хромац поче слепцу говорити: — Да ниси ти мене носио, ја, будавши хром, како бих могао доћи, или се пењати по воћу? То од мене никако не би могло бити. — А слепац пак, к њему говораше: — А да ја слеп, еда бих ја могао тамо доћи или што узети, да ми ниси ти вођ био и пут си ми указивао где ваља доћи!

И онде господин седе на столицу и поче их судити и размотре да су обојица једнако криви. И рече: — Но, како сте један другога јахали кад сте крали, тако и сад нек седне хром на слепца! — И каде то учинише, онда заповеди господин својим слугами да имаду једнако обојицу ешкиле тако бити, да не сматрају куда их згађају: тако вам!

Ама ова пелда на друго се обраћа и други је начин тому, јер то је загонетка исто једна. А то се на тај тер тип доводи, о души и о телу човечаском... Те кад човек умре с овога света, тадар се његова душа доводи пред Бога, те ако је и зла та душа, она себе онде правда пред Богом, а тело своје изаради греха криви говорећи: — Ја, господи, ништа нисам о том крива; што је моје тело чинило, нек оно то и пати. А ти сам знаш да сам ја у оном свету слепа била, нит сам на што гледала, нити ми је што ваљало; ја сам бестелесна и један сам исто дух и пара. Нит сам што јела ни пила, нит сам икога греха могла учинити; нити је за ме био, ни ми је ваљао. И ја нисам, господи, твоје заповеди преступала, него што је што зло чињено, и сагрешивато, то је све тело чинило и пословало и твоје је заповеди преступало и на сваки се грех распаљивало. Оно једе и пије и носи се и поноси се, краде и лаже, и блуд твори и лењи се те лежи и спава и с другима се вади и бије се, — а није ја!

НА МОРУ ГАЛИЈЕ

Ка неко друго сиње море тако ти је сав наш овдашњи житак. Те сви људи тако се находе, као у некоме корабу возећи се, у овоме своме телу борављећи с душом, докле ја се на крај извезу, ја ли се где потопе и изгину. Тако ето ми пловимо преходећи нам ови свет с мишљењем нашим. Не до неко тек доби, године ли које урочне, ка што ходе по овоме око света земљаноме мору.

Они доста пут назиру какво је кад време; ако је лепо тихо и безветровито, тадар и отискују се на свој пут, а ако ли је злочесто време и море је врло таласито, они си, чекајући добра времена, онде шуте где се нашли, да се нашли. А ако ли их затече зла фортуна, ја ли опажају да се мути време и нека се ка халовина измаља, те ветрови одсвуд подухују, а оно где на ближе знаду који илиман, скоро тамо хитају умакнути с галијами. И одпочивају у отишноме месту докле их прође она фортуна и море се мало поуташка. Пак тадар и опет путују. Хеле, није им једнако трудљива удиљ дурма пловљења се: где-где постављају, те се и одмарају.

Ал' ми ево пливајући нам по овоме дугом и широком светскоме мору за цела нам живота свакад — дневи, ноћи, пливамо и никад нигде мира нејмамо ни гдегод бар каква хузурна у заветрију себи находимо за неко мало отпочивање места. Него увек; зими, лети недознано скитамо се лутајући забављано куд камо. Удиљ, по зли времени, по зими, мразу и љутој печи, у тузи, у невољи, беди, бризи дертљивој и многој старости, — свако зло још ште радо подносимо. Запливали смо у ту светску грижу само за ови овде кратки и проходљиви живот старајући се, ка у велике страховите морске бедне халовите злопатљиве преко изма дубоке и широке пучине.

Толика је ширина овосветскоме нашему преслану, некојим и шећерну мору, — колико је временом дужина свему нашем животу!

ПОХВАЛА СКРОМНОМ ЖИВОТУ

Ко је чему врстан и кадар је сносити, тога посла да се и прима!

Други со том трговином нека да биртлује, по широку и дубоку мору плави се, те далеке пучине пребројује ходећи и свакад се сноси, претерива с ветрови, гњуран с големи таласи да веће стиче. Те се голем каламар голи паламар нарече!

А мени доиста побоље, лепше и уљудније то се свиди по сиромашки се на земљи држати те и с два вока с ралицом по страни на слатко браздећи плужити. А поиздалека мило гледећи много добаљање морских тамо животилаца, а ја како могу с натегом копиркати се и оскудно се живући тако да се могу и с мало теста таворити, без многе мућње и чемерна дерта, него мале и велике у комори с метлом сметати новчане хрпе! Те с многим добијањем многу и тугу и невољу подносећи. Великом трговцу то је голема штета ако вишка не добаља к својој сермији, ни се пружати у много напредовање добра прирађивањем, него у чему малу контент бити и у томе се с миром обдржавати, ка велике и широкодуге полате с маечком свећицом танком све цело обсјавати лепо свуда виђено, ил' му са свим јуначким пусатли бојним оружјем, — ка на некој исто комедији за игру и шалу, — једно дијете окрилати!

НОВОГОДИШЊА ТЕЖАЧКА ЗДРАВИЦА

Ја ћу вам дати кишу у њејзино доби, и земља ће вам издати из себе свој

пород да једете ваш хлебац до ситости, и вашу муку што сте радили и трудили се, јести ћете од њега.

(Мојсије)

Бог нам с неба кишу пушта и времена породна од себе издаје и испуња с веселошћу и с разликом храном наша срдца, а по његову давању имаћемо што и пити и слатко ћемо поспавати, дочекаћемо бербу винску, чашу благослова, што је благосиљамо и попићемо је, и по ручку и напитку заспати тихо. Легнућете слободно и заспати и никога се нећете бојати, ни ће кога бити тога који би вас преплашио, ни пак од ноћњега страха ће се који пронеразити. Него понајвише ваља да имамо међу собом мир. А којино је бог мира, и тим ће нас благословити: и дађу вам — рече — мир у вашој земљи; нити ће бити војске ни харања у вашем вилајету. У винограду је вашем отпрво чинио штету дивљи вепар и озобљивао га је излазећи му на њега из луга. Овце су вам клали и јели вуци. Ама, којино благосивља годину, то ће нам зло на добро обрнути. »Погубићу — рече — љуту и злу зверад из ваше нахије.« Умножили су се многи непријатељи наши, којино низашто на нас мрзе, ама сатреће их скоро десница господња и нам ће на њих у помоћ бити, те ће од нас прогнани бити и падати пред нами од божије сабље.

(Посланија апостолска)

Ослободите се скоти пољски, зашто прорасла су и проникла травом сва поља по пустињи и дрвета су сва род родила. Виноград и воће изнеше нам пород свој и свега се је доста наспорило и даће вам брашна истинито. И окишиће се вам време рано и позно, каконо је и од првашњих година бивало, те ће се вам напунити ваша гумна пшенице и преливати вам се бадњице с вином и смоком. И повратити ћу за оне године што су вам од пређе били појели црви и гусенице, мол и свака ерђа, — моја велика сила, што сам био на вас послао. И јести ћете сваке изобилности тако да свега будете сити.

(Пророк Јоил)

Расковати ће своје сабље на раонике а своја копја обрнуће на српове и неће више међу собом се бити, нити ће језик на језик дигнути свога мача. Него ће се већ одучити од боја и напунити ће се њихова страна сребра и злата, каконо ни броја им благу њину неће бити. И у тој прихватној божијој години не сунце, него божије ће око онда светлити.

И стрељати ће нас одзгор и бити градом и ледом и громом и с треском и учинити ће пред нами земљу кано од бакра да је; нити ће нам свога рода издавати. И земља ће вам запустити и по ваши ће дворови халуге расти и пустолином мирисати.

(Пророк Исаија)

Ново лето израсти ће нам с господњим благословом вино ново. И како ћемо то вино за нашу потребу преузимати, добри винограду радилац Христос поучава нас о том те вели: нико не сипа новога вина у старе мешине. Аколи није, то ће растргнути ново вино старе мехове и само ће се просути и од мехова неће фајде бити. Неголи вино ново у нове мехове ваља сручивати, те тако и обоје ће здраво остати.

Него старога човека, ка стару мешину одбаците од себе, и узмите на себе новога човека, нови мех, да на Ново Лето у њега ново вино улијете и кад се од њега напијете, одпојте богу песну нову, на Ново Лето каде благосивља бог круг летоносни.

(Лука)

ЦАРЕВО ПИСМО

Добру мајстору не разбира се какав му је живот, него то питају каква му је мајсторија, је ли добра и лепа и на тај глас сви к терзији трче правити себи одело. Ако ли ко сваку материју шије — скупе чохе, свилу, дибу, кадифу, може ли он то све носити на себи? Ама многи и сав одрпат ходи, те ни вацтека цела нејма на себи. А и мотичар то се гледа копа ли право, лепо и добро, не сматра му се друго што, лише каде откуд где стигне царево, спахијско ли што заповедно писмо, не расматра се то, која га ако рђа и хула чати, ама то се врло слуша што се пише, која ли је заповест.

НА МЕРИ СТАЈАХ

Да ми што слатко на горко не изађе; високо дизање на сниско спуштање. С обојим (сам себе светујући) на мери с прекретањем или тако стајах ка низбрдо летећа кишна вода незаустављно, и с ветрови на све стране гибата грана. Најпосле кад видех а не могу се проћу јаче снаге обдржати, та и прегнух се на једну страну круто и савијено, кад ме надбори и привуче к себи страва голема страха за непокорство. Ето, згледните то како доиста право преузет сам со тога страхом, нити да желим тога наданога ни примати се господства, ни пак пуна чанка превраћати кад се даје и намеће се; није лепо ни добру пристало одривати. Заштоно у тому се свиди, једно набусит посао, а друго јогунаст, и обоје неосвестно. Зато и од средње сам руке неки стао се стојак међу врло наглима и међу плашљивци.

А и свакога ми друга ко томе уговарам, којино ко томе су скоро поскакљиви прихватању: »Буди у томе бојазљив, одвише стрепећи и бегалаца пак пооштрији«.

ПЕСАК И МОРЕ

Што коме није дато, тога ни да жели, ни се плеће у што туђе! Без своје туге боље му се је мирно живити. Колико је широко и велико море, ал' од многих ветрова нападајућих на њега никако мирно не може му се опстајати. Диже се многопут чак ода дна. Њиха се, увис иде, с таласом о брегове ударањем љоска. Страх је и гледати што собом чини. Ал' каде ако колико дигне се у вис и хукне разливано се на стране, свога му хатара даље прелазити не може: докле му је Бог место уредио дотле и долази — не даље. Хукне у крај, лак се запенуши и враћа се у своје пучине натраг; задржава га песак те забрањује у поља се разливати. А и што ли је слабије од песка? Где би онолику силу он, доле будавши сниско прудовит, за гажњу у море животињи, — могао зауставити!

Ако би и сав виноград обрат био, повраћајући се често у њега, опет свакад нађе се у њему посла. Пак или где нађе се заборављен гроздић, цео ли необрат чокот, зрна ли многа опала. Виноградар со тим се после већма заслади него док је још и пун био необрат виноград. Тако је и свето писмо: колико се више чати, то више се човек о њему увавешћује и ново учење находи што је испрва сакривено остајало. И то напред излази! И виноград кад се једампут обере, ил' се њива пожње, то већ на њему ништа кроме лоза и лист остаје, или стрњиште на њиви; ако где соји клас узбуде. Ама њива и виноград духовни, писмо свето, није тако напразно; што се више обира, то више се находи побирка. Многи пре нас јесу исказивали ове приповести, а доста их ће и после нас говорити. Ама, тога се не може наћи, ко би право, све до краја исцрпао, такво је то небројено благо што у божаственом писму лежи. Ка неке недознане нас порне златне руде, те колико дубље копају, толико више кипе наполе струје разумне! Јерно то је извор текући никад неишчрпан него што је пре изостало, и то, меште српа, с беседом да обирамо!

Довде допловивши,
ветрила своја спустивши,
у тврдом пристаништу ћутања
да пристанемо.